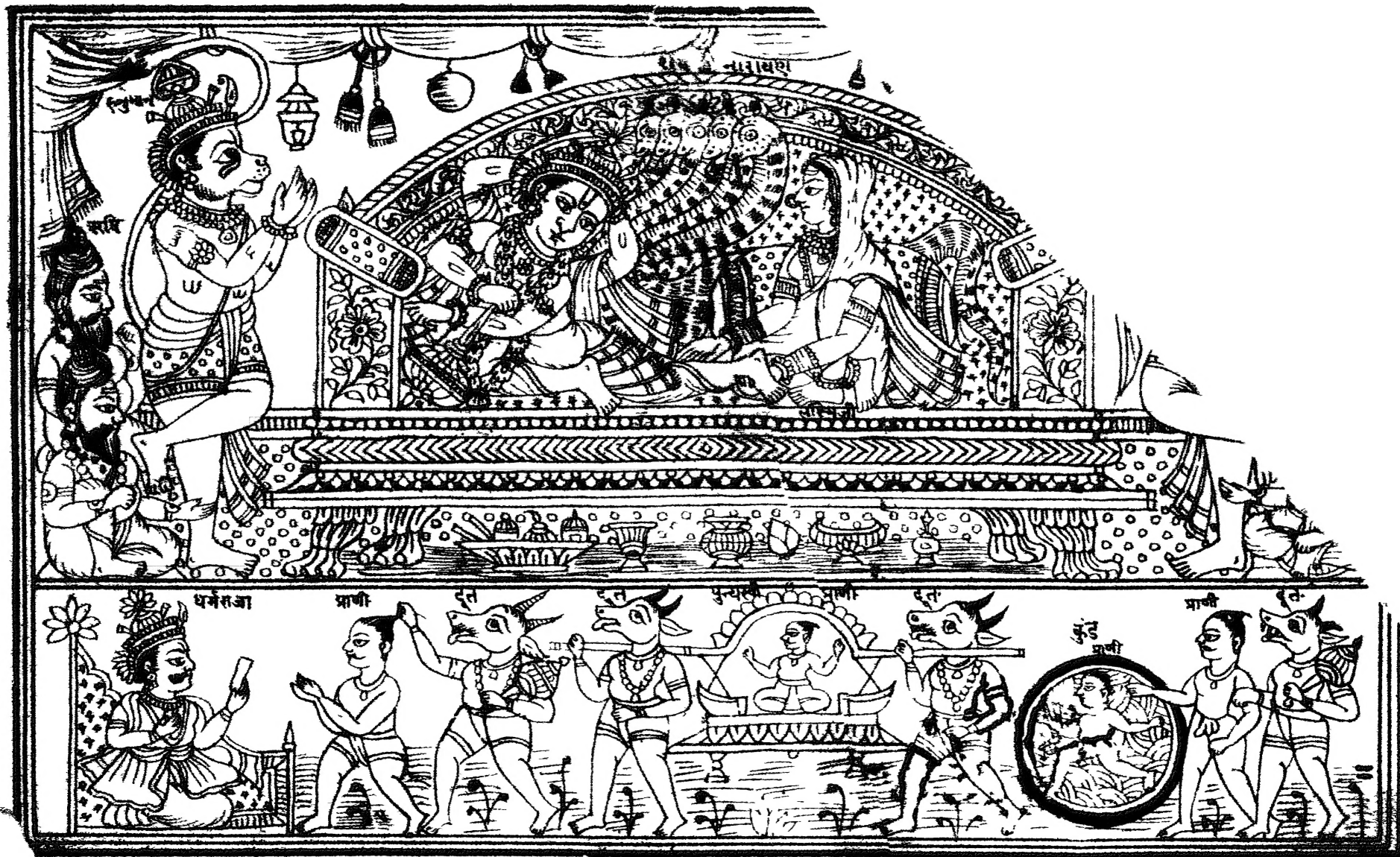

॥ अथ गरुडपुराण सटीक ॥

9456

श्रीगणेशायनमः शिष्ट संप्रदायानुरूप ग्रंथारंभे ग्रंथमां कहेला देवोनुं स्मरण करीने, मंगल करेछे. वृक्ष रूपी मधुसूदन नामना जे परमात्मा, ते सौनी पउर उत्कर्ष पामीने रहे छे. ए वृक्ष रूपी मधुसूदननुं धर्म रूपी दृढ मूळ, वेद रूपी थड अने पुराण रूपी डाळां तथा डाळियो जाणवी; तथा ए वृक्षनां पुष्प मोटा मोटा यज्ञ जाणवा, अने तेनुं फल मोक्ष जाणवुं. ॥ १ ॥ अनिमिष जे विष्णु परमात्मा तेमना नैमिषारण्य नामना क्षेत्रमां सौनक ऋषिना प्रमुख-पणा नीचेना सकल ऋषिओ निवास करीने, पोताने स्वर्ग प्राप्ति थवा माटे हजार वर्षसुधी यज्ञ करता हवा.

॥ श्रीर्जयति ॥ धर्मदृढबद्धमूलोवेदस्कंधःपुराणशाखाढ्यः ॥ क्रतुकुसुमोमोक्षफलोमधुसू-
दनपादपोजयति ॥ १ ॥ नैमिषेनिमिषक्षेत्रेऋषयःशौनकादयः ॥ सत्रंस्वर्गायलोकायसह-
स्रसममासत ॥ २ ॥ तएकदातुमुनयःप्रातर्हुतहुताग्नयः ॥ सत्कृतंसूतमासीनंपप्रच्छुरिदि-
मादरात् ॥ ३ ॥ ऋषयऊचुः ॥ कथितोभवतासम्यग्देवमार्गःसुखप्रदः ॥ इदानींश्रोतुमि-
च्छामोयममार्गंभयप्रदं ॥ ४ ॥ तथासंसारदुःखानितत्क्लेशक्षयसाधनं ॥ ऐहिकामुष्मिका-
नृक्लेशान्यथावद्वक्तुमर्हसि ॥ ५ ॥

६१

६२

६३

॥ २ ॥ एक समय सर्व ऋषिओए प्रातःकालमां उठीने, पोतपोतीका अग्नीमां हवन कर्या, अने सत्कास्पूर्-
वक बेठेला सूतपुराणीनी पासे आवीने, तेओए तेमने आदरपूर्वक प्रश्न पूछ्यो. ॥ ३ ॥ ते एवो के, हे सूत,
तमे अमने अति सुखद देवमार्ग कह्यो; परंतु हवे अमे अति भयंकर यममार्ग सांभळवाने इच्छीए छीए.
॥ ४ ॥ तो संसारने लगतां दुःख तथा तेओथकी थयेला क्लेशोनो नाश करवा वाचतनां साधन तथा आलो-
क परलोकमां थनारा सकल क्लेश बगरे वर्णववाने तमेज समर्थ छो. ॥ ५ ॥

॥

॥

एरीतनुं सौनकादि ऋषिओनुं भाषण सांभळीने, सूतपुराणी तेओने कहेवा लाग्या के, हे सौनकादि ऋषिओ, पुण्यवान पुरुषने सुख आपनारो तथा पातकी पुरुषोने दुःख देनारो एवो अति दुर्गम यममार्ग छे. ते हुं तमने केहुं छुं. ते तमे मारा मुखेथी सांभळो. ॥ ६ ॥ हे ऋषिओ, ए यममार्ग जे प्रमाणे विष्णुए गरुडने कह्यो छे, ते प्रमाणेज हुंपण तमारो संशय छेदवासारु कहुं छुं. ॥ ७ ॥ एक समय भगवान् वैकुंठमां सुखे बेठा हं-ता, त्यारे विनताना पुत गरुड नम्र थइने, भगवान्ने पूछवा लाग्या. ॥ ८ ॥ हे भगवान्, आपें मने अनेक

॥ सूतउवाच ॥ शृणुध्वंभोविवक्ष्यामियममार्गं सुदुर्गमम् ॥ सुखदं पुण्यशीलानां पापिनांदुःखदायकं ॥ ६ ॥ यथा श्रीविष्णुना प्रोक्तं वै न ते याय पृच्छते ॥ तथैव कथयिष्यामि संदेहच्छेदनाय वः ॥ ७ ॥ कदाचित्सुखमासीनं वैकुंठे श्रीहरिं गुरुं ॥ विनयावनतो भूत्वा प्रच्छ विनता सुतः ॥ ८ ॥ गरुड उवाच ॥ भक्तिमार्गो बहुविधः कथितो भवता मम ॥ तथा च कथिता देवभक्तानां गतिरुत्तमा ॥ ९ ॥ अधुना श्रोतुमिच्छामि यममार्गं भयंकरं ॥ तद्भक्तिविमुखानां च तत्रैव गमनं श्रुतं ॥ १० ॥ सुगमं भगवन्नाम जिह्वा च वशवर्तिनी ॥ तथापि नरकं यांति धिग्धिगस्तु नराधमान् ॥ ११ ॥

प्रकारना भक्तिमार्ग कह्या, तथा भक्तोने प्राप्त थनारी अनेक विध उत्तम गतिपण कथन करी. ॥ ९ ॥ हालमां भयंकर यममार्ग विषे सांभळवा बाबतनी हुं इच्छा करुं छुं, कारण के, में एम सांभळ्युं छे के, जे तमारी भक्ति करतानथी तेने यमलोकनीज प्राप्ति थाय छे. ॥ १० ॥ पोतीकी जिह्वा पोताने स्वाधीन होवाथी भगवाननुं नाम लेवानुं अति सुगम होवा छतांपण नरकमां जाय छे, तो एवा नीच जनने धिक्कार हजो. ११

જે નર જ્ઞાનવાન છે તે ઉત્તમ ગતિ એ જાય છે, તથા જે પાતકી છે તે દુઃખના યોગે યમયાતના એ જાય છે. ૧૭
હે ગરુડ, પાતકી જનોને આ લોકને વિષે જે જે દુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે તે, તથા તેઓ મરણ પામ્યા પછી જે શી-
તે ચમલોકમાં જાય છે, તે હું તમને કહું છું તે સાંભળો. ॥ ૧૮ ॥ જન્માંતરને લગતાં સુકૃત તથા દુષ્કૃતનો
બાલ્યાદિ અવસ્થામાં ઉપભોગ લીધા પછી તેને તેનાં પૂર્વકર્મના યોગે વૃદ્ધાપકાલમાં કંડૂપણ વ્યાધી ઉત્પન્ન
થાય છે. ॥ ૧૯ ॥ તે એમ કે, મરણના મયરૂપી માનસિક વ્યાધીથી યુક્ત છતાંપણ જીવવાની આશા બાબત

યેનરાજ્ઞાનશીલાશ્ચતેયાંતિપરમાંગતિમ્ ॥ પાપશીલાનરાયાંતિદુઃખેનયમયાતનાં ॥ ૧૭ ॥
પાપિનામૈહિકંદુઃખંયથાભવતિચ્છુણુ ॥ તતસ્તેમરણંપ્રાપ્યયથાગચ્છંતિયાતનાં ॥ ૧૮ ॥
સુકૃતંદુષ્કૃતંવાપિભુક્ત્વાપૂર્વંયથાર્જિતં ॥ કર્મયોગાત્તદાતસ્યકાશ્ચેદ્વ્યાધિઃપ્રજાયતે ॥ ૧૯ ॥
આધિવ્યાધિસમાયુક્તંજીવિતાશાસમુત્સુકં ॥ કાલોબલીયાનહિવદજ્ઞાતઃપ્રતિપદ્યતે ૨૦
તત્રાપ્યજાતનિર્વેદોશ્ચિયમાણઃસ્વયંભૃતૈઃ ॥ જરયોપાતવૈરૂપ્યોમરણાભિમુખોઘૃહે ॥ ૨૧ ॥
આસ્તેધમત્યોપન્યસ્તંગૃહપાલઙ્ગવાહરન્ ॥ આમયાવ્યપ્રદીપ્તાગ્નિરલ્પાહારોલ્પચેષ્ટિતઃ ૨૨

અતિ ઇચ્છા રાખનારા પુરુષને જ્ઞાન ન થતાં, અતિ બલાઘ્ન કાલ આવી પોંહોં છે. ॥ ૨૦ ॥ એ રીતે કાલ
આવી પોંહોં છે તોપણ પોતે જેઓનું પોષણ કર્યું છે એવાં સ્ત્રીપુત્રાદિકવડે પોતાનું પોષણ થાય છે એમ જાણવા
છતાંપણ તેને એ અવસ્થામાં વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત થતો નથી, અને તે જરા (ઘડપણ) થી વૈરૂપ્ય (બેડોલપણું) પામી-
ને, ઘરમાં મરવા યોગ્ય ગણાય છે. ॥ ૨૧ ॥ તેમ છતાં પુત્રાદિકો એ અપમાનપૂર્વક આપેલું અન્ન કૂતરાની પેઠે
સ્વાય; પરંતુ રોગથી ઘેરાયાને લીધે જેની જઠરાગ્ની મંદ થવા છતાં, ઇન્દ્રિયોનો વ્યાપાર (હલનચલન) પણ
અરૂપ થાય છે. ॥ ૨૨ ॥

॥

॥

॥

॥

॥

તો હે ભગવાન્, તમારું ભજન ન કરનારા પાતકી જનને જે ગતિ પ્રાપ્ત થાય છે તે મને કહો, કારણ કે, તેઓ કયાં કયાં કારણોથી કેવા પ્રકારે યમલોકે જાય છે, તથા ત્યાં તેઓને કયા કયા પ્રકારનાં દુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે, તે પણ મને કહો. ॥ ૧૨ ॥ એ રીતનું ગરુડનું ભાષણ સાંભળીને, તેમને ભગવાન્ કહે છે. હે ગરુડ, તમને યમમાર્ગ કહું છું, તથા જે માર્ગથી પાતકી જન નરકમાં જાય છે તે પણ કહું છું, કે જે સાંભળવાથી જ અતિ ભીતી ઉત્પન્ન થાય છે. ॥ ૧૩ ॥ હે ગરુડ, જેઓ પાપકર્મ બાબત અનુકુલ થાય છે, નિર્દય હોવા છતાં જેઓ

અતોમેભગવન્બ્રૂહિપાપિનાંયાગતિર્ભવેત્ ॥ યમમાર્ગસ્યદુઃખાનિયથાતેપ્રાપ્નુવંતિવૈ ॥ ૧૨ ॥
 ॥ શ્રીભગવાનુવાચ ॥ વક્ષ્યેહંશૃણુપક્ષીદ્રયમમાર્ગચયેનયે ॥ નરકેપાપિનોયાંતિશૃણ્વતામ
 પિભીતિદં ॥ ૧૩ ॥ યેહિપાપરતાસ્તાર્ક્ષ્યદયાધર્મવિવર્જિતાઃ ॥ દુષ્ટસંગાશ્ચસચ્છાસ્ત્રસત્સં
 ગતિપરાડ્મુખાઃ ॥ ૧૪ ॥ આત્મસંભાવિતાસ્તબ્ધાધનમાનમદાન્વિતાઃ ॥ આસુરંભાવમા
 પન્નાદૈવીસંપદ્ધિવર્જિતાઃ ॥ ૧૫ ॥ અનેકચિત્તવિભ્રાંતામોહજાલસમાવૃતાઃ ॥ પ્રસક્તાઃકા
 મભોગેષુપતંતિનરકેશુચૌ ॥ ૧૬ ॥

૬

૬

૬

દુઃસંગતી કરનારા હોય છે, જેઓ સત્સંગતિ તથા સત્શાસ્ત્રોથી પ્રતિકુલ (ઉલટા), ॥ ૧૪ ॥ જેઓ પોતે જ પોતાને પ્રતિષ્ઠિત હું એમ માને છે, જેઓ ધનને લીધે માન તથા ગર્વને ધારણ કરનારા છે, જેઓ દૈત્યોના સ્વભાષ પ્રમાણેનો સ્વભાવ ધારણ કરનારા છે તથા જેઓ દૈવી સંપત્તિથી વિમુક્ત છે, ॥ ૧૫ ॥ જેઓ પરસ્ત્રી તથા પારકા વસ્તુ વગેરે પર મન રાખીને, વીક્ષેપ પામેલા તથા જેઓ માયાની જાલથી કબજે થઈને, વિષય સંભોગ બાબત જ આસક્ત થાય છે, તેઓ સર્વે અતિ અપવિત્ર એવા નરકમાં પડે છે. ॥ ૧૬ ॥

જેની સકલ નાડિયો કફથી રુંધાઈ જાય છે, તથા જેનાં નેત્ર પ્રાણરૂપ વાયૂથી પોહોઠાં થઈ જાય છે, અને ઝઘરસ તથા શ્વાસને યોગે જેને અતિ દુઃખ થાય છે; તેથી જેના ગણામાં હમેશાં ઘુરઘુર એવો અવાજ થાય છે. ॥ ૨૩ ॥ પછી જેનો કાલ નિકટ (પાસે, થડમાં) આવ્યા છતાં, શોક કરનારાં માણસોની વચ્ચે સૂતેલો હોય છે, અને કાલની જાઠમાં અતિ ઘેરાઈ જવાથી, પોતાના બાંધવાદિકો અનેક વાર હાકો મારે, તોપણ તેનાથી બોલાતું નથી. ॥ ૨૪ ॥ હે ગરુડ જેઓ માત્ર પોતિકા કુંટુબનુંજ પોષણ કરવામાં રાજી છતાં

વાયુનોત્ક્રમતોત્તારઃકફસંરુદ્ધનાડિકઃ ॥ કાસશ્વાસકૃતાયાસઃકંઠેધુરધુરાયતે ॥ ૨૩ ॥
 શયાનઃપરિશોચદ્વિઃપરિવીતઃસ્વબંધુભિઃ ॥ વાચ્યમાનોઽપિનબ્રૂતેકાલપાશવશંગત ॥ ૨૪ ॥
 એવંકુંઢંબભરણેઽધ્યાપ્તાત્માજિતેન્દ્રિયઃ ॥ ધ્રિયતેરુદતાંસ્વાનામુરુવેદનયાસ્તધીઃ ॥ ૨૫ ॥
 તસ્મિન્નંતક્ષણેતાક્ષર્યદૈવીદૃષ્ટિઃપ્રજાયતે ॥ એકીભૂતંજગત્સર્વેનકિંચિદ્વક્તુમીહતે ॥ ૨૬ ॥ વિ
 કલેન્દ્રિયસંઘાતેચૈતન્યેજડતાંગતે ॥ પ્રચલંતિતતઃપ્રાણાયામ્યૈર્નિકટવર્તિભિઃ ॥ ૨૭ ॥ સ્વ
 સ્થાનાન્નલિતેશ્વાસેકલ્પારૂપોત્થાતુરક્ષણઃ ॥ શતવૃશ્ચિકદૃષ્ટસ્યયાપીડાસાનુભૂયતે ૨૮

જેણે ઇન્દ્રિયોને જીતી નથી, એવી અનેક વિધ નષ્ટ કૃતિયોને યોગે બુદ્ધિનષ્ટ થઈને, સકલ સંબંધીઓ શોક કરતા છતાં મરણ પામે છે. ॥ ૨૫ ॥ ભગવાન્ કહે છે. હે ગરુડ, એ અંતક્ષણે એ પ્રાણીની દિવ્ય દૃષ્ટિ થાય છે, કે, જેથી તેને સર્વ જગત્ એકત્ર સમાનનું દેખાય છે; તેથી તેને આશ્ચર્ય લાગવા છતાં, કંઈ બોલતો નથી. ૨૬ સકલ ઇન્દ્રિયોનો સંઘાત વિકલ થાય, એટલે ચૈતન્ય જડત્વ પામે છે. તે વચ્ચે થડમાં આવીને ઉભા રહેલા યમદૂત, તેના પ્રાણને ગ્રહણ કરે છે. ૨૭ પ્રાણ પોતિકા સ્થાનથી ચલાયમાન થાય, એટલે એ મરનારા પુરુષને શેવટનો ક્ષણ અતિ દુઃખને લીધે એક કલ્પ (બ્રહ્મદેવના એક દિવસ અથવા ચાર યુગ) જેવડો લાગે છે. તે ક્ષણે તેને સો વિંછી માથે દંશ મારી ગયા હોય એટલી પીડા પ્રાપ્ત થાય છે ૨૮

પછી તે ફેળ ઓકે છે, અને તેના મોંમાંથી બહું લાલ ગળે છે. જે પાતકી હોય છે, તેનો પ્રાણ મલહારાણ જાય છે. ॥ ૨૯ ॥ તે સમય યમદૂતો આવે છે, કે, જેમનો અતિ ભયંકર વેશ તથા અતિ ભયાનક નેત્રો છતાં, હાથમાં કાલ-પાસ (જીવને કબજે કરવાની જાલ) ગ્રહણ કરીને, નમ્ર ઉમેલા છતાં દાંત કઢકઢાવતા જણાય છે. ॥ ૩૦ ॥ તે યમ-દૂત એવા કે, જેના શરીરપરના વાલ શીસોણિયાંની પેઠે ઉભા છતાં, કાગડાના પોંછા જેવા કાઝા; વઢી જેમનાં મોઢાં વાંકાં તથા આયુધ નસ્ય હોય છે. એવા અતિ ભયંકર યમદૂતોને જોઈને, એ પ્રાણી અત્યંત ભયભીત થવાથી

ફેનમુદ્ગિરતેસોથમુખંલારાકુલંભવેત્ ॥ અધોદ્વારેણગચ્છંતિપાપિનાંપ્રાણવાયવઃ ॥ ૨૯ ॥
યમદૂતૌતદાપ્રાપ્તૌભીમૌસરભસેક્ષણૌ ॥ પાશદંડધરૌનમ્રૌદંતૈઃકટકટાયતૌ ॥ ૩૦ ॥ ઝ
ર્ધ્વકેશૌકાકકૃણૌવક્રતુંડૌનસ્યાયુધૌ ॥ સદૃષ્ટ્વાત્રસ્તહૃદયઃશકૃન્મૂત્રંવિમુંચતિ ॥ ૩૧ ॥ અં
ગુષ્ઠમાત્રઃપુરુષોહાહાકુર્વન્નકલેવરાત્ ॥ તદૈવગૃહ્યતેદૂતૈર્યામૈઃપશ્યન્સ્વકંઘૃહમ્ ॥ ૩૨ ॥
યાતનાદેહઆવૃત્યપાશૈર્બધ્વાગલેબલાત્ ॥ નયતોદીર્ઘમધ્વાનંદંડચંરાજમટાયથા ॥ ૩૩ ॥
તસ્યૈર્વનીયમાનસ્યદૂતાઃસંતર્જયંતિચ ॥ પ્રવદંતિભયંતીવ્રંનરકાણાંપુનઃપુનઃ ॥ ૩૪ ॥

મલમૂત્રનો ત્યાગ કરે છે. ॥ ૩૧ ॥ તે વચ્ચે હાહાકાર કરીને, પોતાના ઘરમાં અવલોકન (જોવું) કરનારા અંગુઠા જેવડા શરીરવાળા જીવને, યમદૂત એ શરીરમાંથી પકડી લે છે. ॥ ૩૨ ॥ પછી યાતના (યમલોકમાં જવાની શિક્ષા) ભોગવાવવાને સારુ જે શરીર આળેલું હોય છે તેમાં તે જીવનો પ્રવેશ કરાવીને ગળે પાશ બાંધીને, જેમ અપરાધી જનને રાજસેવકો ન્યાયાધીશ પાસે લેઈ જાય છે, તેમ તેને છેટે લેઈ જાય છે. ॥ ૩૩ ॥ અને એ દૂતો તેને માર્ગે લેઈ જતાં ધમકી આપવા છતાં, વારંવાર નરકમાંનાં દુઃસ્વોનું વર્ણન કહી સંભળાવે છે. ॥ ૩૪ ॥

તે એવી રીતે કે, હે દુષ્ટ, તું સત્ત્વર (તાકીદથી) ચાલ. તું યમલોકમાં જઈશ. આજજ તને થોડી વારમાં કુભિપાકાદિ નરકમાં નાખવાના છીએ. ॥ ૩૫ ॥ એ પ્રકારના તેમની વાણી સાંભળે, તથા પોતાના બાંધવાદિકના શોકયુક્ત શબ્દો સાંભળે તેથી હાહા:કાર કરતો હોય, તેમ છતાં તેને યમદૂતો માર મારે છે. ॥ ૩૬ ॥ એ રીતના તાડન (માર) તથા ધમકીથી જેનું હૃદય અતિ વિદીર્ણ (ઘાયલ) થાય છે, અંગે કંપારો થાય છે, અને તેને માર્ગે જતાં કૂતરાં કરડે છે. તે વચ્ચે એ પ્રાણિ અતિ પીડિત થઈને, પોતે કરેલાં સઘળાં પાપોનું

શીઘ્રંપ્રચલદુષ્ટાત્મન્યાસ્યસિલંચમાલયં ॥ કુભીપાકાદિનરકાંસ્ત્વાંનયાવોદ્યમાચિરમ્ ॥
 ॥ ૩૫ ॥ એવાંચસ્તદાશ્રુણ્વનુંબંધૂનાંરુદિતંતથા ॥ ઉચ્ચૈર્હાંહેતિવિલપંતાડ્યતેયમકિંકરૈઃ
 ॥ ૩૬ ॥ તયોર્નિર્ભિન્નહૃદયસ્તર્જનૈર્જાતવેપથુઃ ॥ પથિશ્વભિર્ભક્ષ્યમાણઆર્તોઘંસ્વમનુસ્મરન્
 ॥ ૩૭ ॥ ક્ષુત્તટ્પરીતોઽર્કદવાનલાનિલૈઃસંતપ્યમાનઃપથિતપ્તવાલુકે ॥ કૃચ્છ્રેણપૃષ્ઠેકશયા
 ચતાડિતશ્ચલત્યશક્તોપિનિરાશ્રમોદકે ॥ ૩૮ ॥ તત્રતત્રપતન્નૃણાંતોમૂર્ચ્છિતઃપુનરુત્થિતઃ
 યથાપાપીયસાનીતસ્તમસાયમસાદનં ॥ ૩૯ ॥

૬૨

૬૨

સ્મરણ (સંભારવું) કરે છે. ॥ ૩૭ ॥ એમ છતાં ક્ષુધાતૃષ્ણાથી અતિ વ્યાકુલ થવાથી તથા સૂર્ય અને દાવાગ્રી (વગડામાં દવ લાગી ઉઠે છે તે) ના તાપથી તપી ગયેલી રેતપર ઉભો રાખવાથી અતિ તપી ગયો હોય, તેમ છતાં તેની પીઠપર કોયડા (ચાબૂક) ની સાઘ્યો મોરેલી છતાં, જે માર્ગે જલ અને છાંયો ન હોય, તેવા માર્ગે તે જવાને અશક્ય હોય, તોપણ તેને બલાત્કારે લેઈ જવાથી જવું પડે છે. ॥ ૩૮ ॥ વઢી માર્ગમાં કોઈ કોઈ ઠેકાણે અચ્છાઈને પડી જાય, અને પાછો ફરી ફરીને ઉભો થાય, તો મૂર્ચ્છિત થવા છતાં તેને તમો ગુણના રૂપથી યમરાજાના સદને (ઘેર, કચેરીએ) લેઈ જવામાં આવે છે. ॥ ૩૯ ॥

॥

મગવાન્ કહે છે. હે ગરુડ, તે પ્રાણિને યમદૂત બે અથવા ત્રણ મુહૂર્તમાં યમલોકમાં લેઈ જાય છે. પછી તેને ત્યાંના અતિ ભયંકર નરકકુંડ દેખાડે છે. ॥ ૪૦ ॥ પછી એ પ્રાણી થોડાજ કાલમાં યમને જોડેને, તથા યમ-યાત્રાના ઉપભોગ તથા અનુભવ લેડેને, ફરીથી એ દૂતોસાથે આકાશમાર્ગે અતિ ત્વરા (ઉતાવળ) થી પાછો આવે છે. ॥ ૪૧ ॥ એ રીતે તે આવે, પણ વાસનાઓમાં લપટાણો હોવાથી પ્રથમના દેહમાં પ્રવેશ કરવા ઇચ્છે છે; પરંતુ તેને યમદૂતો એ સજ્જડ પકડ્યો હોય છે, તેથી નિરુપાયત્વાત્ ક્ષુધાતૃપાથી વ્યાકુલ હોતો થકો,

ત્રિભિર્મુહૂર્તૈર્દ્વાભ્યાંવાનીયતેતત્રમાનવઃ ॥ પ્રદર્શયંતિદૂતાસ્તાઘોરાનરકયાતનાઃ ॥ ૪૦ ॥
મુહૂર્તમાત્રાત્વરિતયમંવીક્ષ્યભયંપુમાન્ ॥ યમાજ્ઞયાસમંદૂતૈઃપુનરાયાતિસ્થેચરઃ ॥ ૪૧ ॥ આ
ગમ્યવાસનાબદ્ધોદેહમિચ્છન્યમાનુગૈઃ ॥ ધૃતઃપાશેનરુદતિશ્ચુતૃઙ્મ્યાંપરિપીડિતઃ ॥ ૪૨ ॥
ભુંકેપિંડંસુતૈર્દત્તંદાનંચાતુરકાલિકં ॥ તથાપિનાસ્તિકસ્તાક્ષર્યતૃપ્તિંયાતિનપાતકી ॥ ૪૩ ॥
પાપિન્મનોપતિષ્ઠંતિદાનંશ્રાદ્ધંજલાંજલિઃ ॥ અતઃક્ષુદ્યાકુલાયાતિપિંડદાનભુજોપિતે ૪૪
ભવંતિપ્રેતરૂપાસ્તેપિંડદાનવિવર્જિતાઃ ॥ આકલ્પંનિર્જનારણ્યેભ્રમંતિબહુદુઃસ્વિતાઃ ॥ ૪૫ ॥

શોક કરે છે. ૪૨ પછી તે પ્રાણી તેના પુત્રાદિકો એ આતુરકાલે મરણસમે આપેલા પિંડ તથા દાનનો ઉપભોગ લે છે; પરંતુ હે ગરુડ, એ પ્રાણી પાતકી તથા નાસ્તિક હોય તો, તે પિંડદાનથી તને તૃપ્તિ થતી નથી. ૪૩ પાતકી પુરુષને પુત્રે કરેલું શ્રાદ્ધ તથા તિલવાળા જલની અંજલી પ્રાપ્ત થતી નથી. ધર્મી છતાં એવી દશાને પામેલા સાધારણ પ્રાણિઓ પિંડદાનથી જીવન પામે છે; પરંતુ નિરંતર પાતકી પ્રાણિઓ ક્ષુધા તથા તૃષ્ણાથી વ્યાકુલ થાય છે ૪૪ કદાપિ એ પ્રાણિને પાતકી પણા નેલીધે પિંડ ન પોંહોંચે, તો પણ શ્રાદ્ધાદિ કર્મો તેની પાછળ તેના પરિવારાદિકે જરૂર કરવાં ન કરે તો એ પ્રાણિ નિર્જન (ઉજડ) અરણ્યમાં પિશાચ થઈને, અતિ દુઃસ્વથી કલ્પ કાલ સુધી સંચાર કરે છે; માટે કર્મો અવશ્ય કરવાં. ॥ ૪૫ ॥

કદાપિ કોઢ્યાવધી કલ્પ જેટલો કાલ જાય, તોપણ પાતકાદિ કરેલાં કર્મો ભોગવ્યા વિના તેનો ક્ષય થતો નથી, અને ભોગવ્યા સિવાય મનુષ્ય યોનીમાં જન્મ પ્રાપ્ત થતો નથી. ॥ ૪૬ ॥ એવા કારણનેલીધે તેના વંશજાદિકે દશ દિવસસુધી પિંડ આપવા. હે ગરુડ, એ પિંડ આપે એટલે તેના પ્રત્યેક દિવસે ચાર વિભાગ થાય છે. ॥ ૪૭ ॥ તેમાંના બે ભાગવડે નવીન થનારો દેહ પુષ્ટ થાય છે, ત્રીજો ભાગ યમદૂતને પ્રાપ્ત થાય છે અને ચોથા ભાગથી પ્રેત જીવન પામે છે. ॥ ૪૮ ॥ એ પ્રેત, નવ દિવસે, પિંડથકી ઉત્પન્ન થયેલા

નાભુક્તંક્ષીયતેકર્મકલ્પકોટિશતૈરપિ ॥ અભુક્ત્યાતનાંજંતુર્માનુષ્યંલભતેનહિ ॥ ૪૬ ॥
અતોઽંધ્યાત્સુતઃપિંડાન્દિનેષુદશસુદ્વિજ ॥ પ્રત્યહંતેવિભજ્યંતેચતુર્ભાગૈઃસ્વગોત્તમ ॥ ૪૭ ॥
ભાગદ્વયંતુદેહસ્યપુષ્ટિદંભૂતપંચકે ॥ તૃતીયંયમદૂતાનાંચતુર્થસોપજીવતિ ॥ ૪૮ ॥ અહો
રાત્રેશ્ચનવભિઃપ્રેતઃપિંડમવાપ્નુયાત્ ॥ જંતુર્નિષ્પન્નદેહશ્ચદશમેબલમાપ્નુયાત્ ॥ ૪૯ ॥ દગ્ધે
દેહેપુનર્દેહઃપિંડૈરુત્પદ્યતેસ્વગ ॥ હસ્તમાત્રઃપુમાન્યેનપથિભુંક્તેશુભાશુભં ॥ ૫૦ ॥ પ્રથમેહ
નિયઃપિંડસ્તેનમૂર્ધાપ્રજાયતે ॥ ગ્રીવાસ્કંઘૌદ્વિતીયેનતૃતીયાદ્દૃદયંભવેત્ ॥ ૫૧ ॥

દેહને પામે છે, અને દશમા દિવસનો પિંડ ગ્રહણ કરવાથી તેને યમલોકમાં જવાનું સામર્થ્ય પ્રાપ્ત થાય છે. ॥ ૪૯ ॥ હે ગરુડ, પંચ મૂતાત્મક શરીર દગ્ધ થાય, એટલે ફરી એ જીવને પિંડના સાધનવડે દેહ ઉત્પન્ન થાય છે, એ દેહનું એક હાથ જેવડું પ્રમાણ છતાં, યમલોકને માર્ગે શુભાશુભનો ઉપભોગ લે છે. ॥ ૫૦ ॥ પેઠેલા દિવસના પિંડવડે તેનું મસ્તક ઉત્પન્ન થાય છે, બીજા દિવસના પિંડથી ડોક અને સ્વભા. ત્રીજા દિવસના પિંડથી છાતી (હૃદય) થાય છે. ॥ ૫૧ ॥

ચોથા દિવસના પિંડથી વરડો, પાંચમા દિવસના પિંડથી નાભિ (ડુટી), છઠા દિવસના પિંડથી કેહેડ અને ગુહ્યસ્થાન (પેડુ અને તેને લગતો ભાગ) ઉત્પન્ન થાય છે. સાતમા દિવસના પિંડથી તેના શરીરને લગતી સઘડી નાડિયોનો વંધ ગોઠવાય છે. ॥ ૫૨ ॥ આઠમા તથા નવમા દિવસના પિંડથી અનુક્રમ પ્રમાણે જાનું (જાંગો) અને પગ ઉત્પન્ન થાય છે, અને દશમા દિવસના પિંડથી તેને ક્ષુધા અને તૃષ્ણા ઉત્પન્ન થાય છે. ॥ ૫૩ ॥ પિંડદાનને યોગે ઉત્પન્ન થયેલા દેહનો આશ્રય કરીને, જીવ ક્ષુધાવિષ્ટ તથા તૃષ્ણાક્રાંત

ચતુર્થેનભવેત્પૃષ્ઠપંચમાન્નાભિરેવચ ॥ પષ્ટેનચકટોગુત્થ્યંસપ્તમાત્સકિયનીભવેત્ ॥ ૫૨ ॥ જા
નુપાદૌતથાદ્વાભ્યાંદશમેન્દિહ્ક્ષુધાતૃષ્ણા ॥ ૫૩ ॥ પિંડજંદેહમાશ્રિત્યક્ષુધાવિષ્ટસ્તૃષ્ણાર્દિતઃ ॥
एकादशंद्वादशंचप्रेतोभुंक्तेदिनद्वयम् ॥ ૫૪ ॥ ત્રયોદશેહનિપ્રેતોયંત્રિતોયમકિંકરૈઃ ॥ ત
સ્મિન્માર્ગેવ્રજત્યેકોગૃહીતૈવમર્કટઃ ॥ ૫૫ ॥ षडशीतिसहस्राणियोजनानांप्रमाणतः ॥
यममार्गस्यविस्तारोविनावैतरणीखग ॥ ૫૬ ॥ અહન્યહનિવૈપ્રેતોયોજનાનાંશતદ્વયં ॥ ચ
ત્વારિંશત્તથાસપ્તદિવારાત્રેણગચ્છતિ ॥ ૫૭ ॥

થાય છે. પછી અગ્યારમા તથા વારમા દિવસે તેની પાછલના પુત્રાદિ સંવંધી જને આપેલો પિંડ ગ્રહણ કરીને, ॥ ૫૪ ॥ એ પ્રાણિ યમદૂતોના કવજામાં છતાં, જેમ એક માંકડાને દોરીથી બાંધી, તેનો ધણી ચલાવે છે, તેમ તે પ્રાણિનેપણ એકલો ચલાવે છે; તેથી એકલો ચાલ્યે જાય છે. ॥ ૫૫ ॥ યમમાર્ગ વૈતરણીનદી સિવાય સોઢહજાર યોજન લાંબો છે. ॥ ૫૬ ॥ પ્રત્યેક રાત્રિદિવસે મઢીને એ પ્રેત વશો યોજન ચાલે, તેથી સુડતાઢીસ રાત્રિદિવસોએ તે પ્રેત યમપુરીએ પોહોંચે છે. ॥ ૫૭ ॥

ए यमपुरीए जतां मार्गमां सोळ नगर आवे छे. तेनुं अतिक्रमण (उल्लंघन) करीने, पछी ते पातकी यम-
पुरीए जाय छे. ॥ ५८ ॥ ए नगरो अथवा पुरीओनां नाम. सौम्यपुर, सौरीपुरी, नगेंद्रभवन, गंधर्वपुर, शैला-
गम, कौंचपुर. क्रूरपुर, विचित्रभवन, दुःखदाता बव्हापदपुर, नानाक्रंदपुर, सुतप्तभवन, रौद्रपुर, पयोवर्षण,
शीताढ्य, धर्मपुर अने सोळमु यमराजानुं नगर के जेने याम्यपुर कहे छे. ॥ ५९ ॥ पातकी पुरुष पोतानुं
धर छोड्या पछी यमपाशबडे बंधाया छतां, मार्गे जतां हाहाःकार शब्द करतो तथा अंतःकरणमां अति

अतीत्यक्रमशोमार्गेपुराणीमानिषोडश ॥ प्रयातिधर्मराजस्यभवनंपातकीजनः ॥ ५८ ॥
सौम्यंसौरिपुरंनगेंद्रभवनंगंधर्वशैलागमौकौंचक्रूरपुरंविचित्रभवनंबव्हापदंदुःखदं ॥ ना
नाक्रंदपुरंसुतप्तभवनंरौद्रंपयोवर्षणंशीताढ्यंबहुभीतिधर्मभवनंयाम्यंपुरंचाग्रतः ॥ ५९ ॥
याम्यपाशैर्धृतःपापीहाहेतिप्ररुदन्नपथि ॥ स्वगृहंतुपरित्यज्यपुरंयाम्यमनुव्रजेत् ॥ ६० ॥
इति श्री सारोद्वारेगरुडपुराणे पापीनांमैहिकामुष्मिकदुःखनिरूपणं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥
॥ १ ॥ ॥ गरुड उवाच ॥ कीदृशोयमलोकस्यपंथाभवतिदुःखदः ॥ यत्रयांतियथापापा
स्तन्मेकथयकेशव ॥ १ ॥

शोक करतो थको, यमपुरीए पोहोंचे छे. ॥ ६० ॥ इति श्री सारोद्वार गरुडपुराणे पापिनां मैहिका मु-
ष्मिकं दुःख निरूपणं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ गरुडजी भगवानने प्रश्न पूछता
हवां के, हे केशव, जे मार्गे पातकी जन यमलोके जाय छे, ते यमलोकनो मार्ग केटलो दुःखकारक
छे? ते मने कहो. ॥ १ ॥

ગરુડનો એવો પ્રશ્ન સાંભળીને ભગવાન તેમને કહેવા લાગ્યા. હે ગરુડ, યમલોકનો માર્ગ અતિ દુઃસ્વકારક છે, તે હું તમને હવે સંભળાવું છું કે, જે દુઃસ્વ સાંભળવાથી તમે મારા ભક્ત છો; તો પણ ભીતીકારક હોવાથી કંપિત થશો. ॥ ૨ ॥ યમમાર્ગે જતી વચ્ચે એ પ્રેત જે જે ઠેકાણે વિશ્રાંતિ કરે, તે તે ઠેકાણે દુષ્કોની છાયા હોતી નથી, અને જેથી પ્રાણનું સંરક્ષણ થાય એવાં અન્નોદકાદિક પણ હોતાં નથી. ॥ ૩ ॥ વૃષાક્રાંત થવાથી જલ પ્રાશન કરવાને ઇચ્છે પણ, કોઈ જગ્યાએ જલ દ્રષ્ટિ પડતું નથી. હે ગરુડ, પ્રલયકાલે જેમ હાદશ સૂર્ય પ્રકાશમાન થાય છે, તેમ યમમાર્ગે પણ નિરંતર

॥ શ્રીભગવાનુવાચ ॥ યમમાર્ગે મહદુઃસ્વ પ્રદંતે કથયામ્યહં ॥ મમ ભક્તો ઽપિ તચ્છુભાત્વં ભવિષ્ય સિકંપિતઃ ॥ ૨ ॥ વૃક્ષચ્છાયા ન તત્રાસ્તિ યત્ર વિશ્રમતે નરઃ ॥ યસ્મિન્માર્ગે ન ચાન્નાદ્યં યે ન પ્રાણાન્સમુદ્ધરેત્ ॥ ૩ ॥ ન જલં દૃશ્યતે ક્વાપિ તૃષિતોતીવયઃ પિબેત્ ॥ તપંતે દ્વાદશાદિત્યાઃ પ્રલયાંતે યથા સ્વગ ॥ ૪ ॥ તસ્મિન્ ગચ્છતિ પાપાત્મા શીતવાતેન પીડિતઃ ॥ કંટકૈર્વિધ્યતે ક્વાપિ કચિત્સર્પૈર્મહાવિષૈઃ ॥ ૫ ॥ સિંહૈર્વ્યાઘ્રૈઃ શ્વભિર્ધોરૈર્ભક્ષ્યતે ક્વાપિ પાપકૃત્ ॥ વૃશ્ચિકૈર્દશ્યતે ક્વાપિ કંચિદ્વત્યતિવહ્નિના ॥ ૬ ॥ તતઃ કચિન્મહાઘોરમસિપત્રવનં મહત્ ॥ યોજનાનાંસહસ્ત્રે દ્વે વિસ્તરાયામતઃ સ્મૃતં ॥ ૭ ॥

૬૨

૬૨

૬૨

હાદશાદિત્ય પ્રકાશ પામે છે. ॥ ૪ ॥ પ્રાણિ યમમાર્ગે જતાં કોઈ ઠેકાણે ટાઢ તથા પવનથી પીડિત થાય છે, કોઈ ઠેકાણે કાંટાથી વીંધાય છે તથા કોઈ ઠેકાણે અતિ ભયંકર વિષયુક્ત સર્પથી દંશિત થાય છે. ॥ ૫ ॥ કોઈ ઠેકાણે ભયંકર સિંહ, વ્યાઘ્ર અને વરુ (નાહર) ઓથી કરડાય છે. કોઈ કોઈ સ્થળે વીંછી દંશ મારે છે. કોઈ સ્થળે અગ્નીથી દગ્ધ થાય છે. ॥ ૬ ॥ તે માર્ગે અતિ વિસ્તીર્ણ એટલે બેહજાર યોજનના વિસ્તારનું છતાં, અતિ ભયંકર એવું અસિપત્ર (તલવારના જેવાં પાંનડાંવાળું) નામનું વન છે. ॥ ૭ ॥

કે જે વન કાગડા, ઘૂવડ, ગરધેળ્યો, મધમાઝીઓ તથા નોટા ડાંસ વગેરેથી નિરંતર ભરપૂર છતાં જેમાં દા-
વાગ્રી (વગડામાં ઘાસનાં બીડ સઢગી ઉટે છે તે) નિરંતર હોય છે; તેથી એ ઠેકાણે જનારો પ્રાણી, ઉપર
કહેલાં દુઃસ્વદ પ્રાણિઓ વગેરેથી પીડિત થવા છતાં, એ વનમાનાં વૃક્ષોનાં પાનડાં તરવારની ધાર જેવાં તિ-
ક્ષણ હોવાથી, તે વડે તેનું શરીર છિન્નભિન્ન (છેદાઈ જવું) થાય છે. ॥ ૮ ॥ કોઈ સ્થલે અંધકૂપ (જમીન
બરાબર છતાં ઉપર વાંસ પાથરી, તે પર ટાટ પાથરી, તેપર માટી નાંચીને તેમાં ઘાસ ઉગાડેલો કૂઓ) માં
પડે છે. કોઈ ઠેકાણે પર્વતપરથી પડે છે. કોઈ ઠેકાણે અતિ તીક્ષ્ણ અળીઓવાળા સ્ત્રીલાઓ રોપાણા

કાકોલૂકવટગૃધ્રસરઘાદંશસંકુલં ॥ સદાવાગ્નિચતત્પત્રૈશ્ચિન્નભિન્નપ્રજાયતે ॥ ૮ ॥ ક
ચિત્પતંત્યંધકૂપેવિકટાત્પર્વતાત્કચિત્ ॥ ગચ્છતેક્ષુરધારાસુશંકુનામુપરિક્કચિત્ ॥ ૯ ॥ સ્વ
લત્યંધેતમસ્યુગ્રેજલેનિપતતિક્કચિત્ ॥ કચિત્પંકેજલૌકાલ્યેકચિત્સંતપ્તકર્દમે ॥ ૧૦ ॥ સં
તપ્તવાલુકાકીર્ણેધ્માતતામ્રમયેકચિત્ ॥ કચિદંગારરાશૌચમહાધૂમાકુલેકચિત્ ॥ ૧૧ ॥
કચિદંગારવૃષ્ટિશ્ચશિલાવૃષ્ટિઃસવજ્રકા ॥ રક્તવૃષ્ટિઃશસ્ત્રવૃષ્ટિઃકચિદુષ્ણાંબુવર્ષણમ્ ॥ ૧૨ ॥

હોય તેની ઉપર ચાલીને જવું પડે છે. ॥ ૯ ॥ કોઈ ઠેકાણે અતિ ગાઢ (સંપૂર્ણ) અંધકારમાં જઈને ઠેચા
સ્વાય છે, કોઈ સ્થલે જલમાં પડે છે, કોઈ સ્થલે જલોયોવાળા કાદવમાં પડે છે. કોઈ ઠેકાણે બહુજ
તપી ગયેલા કીચડમાં પડે છે. ॥ ૧૦ ॥ કોઈ સ્થલે અતિષય તપેલી રેતીમાં ગમન કરે, કોઈ વચ્ચે અ-
ગ્રીથી સંયુક્ત થયેલા તામ્રમય પ્રદેશમાં, કોઈ વચ્ચે અંગારાના ઢગલામાં ગમન કરે છે; અને કોઈ વચ્ચે
ધૂમાડાવાળા પ્રદેશમાં પડે છે. ॥ ૧૧ ॥ કોઈ વચ્ચે અગ્નીની વૃષ્ટિ તથા કોઈ વચ્ચે વજ્ર (લોહું) તથા
પાષાણની વૃષ્ટિ થાય છે. કોઈ વચ્ચે રક્તવૃષ્ટિ તથા કોઈ વચ્ચે અગ્નિ પાણીની વૃષ્ટિ થાય છે. ॥ ૧૨ ॥

કોઈ સમયે રાત્રોડી અને કાદવની વૃષ્ટિ થાય છે. કોઈ પ્રદેશમાં મોટા મોટા ધરા હોય છે, કે જેમાં ડુવ-
વાનોજ સંભવ. કોઈ પ્રદેશમાં શિખરોની છેવાડી ટોચપર બેસવું પડે છે. કોઈ ઠેકાણે એ પ્રેતને મોટા મોટા
પર્વતોની અતિ અંધકારવાળી તથા અતિ ઊંડી ગુફાઓમાં પ્રવેશિત થવું પડે છે. ॥ ૧૩ ॥ એ ગુફાઓમાં કોઈ ઠેકા-
ણે ગાઢ અંધકાર, કોઈ ઠેકાણે બેશી ન શકાય એવી સ્વડવચડી શિલાઓ, કોઈ ઠેકાણે રુધીર તથા
પાચથી ભરેલા ધરા અને કોઈ ઠેકાણે વિષ્ણુથી ભરેલા મોટા કુંડપણ હોય છે. ॥ ૧૪ ॥ એ પ્રાણિને ય-

ક્ષારકર્દમવૃષ્ટિશ્ચમહાનિમ્નાનિચક્રચિત્ ॥ વપ્રપ્રરોહણંક્રાપિકંદરેપુપ્રવેશનં ॥ ૧૩ ॥ ગા
ઢાંધકારસ્તત્રાસ્તિદુઃસ્વારોહશિલાઃક્રચિત્ ॥ પૂયશોણિતપૂર્ણાશ્ચવિષ્ઠાપૂર્ણાન્હ્રદાઃક્રચિત્
૧૪ માર્ગમધ્યવહાત્યુગ્રાધોરાવૈતરણીનદી ॥ સાદૃષ્ટાદુઃસ્વદાકિંવાયસ્યાવાર્તાભયાવહાઃ ૧૫
શતયોજનવિસ્તીર્ણાપૂયશોણિતવાહિની ॥ અસ્થિવૃંદતટાદુર્ગામાસશોણિતકર્દમા ॥ ૧૬ ॥
અગાધાદુસ્તરાપાપૈઃકેશશૈવાલદુર્ગમા ॥ મહાગ્રાહસમાકીર્ણાધોરપક્ષિશતૈર્વૃતા ॥ ૧૭ ॥

મલોકે જવાના માર્ગમાં અતિ ભયંકર તથા ઊગ્ર વૈતરણી નામની નદી છે, કે, જેનું વર્ણન સાંભળતાંજ
ભય ઉત્પન્ન થાય છે, તો પછી તેને પ્રત્યક્ષ જોઈને તો કહેવાનુંજ શું? ॥ ૧૫ ॥ એ નદી સો યોજનના
વિસ્તારવાળી છતાં, રક્ત તથા પાચથી વહેનારી છે. મોટા મોટા હાડકાઓના ઢગલા એજ તેની ભેરવડો
અને માંસ તથા રુધીર એ જેનો કીચ્છડ છે. ॥ ૧૬ ॥ જેમાં વાઙ્મુખી સેવાળ, જેમાં મોટા મોટા મગર ત-
થા જેના તટપર અસંખ્ય ભયંકર પક્ષીઓ નિવાસ કરે છે, વગેરે કારણોથી એ નદીમાં પાતકી પુરુષોથી
તરી શકવાનું અતિ કઠીણ જાણવું. ॥ ૧૭ ॥

કોઈ પાતકી આવ્યો છે એવું જાંતાંજ, એ નદી જવાલા તથા ઘુમાડાથી ભરપૂર થયા છતાં, તેની માંહેનું જલ કઢાઈમાંના ઘીની પેઠે કઢકડવા લાગે છે. ॥ ૧૮ ॥ સુઙ્ગની અળી પ્રમાણેના તીક્ષ્ણ કીડાઓથી એ નદી ભરપૂર જાણવી; વઢી વજ્ર જેવી કઠીણ ચાંચવાઢી ગરધેળો તથા કાગઢાઓથી પણ એ નદી ભરપૂર જાણવી. ॥ ૧૯ ॥ એ નદીમાં સઢવેળ્યો, મગર, જઢોયો, મત્સ્ય (માછલાં), કાચવા અને તે સિવાય વીજાપણ માંસ-ભેદક જલજંતુઓ પુષ્કલ છે. ॥ ૨૦ ॥ એવી નદીમાં પ્રાણિ અતિ પાતકનેલીધે પડીને હે પિતા, હે માતા હે

આગતંપાપિનંદૃષ્ટ્વાજ્વાલાધૂમસમાકુલા ॥ કથતેસાનદીતાક્ષર્યકટાહાંતર્વૃતંયથા ॥ ૧૮ ॥
 કૃભિમિઃસંકુલાઘોરૈઃસૂચીવક્રૈઃસમંતતઃ ॥ વજ્રતુંડૈર્મહાગૃધ્રૈર્વાયસૈઃપરિવારિતા ॥ ૧૯ ॥
 શિશુમારૈશ્ચમકરૈર્જલૌકોમત્સ્યકચ્છપૈઃ ॥ અન્યૈર્જલસ્થજીવૈશ્ચપૂરિતામાંસભેદકૈઃ ॥ ૨૦ ॥
 પતિતાસ્તત્પ્રવાહેચક્રંદંતિબહુપાપિનઃ ॥ હાશ્વ્રાતઃપુત્રતાતેતિપ્રલપંતિમુહુર્મુહુઃ ॥ ૨૧ ॥ ક્ષુ
 ધિતાસ્તૃષિતાઃપાપાઃપિબંતિકિલશોણિતં ॥ સાસરિદ્રુધિરાપૂરંવહંતીફેનિતંબહુ ॥ ૨૨ ॥
 મહાઘોરાતિગર્જંતીદુર્નિરીક્ષ્યાભયાવહા ॥ તસ્યાદર્શનમાત્રેણપાપાઃસ્યુર્ગતચેતનાઃ ॥ ૨૩ ॥
 બહુવૃશ્ચિકસંકીર્ણાસેવિતાકૃષ્ણપત્રગૈઃ ॥ તન્મધ્યેપતિતાનાંચત્રાતાકોપિનવિદ્યતે ॥ ૨૪ ॥

બંધુ તથા હે પુત્ર વગેરે શબ્દો પોકારીને, તે વારંવાર આક્રંદ (રુદન) કરે છે. ॥ ૨૧ ॥ એ નદીમાં ક્ષુધા અથવા તૃષ્ણા લાગે તો, ત્યાં રક્તપાન કરે છે. એ નદી ફેળવાઢા રુધીરથી ભરપૂર વહેનારી છે. ॥ ૨૨ ॥ કે, જે મોટી ભયંકર ગર્જના કરનારી છતાં જોતામાં અતિ ભયંકર છે, કે, જેને જોતાંજ પાતકી જન મૂર્ચ્છિત થાય છે. ॥ ૨૩ ॥ એ નદીમાં કાઢા સર્પ તથા વીંછી છે, કે જેમાં પ્રાણી પડે, તો પછી તેનું સંરક્ષણ કરનાર કોઈજ નહી. ॥ ૨૪ ॥

॥

॥

॥

॥

ए नदीमां भमरा (वमण) पुष्कळ છે, તેથી તે માંહેનો પાતકી જન ए नदीना तळीए जाय છે અને તત્કાલ ઉપરપણ આવે છે. ॥ ૨૫ ॥ भगवान કહે છે. हे गरुड, ए नदी पातकी पुरुषोने मांहे पडवा सारुज निर्माण करी છે, के जेनो अंत दिसतो नथी; तेथी ते तरवामां बहुज दुःख देनारी છે. ॥ ૨૬ ॥ ए प्रकारे यमलोके जतां मार्गमां अति छेश तथा दुःखो प्राप्त थाय છે; तेथी जे जे पातकी प्राणीओ ए मार्गे थडने जाय છે, ते ते अति गाढ स्वरथी आ-क्रोश (पश्चात्ताप) करवा छतां रुदन करे છે. ॥ ૨૭ ॥ केटलाक पातकी पुरुषोने दोरडांथी बांधीने खें-

आवर्तशतसाहस्रैःपातालेयांतिपापिनः ॥ क्षणंतिष्ठंतिपातालेक्षणादुपरिवर्तिनः ॥ २५ ॥
पापिनांपतनायैवनिर्मितासानदीखग ॥ नपारंदृश्यतेतस्यादुस्तराबहुदुःखदा ॥ २६ ॥ ए
बंबहुविधक्लेशेयममार्गेतिदुःखदे ॥ क्रोशंतश्चरुदंतश्चदुःखितायांतिपापिनः ॥ २७ ॥ पाशे
नयंत्रिताःकेचित्कृष्यमाणास्तथांकुशैः ॥ शस्त्राग्रैःपृष्ठतःप्रोतैर्नीयमानाश्चपापिन ॥ २८ ॥
नासाग्रपाशकृष्टाश्चकर्णपाशैस्तथापरे ॥ कालपाशैःकृष्यमाणाःकाकैःकृष्यास्तथापरे २९
ग्रीवाबाहुषुपादेषुबद्धाःपृष्ठेचशृंगखलैः ॥ अयोभारचयंकंचिद्वहंतःपथियांतिये ॥ ३० ॥ यम
दूतैर्महाघोरैस्ताड्यमानाश्चमुद्गरैः ॥ वमंतोरुधिरंवक्रात्तदेवाश्रंतितेपुनः ॥ ३१ ॥

ચે છે, કેટલાકને અંકુશવડે खेंचे છે तथा કેટલાકને वरडामां सुडया घोचे છે. ॥ ૨૮ ॥ કેટલાકના ના-ક तथा कानमां दोरडीओ परोवीने खेंचे છે तथा કેટલાકને काळा रंगना दोरडा (कालपाश) वडे खेंचे છે ॥ ૨૯ ॥ કેટલાएक पातकी, लोढानी सांकळो तथा दंडोवडे गरदन, हाथ तथा पगे बंधाइने, मांथे लोढानो भार लेइने चाले છે; ॥ ૩० ॥ वळी महा भयंकर यमदूतोना हाथथी मार खाइने, पोतीका मोढामांथी रक्त ओकीने, पछी तेज पाछुं पोते भक्षण करे છે. ॥ ૩१ ॥

॥

॥

॥

पछी पातकी जन पोतपोतिका दुष्कर्मोंनुं समरण (संभारवुं) करीने शोक करे छे, अने वारंवार ग्लानी (उदासी) पामे छे. ए रीते अति दुःखी थइने, ए प्राणी यमलोके जाय छे. ॥ ३२ ॥ रस्ते जतां हे पुत्र हे पौत्र एम कहे कहे करीने बोलावे, तथा हाहाःकारीने नित्य रुदन करतो थको पश्चाताप पामे. ॥ ३३ ॥ अने मोढेथी कहे के, मनुष्यनो जन्म मोटा पुण्यने योगे संपादन थाय छे, ते मने प्राप्त थयो तेम छतांषण, में धर्म संपादन कर्यो नहीं. में मारो जन्म व्यर्थ गमाव्यो. ॥ ३४ ॥ में ब्राह्मणने दान आप्यां

शोचंतेस्वानिकर्माणिग्लानिगच्छंतिजंतवः ॥ अतीवदुःखसंपन्नाःप्रयांतियममंदिरं ३२
तथास्रस्रजन्मार्गेपुत्रपौत्रइतिब्रुवन् ॥ हाहेतिप्ररुदन्नित्यमनुतप्यतिमंदधीः ॥ ३३ ॥ म
हतापुण्ययोगेनमानुषंजन्मलभ्यते ॥ तत्प्राप्यनकृतोधर्मःकीदृशंहिमयाकृतं ॥ ३४ ॥ म
यानदत्तंनहुतंहुताशनेतपोनतप्तंत्रिदशानपूजिताः ॥ नतीर्थसेवाविहिताविधानतोदेहिन्क्व
चिन्निस्तरयत्वयाकृतम् ॥ ३५ ॥ नपूजिताविप्रगणाःसुरापगानचाश्रिताःसत्पुरुषानसेवि
ताः ॥ परोपकारानकृताःकदाचनदेहिन्क्वचिन्निस्तरयत्वयाकृतम् ॥ ३६ ॥ ६५

नहीं, अग्नीमां हवन कर्युं नहीं, तप कर्युं नहीं, देवोनां पूजन कर्यो नहीं, विधिपूर्वक तीर्थयात्रा करी नहीं, तो में जे जे नष्ट कृतियो करी, ते मारे आ बखत भोगबबीज जोड़ए. ॥ ३५ ॥ हे जीव, तें ब्राह्मणोंनुं पूजुं कर्युं नथी, गंगा गोदावरी वगैरे नदीओंनुं सेवन कर्युं नथी, सत्पुरुषोंनुं सेवन कर्युं नथी तथा मनुष्योपर परोपकारपण कर्यो नथी, तो हे मारा जीव, तें जे जे कृतियो करी, ते हवे मों आगळ आवी उभी छे; तेने भोगव. ॥ ३६ ॥

॥

॥

॥

॥

निर्जल प्रदेशमां मनुष्य, पशु अथवा पक्षीओने पीवा सारु तें कोइ प्रकारनुं जलाशय बंधाव्युं नथी, गायो अने ब्राह्मणोने निवृत्ति थवाने अर्थे हे जीव तें कोइ प्रकारनी जीविका बांधी नही, तो मारा जीव, तें जे जे कृतियो करी, ते आ भोगव. ॥ ३७ ॥ हे मारा जीव, तें नित्यदान आप्यां नथी, एक दिवस जिवनक्रिया निभे एटलो चारो गायने नाख्यो नथी, वेद अने शास्त्रोपर श्रद्धा राखीने, तेना सत्यासत्यनुं प्रमाण कर्युं नथी, कोइ दहाडोपण पुराणो मां कहेली वाबतोपर लक्ष आप्युं नथी तथा कोइ ज्ञानी माहात्मा पुरुषनुं पूजनपण कर्युं नथी, तो तारु कर्युं तुं भोगव. ॥

जलाशयो नैव कृतो हि निर्जले मनुष्य हेतोः पशुपक्षि हेतवे ॥ गोविप्रवृत्त्यर्थमकारिना प्वपि देहिन्कचिन्निस्तरयत्त्वया कृतम् ॥ ३७ ॥ न नित्यदानं न गवाहिकं कृतं न वेदशास्त्रार्थवचः प्रमाणितम् ॥ श्रुतं पुराणं न च पूजितो ज्ञो देहिन्कचिन्निस्तरयत्त्वया कृतम् ॥ ३८ ॥ भर्तुर्मयानैव कृतं हितं वचः पतिव्रतं नैव कदापि पालितं ॥ न गौरवं कापि कृतं गुरुचितं देहिन्कचिन्निस्तरयत्त्वया कृतं ॥ ३९ ॥ न धर्मबुद्ध्या पतिरेव सेवितो वह्निप्रवेशो न कृतो मृते पतौ ॥ वैधव्यमासाद्य तपो न सेवितं देहिन्कचिन्निस्तरयत्त्वया कृतम् ॥ ४० ॥

६५

६५

॥ ४८ ॥ अति हित करनारा भर्तारुनुं वाक्य स्वीकारवा छतां कोइ वखत पतिव्रत पाळ्युं नथी तथा वृद्ध सासुस सरा तथा गुरुज ननां मानप्रतिष्ठा मान्य कर्या नथी, तो हे जीव, तारुं कर्युं तुं भोगव. ॥ ३९ ॥ हे जीव, तें धर्मबुद्धिथी पोतिका पतिनी सेवाकरी नथी, पति गत थयापछी तेनी पाछळ सती थवाने अग्निमां प्रवेश कर्यो नथी तथा वैधव्य (रंडापो) मां इंद्रियोने निस्तेज करवासारुं वैधव्यधर्म पाळवानी तपश्चर्यापण करी नथी, तो तारी करेली कृतियोने तुं आ वखत भोगव. ॥ ४० ॥

॥

॥

॥

માસોપવાસ તથા ચાંદ્રાયણાદિ પૂર્ણ વ્રતો કરીને, મેં મારું શરીર દુર્બલ કર્યું નહીં; તેમ છતાં સકલ દુઃખોનું પાત્રભૂત એવું આ સ્ત્રી શરીરમાત્ર જન્માંતરાર્જિત દુષ્કર્મોને યોગે સંપાદન કર્યું. ॥ ૪૧ ॥ એવા એવા પ્રકારના અતિ વિલાપ તથા સકલ જન્માંતરોનાં કર્મોનું સ્મરણ કરીને કહેવા લાગ્યો કે, હવે મને મનુષ્યનો જન્મ ક્યાંથી પ્રાપ્ત? એમ કહીને આગળ ચાલે છે. ॥ ૪૨ ॥ સત્તર દિવસ વાયુવેગથી સહાયતા રહિત ગમન કરીને, તે પ્રાણી અઢારમે દિવસે સૌમ્ય-પુરમાં જાય છે. ॥ ૪૩ ॥ તે ઠેકાણે એ રમણીય નગરમાં પ્રેતોનો મોટો સમુદાય, પુષ્પભદ્રા નામે નદી તથા એક રમ-

માસોપવાસેર્નવિશોપિતંમયાચાંદ્રાયણૈર્વાનિયમૈઃસવિસ્તરૈઃ॥નારીશરીરંબહુદુઃસ્વભાજનંલઘ્નમયાપૂર્વકૃતૈર્વિકર્મભિઃ ૪૧ એવાંવિલપ્યબહુશોસસ્મરન્પૂર્વદૈહિકં ॥માનુષત્વંમમકુતઇતિક્રોશન્પ્રસર્પતિ ૪૨ દશસપ્તદિનાન્યેકોવાયુવેગેનગચ્છતિ ॥અષ્ટાદશેદિનેતાક્ષર્યપ્રેતઃસૌમ્યપુરંવ્રજેત્ ૪૩ તસ્મિન્પુરવરેરમ્યપ્રેતાનાંચગણોમહાન્ ॥પુષ્પભદ્રાનદીતત્રન્યગ્રોધઃપ્રિયદર્શનઃ ૪૪ પુરેતત્રસવિશ્રામંપ્રાપ્યતેયમકિંકરૈઃ ॥દારપુત્રાદિકંસૌમ્યંસ્મરતેતત્રદુઃસ્વિતઃ ૪૫ ધનાનિભૃત્યમાત્રાણિસર્વશોચતિવૈયદા ॥તદાપ્રેતાંસ્તુતત્રત્યાઃકિંકરાશ્ચેદમબ્રુવન્ ૪૬ કથનંકસુતાજાયાકસુહૃત્કચવાંધવાઃ ॥સ્વકર્મોપાર્જિતંભોક્તામૂઢયાહિચિરંપથિ ॥ ૪૭ ॥

ણીય વડનું જાડ છે. ॥ ૪૪ ॥ તે ઠેકાણે એ પ્રાણી જાય, એટલે તેને યમદૂતો વિશ્રાંતિ લેવા દે છે. પછી એ પ્રાણી એ ઠેકાણે અતિ દુઃખી થઈને, સ્ત્રી પુત્રાદિક સકલ પરિવારને સંભારે છે. ॥ ૪૫ ॥ અને ધન, પુત્ર, મિત્ર વગેરે માટે જે વચ્ચે એ તે ઠેકાણે શોક કરે છે, તે વચ્ચે ત્યાંનાં પ્રેત તથા યમદૂતો તેને એમ કહે છે. ॥ ૪૬ ॥ કેં, હે જીવ, જેને માટે તું શોક કરે છે, તે તારા મિત્ર, પુત્ર, ધન તથા સ્ત્રી ક્યાં છે? હાલમાં તું પોતિકા કર્મોવડે સંપાદન થયેલાં ગ્રહણ કરીને, આગળ ચાલ. ॥ ૪૭ ॥

હે જીવ, તું યમોનું બલ જાણતો નથી, તથા તારી સાથે ચાલનારા જે અમે છીએ, જે અમારું પણ બલ જાણતો નથી. પોતાને યમયાતના ન થાય એવાં કર્મપણ જાણતો નથી, તેથી આ માર્ગમાં કોઈપણ પ્રકારનો ક્રયવિક્રયાદિ વ્યવહાર નથી, માટે તારે જ અવશ્ય ભોગવવાનાં છે. ॥ ૪૮ ॥ યમમાર્ગ અતિ કઠીણ છે; એવું નાના બાલકોને પણ માલમ છે, તો તે કદી એ બાલકોને મોઢેથી સાંભળ્યો નથી કે શું? વઢી પુરાણોમાં કહેલાં છે, તે બ્રાહ્મણોને મોઢેથી સાંભળ્યાં નથી કે શું? ॥ ૪૯ ॥ એવા પ્રકારના તેને પ્રશ્ન પૂછીને, મુદ્ગરવડે મારે છે, તથી તે નાસવા જાય છે, ત્યારે તે પ્રાણિને

જાના સિસંબલબલંબલમધ્વગાનાં નોસંબલાયયતસે પરલોકપાંથ ॥ ગંતવ્યમસ્તિ તવ નિશ્ચિ
તમેવ તેન માર્ગે નયત્ર ભવતિ ક્રયવિક્રયો હિ ॥ ૪૮ ॥ આ બાલરૂપાત માર્ગો યં નૈવ મર્ત્યશ્રુતસ્ત્વ
યા ॥ પુરાણસંભવં વાક્યં કિંદ્રિજેભ્યોપિ નશ્રુતમ્ ॥ ૪૯ ॥ એવમુક્તસ્તતોદૂતૈસ્તાઙ્ગ્યમાનશ્ચ
મુદ્ગરૈઃ ॥ નિપતન્નુત્પતન્ધાવન્પાશૈરાકૃષ્યતે બલાત્ ॥ ૫૦ ॥ અત્ર દત્તં સુતૈઃ પૌત્રૈઃ સ્નેહાદ્વાકૃપ
યાથવા ॥ માસિકં પિંડમશ્નાતિ તતઃ સૌરિપુરં વ્રજેત્ ॥ ૫૧ ॥ તત્ર નામ્નાસ્તિ રાજા વૈ જંગમઃ કા
લરૂપધૃક્ ॥ તદ્દૃષ્ટ્વા ભયભીતો સૌ વિશ્રામેકુરુતે મતિમ્ ॥ ૫૨ ॥ ઉદકં ચાન્નસંયુક્તં ભુંક્તે તત્ર પુરે
ગતઃ ॥ ત્રૈપક્ષિકે વૈયદત્તં સતત્પુરમતિક્રમેત્ ॥ ૫૩ ॥

૬૨

૬૨

યમદૂતો બાંધેલા પાશવડે સ્વેંચે છે. ॥ ૫૦ ॥ એ ઠેકાણે પુત્રપુત્રાદિકે પ્રીતિપૂર્વક માસિક શ્રાદ્ધાદિક જે કાંઈ ક્રિયા કરી હોય, તેમાના પિંડને મક્ષીને, તે પ્રાણિ ત્યાંથી આગળ સૌરિપુર જવાને ગમન કરે છે. ॥ ૫૧ ॥ ત્યાં યમ સમાનનું રૂપ ધારણ કરનારો જંગમ નામનો રાજા છે, કે, જેને જોતાં જ એ પ્રાણિ ભયભિત થવાથી જરા વિશ્રાંતિ લે છે. ॥ ૫૨ ॥ એ ઠેકાણે ગયા પછી એની પાછળ જે ત્રિપક્ષીક શ્રાદ્ધ થયું હોય, તેમાના અન્નોદકનો ઉપભોગ લે છે. પછી તે પ્રાણી એ સૌરિપુરમાંથી નીકળીને રસ્તે પડે છે. ॥ ૫૩ ॥

॥

॥

પછી નગેંદ્રભવન નામના નગરમાં અતિ ઉતાવળથી જાય છે, તે સમય માર્ગે જતાં મોટાં મોટાં અસિપત્ત- (તરવાર જેવાં પાનડાંવાળાં ફાડ) નાં વન જોઈને, દુઃસ્વી થવાથી મોટે ઘાટે શોક કરે છે. ॥ ૫૪ ॥ વઢી ત્યાં નિવાસ કરનારા નિર્દય પુરુષો એ પ્રાણીને ગળે બાંધેલા પાસે (દોરડાંથી) રેંચે, એટલે ટુંપો આવવાથી તે વારંવાર શોક કરે છે. એ નગરે બલાત્કારે બે મહિને પોંહોંચે છે, માટે, ॥ ૫૫ ॥ તેની પાછળ તેના બાંધવાદિકે જે કાંઈ મૃત્યુલોકમાં અન્ન, જલ તથા વસ્ત્રાદિક આપ્યાં હોય, તેનો એ પ્રાણી ઉપભોગ લે છે. પછી ત્યાંથી પળ તેને યમકિંકરો રેંચતા રેંચતા આગળ લેઈ જાય છે. ॥ ૫૬ ॥ ત્રીજો માસ થાય, એટલે એ પ્રાણી ગંધર્વપુરે જાય છે; ત્યાં-

તતો નગેંદ્રભવનં પ્રેતો યાતિ ત્વરાન્વિતઃ ॥ વનાનિ તત્ર રૌદ્રાણિ દૃષ્ટ્વા ક્રંદતિ દુઃસ્વિતઃ ॥ ૫૪ ॥
નિર્ઘૃણૈઃ કૃપ્યમાણસ્તુ રુદ્રતે ચ પુનઃ પુનઃ ॥ માસદ્વયાવસાને તુ તત્પુરં વ્યથિતો વ્રજેત્ ॥ ૫૫ ॥ ભુક્તપિંડં જલં વસ્ત્રં દતં યદ્વાંધવૈરિહ ॥ કૃપ્યમાણઃ પુનઃ પાશૈર્નીયતે ગ્રેચ કિંકરૈઃ ॥ ૫૬ ॥ માસેત્તૃતીયે સંપ્રાપ્તે પ્રાપ્ય ગંધર્વપત્તનમ્ ॥ તૃતીયમાસિકં પિંડં તત્ર ભુક્ત્વા પ્રસર્પતિ ॥ ૫૭ ॥ શૈલાગમં ચતુર્થે ચ માસિ પ્રાપ્નોતિ વૈપુરં ॥ પાષાણાસ્તત્ર વર્ષતિ પ્રેતસ્યોપરિભૂરિશઃ ॥ ૫૮ ॥ ચતુર્થમાસિકં પિંડં ભુક્ત્વા કિંચિત્સુખી ભવેત્ ॥ તતો યાતિ પુરં પ્રેતઃ ક્રૌંચં માસેથ પંચમે ॥ ૫૯ ॥ ૬૫

પળ તેની પાછળ માસિક શ્રાદ્ધમાં આપેલા પિંડ તથા જલનો સ્વીકાર કરીને આગળ જાય છે. ॥ ૫૭ ॥ ચોથો માસ આવે એટલે શૈલાગમ નામના પુરમાં એ જીવ પોંહોંચે છે. ત્યાં જાય એટલે તેના અંગ પર પાષાણની વૃષ્ટી થાય છે. તેથી તેનું નામ શૈલાગમ છે. ॥ ૫૮ ॥ એ ઠેકાણે તેની પાછળ ચોથા માસના શ્રાદ્ધમાં અપાણાં અન્નોદકનો ઉપભોગ લેવાથી, એ પ્રાણી કેટલોક વસ્ત સુખી થાય છે. પછી ત્યાંથી પાંચમા મહિનાની અંતે ક્રૌંચ નામના નગરમાં જાય છે. ॥ ૫૯ ॥ ॥ ॥

ए ठेकाणे ए प्रेत वास करे, ने पांचमा महिनाना श्राद्धमानो पिंड यमदूत तेना हाथमां आपे, एटले ते प्राणी भक्षण करे छे, अने त्यांथी क्रूरपुरे जाय छे. ॥ ६० ॥ ए प्राणी, ए क्रूरपुर पाँहोंचे, एटले तेनी पाछळ तेना पुत्रादिकोए साडापांच महिने (उनषण्मासिअें) जे श्राद्ध करेलुं होय, तेमां आपेला पिंडथी तृप्त थइने, ए प्राणी केटलोक वखत त्यां रहे छे. ॥ ६१ ॥ पछी ते ए ठेकाणे एक घडी निवास कर्यापछी अति कंपा-यमान थवाथी दुःखी थाय छे; एम छतां यमदूतो तेने तिरस्कार करताथका त्यांथी बीजे लेइ जवा मांडे छे; तेथी ए क्रूरपुरनो त्याग करीने, ॥ ६२ ॥ ते प्राणी विचित्र नामना भुवने जाय छे. त्यां विचित्र ए-

हस्तदत्तंतदाभुंकेप्रेतःक्रौंचपुरेस्थितः ॥ यत्पंचमाकंपिंडंभुक्त्वाक्रूरपुरं व्रजेत् ॥ ६० ॥ सार्धं
कैःपंचभिर्मासैर्न्यूनपाण्मासिकं व्रजेत् ॥ तत्र दत्तेन पिंडेन घटेनाप्यायितः स्थितः ॥ ६१ ॥ मु-
हूर्तार्धंतुविश्राम्यकंपमानः सुदुःखितः ॥ तत्पुरं तु परित्यज्य तर्जितो यमकिंकैरः ॥ ६२ ॥ प्र-
याति चित्रभवनं विचित्रो नाम पार्थिवः ॥ यमस्यैवानुजो भ्राता यत्र राज्यं प्रशास्ति हि ॥ ६३ ॥
तं विलोक्य महाकायं यदाभितः पलायते ॥ तदा संमुख आगत्य कैवर्ता इदमब्रुवन् ॥ ६४ ॥ व-
यं ते तर्तुकामाय महावैतरणीं नदीम् ॥ नावमादाय संप्राप्ताय दिते पुण्यमीदृशम् ॥ ६५ ॥

वा नामनो राजा निवास करीने रहे छे, अने तेनो बंधु राज्यनुं पालन करे छे. ॥ ६३ ॥ तेनुं अद्भुत मो-टुं शरीर जोतांज ए प्राणी भयथी नासवा मांडे छे. एवामां तेनी सामे आवीने, तरीवाहक (वहाण हाक-नारा खारवा) नामना कोळी तेने कहे छे, के, ॥ ६४ ॥ हे प्रेत, जे प्राणी वैतरणी नदी तरवानी इच्छा करे छे, तने तारवासारु अमे वहाण लेइने आवीए छीए. जो तारु आ वहाणमां बेसवा जेटलुं पुण्य हो-य, तो तु आ नौका-(वहाण) मां बेस, ॥ ६५ ॥

મોટા મોટા તત્ત્વવેત્તાઓ દાનને વિતરણ કહે છે. એ વૈતરણીમાંથી તારનારી નૌકા, ગૌદાન કર્યાથી પ્રાપ્ત થાય છે; માટે તે નદીને વૈતરણી કહે છે. ॥ ૬૬ ॥ જો તેં ગાયનું દાન કર્યું હશે તો, એ નૌકા તેને પ્રાપ્ત થશે; નહીં તો કદીપણ પ્રાપ્ત થનારી નથી. એ રીતનું એ સઘડાઓનું ભાષણ સાંભળીને, એ પ્રાણી, મારું એવું નઠારું ભાગ્ય ક્યાંથી ? એવા પશ્ચાતાપનું ભાષણ કરે છે. ॥ ૬૭ ॥ દાનાદિ ન કરનારા પાપી પ્રાણીને જોતાં જ એ નદીનું પાણી કઢાવા લાગે છે, તે જોતાં જ એ પ્રાણી વરકા પાડવા લાગે છે; અને જીવતાં દાન ન કર્યાનેલીધે, એ નદીમાં જ તે નિમગ્ન (રચીપચી જવું) થાય છે. ॥ ૬૮ ॥ તે પ્રાણીના મોંમાં (જેમ મોઢા લોકો

દાનંવિતરણં પ્રોક્તં મુનિભિસ્તત્ત્વદર્શિભિઃ ॥ ઇયં સાતીર્યતે યસ્માન્નસ્માદ્વૈતરણી સ્મૃતા ॥ ૬૬ ॥
 યદિ ત્વં યા પ્રદત્તા ગૌસ્તદાનોરુપસર્પતિ ॥ નાન્યથેતિ વચસ્તે પાંશ્રુત્વા હાદૈવ ભાષતે ॥ ૬૭ ॥ તં
 દૃષ્ટ્વા કથ્યતે સાતુતાં દૃષ્ટ્વા સોતિક્રંદતે ॥ અદત્તદાનઃ પાપાત્મા તસ્ય મેવ નિમજ્જતિ ॥ ૬૮ ॥ તન્મુ
 ર્લેકંટકં દત્ત્વા દૂતૈરાકાશસંસ્થિતૈઃ ॥ વડિશેન યથામત્સ્યસ્તથા પારં પ્રણીયતે ॥ ૬૯ ॥ પન્મા
 સિકંચ યત્પિંડં તત્ર ભુક્ત્વા પ્રસર્પતિ ॥ માર્ગે સવિલપન્ યાતિ બુભુક્ષા પીડિતો હ્યલમ્ ॥ ૭૦ ॥ સ
 પ્તમે માસિ સંપ્રાપ્તે પુરં વહ્વાપદં વ્રજેત્ ॥ તત્ર ભુંક્તે પ્રદત્તં યત્સપ્તમે માસિ પુત્રકૈઃ ॥ ૭૧ ॥

માછલાના મોંમાં લોઢાની અંકોડી ઘાલીને લેઈ જાય છે, તેમ) મોટા મોટા યમદૂતો અંકોડી ઘાલીને, સામે તીરે લેઈ જાય છે. ॥ ૬૯ ॥ એ ઠેકાણે તે પ્રાણી પોતાની પાછલ થયેલા પન્માસિક શ્રાદ્ધમાં આપેલા પિંડનો ઉપભોગ લેવા છતાંપણ ક્ષુધાથી અતિ પીડિત હોવાથી, માર્ગમાં મોટો વિલાપ કરતોથકો ચાલે છે. ૭૦
 સાતમા માસનો આરંભ થાય, એટલે વહ્વાપદ નામના પુરમાં જાય છે. પછી તે એ ઠેકાણે વાસ કરીને, સાતમા મહિનામાં પુત્રાદિકે કરેલા શ્રાદ્ધનો ઉપભોગ લે છે. ॥ ૭૧ ॥

ए नगरने जोइने, दुःखद नामना पुरमां जाय छे. हे गरुड ए प्राणी त्यां जाय छे, एटले महदुःखनो अनुभव ले छे. ॥ ७२ ॥ आठमा महिनामां करेला श्राद्धनो उपभोग लेइने, पछी ते त्यांथी चालवा मांडे छे. नवमा महिनो पूरो थाय, एटले नानाक्रंद नामना पुरमां जाय छे. ॥ ७३ ॥ ए ठेकाणे अति भयंकर तथा क्रूर शब्द (घांटो, अवाज) करनारा क्रंदगण जोइने, पोते दुःखी थइने, मोटे घांटे रडे छे. ॥ ७४ ॥ पछी ए प्रेत दशमो मास वेसे, एटले ए नगरनोपण त्याग करीने, यमदूतोनो तीरस्कार पामवा छतां, अति दुः-

तत्पुरंतुव्यतिक्रम्यदुःखदंपुरमृच्छति ॥ महदुःखमवाप्नोतिखेगच्छन्खेचरेश्वर ॥ ७२ ॥ मास्यष्टमेप्रदत्तंयत्पिंडंभुक्त्वाप्रसर्पति ॥ नवमेमासिसंपूर्णेनानाक्रंदपुरंवेत् ॥ ७३ ॥ नानाक्रंदगणान्दृष्ट्वाक्रंदमानान्सुदारुणान् ॥ स्वयंचशून्यहृदयःसमाक्रंदतिदुःखितः ॥ ७४ ॥ विहाय तत्पुरःप्रेतस्तर्जितोयमकिंकरैः ॥ सुतप्तभवनंगच्छेदशमेमासिकृच्छतः ॥ ७५ ॥ पिंडदानंजलंतत्रभुक्त्वापिनसुखीभवेत् ॥ मासिचैकादशेपूर्णेपुरंरौद्रंसगच्छति ॥ ७६ ॥ दशैकमासिकंतत्रभुंक्तेदत्तंसुतादिभिः ॥ सार्द्धेचैकादशेमासिपयोवर्षणमृच्छति ॥ ७७ ॥ मेघास्तत्रप्रवर्षतिप्रेतानांदुःखदायकाः ॥ न्यूनाब्दिकंचयच्छ्राद्धंतत्रभुंक्तेसदुःखितः ॥ ७८ ॥

खयुक्त થઈને, સુતપ્તભુવન નામના પુરમાં જાય છે. ॥ ૭૫ ॥ તે ઠેકાણે પિંડ તથા જલનો ઉપભોગ લેઈનેપણ સુખ પામતો નથી. પછી અગ્યારમો મહિનો પૂર્ણ થાય, એટલે તે પ્રેતને રૌદ્રપુરમાં લેઈ જાય છે. ॥ ૭૬ ॥ એ ઠેકાણે તેના પૂ-
લાદિકે આપેલા માસિકનો ઉપભોગ લેઈને, સાડાઅગ્યાર મહિના થાય, એટલે પયોવર્ષણ નામના નગરમાં લેઈ જાય છે. ॥ ૭૭ ॥ કે, જે ઠેકાણે પ્રેતોને દુઃખ દેનારો મેઘ વૃષ્ટી કરે છે. એ ઠેકાણે દુઃખી થઈને, ન્યૂનાબ્દિક (વર્ષી) નામના શ્રાદ્ધનો ઉપભોગ લે છે. ॥ ૭૮ ॥

પૂરેપૂરું વર્ષ થાય, એટલે ત્યાંથી શીતાલ્ય નામના નગરમાં પ્રવેશિત કરે છે. એ ઠેકાણે વર્ષ કરતાં પળ સોઘળી ટાઢ-
વાઢો વર્ષ પડવા છતાં પળ, ॥ ૭૯ ॥ તે ઠેકાણે ભુલ તથા ટહાડથી પીડિત થવાથી, દશે દિશાઓએ જુએ છે, અને
કહે છે કે, મારા દુઃખનું નિવારણ કરનારો કોઈ મારો વંધુ છે કે? ॥ ૮૦ ॥ તેનું એ રીતનું અતિ દીનતા ભરેલું ભાષ-
ણ સાંભળીને, તેને યમદૂત કહે છે કે, તારું એવું પુણ્ય ક્યાં છે? કે કોઈ વંધુ (સહાયક) હોય? એ ઠેકાણે વાર્ષિક
ક પિંડનો ઉપભોગ લેઈને, ફરીથી ધૈર્ય ધારણ કરે છે. ॥ ૮૧ ॥ પછી વર્ષ થયાકેહ્યે યમલોકની નજીકમાં

સંપૂર્ણેતુતતોવર્ષેશીતાલ્યનગરંવ્રજેત્ ॥ હિમાચ્છતગુણંતત્રમહાશીતંપતત્યપિ ॥ ૭૯ ॥ શી
તાર્તઃક્ષુધિતઃસોપિવીક્ષતેહિદિશોદશ ॥ તિષ્ઠતેવાંધવઃકોપિયોમેદુઃસ્વંવ્યપોહતિ ॥ ૮૦ ॥
કિંકરાસ્તેવદંત્યત્રકૃતેપુણ્યંહિતાદૃશં ॥ ભુક્ત્વાચવાર્પિકંપિંડંધૈર્યમાલંબતેપુનઃ ॥ ૮૧ ॥ તતઃ
સંવત્સરસ્યાંતેપ્રત્યાસન્નેયમાલયે ॥ બહુભીતિપુરેગત્વાહસ્તમાત્રંસમુત્સૃજેત્ ॥ ૮૨ ॥ અંગુષ્ઠ
માત્રોવાયુશ્ચકર્મભોગાયસ્વેચરઃ ॥ યાતનાદેહમાસાદ્યસહયામ્યૈઃપ્રયાતિચ ॥ ૮૩ ॥ ઔર્ધ્વ
દેહિકદાનાનિયૈર્નદત્તાનિકાશ્યપ ॥ એવંકષ્ટેનતેયાંતિગૃહીતાદૃઢબંધનૈઃ ॥ ૮૪ ॥ ૬૨

જાય છે. ત્યાં બહુભીતિ નામના પુરમાં જઈને, એક હાથ ડંચાઈનો જે પિંડથી ઉત્પન્ન થયેલો દેહ એ પ્રે-
તનો હોય છે, તેનો ત્યાગ કરે છે. ॥ ૮૨ ॥ પછી વાયુ વગેરે સતર તલ્લોવડે ઉત્પન્ન થયેલા લિંગદેહનાં
કર્મોની શિક્ષા ભોગવનારા અંગુઠા જેવડા દેહનો આશ્રય કરીને, યમદૂતોની સાથે જાય છે. ॥ ૮૩ ॥ હે
ગરુડ, પ્રાણી મરણ પામે એટલે જેણે પરલોકમાં સુખ પડવાનો હેતુ ધારીને દાન આપ્યાં નથી, તે યમના
પાશ-(દોરડાં)થી બંધાઈને, અતિ કષ્ટ પામતોથકો દોરાયો જાય છે. ॥ ૮૪ ॥ ॥ ॥

हे गरुड, यम धर्मना नगरने चार दरवाजा छे, तेमांना दक्षिणतरफना दरवाजानी, में तमने वार्ता कही तेवीने तेवीज छे. ॥ ८५ ॥ एनी मांहे भयंकर मार्गमां प्राणी जइ पौहोंचे, एटले तेने क्षुधा, तृषा अने थाक बहु लागे छे, तेम छतां जे रीते ए प्रेतने होंडाडे छे, ते हुं तमने प्रथम कही गयो तेवीनेतेवीज रीते लेइ जाय छे. हवे शुं सांभळवाने इच्छो छो? ॥ ८६ ॥ इतिश्री गरुडपुराणे सारोद्धारे यममार्ग निरूपणो नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ ॥ २ ॥ ॥ भगवाननुं भाषण सांभळीने, पछी तेमने गरुड प्रश्न पूछवा लाग्या के, हे के-

धर्मराजपुरेसंतिचतुर्द्वाराणिखेचर ॥ तत्रायंदक्षिणद्वारमार्गस्तेपरिकीर्तितः ॥ ८५ ॥ अस्मि
न्पथिमहाघोरेक्षुत्तृपाश्रमपीडिताः ॥ यथायांतितथाप्रोक्तंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ८६ ॥
इतिश्रीगरुडपुराणसारोद्धारेयममार्गनिरूपणंनामद्वितीयोऽध्यायः ॥ ॥ २ ॥ ॥ गरुडउ
वाच ॥ यममार्गमतिक्रम्यगत्वापापीयमालये ॥ कीदृशींयातनांभुंकेतन्मेकथयकेशव ॥ १
॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ आद्यंतंचप्रवक्ष्यामिशृणुष्वविनतात्मज ॥ कथ्यमानेपिनरकेत्वंभ
विष्यसिकंपितः ॥ २ ॥ चत्वारिंशद्योजनानिचतुर्युक्तानिकाश्यप ॥ बहुभीतिपुरादग्रेधर्मरा
जपुरंमहत् ॥ ३ ॥

शव, यममार्गनी शिक्षा भोगव्यापछी पातकी पुरुष एधीपण आगळ जाय तो, कया कया प्रकारनां दुःख भोगवे छे? ते मने कहो. १ गरुड एरीतनो प्रश्न पूछ्यो, एटले भगवान् तेमने कहेता हवा, हे गरुड, तमने साद्यंत (प्रथमथी छेवटसुधीनुं) नरकनुं कथन करुं छुं, ते सांभळो, के, जे हुं कहीश ते सांभळतांज तमे कंपित थशो. २ हे गरुड, बहुभीती नामना यममार्गे जतां जे जे नगरो वगेरे आवे छे, ते वगेरे सर्वे में तमने पूर्ण रीते वर्णवी बता-व्युं. तेथी आगळ जतां चौवाळीस योजनना विस्तारनुं अति मोटुं यमधर्म राजानुं पुर (नगर) छे. ॥ ३ ॥

ए एवा पुरनी समीप जइने, ए पातकी पुरुष ए पुरने जुए, एटले हाहाःकार शब्द करीने, मोटे घांटेथी रडवा लागे छे. ए प्रेतनुं एवी रीतनुं रडवुं सांभळीने, ए पुरमां वास करनाराओ ॥४॥ त्यां जइने, ते ठेकाणानी देखेरख राखनारा धर्मध्वज नामना द्वारपालने खबर करे छे. ॥५॥ पछी ते द्वारपाल त्यांथी जइने, ए पातकी पुरुषे जीवतां करेलां शुभाशुभ (सारां के नरतां) कृत्य चित्रगुप्तने कहे छे. पछी ए चित्रगुप्त यमधर्मने यथास्थित कहे छे. ॥६॥ हे गरुड, जे प्राणी नास्तिक छतां निरंतर महा पातक करनारा छे, तेवा जीवोने यमधर्म राजा सारीपेठे ओ-

हाहाकारसमायुक्तं दृष्ट्वा क्रंदति पातकी ॥ तत्क्रंदितं समाकर्ण्य यमस्य पुरचारिणः ॥ ४ ॥ गत्वा च तत्र ते सर्वे प्रतीहारं वदंति हि ॥ धर्मध्वजः प्रतीहारस्तत्र तिष्ठति सर्वदा ॥ ५ ॥ स गत्वा चित्रगुप्ताय ब्रूते तस्य शुभाशुभम् ॥ ततस्तं चित्रगुप्तोऽपि धर्मराजं निवेदयेत् ॥ ६ ॥ नास्तिकायेन रास्ताक्षर्य महापाप रताः सदा ॥ तांश्च सर्वान्यथा योग्यं सम्यग्जानाति धर्मराट् ॥ ७ ॥ तथा पि चित्रगुप्ताय तेषां पापं स्पष्टच्छति ॥ चित्रगुप्तोऽपि सर्वज्ञः श्रवणां परिपृच्छति ॥ ८ ॥ श्रवणा ब्रह्मणः पुत्राः स्वर्भूपातालचारिणः ॥ दूरश्रवणविज्ञानादूरदर्शनचक्षुषः ॥ ९ ॥ तेषां पत्न्यस्तथाभूताः श्रवण्यः पृथगावहयाः ॥ स्त्रीणां विचेष्टितं सर्वं ता विजानंति तत्त्वतः ॥ १० ॥

ळखे छे. ॥७॥ हे गरुड, यमधर्म राजा सर्वज्ञ (सौना मननी बात जाणनारा) छतां पण, पातकी पुरुषनुं केटलुं पातक छे? ते बाबत चित्रगुप्तने पूछे छे. ए चित्रगुप्त पण सर्वज्ञ छतां, आगळ कहेवानो छे ते श्रवणने पूछे छे. ८ ए श्रवण ब्रह्मदेवनो पुत्र छतां, स्वर्ग, मृत्यु तथा पाताळमां संचार करनारो छे; वळी एना कान तथा नेत्र एवां छे के, जेनेलीधे दूरनां सकल बनाव तथा पदार्थोनुं यथायोग्य ज्ञान थाय. ९ वळी ए श्रवणनी स्त्रियो पण तेवाज प्रकारनी छतां, जेणी-ओनां नाम जूदां जूदां छे; वळी ते स्त्रियो, स्त्रियोनां सर्व चेष्टितत्वने आधारे सर्वना मननी कृतियो जाणी ले छे. १०

ए रीतना श्रवण तथा तेनी स्त्रियो, मनुष्योए गुप्त अथवा खुल्ली रीते जे जे कृत्यो तथा कर्मो कर्या होय, ते ते सर्वे चित्रगुप्तने यथास्थित कहे छे. ॥ ११ ॥ ए रीते वर्णव्या प्रमाणे दमधर्म राजाने प्राणीनां शुभाशुभ कहेनार दूत छे, तेओ मनुष्योनां कायिक, वाचिक अने मानसिक वगेरे सबळां कर्मो जाणे छे. ॥ १२ ॥ मनुष्यो तथा देवोनां यथार्थ कर्म जाणवानो अधिकार तेओने आप्यो छे, तेथी तेमनामां सर्वनां कर्म जाणवानी शक्ति छतां, तेओ यथार्थ कहेनारा छे. ॥ १३ ॥ जे मनुष्यो व्रत, दान तथा सत्य भाषण वगेरेनां आचरण पाळीने, तेओने संतोषित

नरैः प्रच्छन्नं प्रत्यक्षं यत्प्रोक्तं च कृतं च यत् ॥ सर्वमावेदयंत्येव चित्रगुप्ताय ते च ताः ॥ ११ ॥ च
रास्ते धर्मराजस्य मनुष्याणां शुभाशुभम् ॥ मनोवाक्कायजंकर्म सर्वं जानंतितत्त्वतः ॥ १२ ॥
एवं तेषां शक्तिरस्ति मर्त्या मर्त्याधिकारिणाम् ॥ कथयन्ति नृणां कर्मश्रवणाः सत्यवादिनः १३
व्रतैर्दानैश्च सत्योक्तया यस्तोषयति तान्नरः ॥ भवंति तस्य ते सौम्याः स्वर्गमोक्षप्रदायिनः १४
पापिन्नां पापकर्माणि ज्ञात्वा ते सत्यवादिनः ॥ धर्मराजपुरः प्रोक्ता जायन्ते दुःखदायिनः ॥ १५
आदित्यचंद्रावनिलोनलश्च द्यौर्भूमिरापो हृदयं यमश्च ॥ अहश्च रात्रिश्च उभे च संध्ये धर्मश्च
जानाति नरस्य वृत्तम् ॥ १६ ॥

રાखે છે, તેમનાપર તેઓ તુષમાન રહેવા છતાં, સ્વર્ગ અને મોક્ષ અપાવવા વાવત ભલામણ આપે છે. ॥ ૧૪ ॥
ए रीतना ए सत्य भाषण करनारा धर्म राजानी आगळ पातकी पुरुषोनां दुष्कर्मो निवेदन (जाहेर) करीने पछी तेओ प्राणीओने दुःख देनारापण थाय छे. ॥ १५ ॥ सूर्य, चंद्र, अग्नि, वायु, आकाश, भूमि, जल, अंतरात्मा, यम, दिवस, रात्री, बेउ संधिकाल तथा धर्म एओपण मनुष्योनां पाप तथा पुण्यकर्मो जाणे छे. १६

ધર્મરાજા, ચિત્રગુપ્ત, શ્રવણ અને સૂર્યાદિક એ સર્વે પોતપોતિકી જમ્યાએ રહ્યા છતાં, મનુષ્યોના દેહની માં-
હેનાં સઘડાં પાપપુણ્ય જાણે છે. ॥ ૧૭ ॥ એ રીતે પાતકી જનોનાં સર્વ પાપકર્મ જાણીને, તેને પાસે બો-
લાવીને, પોતાનું અતિ ઉગ્ર રૂપ દેખાડે છે. ॥ ૧૮ ॥ જે પાપી હોય છે, તે યમનું ભયંકર રૂપ દેખે છે; તે
એવું કે, જેના હાથમાં દંડ છતાં, પાડાપર બેઠેલા હોય છે. ॥ ૧૯ ॥ પ્રલયકાલના મેઘ જેવો જેનો ઘાંટો
છતાં, જેના શરીરનો રંગ કાજલના પર્વત જેવો કાઠો છે. વીજળીના ચમકારા સમાનનાં ચમકતાં આયુ-

ધર્મરાજશ્ચિત્રપુત્રઃશ્રવણાભાસ્કરાદયઃ ॥ કાયસ્થંતત્રપશ્યંતિપાપંપુણ્યંચસર્વશઃ ॥૧૭॥ એ
વંસુનિશ્ચયંકૃત્વાપાપિનાંપાતકંયમઃ ॥ આદ્યતાન્નિજંરૂપંદર્શયત્યતિભીષણમ્ ॥ ૧૮ ॥ પા
પિષ્ઠાસ્તેપ્રપશ્યંતિયમરૂપંભયંકરમ્ ॥ દંડહસ્તંમહાકાયંમહિષોપરિસંસ્થિતમ્ ॥ ૧૯ ॥ પ્ર
લયાંબુદનિર્ઘોષંકજલ્લાચલસન્નિભમ્ ॥ વિદ્યુત્પ્રભાયુર્ધૈર્ભીમંદ્વાત્રિંશદ્વજસંયુતમ્ ॥૨૦॥ યો
જનત્રયવિસ્તારંવાપીતુલ્યવિલોચનમ્ ॥ દંષ્ટ્રાકરાલવદનંરક્તાક્ષંદીર્ઘનાસિકમ્ ॥ ૨૧ ॥
મૃત્યુજ્વરાદિભિર્યુક્તશ્ચિત્રગુપ્તોપિભીષણઃ ॥ સર્વેદૂતાશ્રગર્જંતિયમતુલ્યાસ્તદંતિકે ॥૨૨॥

ધોનેલીધે અતિ ભયંકર છતાં, જેને વત્તીશ વાહુ (હાથ) છે; ॥ ૨૦ ॥ વઢી જેનો દેહ ત્રણ યોજનમાં વિ-
સ્તરાયા છતાં, જેનાં કૂઆ જેવડાં ઉડાંપોહાઠાં નેત્ર છે. મોટી મોટી ઉગ્ર દાઢ્યોવાઠું જેનું મુખ અતિ ભયં-
કર છતાં, જેનાં નેત્ર આરક્ત (ચળોટી જેવાં લાલ) તથા જેની નાસિકા દીર્ઘ છે. ॥ ૨૧ ॥ વઢી મૃ-
ત્યુ અને જ્વર (તાવ) જેની હજુરમાં છતાં, જેની જોડે ચિત્રગુપ્તપણ તેવોજ ભયંકર છે; તથા તેમની પા-
સેના દૂતપણ તેવાજ ભયંકર છતાં, તેવીજ ગર્જના કરનારા છે. ॥ ૨૨ ॥

ए रीतना ए अति भयंकर यमधर्मने जोतांज, दानहीन तथा पातकी प्राणी हाहाःकार शब्द (घांटो) कहाडीने, रुदन छतां शोक करे छे, अने धरथर कांपवा लागे छे. ॥ २३ ॥ एवो भयंकर समुदाय जोइने, पापी प्राणी पोतिकां दुःकृत्योनुं स्मरण करीने, अति आक्रंद (पस्तावो अने रुदन) करे छे. ते समय यमधर्म चित्रगुप्तने आज्ञा करी के, एनां कुकर्म वावत पूछो. ते वखत चित्रगुप्त पूछवा लाग्यो के, ॥ २४ ॥ हे पातकी तथा दुराचारी, तैं अहंकारनो आश्रय करीने, तथा अविचारी थइने, शामाटे पापकर्म कर्या?

तंदृष्ट्वाभयभीतस्तुहाहेतिवदतेखलः ॥ अदत्तदानःपापात्माकंपतेक्रंदतेपुनः ॥ २३ ॥ ततो वदतितान्सर्वान्क्रंदमानांश्चपापिनः ॥ शोचतःस्वानिकर्माणिचित्रगुप्तोयमाज्ञया ॥ २४ ॥ भोमोःपापादुराचाराअहंकारप्रदूषिता ॥ किमर्थमर्जितंपापंयुष्माभिरविवेकिभिः ॥ २५ ॥ कामक्रोधाद्यदुत्पन्नंसंगमेनचपापिनाम् ॥ तत्पापंदुःखदंमूढाःकिमर्थंचरितंजनाः ॥ २६ ॥ कृतवंतःपुरायूयंपापान्यत्यंतहर्षिताः ॥ तथैवयातनाभोग्याःकिमिदानींपराङ्मुखाः २७ ॥ कृतानियानिपापानियुष्माभिःसुबहून्यपि ॥ तानिपापानिदुःखस्यकारणंचनवंचना २८ ॥ मूर्खेपिपंडितेवापिदरिद्रेवाश्रियान्विते ॥ सबलेनिर्बलेवापिसमवर्तीयमःस्मृतः ॥ २९ ॥

॥ २५ ॥ काम क्रोध वगेरेनो आश्रय करीने, दुराचारी पुरुषोनी संगतीथी शा कारणमाटे पापकर्म कर्या? ॥ २६ ॥ जीवती वखत अति आनंदथी जेम पापकर्मा कर्या, तेम तेनी यातना (शिक्षा) पण भोगववानीज छे, तेम छतां हवे शा माटे मनथी डगी जाय छे? ॥ २७ ॥ तैं जे बहु पातक कर्या छे, तेज हवडां तने दुःख देनारां थइ पड्यां छे; ते जाणी ले. ॥ २८ ॥ मूर्ख होय के विद्वान्, दरिद्री होय के लक्ष्मीवान्, बलवान् होय के दुर्बल परंतु यमधर्मना मनमां न्याय समय सर्वे समान छे. ॥ २९ ॥ ॥ ॥

एवी रीतनुं चित्रगुप्तनुं भाषण सांभळीने, ते वखत ए पातकी पोतिकां करेलां कर्मो वावत शोक करवा
छतां, मुंगे मोढे हाल्याचाल्या वगर उभो रहे छे. ॥ ३० ॥ पछी यमधर्म ए चोर प्रमाणे निश्चल उभा
रहेला पातकीने जोडने, तेनां करेलां पातक तेने कही संभळावे छे, तेमज ते पातको वावत केवा केवा
प्रकारनी शिक्षा घटे छे तेपण कहे छे. ॥ ३१ ॥ पछी तेमना दूतो निर्दय थडने, तेने मार मारीने, कहे छे
के, तुं हवे अति भयंकर नरकमां जा. ॥ ३२ ॥ हे गरुड, यमधर्मनी आज्ञा पाळनारा प्रचंड तथा चंड व-

चित्रगुप्तस्येतिवाक्यं श्रुत्वा ते पापिनस्तदा ॥ शोचंतः स्वानि कर्माणि तूष्णीं तिष्ठंति निश्चलाः
३० धर्मराजोऽपितान् दृष्ट्वा चोरवन्निश्चलां स्थितान् ॥ आज्ञापयंति पापानां शास्तिं चैव यथोचि
ताम् ३१ ततस्ते निर्दया दूतास्ताडयित्वा वदंति च ॥ गच्छ पापिन्महाघोरा न्नरकान्तिभीषणा
न् ३२ यमाज्ञाकारिणो दूताः प्रचंडचंडकादयः ॥ एकपाशेन तान् बन्ध्वा नयंति नरकान् प्रति ३३
तत्र वृक्षो महानेको ज्वलदग्निः समप्रभः ॥ पंचयोजनविस्तीर्ण एकयोजनमुच्छ्रितः ॥ ३४ ॥ त
दृक्षे शृंगखलैर्बद्धाधोमुखं ताडयंति ते ॥ रुदंति ज्वलितास्तत्र ते पात्रातान् विद्यते ॥ ३५ ॥ तस्मि
न् वैशाल्मलो वृक्षे लंबंते नेकपापिनः ॥ क्षुत्पिपासापरिश्रान्ता यमदूतैश्च ताडिताः ॥ ३६ ॥

गेरे घणा दूत छे, तेमानो कोइ तेने पाशवडे बांधीने, नरकमां लेइ जाय छे. ॥ ३३ ॥ ए नरकनी पासे पांच
योजन विस्तार तथा एक योजन उंचाइवाळुं छतां, अग्नि समाननुं तेजस्वी एक वृक्ष छे. ॥ ३४ ॥ तेना प-
गे सांक्रळ बांधीने, ए वृक्षे उंधो लटकावीने, मार मारे छे. ते समय तेनुं कोइ सहायक न होवाथी, ते ए
ठेकाणे अति शोक करे छे. ॥ ३५ ॥ हे गरुड, ए रीतना ए शीमळाने वृक्षे हजारो पापीओने लटकावे
छे, अने क्षुधा तथा तृषाथी पीडित थवा छतां, तेओने मार मारे छे. ॥ ३६ ॥ ॥ ॥

ए रीतनो ए पातकी हाथ जोडीने, तेनी प्रार्थना करे छे, के, हे दूतो, मने मारशो नहीं. हुं निराश्रित छुं. मारा अपराधोनी क्षमा करो. ॥ ३७ ॥ ए रीतनी ए पिशाच प्रार्थना करे छे तेम छतांपण, तेने यमदूत लो-
ढानां दंड, त्रोमर, मुद्गर, भाला, गदा अने मुसळवडे वांस्वार मार मारे छे. ॥ ३८ ॥ पछी ते अति
मारं मारवाथी निश्चेष्ट (शरीरने लगती कांडपण चेष्टा न रहे ते रीतनो) मूर्च्छित थाय छे. पछी तेने यम-
दूत कहे छे के, ॥ ३९ ॥ हे दुराचारी पुरुष, ते दुष्टकर्म शामाटे कर्या? सर्व प्रकारनां दानमां अति शर-

क्षमध्वंभोपराधमेकृतांजलिपुटाइति ॥ विज्ञापयंतितान्दूतान्पापिष्ठास्तेनिराश्रयाः ३७॥
पुनःपुनश्चतेदूतैर्हन्यंतेलोहयष्टिभिः ॥ मुद्गरैस्तोमरैःकुंतैर्गदाभिर्मुसलैर्भृशम् ॥ ३८ ॥ ताड
नाच्चैवनिश्चेष्टामूर्छिताश्चभवंतिते ॥ तथानिश्चेष्टितान्दृष्ट्वाकिंकरास्तेवदंतिहि ॥ ३९ ॥ भो
भोपापादुराचाराःकिमर्थदुष्टचेष्टितम् ॥ सुलभानिनदत्तानिजलान्यन्यान्यपिक्वचित् ४०
ग्रासार्द्धमपिनोदत्तंनश्ववायसयोर्बलिम् ॥ नमस्कृतानातिथयोनकृतंपितृतर्पणं ॥ ४१ ॥
यमस्यचित्रगुप्तस्यनकृतंध्यानमुत्तमम् ॥ नजप्तश्चतयोर्मंत्रोनभवेद्येनयातना ॥ ४२ ॥

ल एवं જે અન્ન તથા જલનું દાન, તેષણ તેં જીવતાં કેમ કર્યું નહીં? ॥ ૪૦ ॥ તેં કોઈને કદીપણ અ-
ર્ધો ગ્રાસ (કોઢિયો) અન્ન આપ્યું નથી, કાગડા અને કૂતરાંને સ્વાદા સારુ રાંધેલું અન્ન મૂક્યું નથી, અ-
તિથી (સ્વામી, સન્યાસી) મળ્યા છતાં, તેં તેમને નમસ્કાર કર્યો નથી તથા પિતરોને સંતોષિત્ કરવાસા-
રુ તર્પણપણ કર્યું નથી; ॥ ૪૧ ॥ વઢી જેથી કરીને આ થાય છે તેવી શિક્ષા ભોગવવી ન પડે, એવું યમ-
ધર્મ તથા ચિત્રગુપ્તના જપ તથા તેમનું ધ્યાન વગેરે કમોં કર્યા નથી. ॥ ૪૨ ॥

તેં કોઇપણ તીર્થયાત્રા કર્યા નથી તથા દેવોનું પૂજનપણ કર્યું નથી. ગૃહસ્થાશ્રમમાં છતાં, તેં કોઇ દિવસ હંતકાર (હંત એ શબ્દ દાનની છેવટે બોલવો પડે છે) શબ્દપણ મુખમાંથી કહાડ્યો નથી. ॥ ૪૩ ॥ સાધૂનો સમાગમપણ કર્યો નથી, માટે તું તારાં પાપકર્મોનું ફલ ભોગવ. તું ધર્મહીન છે તેટલામાટે તને માર મારવામાં આવે છે. ॥ ૪૪ ॥ અપરાધોની ક્ષમા કરનારા શ્રીહરી ભગવાન છે. અમે તો તેમની આજ્ઞાથી સ્વરા અપરાધી પુરુષને દંડ કરનારા છીએ. ॥ ૪૫ ॥ એમ કહીને, એ નિર્દયપણાથી તેને ફરી માર મારે છે. પછી તે બઢતા

નાપિકિંચિત્કૃતંતીર્થપૂજિતાનૈવદેવતાઃ ॥ ગૃહાશ્રમસ્થિતેનાપિહંતકારોપિનોદ્યુતઃ ॥ ૪૩ ॥
શુશ્રૂષિતાશ્ચનોસંતોભુંક્ષ્વપાપફલંસ્વકમ્ ॥ યતસ્ત્વંધર્મહીનોસિતતઃસંતાડ્યતેશુભમ્ ૪૪
ક્ષમાપરાધંકુરુતેભગવાન્હરિરીશ્વરઃ ॥ વયંતુસાપરાધાનાંદંડદાહિતદાજ્ઞયા ॥ ૪૫ ॥ એવમુ
ક્ત્વાચતેદૂતાનિર્દયંતાડયંતિતાન્ ॥ જ્વલદંગારસદૃશઃપતિતાસ્તાડનાદધઃ ॥ ૪૬ ॥ પતના
તસ્યપત્રૈશ્ચગાત્રચ્છેદોભવેત્તતઃ ॥ તાનધઃપતિતાન્શ્વાનોભક્ષયંતિરુદંતિતે ॥ ૪૭ ॥ રુદંતસ્તે
તતોદૂતૈર્મુખમાપૂર્યરેણુભિઃ ॥ નિબદ્ધયાવિવિધૈઃપાશૈર્હન્યંતેકેપિમુદ્ગરૈઃ ॥ ૪૮ ॥ પાપિનઃકેપિ
ભિદ્યંતેક્રકચૈઃકાષ્ઠવદ્ધિધા ॥ ક્ષિપ્ત્વાચાન્યેધરાપૃષ્ઠેકુઠારૈઃસ્વંડશઃકૃતાઃ ॥ ૪૯ ॥

અંગારા સમાન લાલ થઈને, નીચે પડે છે. ॥ ૪૬ ॥ પડે એટલે એ વૃક્ષનાં પાનડાંવડે તેનું શરીર છેદાડ જાય છે, અને તેને ત્યાંનાં કૂતરાં ભક્ષણ કરે છે; તેથી તે અતિ શોક કરે છે. ॥ ૪૭ ॥ તે વચ્ચે ત્યાંના દૂત તેના મોઢામાં પુશ્કળ માટી ઘાલે છે, અને અનેક પ્રકારના પાશ-(દોરડાં)વડે તેને વાંધીને, મુદ્ગર અને પાશવડે માર મારે છે. ॥ ૪૮ ॥ કેટલાએક પાતકી પુરુષોને કર્વતવડે લાકડાની પેઠે વેહેરે છે, તથા કેટલાએક પુરુષને જમીનપર આડા નાચીને, તેના કુહાડીવતે કકડે કકડા કરે છે. ॥ ૪૯ ॥

तथा केटलाएकनुं धड भोंयमां दाटीने, डोकाने वाणवडे तीरम्बाजी करे छे. केटलाकने कोलमां घाली-
ने, शेलडीनी पेठे पीले छे. ॥ ५० ॥ केटलाकने अंगारामां तथा केटलाकने बळती चितामां घालीने,
धमणक्ते लोढाना गोळा जेवो तपवे छे. ॥ ५१ ॥ केटलाकने कडकडता घीमां तथा केटलाकने कडकडता
तेलमां नाखीने, कडाइमाना वडानी पेठे तळे छे. ॥ ५२ ॥ केटलाकने मदोन्मत्त हाथीनी आगळ मार्गमां
नाखे छे. केटलाकना हाथपग बांधीने, मोढे मांकडी (पथथर अथवा लाकडानी फाचर) देइने, घडीमां उंधो

अर्धस्वात्वावटेकेचिद्विद्यंतेमूर्ध्नि सायकैः ॥ अपरेयंत्रमध्यस्थाः पीड्यंते चेशुदंडवत् ॥ ५० ॥
केचित्प्रज्वलमानैस्तुसांगारैः परितोभृशम् ॥ उल्मुकैर्वेष्टयित्वा च ध्मायंते लोहपिंडवत् ॥ ५१ ॥
केचिद्धृतमयेपाकेतैलपाके तथा परे ॥ कटाहक्षिप्तवटवत्प्रक्षिप्यंते यतस्ततः ॥ ५२ ॥ केचि
न्मत्तगजेंद्राणां क्षिप्यंते पुरतः पथि ॥ बध्वाहस्तौ च पादौ च क्रियंते केप्यधोमुखाः ॥ ५३ ॥ क्षि
प्यंते केपिकूपेषु पात्यंते केपि पर्वतात् ॥ निमग्नाः कृमिकुंडेषु तु द्यंते कृमिभिः परे ॥ ५४ ॥ वज्रतुं
डैर्महांकाकैर्गृध्रैरामिषगृध्रुभिः ॥ निष्कुप्यंते शिरोदेशेनेत्रे वास्ये च चंचुभिः ॥ ५५ ॥ नृणं वै प्रा
र्थयंत्यन्ये देहि देहि धनं मम ॥ यमलोके मया दृष्टो धनं मे भक्षितं त्वया ॥ ५६ ॥

लटकावे अने घडीमां समो राखे छे. ५३ केटलाकने कूआमां नाखे छे. केटलाकने पर्वतपरथी धक्केली मेले छे.
केटलाक कीडार्थी खदबदता कंडमां पडीने, त्यांना बीजा काडाओना कडडथीव्यथा [दुःख] पामे छे. ५४ जे-
नी वज्र समाननी कठण चांचो छतां, मांसभक्षणनी निरंतर इच्छा राखनारा मोटा मोटा कागडा तथा गीद्धना
बळगाणथी केटलाकनां माथां तथा नेत्रोनुं विदारण थाय छे. ५५ केटलाकना लेणदार मरीने यमलोकमां आव्या
होय, ते तेने मळे एटले पोतानुं द्रव्य मागीने, कहे छे के, तें मारुं द्रव्य पचाव्युं छे तो मारुं द्रव्य ताकीदथी आप ॥ ५६ ॥

ए रीते लेणदार तथा देणदार विवाद करे, ते वखते यमदूतो साणसावडै तेना शरीरथकी मांसना लोचा
खेंचीने, ते लेणदारना मुखमां घाले छे. ॥ ५७ ॥ ए रीते तेने बहु मार मारीने तथा खेंचीने, यमाज्ञाथी
तेने तामिश्रादि घोर नरकमां नाखे छे. ॥ ५८ ॥ भगवान् गरुडने कहे छे, हे गरुड, यमलोकमां ए वृक्ष
नी पासे अति दुःखकारक नरक घणुं छे, तेमां पड्यापछी जे दुःख पडे छे, तेनुं वर्णन करी शकातुंज न-
थी. ॥ ५९ ॥ हे गरुड, सघळां मळीने नरक चोराशी लाख छे, तेमां मुख्य भयंकर एकवीश छे. ॥ ६० ॥ तेनां नाम.

एवंविदमानानांपापिनांनरकालये ॥ छित्वासंदंशकैर्दूतामांसखंडान्ददंतिच ॥ ५७ ॥ एवं
संताड्यतान्दूताःसंकृप्ययमशासनात् ॥ तामिस्रादिषुघोरेषुक्षिप्यंतेनरकेषुच ॥ ५८ ॥ नर
कादुःखबहुलास्तत्रवृक्षसमीपतः ॥ तेष्वस्तियन्महदुःखंतद्वाचामप्यगोचरम् ॥ ५९ ॥ चतु
राशीतिलक्षाणिनरकाःसंतिस्वेचर ॥ तेषांमध्येघोरतमाधौरेयास्त्वेकविंशतिः ॥ ६० ॥ ता
मिस्रोलोहशंकुश्चमहारौरवशाल्मली ॥ रौरवःकुड्मलःकालसूत्रकःपूतिमृत्तिकाः ॥ ६१ ॥
संघातोलोहितोदश्चसविषःसंप्रतापनः ॥ महानिरयकाकोलौसंजीवनमहापथौ ॥ ६२ ॥
अवीचिरंधतामिस्रःकुंभीपाकस्तथैवच ॥ संप्रतापननामैकस्तपनस्त्वेकविंशतिः ॥ ६३ ॥ ना
नापीडामयाःसर्वेनानाभेदैःप्रकल्पिताः ॥ नानापापविपाकाश्चकिंकरौघैरधिष्ठिताः ॥ ६४ ॥

तामिस्र, लोहशंकु, महारौरव, शाल्मली, रौरव, कुड्मल, कालसूत्रक, पूतिमृत्तिका, ६१ संघात, लोहितोद, सविष,
संप्रतापन, महानिरय, काकोल, संजीवन, महापथ, ६२ अवीची, अंधतामिस्र, कुंभीपाक, संप्रतापन विजुं, तथा त-
पन, ६३ ए रीतनां एकवीसमांना प्रत्येक नरकमां अनेक प्रकारनी पीडा छतां, जूदा जूदा भेदवाळां छे एम जाणवुं, जे-
नेविषे नाना प्रकारनां पातकोनां परिणाम थवानां तेम छतां, प्रत्येक ठेकाणे जूदा जूदा दूतोवाळां जाणवां. ॥ ६४ ॥

ए नरकोमां जे धर्महीन छतां पातकी छे तेज पडे छे, अने तेमां निवास करीने, कल्प-(ब्रह्मदेवनो एक दिवस) सु-
धी जूदे जूदा नरकोनी शिक्षा भोगवे छे. ॥ ६५ ॥ हे गरुड, तामिस्र, अंधतामिस्र वगेरे नरकने लगती जे जे या-
तनाओ (शिक्षाओ) कही छे, ते सर्वे, पुरुष होय के स्त्री होय परंतु कृत्योने योगे त्यां आवीने भोगवे छे. ॥ ६६ ॥
जे मात्र पोतानुं तथा पोतिका कुटुंबनुंज उदरपोषण करनारा छे, ते आ लोकमां मुआपछी पोताना देह तथा कु-
टुंबनो त्याग करीने, परलोकमां जइने, एवा फलनो उपभोग ले छे. ॥ ६७ ॥ बीजाओनो द्वेष करीने पोष्यु होय,

एतेषुपतितामूढाःपापिष्ठाधर्मवर्जिताः ॥ तत्रभुंजंतिकल्पांतेतास्तानरकयातनाः ॥ ६५ ॥
यास्तामिस्रांधतामिस्रारौरवाद्याश्रयातनाः ॥ भुंक्तेनरोवानारीवामिथःसंगेननिर्मिताः ॥ ६६ ॥
एवंकुटुंबंविभ्राणउदरंभरएववा ॥ विसृज्येहोभयंप्रेत्यभुंक्तेतत्फलमीदृशम् ॥ ६७ ॥ एकःप्र-
पद्यतेध्वांतंहित्वेदंस्वंकलेवरम् ॥ कुशलैतरपाथेयोभूतद्रोहेणयद्भृतं ॥ ६८ ॥ दैवेनासादितं
तस्यशमलेनिरयेपुमान् ॥ भुंक्तेकुटुंबपोषस्यहतद्रव्यइवातुरः ॥ ६९ ॥ केवलेनह्यधर्मेणकुटुं-
बभरणीत्सुकः ॥ यातिजीवोऽधतामिस्रंचरमंतमसःपदम् ॥ ७० ॥ अधस्तान्नरलोकस्यया-
वतीर्यातनादयः ॥ क्रमशःसमनुक्रम्यपुनरत्राव्रजेच्छुचिः ॥ ७१ ॥

ते शरीरनो अहीं त्याग करीने, पोते संपादन करेलां पाप भोगववाने अर्थे लेइने, एकलोज नरकमां जाय छे. ६८
अने त्यां परमेश्वरनी इच्छाथी प्राप्त थयेलां नरकादि फलनो उपभोग ले छे. ॥ ६९ ॥ जे मात्र अन्याय कर्मथीज
कुटुंबनुं पोषण करे छे, ते अंधतामिस्र नामना नरकमां जाय छे. आ नरक अति दुःख देनारुं छे एम जाणवुं. ७०
हे गरुड, ए जीव, मनुष्य योनीथी उतरती जे जे योनीओ छे, ते तेने विषे प्राप्त थइने, जेठली यातनाओ (शि-
क्षाओ) छे, तेठलीनो उपभोग लेइने, शुद्ध थइने, पछी आ मनुष्यादेहने पामे छे. ॥ ७१ ॥

इति श्री गरुडपुराणे सारोद्धारे यमयातना निरूपणोनाम तृतीयोऽध्यायः ॥ ॥ ३ ॥ ॥ गरुडजी भगवानने प्रश्न पुछे छे, के, हे भगवान्, हे केशव, कयां कर्मोने लीधे प्राणी यममार्गे, कयां कर्मोथी नरकमां तथा कया कर्मोथी वैतरणी नामनी नदीमां पडे छे ? ते मने कहो ॥ १ ॥ ए रीतनो गरुडनो प्रश्न सांभळीने, ते मने भगवान् कहे छे. हे गरुड, जे निरंतर निषिद्ध कर्मोनुं आचरण करीने, शुभ कर्मोमां विरुद्ध थाय छे, तेज नरकमांथी पाछो नरकमां जाय छे, अने तेने, ते कारणनेलीधेज दुःखथकी दुःख तथा भयथकी भय प्राप्त

इति श्री गरुडपुराणे सारोद्धारे यमयातना निरूपणं नाम तृतीयोऽध्यायः ॥ ॥ ३ ॥ ॥ गरुड उवाच ॥ ॥ कैर्गच्छंति महामार्गे वैतरण्यां पतंतिकैः ॥ कैः पापैर्नरके यांति तन्मे कथय केशव ॥ १ ॥ श्री भगवानुवाच ॥ सदैवा कर्मनिरताः शुभकर्मपराङ्मुखाः ॥ नरकान्नरकं यांति दुःखाद्दुःखं भयाद्भयम् ॥ २ ॥ धर्मराजपुरे यांति त्रिभिर्द्वारैस्तु धार्मिकाः ॥ पापास्तु दक्षिणद्वारमार्गेणैव व्रजंति तत् ॥ ३ ॥ अस्मिन्नेव महादुःखमार्गे वैतरणी नदी ॥ तत्र ये पापिनो यांति तानहं कथयामिते ॥ ४ ॥ ब्रह्मघ्नाश्च सुरापाश्च गोघ्ना वा बालघातकाः ॥ स्त्रीघाती गर्भपाती च ये च प्रच्छन्नपापिनः ॥ ५ ॥

थाय छे ॥ २ ॥ धर्म राजाना नगरमां त्वण दिशाओएथी धार्मिक जन जाय छे, अने जे पातकी छे ते दक्षिण. भणीनां दरवाजामां थडने जाय छे ॥ ३ ॥ एज महदुःख देनारा मार्गमां वैतरणी नामनी नदी छे. ए वैतरणी नामनी नदीमां जे पातकी पडे छे, ते विषे कहुं छुं ॥ ४ ॥ ब्रह्महत्या करनारा, सुरापान करनारा, गायो, बाळक तथा स्त्रियोनो वध करनारा, गर्भभात करनारा, पोतानां पातको ढांकी राखनारा, ॥ ५ ॥

गुरु, देव अने ब्राह्मणनुं द्रव्य हरण करनारा तथा स्त्रियो अने बाळकोनुं पण द्रव्य हरण करनारा. ॥ ६ ॥
जेओ करज आपता नथी, जेओ अनामत मूकेली पुंजीने ओळवेछे. विश्वासघात तथा जेओ भोजनमां विष घा-
लीने तेने योगे हिंसा करनारा. ॥ ७ ॥ बीजाओना दोष ऊघाडा करनारा, गुणवान् पुरुषना गुणनुं वर्णन न करना-
रा, गुणवान पुरुषनी साथे मत्सर (अदेखाइ) करनारा, नीचनी साथे प्रीती करनारा, मूढ, कुसंगत करवाने राजी
रहेनारा. ॥ ८ ॥ तीर्थ, सज्जन, सत्कर्म, गुरु तथा देव एओनी निंदा करनारा; पुराण, वेद, मिमांसा, न्याय, तथा वे-

येहरंतिगुरोर्द्रव्यंदेवद्रव्यंद्विजस्यवा ॥ स्त्रीद्रव्यहारिणोयेचबालद्रव्यहराश्चये ॥ ६ ॥ येऋ
णंनप्रयच्छंतियेवैन्यासापहारकाः ॥ विश्वासघातकायेचसविपान्नेनमारकाः ॥ ७ ॥ दोषग्रा
हीगुणाश्लाघीगुणवत्सुसमत्सराः ॥ नीचानुरागिणोमूढाःसत्संगतिपराङ्मुखाः ॥ ८ ॥ ती
र्थसज्जनसत्कर्मगुरुदेवविनिंदकाः ॥ पुराणवेदमीमांसान्यायवेदांतदूषकाः ॥ ९ ॥ हर्षिता
दुःखितंदृष्ट्वाहर्षितेदुःखदायकाः ॥ दुष्टवाक्यस्यवक्तारोदुष्टचिताश्चयेसदा ॥ १० ॥ नशृण्वं
तिहितंवाक्यंशास्त्रवार्तांकदापिन ॥ आत्मसंभावितास्तब्धामूढाःपंडितमानिनः ॥ ११ ॥ ए
तेचान्येचबहवःपापिष्ठाधर्मवर्जिताः ॥ गच्छंतियममार्गेहिरोदमानादिवानिशम् ॥ १२ ॥

दांत एओने दोष देनारा; ९ दुःखी जनोने जोइने आनंद पामनारा तथा आनंदी जनोने दुःख देनारा; नठारुं वचन
बोलनारा; जे निरंतर नठारा स्वभावना; ॥ १० ॥ जेओ बीजाओने मोढेथी नीकळेळुं पोताना हितनुं वचन तथा
शास्त्रमांनी बाबतोने कदीपण सांभळता नथी; पोते पोतानेज मानवंत समजनारा; अहंकारी; मूढ अने
पोते पोताने विद्वान छुं एम माननारा. ॥ ११ ॥ ए रीतना कह्या ते तथा ते सिवायपण बीजा जे पात-
की, धर्महीन ते सर्वे यममार्गे जइने, रातंदिवस शोक (उदासी) करे छे. ॥ १२ ॥

તથા કેટલાકને યમદૂતોનો માર પડવા છતાં, વૈતરણીમાં પડવું પડે છે. એવા જે પાતકી, તે તમને કહી સંભળાવું છું; એમ ગરુડને ભગવાન કહે છે. ॥ ૧૩ ॥ મા, બાપ, ગુરુ, આચાર્ય તથા પોતાને મનથી જે જન પૂજનિક હોય તે સર્વેનું જે અપમાન કરે છે, તે વૈતરણીમાં પડે છે. ॥ ૧૪ ॥ પતિની સેવામાં તત્પર છતાં, જેણીનાં ઉત્તમ આચરણ, કુલીન (કુલવાનની દીકરી હોય) તથા વિનયયુક્ત (નમીને ચાલનારી) એવી પોતાની સ્ત્રીનો જે પુરુષ દ્વેષનેલીધે ત્યાગ કરે છે, તે વૈતરણીમાં પડે છે. ॥ ૧૫ ॥ સાધુ પુરુષપર ગુણને વે-

યમદૂતૈસ્તાઙ્ગમાનાયાંતિવૈતરણીંપ્રતિ ॥ તસ્યાંપતંતિયેપાપાસ્તાનહંકથયામિતે ॥ ૧૩ ॥
માતરંયેવમન્યંતેપિતરંગુરુમેવચ ॥ આચાર્યંચાપિપૂજ્યંચતસ્યાંમજ્જંતિતેનરાઃ ॥ ૧૪ ॥ પતિવ્ર
તાંસાધુશીલાંકુલીનાંવિનયાન્વિતામ્ ॥ સ્ત્રિયંત્યજંતિયેદ્વેષાદ્વૈતરણ્યાંપતંતિતે ॥ ૧૫ ॥ સતાં
ગુણસહસ્રેષુદોષાનારોપયંતિયે ॥ તેષ્વવજ્ઞાંચકુર્વંતિવૈતરણ્યાંપતંતિતે ॥ ૧૬ ॥ બ્રાહ્મણાયપ્ર
તિશ્રુત્યયથાર્થેનદદાતિયઃ ॥ આહૂયનાસ્તિયોબ્રૂયાત્તયોર્વાસશ્ચસંતતમ્ ॥ ૧૭ ॥ સ્વયંદત્તા
પહર્તાચદાનંદત્વાનુતાપકઃ ॥ પરવૃત્તિહરશ્ચૈવદાનેદત્તેનિવારકઃ ॥ ૧૮ ॥ ૬૪

દલે દોષ મેલે છે તથા જે પુરુષ તેમની અમર્યાદા કરે છે, તે વૈતરણીમાં પડે છે. ॥ ૧૬ ॥ જે પુરુષ બ્રા-
હ્મણને પૂર્ણ વિશ્વાસ આપીને એમ કહે કે, હું તમને અમૂક (ફલાણો) પદાર્થોદિ આપીશ, તથા જે પુરુષ
બ્રાહ્મણને પાસે બોલાવીને, આપવાનું દાન બીજાની શરમથી એ બોલાવેલા બ્રાહ્મણને ન આપતાં બીજાને
આપે, એ વેડ પુરુષો નિરંતર વૈતરણીમાં પડે છે. ॥ ૧૭ ॥ જે પોતે દાન આપીને હરી લેનારો, નઠારા શ-
બ્દ બોલીને બ્રાહ્મણને ધમકી દેનારો, બીજાએ આપેલી જીવિકા (વરષાસન) હરી લેનારો, પુણ્ય કરનાર-
ને વારનારો. ॥ ૧૮ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

यज्ञनो विध्वंस (नाश) करनारो, भगवत्कथा चालती होय तेनो भंग करनारो, गामतळियानी जमीनने खेडीने वावेतर करनारो, गायोने चखानी गोचर नामनी जमीनने खेडीने खेतर करनारो, ॥ १९ ॥ ब्राह्मणं छतां घी, दूध, तेल वगेरे रसनो व्यापार करनारो, दासीनी साथे मैथुन करनारो, वेदमां कहेली हिंसा सिवाय मात पीताने मांस खावाना हेतूथी पशुहिंसा करनारो, ॥ २० ॥ ब्रह्मकर्मनो त्याग करनारो, मांसभक्षण करनारो, मद्यपान करनारो, स्वभावमां मर्यादा न छतां यथेच्छ (इच्छा प्रमाणे) चालनारो, शास्त्राध्ययनथकी भ्रष्ट थनारो, ॥ २१ ॥ शुद्र छतां वेदाक्षरनो उच्चार करनारो, कपिला गायनुं दूध पीना-

यज्ञविध्वंसकश्चैव कथाभंगकरश्च यः ॥ क्षेत्रसीमाहरश्चैव यश्च गोचरकर्षकः ॥ १९ ॥ ब्राह्मणोरसविक्रेता यदि स्याद्दूषलीपतिः ॥ वेदोक्तयज्ञादन्यत्र स्वात्मार्थं पशुमारकः ॥ २० ॥ ब्रह्मकर्मपरिभ्रष्टो मांसभोक्ता च मद्यपः ॥ उच्छृङ्खलस्वभावो यः शास्त्राध्ययनवजितः ॥ २१ ॥ वेदाक्षरं पठेच्छुद्रः कापिलं यः पयः पिबेत् ॥ धारयेद्ब्रह्मसूत्रं च भवेद्ब्राह्मणीपतिः ॥ २२ ॥ राजभार्याभिलाषी च परदारापहारकः ॥ कन्यायां कामुकश्चैव सतीनां दूषकश्च यः ॥ २३ ॥ एते चान्ये च बहवो निषिद्धाचरणोत्सुकाः ॥ विहितत्यागिनो मूढा वैतरण्यां पतंतिते ॥ २४ ॥

रो, जनोइ पहेरनारो अथवा ब्राह्मणनी स्त्रीनो संभोग करनारो, ॥ २२ ॥ राजानी स्त्रीनी साथे संभोगनी इच्छा राखनारा, परस्त्रीनुं हरण करनारा, दीकरीसाथे संभोग करबानी इच्छा धारण करनारा, बीजानी स्त्री पतिव्रता छतां तेणीपर बलात्कार करनारा, ॥ २३ ॥ भगवान् कहे छे. हे गरुड, में तमने ए जे जे पातक कइयां ते तथा सिवाय बीजां निषिद्ध कर्मोनुं आचरण करनारा तथा विहित (फायदा भरेलां) कर्मोनुं त्याग करनारा एवा जे ए मूर्ख, वैतरणी नदीमां पडे छे. ॥ २४ ॥

તે એમ કે, પાતકી પ્રાણી આસ્વા યમમાર્ગનો અતિક્રમ (સઘલે ઠેકાણે ફરીવલ્લવું) કરીને, પ્રથમ યમલોક-
માં જાય છે, અને પછી તેને યમાજ્ઞાપરથી વૈતરણી નામની નદીમાં નાંખે છે, ॥ ૨૫ ॥ કે, જે નદી મુખ્ય એક-
બીજા નરક કહ્યાં છે તેમાં પણ મુખ્ય છે; માટે બીજાં નરકોને પડતાં મેલીને, પ્રથમ તે નદીમાં જ નાંખે છે, ૨૬
જેણે કપિલા (કાઢી ગાય) દાન કર્યું નથી તથા જેની ઉર્ધ્વ દેહાદિ ક્રિયાઓ થઈ નથી તેઓ નદીમાં પડીને,
સર્વ દુઃખ ભોગવીને, પછી એ નદીના કાંઠાપરનાં વૃક્ષોનો જન્મ લે છે. ૨૭ સ્વોટી સાક્ષી પુરનારા, વેદમાં નિંદેલા

સર્વમાર્ગમતિક્રમ્યયાંતિપાપાયમાલયે ॥ પુનર્યમાજ્ઞયાગત્યદૂતાસ્તસ્યાંક્ષિપંતિતાન્ ॥ ૨૫ ॥
યાવૈધુરંધરાસર્વધૌરેયાણાંસ્વગાધિપ ॥ અતસ્તસ્યાંપ્રક્ષિપંતિવૈતરણ્યાંચપાપિન્નઃ ॥ ૨૬ ॥ ક
ળ્લાગૌર્યદિનોદત્તાનોર્ધ્વદેહક્રિયાઃકૃતાઃ ॥ તસ્યાંભુક્ત્કામહદુઃસ્વંયાંતિવૃક્ષંતટોદ્ભવમ્ ॥ ૨૭ ॥
કૂટસાક્ષ્યંપ્રદાતારઃકૂટધર્મપરાયણાઃ ॥ છલેનાર્જનસંસક્તાશ્ચૌર્યવૃત્ત્યાચજીવિનઃ ॥ ૨૮ ॥
હેદયંત્યતિવૃક્ષાંશ્વવનારામવિભંજકાઃ ॥ વ્રતંતીર્થપરિત્યજ્યવિધવાશીલનાશકાઃ ॥ ૨૯ ॥
ભર્તારંદૂષયેન્નારીપરંમનસિધારયેત્ ॥ ઇત્યાદ્યાઃશાલ્મલીવૃક્ષેભુંજતેબહુતાડનમ્ ॥ ૩૦ ॥ તા
ડનાત્પતિતાદૂતાઃક્ષિપંતિનરકેષુતાન્ ॥ પતંતિતેષુયેપાપાસ્તાનહંકથયામિતે ॥ ૩૧ ॥

ધર્મનું આચરણ કરનારા, લોકોને ઠગીને દ્રવ્ય સંપાદન કરનારા, ચોરીના ધંધાથી જીવનારા, ૨૮ મોટાં મોટાં વૃ-
ક્ષોનું છેદન કરનારા, વાઙ્મયો તથા ફૂલવાગોનો નાશ કરનારા, વ્રત તથા તીર્થોનો ત્યાગ કરનારા, વિધવા સ્ત્રીને આ-
ચારથી શ્રીષ્ટ કરનારા ૨૯ તથા પરપુરુષ સાથે આસક્ત થઈને, પોતાના પત્નીની વંચના કરનારી સ્ત્રીઓ વગેરે પાતકી,
યમલોકમાંના સીમલાના જાડે લટકવાનું પામીને, ત્યાં યમદૂતના હાથનો અતિ મારસહન કરે છે. ૩૦ અને એ જાડેથી
પડી જાય છે એટલે તેને યમદૂત ઉચકીને, નરકમાં નાંખે છે, એવા નરકમાં પડનારાં પાતકી કોણ? તે હું તમને કહું છું. ૩૧

नास्तिक (इश्वर नथी एम माननारा), भिन्न मर्यादा (परंपराथी चालता आवेला धर्मने तजीने नवा धर्ममां जना-
रा), कदर्य (पोताने, धर्मने तथा पुतादिकने सुख थवाने अर्थे जेओ द्रव्य वापरता नथी एवा सुमपणु धारण करना-
रा), रीतदिवस विषय-(स्त्रीसंग)नुं चितन करनारा, दांभिक (कपटथी जूठो आचार बतावी ठगनारा) अने कृ-
तघ्नी (करेला उपकारने भूलनारा) ए सर्वे नरकमां जनारा छे. एम जाणवुं. ॥ ३२ ॥ कूआ, तळाव, वाव्यो, देव-
मंदीरो तथा लोकोनां घरने छिन्नभिन्न करनाराओ नरकमां जाय छे. ॥ ३३ ॥ पोतानी स्त्री, पुत्र, चाकर तथा
गुरु वगेरेनो त्याग करीने, जे पुरुष भोजन करे छे तथा पितरो (मरीगयेला पूर्वजो), देवो तथा यज्ञयागा-

नास्तिकाभिन्नमर्यादाःकदर्याविषयात्मकाः ॥ दांभिकाश्चकृतघ्नाश्चतेवैनरकगामिनः ३२
कूपानांचतडागानांवापीनांदेवसन्ननाम् ॥ प्रजागृहाणांभेत्तारस्तेवैनरकगामिनः ॥ ३३ ॥
विसृज्याश्चंतियेदाराञ्छिन्नभृत्यांस्तथागुरून् ॥ उत्सृज्यपितृदेवेज्यांतेवैनरकगामिनः ३४
शंकुभिःसेतुभिःकाष्ठैःपाषाणैःकंटकैस्तथा ॥ येमार्गमुपरुंधंतितेवैनरकगामिनः ॥ ३५ ॥ शि-
वंशिवांहरिसूर्यगणेशंसद्गुरुंबुधम् ॥ नपूजयंतियेमंदास्तेवैनरकगामिनः ॥ ३६ ॥ आरोप्य
दासींशयनेविप्रोगच्छेदधोगतिम् ॥ प्रजामुत्पाद्यशूद्रायांब्राह्मण्यादेवहीयते ॥ ३७ ॥

दिने लगती क्रियाओनो त्याग करे छे, ते नरकमां जाय छे. ॥ ३४ ॥ खीला रोपीने, पूल भागीने, झैंडां झैं-
टीने, पथरा गोठवीने तथा कांटा झैंटीने, जे जनो रस्ता बंध करे छे, तेओ नरकमां जाय छे. ॥ ३५ ॥
शिव, पार्वती, विष्णु, सूर्य, गणपति, सद्गुरु तथा ज्ञानी एओनुं जे पुरुषो पूजन करता नथी, ते नरकमां जाय
छे. ॥ ३६ ॥ जे ब्राह्मणे मैथुन करवाना हेतूथी दासीने पलंगपर लीधी होय, ते तेना ब्रह्मत्वथी भ्रष्ट थइने, अधोगति ए
जाय छे. शुद्र जातिनी स्त्रीथकी जे ब्राह्मणने संतती (छैयांछोकर) थाय छे, ते ब्राह्मण ब्रह्मत्वथकी भ्रष्ट थाय छे. ॥ ३७ ॥

जे ब्राह्मण ब्राह्मणोना समुदायमां अधम गणायो होय, तेने कदीपण नमस्कार करवो योग्य ठरतो नथी; एम छतां, जे पुरुष एवा ब्राह्मणनी पूजा करे छे, ते नरकमां जवाना एम जाणवुं. ॥ ३८ ॥ जे पुरुष ब्राह्मणो तथा गायोनां मांहोमांहे युद्ध कराववाने अथवा जोवाने इच्छे, ते नरकमां जाय छे. ॥ ३९ ॥ जे स्त्रीने बीजो कांड रस्तो न होय, तेवी स्त्रीनी रजस्वलापणानी मुद्दत जे पुरुष द्वेषथी बीतावी दे छे, ते नरकमां जाय छे. ॥ ४० ॥ जे पुरुष विषयपिडानेलीधे अंध थइने, रजस्वला स्त्रीनी साथे गमन करे, तथा जे पुरुष अमावास्यादि पर्वकाले, जलमां,

ननमस्कारयोग्योहिसकदापिद्विजोधमः ॥ नपूजयंतियेमूढास्तेवैनरकगामिनः ॥ ३८ ॥ ब्राह्मणानांचकलहंगोयुद्धंकलहप्रियाः ॥ नवर्जंत्यनुमोदंतेतेवैनरकगामिनः ॥ ३९ ॥ अनन्यशरणस्त्रीणामृतुकालव्यतिक्रमम् ॥ येप्रकुर्वंतिविद्वेषात्तेवैनरकगामिनः ॥ ४० ॥ येपिगच्छंतिरागांधानरानारीरजस्वलाम् ॥ पर्वस्वप्सुदिवाश्राद्धेतेवैनरकगामिनः ॥ ४१ ॥ येशारीरंमलंवहौप्रक्षिपंतिजलेपिच ॥ आरामेपथिगोष्ठेवातेवैनरकगामिनः ॥ ४२ ॥ शस्त्राणांयेचकर्तारःशराणांधनुषांतथा ॥ विक्रेतारश्चयेतेषांतेवैनरकगामिनः ॥ ४३ ॥ चर्मविक्रयिणोवैश्याःकेशविक्रेयकास्त्रियः ॥ विषविक्रयिणःसर्वेतेवैनरकगामिनः ॥ ४४ ॥

दिवसे के श्राद्धने दिवसे स्त्रीगमन करे छे, ते नरकमां जाय छे. ॥ ४१ ॥ जे जन अग्नि, जल, फूलझाडना बाग, धोरी मार्ग के गौशाळामां मलनो त्याग [झाडे फरशे] करशे, ते नरकमां जशे. ॥ ४२ ॥ प्राणघातकहथियारोना घडनारा के निर्माण करनारा, तथा तेनो व्यापार करनारा पुरुषोनो निवास नरकमां थाय छे. ॥ ४३ ॥ वैश्य (वाणियो) छतां जे चामडानो व्यापार करे, स्त्रीजाति माथाना वाल के उननो व्यापार करे, तथा विष-(झेर)नो व्यापार करनारा ए सर्वे नरकमां जाय छे. ॥ ४४ ॥

અનાથ-(જેને માથે લૌકિક સમર્થ ધણી ન હોય તે, અથવા ગરીબ)ની ઉપર દયા ન કરનારા, સાધુઓનો દ્વેષ (અદેસ્વાદ્) કરનારા તથા અપરાધ [ગુન્હો, વાંક] સિવાય દંડ ઇટલે શિક્ષા (પછી શરીરે ભોગવવાની હોય કે ધનની હોય) કરનારા એ સર્વે નરકમાં જાય છે. ॥ ૪૫ ॥ આશા ધરીને જમવા આવેલા બ્રાહ્મણને રસોડા થયા છતાં જેઓ જમાડતા નથી, તે નરકમાં જાય છે. ॥ ૪૬ ॥ કોઈનાપર વિશ્વાસનું વચન ન આપનારા, તેમનાપર દયા ન કરનારા તથા સર્વની સાથે ઠગાઈથી વર્તે છે, તે નરકમાં જાય છે. ॥ ૪૭ ॥ જે જન કોઈ

અનાથં નાનુકંપંતિયેસતાં દ્વેષકારકાઃ ॥ વિનાપરાધં દંડંતિતેવૈ નરકગામિનઃ ॥ ૪૫ ॥ આશયાસમનુપ્રાપ્તાન્બ્રાહ્મણાનર્થિનોગૃહે ॥ નભોજયંતિપાકેપિતેવૈ નરકગામિનઃ ॥ ૪૬ ॥ સર્વભૂતેષ્વવિશ્વસ્તાસ્તથાતેષુવિનિર્દયાઃ ॥ સર્વભૂતેષુજિહ્વાયેતેવૈ નરકગામિનઃ ॥ ૪૭ ॥ નિયમાન્સમુપાદાયયેપશ્ચાદજિતેન્દ્રિયાઃ ॥ વિગ્લાપયંતિતાન્ભૂયસ્તેવૈ નરકગામિનઃ ॥ ૪૮ ॥ અધ્યાત્મવિદ્યાદાતારં નૈવમન્યંતિયેગુરુમ્ ॥ તથાપુરાણવક્તારંતેવૈ નરકગામિનઃ ॥ ૪૯ ॥ મિત્રદ્રોહકરાયેચપ્રીતિચ્છેદકરાશ્રયે ॥ આશાચ્છેદકરાયેચતેવૈ નરકગામિનઃ ॥ ૫૦ ॥ વિવાહં દેવયાત્રાં ચતીર્થસાર્થાન્વિલુંપતિ ॥ સવસેન્નરકેઘોરેતસ્માન્નાવર્તનંપુનઃ ॥ ૫૧ ॥

પણ જાતની સેવાપૂજા કરવાનો નિશ્ચે નિયમ કરવા છતાં, ઇન્દ્રિયો ન જીતાયાનેલીધે, તે ક્રિયાનો ત્યાગ કરે છે, તે નરકમાં જાય છે. ॥ ૪૮ ॥ બ્રહ્મજ્ઞાનનો ઉપદેશ કરનારા બ્રહ્મવેત્તા તથા પુરાણ કહેનારા વ્યાસને જેઓ માનતા નથી તે નરકમાં જાય છે. ॥ ૪૯ ॥ મિત્રનો દ્વેષ કરનારા તથા પ્રીતી અને આશાનો ભંગ કરનારા નરકમાં જાય છે. ॥ ૫૦ ॥ વિવાહની જાન, તીર્થે જનારા તથા તીર્થવાસીને લૂંટે છે, તે નરકમાં જાય છે, અને તેનો કદીપણ ઉદ્ધાર થતો નથી. ॥ ૫૧ ॥

જે પુરુષ ઘર, વન તથા ગામને આગ લગાડે છે, તે જરૂર યમલોકમાં તો જાયુંજ; પરંતુ ત્યાં તેને યમદૂ-
તો ઉચકીને ધક્કા મારી અગ્નિના કુંડમાં નાસ્તે છે. ॥ ૫૨ ॥ પછી જે વસ્ત તેનાં સકલ માત્ર દગ્ધ થ-
વાથી પોતાને છાયા મળવા વાંચતની યમદૂતોને વિનતી કરે છે, તે વસ્ત એ જીવને અસિપત્ર (તલવાર
જેવા પાનડાંવાળા) નામના વનમાં લેઈ જાય છે. ॥ ૫૩ ॥ કે, જે વનમાં જાય એટલે ત્યાંનાં વૃક્ષનાં પા-
નડાંથી જે વસ્ત તેના શરીરનું છેદન થાય છે, તે વસ્ત યમદૂતો તેને કહે છે કે, રે, આ ઠેકાણે શીતલ
છાયા છે, નિદ્રા કર. ॥ ૫૪ ॥ તૃષ્ણા લાગવાથી પાણી માગે તો, તેને યમદૂતો કડકડતું તેલ આપી આપે

અગ્નિદધાન્મહાપાપીગૃહેગ્રામેતથાવને ॥ સનીતોયમદૂતૈશ્ચવહ્નિકુંડેષુપચ્યતે ॥ ૫૨ ॥ અ
ગ્નિનાંદગ્ધગાત્રોસૌયદાછાયાંપ્રયાચતે ॥ નીયતેચતદાદૂતૈરસિપત્રવનાંતરે ॥ ૫૩ ॥ સ્વદ્ગતી
ક્ષ્ણૈશ્ચતત્પત્રૈર્ગાત્રચ્છેદોયદાભવેત્ ॥ તદોચુઃશીતલચ્છાયૈસુખનિદ્રાંકુરુષ્વભો ॥ ૫૪ ॥ પા
નીયંપાતુમિચ્છન્વૈતૃપાર્તોયદિયાચતે ॥ પાનાર્થતૈલમત્યુષ્ણંતદાદૂતૈઃપ્રદીયતે ॥ ૫૫ ॥ પીય
તાંભુજ્યતાંપાનમન્નમૂચુસ્તદેતિતે ॥ પીતમાત્રેણતેનૈવદગ્ધાંત્રાનિપતંતિતે ॥ ૫૬ ॥ કથંચિત્પુ
નરુત્થાયપ્રલપંતિસુદીનવત્ ॥ વિવશાઉચ્છ્રસંતશ્ચતેવક્તુમપિનાશકન્ ॥ ૫૭ ॥

છે. ॥ ૫૫ ॥ અને તેને કહે છે કે, અરે, આ જલ પી તથા આ પદાર્થ ભક્ષણ કર. એ રીતે કલ્યાણી, એ
પ્રાણી એ પદાર્થ સ્વાદને, ઉન્હું તેલ પીએ છે; તેથી તેના પેટની માંહેનાં સઘડાં આંતરડાં વઢી જાય છે, અને
એ પ્રાણી જાડપરથી પડેલા ડાઢાની પેટે ધબલેઈને મોંયપર પડે છે. ॥ ૫૬ ॥ એ પ્રકારનો પાતકી અતિ
સંકટે પાછો ઉઠીને, અતિ દીન (ગરીબ) પ્રમાણે પ્રલાપ (વિનતી) કરે છે. તે સમય તેને વિવશાય (વે-
ળાચુંટા) હોવાનેલીધે, માત્ર સ્વાસોચ્છવાસ નાસ્તે છે. તેનાથી એક શબ્દપણ બોલાતો નથી. ॥ ૫૭ ॥

भगवान् कहे छे. हे गरुड, ए प्रमाणे पातकी पुरुषोने अनेक प्रकारनी यातना (शिक्षा) थाय छे. हवे ए-
वा प्रकारनी यातनाओ अतिषय वर्णववाथी फल शुं छे? कारण के, एवा प्रकारनी अनेक विध यातना-
ओ शास्त्रमां कहेलीज छे. ॥ ५८ ॥ हे गरुड, ए रीतनां दुःख पामनारा हजारो प्राणी भयंकर नरकमां प-
डीने, महाप्रलय थतांसुधी तेमांज रचीपचीजवापणुं पामे छे. ॥ ५९ ॥ ए पापोनुं अक्षय फल भोगवीने,
पछी त्यांज उत्पन्न थाय छे. पछी यमाज्ञाथी पृथ्वीपर फरीथी आवीने, स्थावरादिक-(पर्वत, झाड वगैरे)मां

इत्येवंबहुशस्ताक्षर्ययातनाःपापिनांस्मृताः ॥ किमेतैर्विस्तरात्प्रोक्तैःसर्वशास्त्रेषुभाषितैः ॥
५८ ॥ एवंवैक्लिश्यमानास्तेनरानार्यःसहस्रशः ॥ पच्यंतेनरकेघोरेयावदाभूतसंश्लवम् ५९
तस्याक्षयंफलमुक्तातत्रैवोत्पद्यतेपुनः ॥ यमाज्ञायामर्हीप्राप्यभवंतिस्थावरादयः ॥ ६० ॥
वृक्षगुल्मलतावल्लीगिरयश्चतृणानिच ॥ स्थावराइतिविख्यातामहामोहसमावृताः ६१ ॥
कीटाश्चपशवश्चैवपक्षिणश्चजलेचराः ॥ चतुरशीतिलक्षेषुकथितादेवयोनयः ॥ ६२ ॥ एताः
सर्वाःपरिभ्रम्यततोयांतिमनुष्यताम् ॥ मानुषेपिश्चपाकेषुजायंतेनरकागताः ॥ तत्रापिपा
पचिन्हैस्तेभवंतिबहुदुःखिताः ॥ ६३ ॥

६४

६५

जन्म ले छे. ॥ ६० ॥ झाड, जाळां, वेल, पर्वत, घास वगैरे एक ठेकाणे स्थीर रहे, ते सर्वेने स्थावर कहेवां. सर्वे
स्थावर वस्तुओ अति अज्ञानावस्थायुक्त होय छे. ॥ ६१ ॥ कीडा, पशु, पक्षी, पाणीमां संचार करनारां मच्छादि
तथा देवयोनी ए सर्वे चोराशीलक्ष योनीओने पेटेज छे. ॥ ६२ ॥ ए रीतनी सर्व योनीओमां फरीने, पछी ए
सकल पातकीओ, मनुष्ययोनीने पामे छे. मनुष्यमांपण ए नरकमांथी आवनार प्रथम चांडालमां जन्म ले छे.
तेमांपण आगळ कहेवामां आवशे तेवां पापचिन्होवाळा छतां, अनेक प्रकारे दुःख भोगवे छे. ॥ ६३ ॥

તે ચિન્હ એવાં કે, કેટલાકે ગઢતા કોડવાળા, કેટલાકે જન્મથકીજ આંધળા તથા કેટલાકે મહાન રોગવાળા હોય છે. એ પાપનાં ચિન્હવાળા હોય છે. ॥ ૬૪ ॥ ઇતિ શ્રી ગરુડ પુરાણે સારોદ્ધારે નરકપ્રદ પાપચિન્હ નિરૂપણં નામ સાર્થ ચતુર્થોઽધ્યાયઃ ॥ ૪ ॥ એ રીતે કહેલાં ભગવદ્વાક્યો સાંભળીને, ગરુડજી ભગવાનને પ્રશ્ન પૂછતા હતા. હે ભગવાન, કયાં કયાં પાપોવડે કયાં કયાં ચિન્હ ઉત્પન્ન થાય છે તથા કેઈ કેઈ યોનીઓમાં જન્મ પ્રાપ્ત થાય છે? તે મને સવિસ્તર કથન કરો. ॥ ૧ ॥ એ રીતનું ગરુડ-

ગલત્કુષ્ઠાશ્ચજન્માંધામહારોગસમાકુલાઃ ॥ ભવંત્યેવંનરાનાર્યઃપાપચિન્હોપલક્ષિતાઃ ૬૪॥
 ઇતિશ્રીગરુડપુરાણેસારોદ્ધારેનરકપ્રદપાપચિન્હનિરૂપણોનામચતુર્થોધ્યાયઃ ॥ ૪ ॥
 ॥ગરુડઉવાચ॥ ॥યેનયેનચપાપેનયદ્યચ્ચિન્હંપ્રજાયતે ॥યાંયાંયોનિંચગચ્છંતિતેન્મેકથયકે
 શવ ॥ ૧ ॥ શ્રીભગવાનુવાચ ॥યૈઃપાપૈર્યાંતિયાંયોનિંપાપિનોનરકાગતાઃ ॥યેનપાપેનયદ્વિ
 હંજાયતેમમતચ્છૃણુ ॥ ૨ ॥બ્રહ્મહાક્ષયરોગીસ્યાદ્દોઘ્નઃસ્યાત્કુનકોજડઃ ॥કન્યાઘાતીભવે
 ત્કુષ્ઠીત્રયશ્ચાંડાલયોનિષુ ॥ ૩ ॥

જીનું ભાષણ સાંભળીને, ભગવાન કહે છે. હે ગરુડ, નરકમાંથી આવેલા પ્રાણી જે જે યોનીમાં જન્મ લે છે તથા તેઓને જે જે ચિન્હ ઉત્પન્ન થાય છે, તે સર્વે તમને કહું છું. તે સાંભળો. ॥ ૨ ॥ બ્રહ્મહત્યા કરનારો સઘળા જન્મોમાં ક્ષયરોગી થાય છે. ગૌહત્યા કરનારો કુવડો છતાં જડબુદ્ધિનો થાય છે. પુત્રીને હણનારો કોડના રોગવાળો થાય છે. એ રીતે કહેલી હત્યાઓ કરનારા એવાં ચિન્હોવાળા છતાં, ચાંડાલ યોનીમાં જન્મ લે છે. ॥ ૩ ॥

સ્ત્રીહત્યા તથા ગર્ભપાત કરનારો ભીલ્લના કુલમાં જન્મ લેइને રોગી થાય છે. પરળ્યા સિવાયની બાકીની અયોગ્ય સ્ત્રીયોસાથે મૈથુન કરનારો નપુસક થાય છે. ગુરુકુલમાની સ્ત્રીયોતરફ માત્ર મૈથુનની ઇચ્છા કરે તો, તેના અંગપરની ચામડી સ્વરાવ થાય છે. ॥ ૪ ॥ માંસ ભક્ષણ કરનારો અતિ રક્તાંગ (સધલું શરીર ધોળા કોડવાલું છતાં આંખો મીચલી હોય તે) થાય છે. મધપાન કરનારના દાંત કાઢા હોય છે. જિ-તેંદ્રિય ન છતાં જે બ્રાહ્મણ માંસાદિ અભક્ષનું ભક્ષણ કરે છે, તેને જલંદરનો રોગ ઉત્પન્ન થાય છે. ॥ ૫ ॥ મિષ્ટાન્ન કર્યા છતાં કોइને ન આપતાં માત્ર પોતેજ સ્વાય છે, તેને ગંડમાલા-(ડોકે વિસ્ફોટક જેવું નિકળે

સ્ત્રીઘાતીગર્ભપાતીચપુલિંદોરોગવાન્ભવેત્ ॥ અગમ્યાગમનાત્પંઢોદુશ્ચર્માગુરુતલ્પગઃ ॥૪॥
માંસભોક્તાતિરક્તાંગઃશ્યાવદંતસ્તુમધપઃ ॥ અભક્ષ્યભક્ષકોલૌલ્યાદ્બ્રાહ્મણઃસ્યાન્મહોદરઃ
॥૫॥ અદત્વામિષ્ટમશ્નાતિસભવેદ્ગલગંડવાન્ ॥ શ્રાદ્દેન્નમશુચિંદત્વાચિત્રકુષ્ઠીપ્રજાયતે ॥૬॥
ગુરોર્ગર્વેણાવમાનાદપસ્મારીભવેન્નરઃ ॥ નિંદકોવેદશાસ્ત્રાણાંપાંડુરોગીભવેદ્ધ્રુવમ્ ॥૭॥ કૂટ
સાક્ષીભવેન્મૂકઃકાણઃસ્યાત્પંક્તિભેદકઃ ॥ અનોષ્ઠઃસ્યાદ્વિવાહઘ્નોજન્માંધઃપુસ્તકંહરેત્ ॥૮॥

છે તે)નો રોગ થાય છે. શ્રાદ્દમાં કોइને ઇતું અન્ન સ્વરાવે છે, તે ચિત્રકુષ્ઠી-(શરીરપર કરોલીયા નીક-લે છે તે) ના રોગવાલો થાય છે. ॥ ૬ ॥ ગર્વનેલીધે ગુરુનું અપમાન કરે તો, તેને વાઈ આવવાનો રોગ થાય છે. વેદ તથા શાસ્ત્રોની નિંદા કરનારો પાંડુરોગી [કમલી અથવા કમળા છતાં પેટમાં ગાંઠવાલો] થાય છે. ॥ ૭ ॥ સ્વોટી સાક્ષી પુરનારો વોવડો થાય છે. પંગત જમતાં પક્ષાપક્ષ કરી, કોइ જાતનું જમણ કો-इને મૂકે અને કોइને ન મૂકનારો આંચે કાળો, તીરછો કે મલાંચો થાય છે. લગ્ન અથવા વિવાહ ભાગનારો સ્વોજરો (એક હોઠ વગરનો) થાય છે. પુસ્તકોની ચોરી કરનારો જન્માંધ (જન્મથીજ આંધલો) થાય છે. ॥ ૮ ॥

ગાય અથવા બ્રાહ્મણને લાત મારનારો હાથપગે ટુંટો અથવા લંગડો કે લૂલો થાય છે. મિથ્યા (જૂઠું) બોલનારો તોતલાં થાય છે, અને સાંભળનારો બેહેરો થાય છે. ॥ ૧ ॥ બીજાને ફેર દેનારો ગાંડો કે ઢ્મત્ત થાય છે. બીજાનું માંસ સ્નાનારો રોગી થાય છે. ॥ ૧૦ ॥ બીજાનાં હીરા, માણેક વગેરે રત્નો ચોરે, તે નીચ જાતીમાં અવતરે. સોનું ચોરનારના જન્મથીજ નરવ સ્વડબચડા હોય છે. ગમે તે જાતની ધાતુ ચોરનારો નિર્ધન સરજે છે. ॥ ૧૧ ॥ અન્ન (રાંધેલું) ચોરનારો ડંદર સરજે છે. ઢાળા ચોરનારો ટીક સરજે છે. જ-

ગોબ્રાહ્મણપદાઘાતાત્સ્વંજઃપંગુશ્ચજાયતે ॥ ગદ્ગદોન્નતવાદીસ્યાત્તચ્છોતાબધિરોભવેત્ ॥૧॥
 ગરદઃસ્યાજ્જડોન્મત્તઃસ્વલ્વાટોઘ્નિપ્રદાયકઃ ॥ દુર્ભગઃપલવિક્રેતારોગવાન્પરમાંસમુક્ ૧૦
 હીનજાતૌપ્રજાયેતરત્નાનામપહારકઃ ॥ કુનર્ચસ્વર્ણહર્તાસ્યાદ્વાતુમાત્રહરોઽધનઃ ॥ ૧૧ ॥
 અન્નહર્તાભવેદાસુઃશલભોધાન્યહારકઃ ॥ ચાતકોજલહર્તાસ્યાદ્વિષહર્તાચિત્શ્ચિકઃ ॥૧૨॥
 શાકંપત્રંશિર્ચીહત્વાગંધાંશ્ચુચ્છુંદરીશુભાન્ ॥ મધુદંશઃપલંગધ્રોલવણંચપિપીલિકા ॥૧૩॥
 તાંબૂલફલપુષ્પાદિહર્તાસ્યાદ્વાનરોવને ॥ ઉપાનત્તૃણકાર્પાસહર્તાસ્યાન્મેષયોનિષુ ॥ ૧૪ ॥

લ ચોરનારો ચાતુક [વપૈયા નામનું પક્ષી] સરજે છે. ફેરનો ચોરનારો વીંછી સરજે છે. ॥ ૧૨ ॥ કોઈ પળ જાતનું લીલોતરી શાક ચોરનારો મોરપક્ષી સરજે છે. કસ્તુરી વગેરે સુગંધવાળા પદાર્થો ચોરનારો છુદુંદરું સરજે છે. મધ ચોરનારો વગડાની માચી સરજે છે. માંસ ચોરનારો ગરધળ નામનું પક્ષી સરજે છે. લવણ (મીઠું) ચોરનારો કીડી સરજે છે. ॥ ૧૩ ॥ પાન, ફલ તથા ફૂલ વગેરે ચોરનારો વગડાનો વાંદરો સરજે છે. પગે પેહેરવાના ચામડાના જોડા, ઘાસ તથા કપાસનો ચોરનારો મેંદું (ઘેટું) સરજે છે. ૧૪

જે મયંકર હિંસાદિ કર્મ કરીને જીવે, વ્યાપારી અથવા તીર્થયાત્રા કરનારાઓ જતા હોય તેને લૂટે તથા વગડાનાં હરણિયાની હિંસા કરે તે સર્વે, ચાટકી-(કસાઈ)ને ઘેર ઘેટાં અથવા વકરાં અથવા એ સિવાય બીજાં નકામી અવસ્થાવાળાં પશુઓ સરજે છે. ॥ ૧૫ ॥ જેણે ફેર ચાઈને આત્મહત્યા કરી હોય, તે પર્વ-તપર કાઠો સર્પ સરજે છે. જે બીજાઓનું કહેલું ન સાંભળતાં, સ્વભાવથી જ મરજી મુજબ આચરણ કરે છે, તે ઉજ્જડ વનમાં હાથી સરજે છે. ॥ ૧૬ ॥ વૈશ્વદેવ (જે કંઈ રંધાઈને તૈયાર થાય, તેને ઘીમાં મિશ્ર કરી, દરરોજ બ્રાહ્મણને સત્તર આહુતિયો મંત્રોચ્ચાર કરીને, અગ્નિમાં હોમવી પડે છે તે) ન કર્યા છતાં, સર્વ

યશ્વરૌદ્રોપજીવીચમાર્ગેસાર્થાન્વિલુંપતિ ॥ મૃગયાવ્યસનીયસ્તુછાગઃસ્યાદ્વધિકગૃહે ૧૫
યોમૃતોવિષપાનેનકૃષ્ણસર્પોભવેદ્વિરૌ ॥ નિરંકુશસ્વભાવઃસ્યાત્કુંજરોનિર્જનેવને ॥ ૧૬ ॥
વૈશ્વદેવમકર્તારઃસર્વભક્ષાશ્રયેદ્વિજાઃ ॥ અપરીક્ષિતભોક્તારોવ્યાઘ્રાઃસ્યુર્નિર્જનેવને ॥ ૧૭ ॥
ગાયત્રીંનસ્મરેદ્યસ્તુયોનસંધ્યામુપાસતે ॥ અંતર્દુષ્ટોબહિઃસાધુઃસભવેદ્બ્રાહ્મણોવકઃ ॥ ૧૮ ॥
અયાજ્યયાજકોવિપ્રઃસભવેદ્ગ્રામસૂકરઃ ॥ સ્વરૌવૈવહુયાજિત્વાત્કાકોનિર્મત્રભોજનાત્ ૧૯

જાતિને ઘેર જમનારો તથા આ અન્ન પવિત્ર છે કે અપવિત્ર ? તેની પરીક્ષા કર્યા સિવાય ભોજન કરનારો, એ બેડ બ્રાહ્મણો ઉજ્જડ વનમાં વાઘ સરજે છે. ॥ ૧૭ ॥ બ્રાહ્મણ છતાં જે ગાયત્રી મંત્રનો જપ ન કરે, જે સંધ્યા ન કરે, જે અંતઃકરણમાં દુષ્ટ છતાં ઉપરથી સાધુપણું દેખાડે, તે સર્વે વગલા સરજે છે. ॥ ૧૮ ॥ યજ્ઞ કરવાનો અધિકાર ન છતાં, તેની પાસે જે બ્રાહ્મણ યજ્ઞ કરાવે તો, તે ગ્રામસૂકર (ખુંડ) સરજે છે. દક્ષિણા મળવાના લોભથી જે બ્રાહ્મણ યજમાનના હાથથી બલાત્કારે દેવપૂજનાદિ કર્મ કરાવે છે, તે ગધેડું સરજે છે. ભોજન કરવા માંડતાં બ્રાહ્મણને જે મંત્રોચ્ચાર કરવાનો છે, તે ન કરતાં ભોજન કરે, તે કાગડો સરજે છે. ॥ ૧૯ ॥

વિદ્યા મળવાની આશાથી કોઈ સુપાત્ર બ્રાહ્મણે મળવાની ઇચ્છા દર્શાવી હોય તેમ છતાં, તેને જે બ્રાહ્મણ ન મળાવે, તે બઢદ સરજે છે. ગુરુની સેવા ન કરનારો શિષ્ય ગોસ્વર [સ્વચ્ચર ગધેડું] સરજે છે ॥ ૨૦ ॥ ગુરુનો તિસ્કાર તથા ધિઃકાર કરનારો અને વાદ કરીને બ્રાહ્મણને જીતનારો, એ વેડ બ્રાહ્મણો જલ રહિત પ્રદેશમાં (પાણી વગરના વગડામાં) બ્રહ્મરાક્ષસ સરજે છે. ॥ ૨૧ ॥ દરેક કથા અથવા શાસ્ત્ર સાંભળીને, વક્તા બ્રાહ્મણને શ્રદ્ધાપૂર્વક દાન આપવું જોડે, તેમ છતાં ન આપનારો શિયાળ સરજે છે, અને અસત્કાર અથવા તામસ કરીને આપે છે, તે મોઢેથી અગ્નિની જ્વાળા સમાનનો ઉષ્ણ શ્વાસોચ્છવાસ ફેંકનારો અજ-

પાત્રેવિદ્યામદાતાચબલીવદ્દોભવદ્વીજઃ ॥ ગુરુસેવામકર્તાચશિષ્યઃસ્યાદ્ગોસ્વરઃપશુઃ ॥ ૨૦ ॥ ગુરુહુંકૃત્યતુંકૃત્યવિપ્રંનિર્જિત્યવાદતઃ ॥ અરણ્યેનિર્જલેદેશેજાયતેબ્રહ્મરાક્ષસઃ ॥ ૨૧ ॥ પ્રતિશ્રુતંદ્વિજેદાનમદત્વાજંબુકોભવેત્ ॥ સતામસત્કારકરઃફેત્કારોગ્નિમુખોભવેત્ ॥ ૨૨ ॥ મિત્રધ્રુગ્ગિરિગૃધ્રઃસ્યાદુલૂકઃક્રયવંચનાત્ ॥ વર્ણાશ્રમપરીવાદાત્કપોતોજાયતેવને ॥ ૨૩ ॥ આશાચ્છેદકરોયસ્તુસ્નેહચ્છેદકરસ્તુયઃ ॥ યોદ્ધેષાત્સ્ત્રીપરિત્યાગીચક્રવાકશ્ચિરંભવેત્ ૨૪ માતૃપિતૃગુરુદ્વેષીભગિનીભ્રાતૃવૈરકૃત્ ॥ ગર્ભેયોનોવિનષ્ટઃસ્યાદ્યાવયોનિસહસ્રશઃ ॥ ૨૫ ॥

ગર સરજે છે. ॥ ૨૨ ॥ મિત્રનો દ્રોહ કરનારો પર્વતપરનું ગરધન પક્ષી સરજે છે. વ્યાપારમાં ઠગનારો ઘૂવડ પક્ષી સરજે છે. બ્રાહ્મણ ક્ષત્રી વગેરે ચાર વર્ણ તથા બ્રહ્મચર્યાદિ આશ્રમોની નિંદા કરે છે, તે હોલો અથવા કબૂતર સરજે છે. ॥ ૨૩ ॥ આશાનો ભંગ કરનારો, સ્નેહ તોડનારો અને દ્વેષથી સ્ત્રીનો ત્યાગ કરનારો નિરંતર ચકોર પક્ષી સરજે છે. ॥ ૨૪ ॥ મા, બાપ, ગુરુ, બેહેન, ભાઈ વગેરેનો દ્વેષ કરનારો હજારો વસ્તુ તેમને પેટ ગર્ભમાં આવી, ત્યાંજ નાશ પામે છે. ॥ ૨૫ ॥

જે સ્ત્રી સાસુ બધા સસરાનો હેષ કરે તથા તેમને ગાલ્યો દેડને કલહ કરે, તેણી પાણીમાંની જલો સસ્ત્રે છે; તથા જેણી તેઓની નિર્ભત્સના (ધમકીસાથે અવગણના) કરે છે, તે માથામાંની જૂ સરજે છે. ॥ ૨૬ ॥ જેણી પોતાના પતિનો ત્યાગ કરીને, પરપુરુષના અનુરોધથી ચાલે છે, તેણી નઠારા અવાજવાળી ગરોળી કે આંધળીચાકરણ સરજે છે. ॥ ૨૭ ॥ જે પોતાના કુળનો નાશ કરનારો તથા જે પોતાના ગોત્રમાની સ્ત્રીનીસાથે વિષય સેવન કરનારો હોય, તે બેકકડા થયા હોય એવી કમ્મરવાળું જરસ સરજ્યા બાદ તે જન્મમાં હિંસા કરીને, પછી રીંછની યોનીમાં જાય છે. ॥ ૨૮ ॥ જે પુરુષ વિષયાંધ થઈને પતિવ્રતા સાથે સંભોગ

શ્વશ્ર્વોર્ગાલિપ્રદાનારીનિત્યંકલહકારિણી ॥ સાજલૌકાચયૂકાસ્યાદ્ગર્તારંભર્ત્સતેચયા ૨૬
સ્વપતિંચપરિત્યજ્યપરપુંસાનુવર્તિની ॥ વલ્ગુલીગૃહગોધાસ્યાદ્ધિમુખીવાથસર્પિણી ॥ ૨૭ ॥
યઃસ્વગોત્રોપઘાતીચસ્વગાત્રસ્ત્રીનિષેવણાત્ ॥ તરક્ષુઃશલ્લકોભૂતાત્રક્ષયોનિષ્પુજાયતે ૨૮
તાપસીગમનાત્કામીભવેન્મરુપિશાચકઃ ॥ અપ્રાપ્તયૌવનાસંગાદ્ભવેદજગરોવને ॥ ૨૯ ॥ ગુ
રુદારાભિલાષીચકૃકલાસોભવેન્નરઃ ॥ રાજ્ઞીંગતાભવેદુષ્ટોમિત્રપત્નીચિગર્દભઃ ॥ ૩૦ ॥ ગુદ
ગોવિદ્ગુરુહઃસ્યાદ્દૃષઃસ્યાદ્દૃષલીપતિઃ ॥ મહાકામીભવેદ્યસ્તુસ્યાદશ્વઃકામલંપટઃ ॥ ૩૧ ॥

કરે છે તે મારવાડ દેશમાં પિશાચ સરજે છે. જેણીને તારુણ્ય (યૌવન) પ્રાપ્ત ન થયા છતાં તેણીનો જે ઉપભોગ કરે છે તે અરુણ્યમાં અજગર સરજે છે. ॥ ૨૯ ॥ ગુરુપતિસાથે વિષય કરવાની જે પુરુષ ઇચ્છા કરે છે તે કાચંડો સરજે છે. રાજાની રાણી સાથે ગમન કરનારો ડુંટ થાય છે. મિત્રની માર્યાસાથે ગમન કરનારો ગધેડો સરજે છે. ॥ ૩૦ ॥ ગુદદ્વારા (મલ ત્યાગ કરવાના ગુહ્ય ભાગે) મૈથુન કરનારો ગધેડું અથવા સૂઅર સરજે છે. શૂદ્રની સ્ત્રી-સાથે ગમન કરનારો ઉચ્ચ યોનીવાળો પુરુષ બઢદ સરજે છે, અતિ વિષયોનું સેવન કરનાર પુરુષ ઘોડો સરજે છે. ૩૧

मरी गयेला माणसना अगियारमाना निमित्तनुं जे पुरुष जमे छे ते ब्राह्मणोना वर्गमांथी नीकळी तपोदन
अथवा कायटीआमां स्वपे छे अने ते परिणामे कूकडा (मरघडा) सरजे छे. ॥ ३२ ॥ ब्राह्मण मटीने त-
पोदन शाधी धाय छे ते कहे छे. जे ब्राह्मण अधम द्रव्य लेइने देवोनी पूजा करे छे तेने तपोदन कहे
छे. आ तपोदने ब्राह्मणो श्राद्धादि क्रियाओ तथा यज्ञादि क्रियाओ कराववाना अधिकार रहित छे माटे
निंय जाणवा. ॥ ३३ ॥ महा पातक करनारा यमलोके जइने, त्यां ते पातकनेलीधे प्राप्त थयेली अति
भयंकर नरकनी शिक्षानो उपभोग लीधा पछी, ए कर्मनो क्षय थाय ल्यारे, आ पृथ्वीपर पाछो आववा

मृतस्यैकादशाहंतुभुंजानःश्वाविजायते ॥ लभेदेवलकोविप्रोयोनिंकुक्कुटसंज्ञकाम् ॥ ३२ ॥
द्रव्यार्थदेवतापूजायःकरोतिद्विजाधमः ॥ सर्वदेवलकोनामहव्यकव्येषुगर्हितः ॥ ३३ ॥
महापातकजान्घोरात्नरकान्प्राप्यदारुणान् ॥ कर्मक्षयेप्रजायंतेमहापातकिनस्त्वह ३४
खरोष्ट्रमहिषीणांहिब्रह्महायोनिमृच्छति ॥ वृकश्वानशृगालानांसुरापायांतियोनिषु ३५
कृमिकीटपतंगत्वंस्वर्णस्तेयीसमाप्नुयात् ॥ तृणगुल्मलतात्वंचक्रमशोगुरुतल्पगः ॥ ३६ ॥

पामे छे, ॥ ३४ ॥ तो, गधेडा, ऊंट तथा पाडानो जन्म ले छे; तेमज मद्यपान करनारा त्यांनी यातना
भोगव्यापछी कर्मनो क्षय थाय एटले, आ लोकमां नाहर (वरु) कुत्ता तथा शियाळनी योनीने पामे छे.
॥ ३५ ॥ जेओए सोनुं चोर्यु अथवा ओळव्युं होय, तेओ कर्मनो क्षय थतां लगी यमलोकमां यातना
भोगव्यापछी, आ लोकमां कृमिया, कीडा तथा पतंग वगेरेनी योनीने पामे छे; तेमज विद्या के धर्मनो
रस्तो बतावनार गुरुनी स्त्रीसाथे विषय करवाने इच्छनाराओ, त्यांनी शिक्षा भोगव्याबाद आ लोकमां
घास, जाळां, वेला के एबीज निद्रावस्थित योनीने पामे छे. ॥ ३६ ॥

પારકી તથા બ્રાહ્મણની સ્ત્રીનું હરણ કરનારાઓ ત્યાંની યાતના ભોગવી આવ્યા પછી, આ લોકમાં બ્રહ્મરા-
ક્ષસ સરજે છે. ॥ ૩૭ ॥ બ્રાહ્મણને ઠગીને મેઢવેલા દ્રવ્યનો જે પુરુષ ઉપભોગ કરે છે, તે પોતાના સાતે
કુળનો નાશ કરે છે. બલાત્કારે અથવા ચોરીને જે પુરુષ બ્રાહ્મણના દ્રવ્યનો ઉપયોગ કરે છે, તે જ્યાંસુધી
ચંદ્ર અને નક્ષત્રોનો ઉદય છે ત્યાંસુધી પોતિકાં સાતે કુલનો નાશ કરે છે. ॥ ૩૮ ॥ હે ગરુડ, લોઢા અને
પથ્થરનું ચૂર્ણ (લોટ) તથા હાઢાહઢ ઝેરોનું ભક્ષણ કરીને, જીરવી શકવાનો સંભવ છે; પણ બ્રાહ્મણનું દ્ર-

પરસ્યયોષિતંહત્વાન્યાસાપહરણેનચ ॥ બ્રહ્મસ્વહરણાચ્ચૈવજાયતેબ્રહ્મરાક્ષસઃ ॥ ૩૭ ॥ બ્રહ્મ
સ્વંપ્રણયાદુક્તંદહત્યાસપ્તમંકુલમ્ ॥ બલાત્કારેણચૌર્યેણદહત્યાચંદ્રતારકમ્ ॥ ૩૮ ॥ લોહ
ચૂર્ણાંશ્મચૂર્ણેચવિષંચજરયેન્નરઃ ॥ બ્રહ્મસ્વંત્રિપુલોકેષુકઃપુમાઞ્જરયિષ્યતિ ॥ ૩૯ ॥ બ્રહ્મ
સ્વરસપુષ્ઠાનિવાહનાનિબલાનિચ ॥ યુદ્ધકાલેવિશીર્યંતેસૈકતાઃસેતવોયથા ॥ ૪૦ ॥ દેવદ્ર
વ્યોપભોગેનબ્રહ્મસ્વહરણેનચ ॥ કુલાન્યકુલતાંયાંતિબ્રાહ્મણાતિક્રમેણચ ॥ ૪૧ ॥ સ્વમા
શ્રિતંપરિત્યજ્યવેદશાસ્ત્રપરાયણમ્ ॥ અન્યેભ્યોદીયતેદાનંકથ્યતેયમતિક્રમઃ ॥ ૪૨ ॥

વ્ય જીરવી શકવાનો સંભવ નથી. ॥ ૩૯ ॥ બ્રાહ્મણનું દ્રવ્ય હરણ કરીને, તે દ્રવ્યને વદલે આળેલા અ-
ન્નાદિ રસવડે પુષ્ટ થયેલા હાથી, ઘોડા વગેરે સૈન્ય યુદ્ધ વચ્ચે નાશ પામે છે; જેમ કે, રેતીથી કરેલી સ-
ડક ઉપયોગી રહેતી નથી તેમ. ॥ ૪૦ ॥ દેવો તથા બ્રાહ્મણોનું દ્રવ્ય હરણ કરે તો, અથવા બ્રાહ્મણનો અ-
તિક્રમ (ગણતરીમાં ન ગણવા તે) કરે તો, તેના કુલને નિંદ્યતા આવે છે. ॥ ૪૧ ॥ વેદ તથા શાસ્ત્રોમાં
કુશલ હોય એવા બ્રાહ્મણને પડતો મૂકીને વીજાને દાન આપે, એ બ્રાહ્મણનો અતિક્રમ [ઉલ્લંઘન] કર્યું કહેવાય. ૪૨

જે બ્રાહ્મણ વેદવિદ્યાથી અજાણ્યો હોય તેને દાન ન અપાય તો, બ્રાહ્મણનો અતિક્રમ કર્યાનો દોષ લાગુ થતો નથી; કારણ કે, પ્રદિપ્ત અગ્નિ છતાં તેનો લ્યાગ કરીને, કોઈ રાखोडीમાં હવન કરે કે શું? ॥ ૪૩ ॥ હે ગરુડ, બ્રાહ્મણનું ઉહ્લંઘન કરે તો, અનેક વિધ નરક ભોગવીને, તે પ્રાણી જન્માંધ, દરિદ્રી તથા યાચક સરજે છે. દાતા થતો નથી પણ દાન લેનારો થાય છે. ॥ ૪૪ ॥ પોતે આપેલી અથવા બીજાએ આપેલી બ્રાહ્મણની જમીન જો કોઈ હરણ કરે તો, વિષ્ટામાં સાઠ હજાર વર્ષસુધી કીડો સરજે છે. ॥ ૪૫ ॥

ब्राह्मणातिक्रमो नास्ति विप्रे वेदविवर्जिते ॥ ज्वलंतमग्निमुत्सृज्य न हि भस्मनि द्रूयते ॥ ४३ ॥
अतिक्रमे कृते ताक्ष्यं भुक्त्वा च नरकान् क्रमात् ॥ जन्मांधः सन्दरिद्रः स्यान्न दाता किंतु याचकः ४४
स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेच्च वसुंधराम् ॥ पष्टिवर्ष सहस्राणि विष्टायां जायते कृमिः ॥ ४५ ॥ स्व
यमेव च यो दत्त्वा स्वयमेवापकर्षति ॥ स पापी नरकं याति यावदाभूतसंश्लवम् ॥ ४६ ॥ दत्त्वा
वृत्तिं भूमिदानं यत्नतः परिपालयेत् ॥ न रक्षति हरेद्यस्तु स पंगुः श्वाभिजायते ॥ ४७ ॥ विप्र
स्य वृत्तिकरणे लक्षधेनुफलं भवेत् ॥ विप्रस्य वृत्तिहरणां मर्कटः श्वाकपिर्भवेत् ॥ ४८ ॥

પોતે પોતાને હાથે દાન આપીને, જે પાતકી પાછું લેઈ લે છે, તે પાતકી પ્રલયકાલસુધી નરકમાં વાસ કરે છે. ॥ ૪૬ ॥ બ્રાહ્મણને ઉપજિવીકાસારુ જે જમીન આપી હોય, તેનું યત્નવડે પાલન કરવું. જેઓ તેનું પાલન કરતા નથી, અને તેને વદલે ઉલટી પાછી લેઈ લે છે, તે પોતિકાં કરેલાં કર્મો ભોગવી આવ્યા પછી કૂતરાના જન્મને પામે છે. ॥ ૪૭ ॥ બ્રાહ્મણને વૃત્તિ (વર્ષાસન) આપીને, તે પાછે તો લાખ ગાયોનું પાલન કર્યાનું ફલ પ્રાપ્ત થાય છે. વર્ષાસનનું હરણ કરે તો, માંકડા, કૂતરા તથા વાનરાનો જન્મ પામે છે. ૪૮

भगवान् गरुडने कहे छे. हे गरुड, ए रीतनी योनीयो तथा ए रीतनां चिन्हो जे जीवने प्राप्त थाय छे, ते सर्वे नि-
जकर्मोपार्जित छे. ॥ ४९ ॥ ए रीतनां दुष्कर्मो करनारा, यमलोके जइने, नरकमानी यातना भोगवीने, बाकी र-
हेलां पापोना उपभोगने अर्थे उपर कहेली योनीओमां जन्म ले छे. ॥ ५० ॥ पछी अहीं हजारो नीच योनियोमां
जन्म लेइने, भार वहेवो वगेरे दुःखोनो उपभोग ले छे. ॥ ५१ ॥ भगवान् कहे छे. हे गरुड, पछी ए जीवो दृष्टि,
शीत तथा उष्णताथकी प्राप्त थनारां दुःख भोगवीने, पापपुण्य समान थाय एटले तेमने मनुष्याजन्म प्राप्त थाय

एवमादीनिचिह्नानियोनयश्चखगेश्वर ॥ स्वकर्मविहितालोकेदृश्यंतेत्रशरीरिणाम् ॥ ४९ ॥
एवंदुष्कर्मकर्तारोभुक्तानिरययातनाम् ॥ जायंतेपापशेषेणप्रोक्तास्वेतासुयोनिषु ॥ ५० ॥
ततो जन्मसहस्रेषुप्राप्यतिर्यक्छरीरताम् ॥ दुःखानिभारवहनोद्भवादीनिलभंतिते ॥ ५१ ॥
पक्षिदुःखंततोभुक्तावृष्टिशीतातपोद्भवम् ॥ मानुषंलभतेपश्चात्समीभूतेशुभाशुभे ॥ ५२ ॥
स्त्रीपुंसोस्तुप्रसंगेनभूत्वागर्भेक्रमादसौ ॥ गर्भादिमरणांतंचप्राप्यदुःखंम्रियेत्पुनः ॥ ५३ ॥
समुत्पत्तेर्विनाशश्चजायतेसर्वदेहिनाम् ॥ एवंप्रवर्तितंचक्रंभूतग्रामेचतुर्विधे ॥ ५४ ॥ घटी
यंत्रंयथामर्त्याभ्रमंतिमममायया ॥ भूमौकदाचिन्नरकेकर्मपाशसमावृताः ॥ ५५ ॥

छे. ॥ ५२ ॥ ते एम के, स्त्री तथा पुरुषनी कामक्रिडानी वखते पुरुषहाराने योगे, स्त्रीना उदरमां गर्भ रूपे जीव प्र-
विष्ट थाय छे, त्पारथी मांडीने, ते मरणसुधी अनेक प्रकारनां दुःख भोगवीने, मरण पामे छे. ॥ ५३ ॥ हे गरुड, सर्व
जीवोने जन्म तथा मृत्यु छे ते रीते जन्ममरणनुं चक्र, जंगमादि प्राणीमात्रमांषण प्रवृत्त छे. ॥ ५४ ॥ ते बाबत दृष्टांत.
जेम के, रेंहेंटनी माळनां डोगलांओमांनां जे डोगलांखाली होय ते भराय छे, अने जे भराएलां होय ते ठालां थाय
छे, तेम, एरीतनी मारी मायाथी सकळ प्राणीओ पोतपोतानां कर्मोने आधिन थइ, नरक तथा पृथ्वीपर जन्म ले छे. ५५

दान ન આપવાનેલીધે દરિદ્રી થાય છે, દરિદ્રી હોવાથી પાપકર્મ કરે છે તથા પાપને લીધે નરકમાં જાય છે. એ રીતે જીવ વારંવાર દરિદ્રી તથા પાપી થાય છે, એમ જાણવું. ॥ ૫૬ ॥ જે કાંઈ સારાં કે નરતાં કર્મ કર્યા હોય, તે ભોગવવાં જોડે. કરોડો કલ્પ જાય તોપણ કરેલાં કર્મોનો ઉપભોગ થયા સિવાય તેનો ક્ષય થતો નથી. ॥ ૫૭ ॥

इति श्री गरुडपुराणे सारोद्वारे पापचिन्ह निरूपणोनामसार्थ पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

ए रीतनां भगवद्वाक्य सांभळीने, गरुड तेमने फरीથી प्रश्न पूछे છે. हे भगवान्, आपें कहुं

अदत्तदानाच्च भवेद्दरिद्रो दरिद्रभावाच्च करोति पापम् ॥ पापप्रभावान्नरके प्रयाति पुनर्दरिद्रः पुनरेव पापी ॥ ५६ ॥ अवश्यमेव भोक्तव्यं कृतं कर्म शुभाशुभम् ॥ नाभुक्तं क्षीयते कर्म कल्पकोटिशतैरपि ॥ ५७ ॥

इति श्री गरुडपुराणे सारोद्वारे पापचिह्न निरूपणोनाम पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

गरुड उवाच ॥ कथमुत्पद्यते मातुर्जठरे नरकागतः ॥ गर्भादिदुःखं यद्भुंक्ते तन्मे कथय केशव ॥ १ ॥

विष्णुरुवाच ॥ स्त्रीपुंसोस्तु प्रसंगेन निरुद्धे शुक्रशोणिते ॥ यथायं जायते मर्त्यस्तथा वक्ष्याम्यहं तव ॥ २ ॥

ऋतुमध्ये हि पापानां देहोत्पत्तिः प्रजायते ॥ इंद्रस्य ब्रह्महत्या स्तियस्मिंस्तस्मिन् दिनत्रये ॥ ३ ॥

કે, કર્મોર્ધીનતાથી જીવ નરકમાંથી ફરી માના ઉદરમાં પ્રવેશિત થઈને, ત્યાં દુઃખ ભોગવે છે, તો, તે ઠેકાણે શી રીતનું દુઃખ છે? તે મને કહો. ॥ ૧ ॥ ભગવાન્ કહે છે. હે ગરુડ, સ્ત્રી તથા પુરુષનો રતિરુપ પ્રસંગ થાય, એટલે પુરુષનું વીર્ય તથા સ્ત્રીનું રુધીર મિશ્ર થઈને, જે રીતે જીવનું સ્થાન દેહ ઉત્પન્ન થાય છે, તે સઘળું હું તમને કહું છું. ॥ ૨ ॥ રજોદર્શન થાય એટલે ઇંદ્રની બ્રહ્મહત્યાનું પાતક જે પ્રથમનો ત્રણ દિવસોમાં કહેલું છે, તે ત્રણ દિવસમાં જ પાતકી લોકોની દેહોત્પત્તિ થાય છે. ॥ ૩ ॥

कारण के, इंद्रे ब्रह्महत्या करी, ते एवी रीते वेंहेंची नाखीने त्याग करी छे के, स्त्री रजस्वला थाय एटले पेहे-
ले दिवसें चांडालणी, (भंगीयण) बीजे दिवसे ब्रह्मघातीनी तथा बीजे दिवसे धोबण जाणवी. चांडालणी तथा
ब्रह्मघातीनीने अडवानो दोष कह्यो छे, तेम छतां नरकथकी आवीने आ लोकमां जन्म लेनारा पातकी जनो,
पुं त्रैण दिवसमां माना उदरमां गर्भरूपे स्थापन थाय छे. ॥ ४ ॥ इश्वरनी इच्छाथी देहोत्पत्ति थवासारु पोतिकां
कर्मनेलीधे पुरुषना वीर्यरूप बिंदूना आश्रयवडे जीव स्त्रीयोना उदरमां प्रवेशित थाय छे. ॥ ५ ॥ पछी एक रात्री ग-
याकेडें स्त्रीना रक्त तथा पुरुषना वीर्यनुं परस्पर मिश्रण थाय छे. पांच रात्रि गयाकेडें तेनेवर्तुलनो आकार आवे छे.

प्रथमेहनिचांडालीद्वितियेब्रह्मघातिनी ॥ तृतीयेरजकीहोतानरकागतमातरः ॥ ४ ॥ कर्म
णादैवनेत्रेणजंतुर्देहोपपत्तये ॥ स्त्रियाःप्रविष्टउदरंपुंसोरेतःकणाश्रयः ॥ ५ ॥ कललंत्वेकरा
त्रेणपंचरात्रेणबुद्बुदम् ॥ दशाहेनतुकर्कधूःपेइयंडंवाततःपरम् ॥ ६ ॥ मासेनतुशिरोद्वाभ्यां
बाह्वंगाद्यंगविग्रहः ॥ नखलोमास्थिचर्माणिलिंगच्छिद्रोद्भवस्त्रिभिः ॥ ७ ॥ चतुर्भिर्धातवः
सप्तपंचभिःक्षुत्तृदुद्भवः ॥ षड्भिर्जरायुणावीतःकुक्षौभ्राम्यतिदक्षिणे ॥ ८ ॥

दश रात्रीपछी तेनुं परिमाण कठण थवा छतां बोर जेवडुं थाय छे. पछी ए देहने लगता लांबा घाटनो (इंडाकृति
वाळो) थाय छे. ॥ ६ ॥ एक महिनो थाय एटले ए गर्भने मस्तक प्राप्त थाय छे. वे महिनापछी हाथ, पग वगेरे स-
र्व अवयव प्राप्त थाय छे. तैण मास जाय एटले ए गर्भने नख, वाळ, हाडकां, त्वचा (चामडी) तथा लींगने (आ-
स्वा शरीरने) छिद्रो (नाक, कान वगेरेनां काणां) प्राप्त थाय छे. ॥ ७ ॥ चार मास जाय एटले साते धातूओनी उ-
त्पत्ति थाय छे. पांचमा महिनामां क्षुधा तथा तृषानी उत्पत्ति थाय छे. छठा महिनामां जरायू (शरीर उपर ओरनो
पडदो होय छे ते) वडे बींटाइने तथा श्वासवान् थइने, स्त्रीनी जमणी कुखे हालवा मांडे छे. ॥ ८ ॥

માણે સ્વાધેલા તથા પીધેલા પદાર્થોવડે તેની સકલ ધાતુઓ પુષ્ટ થાય છે. એ રીતે જીવ સ્ત્રીયોના ઉદરમાં જે ઠેકાણે વિષ્ટા તથા મૂત્ર હોય છે એવી નીંધાયુક્ત જગાએ રહે છે. ॥ ૯ ॥ એ ઠેકાણે વાસ કરનારા બીજા કૃમિયો ક્ષુધાક્રાંત થઈને, એ કોમલ ગર્ભને ક્ષણે ક્ષણે ચટકા ભરે છે; તેથી તેને અતિ ક્લેશ તથા મૂર્છા આવે છે. ॥ ૧૦ ॥ એ ગર્ભની માતાએ કડવા, ઉન્હા, તીચ્છા તથા સ્વારા વગેરે જે જે પદાર્થોનું ભક્ષણ કર્યું હોય તેના રસ, એ ગર્ભના કોમલ શરીરને સ્પર્શ કરતાંજ એ કોમલ શરીરને અતિ વેદના થાય છે. ॥

માતુર્જગ્ધાન્નપાનાદ્યૈરેધદ્વાતુરસંમતે ॥ શેતેવિષ્મત્રયોર્ગર્તેસજંતુર્જંતુસંભવે ॥ ૯ ॥ કૃમિભિઃ
ક્ષતસર્વાંગઃસૌકુમાર્યાત્પ્રતિક્ષણમ્ ॥ મૂર્છામાત્રાત્યુરુક્લેશસ્તત્રત્યૈઃક્ષુધિતૈર્મુદ્ઘઃ ॥ ૧૦ ॥ ક
દુતીક્ષ્ણોષ્ણલવણરૂક્ષામ્લાદિભિરુલ્બઞૈઃ ॥ માતૃભુક્તૈરુપસ્પૃષ્ટઃસર્વાંગોત્થિતવેદનઃ ॥ ઉ
લ્બેનસંવૃતસ્તસ્મિન્નંત્રૈશ્ચબહિરાવૃતઃ ॥ ૧૧ ॥ આસ્તેકૃત્વાશિરઃકુક્ષૌભુગ્નપૃષ્ઠશિરોધરઃ ॥
અકલ્પઃસ્વાંગચેષ્ટાયાંશકુંતલ્લવપંજરે ॥ ૧૨ ॥ તત્રલબ્ધસ્મૃતિર્દૈવાત્કર્મજન્મશતોદ્ભવમ્ ॥
સ્મરન્દીર્ઘમનુચ્છ્વાસંશર્મકિંનામવિંદતે ॥ ૧૩ ॥

॥ ૧૧ ॥ એ રીતનો ગર્ભ ગર્ભાશયમાં આંતરડાંઓવડે બાહરે વીંટાળેલો હોવા છતાં, માથું નીચું છતાં, વર-
ડો નમાવીને, ગર્ભાણી સ્ત્રીની જમણી કૂચમાં રહે છે, તેમ છતાં; તેનાથી પોતાનું અંગ આડુંઅવલું ફેરવી
શકાતું નથી. તે વાવત દૃષ્ટાંત—જેમ એકાદું પક્ષી પીંજરામાં ઘાલવાથી પરાધીન છતાં, સંચાર કરવાને
અસંમર્થ હોય છે તેમ. ॥ ૧૨ ॥ એ રીતે એ જીવ તે ઠેકાણે વાસ કરવા છતાં, તે ઠેકાણે તેને દૈવયોગે
પૂર્વના સો જન્મનાં કર્મોનું સ્મરણ થાય છે. પછી એ શ્વાસોચ્છવાસ નાચતો બેસે છે. તે જીવને એ ઠેકાણે
કંઠજ સુખ પ્રાપ્ત થતું નથી. ॥ ૧૩ ॥

॥

॥

॥

॥

पछी जेने आत्मसाक्षात्कार थयेलो, सात धातूओ एज जेने सात बंधनो छे, एवो ए गर्भमाहेनो प्राणी हाथ जोडीने, याचना करतोथको, परमेश्वरे तेने उदरमां घाल्यो ते बाबत दीनता भरेली वाणीथी प्रभुनु स्तवन करे छे. ॥ १४ ॥ सातमा मासथकी कदापी तेने ज्ञान प्राप्त थाय, तथापी ते ए ठेकाणेनां अति दुःखोने लीधे कंपित थइने, प्रसूति वातवडे त्यांना नरकमांना कीडाओनी पेठे ते ठेकाणे निवास करे छे. ॥ १५ ॥ ए जीव स्तुति करे छे के, हे भगवान्, हुं तमारे शरणे छुं. आपने शास्त्रो श्रीपति (लक्ष्मीपति)

नाथमानऋषिर्भीतःसप्तवध्निःकृतांजलिः॥स्तुवीततंविष्णुवयावाचायेनोदरेर्पितः१४आ
रभ्यसप्तमान्मासाल्लब्धबोधोपिवेपितः॥नैकत्रास्तेसूतिवातैर्विष्ठाभूरिवसोदरः१५॥जी
वउवाच॥श्रीपतिंजगदाधारमशुभक्षयकारकम्॥ब्रजामिशरणंविष्णुंशरणागतवत्सल
म्१६त्वन्मायामोहितोदेहेतथापुत्रकलत्रके॥अहंममाभिमानेनगतोऽहंनाथसंसृतिम्
१७कृतंपरिजनस्यार्थेमयाकर्मशुभाशुभम्॥एकाकीतेनदग्धोऽहंगतास्तेफलभागिनः१८
यदियोन्याःप्रमुच्येऽहंतत्स्मरिष्येपदंतव॥तमुपायंकरिष्यामियेनमुक्तिंव्रजाम्यहम्१९

कहे छे. आप सकल जगतनो आधार छो तथा सकल पापोनो क्षय करनार छो. जे आपने शरणे आवे छे तेपर आप दया करनार छो. ॥ १६ ॥ हे नारायण, आपनी मायाथी मोहित थइने, देह तथा स्त्रीपुत्र वगैरे-पर अहंकार तथा ममता करीने, हुं आ संसारने पाम्यो छुं. ॥ १७ ॥ के, जेमां सर्व परिवारना पोषणने अर्थे पापपुण्य करी, पछी अंतकाल प्राप्त थयो एटले मारो देह दहन थयो. तथा में संपादन करेलुं सर्व द्रव्य हतुं तेना विभागी थया. ॥ १८ ॥ हे भगवान्, जो हुं अहींथी छुटीश तो, आपनां चरणनुं स्मरण करीश; अने एवुं साधन करिश के, आ संसारमां फरीथी न आवतां मुक्त थइश. ॥ १९ ॥

વિષ્ટા તથા મૂવના કૂપમાં પડેલો છતાં, જઠરાગ્નિથી દહન થયેલો છું; તૈથી આ ઠેકાણેથી બાહર પડવા
 બાબત હું ઇચ્છા કરું છું, તો, હે પરમેશ્વર, તમે મને આ ઠેકાણેથી ક્યારે બાહર કાઢશો ? ॥ ૨૦ ॥ જે દ-
 યાશીલ પરમેશ્વરે મને આવું જ્ઞાન આપ્યું, તેમને હું શરણે જાઉં છું. આ સંસારમને ફરીથી ન જોડે; ૨૧
 અથવા હે ભગવાન, હું આ ગર્ભવાસથી મુક્ત થઈ, મૂલોકમાં જન્મ લેવાને ઇચ્છતો નથી, કારણ કે,
 જન્મ લેઉં એટલે, દુષ્કર્મોનેલીધે નઠારી ગતી પ્રાપ્ત થવાની; ॥ ૨૨ ॥ માટે કદાપી હું આ મહત્કલેશયુક્ત

વિષ્મૂત્રકૂપેપતિતોદગ્ધોહંજઠરાગ્નિના ॥ ઇચ્છન્નિતોવિવસિતુંકદાનિર્યાસ્યતેબહિઃ ૨૦ યે
 નેદૃશંમેવિજ્ઞાનંદતંતંદીનદયાલુના ॥ તમેવશરણંયામિપુનર્મેમાઽસ્તુસંસૃતિઃ ૨૧ નચનિર્ગતુ
 મિચ્છામિબહિર્ગર્ભાત્કદાચન ॥ યત્રયાતસ્યમેપાપકર્મણાદુર્ગતિર્ભવેત્ ૨૨ તસ્માદત્રમહદુઃ
 સ્થિતોપિવિગતક્લમઃ ॥ ઉદ્ધરિષ્યામિસંસારાદાત્માનંતેપદાશ્રયઃ ૨૩ ॥ શ્રીભગવાનુવા
 ચ ॥ એવંકૃતમતિર્ગર્ભેદશમાસ્યઃસ્તુવન્નૃષિઃ ॥ સદ્યઃક્ષિપત્યવાચીનંપ્રસૂત્યૈસૂતિમારુતઃ ૨૪ તે
 નાવસૃષ્ટઃસહસાકૃત્વાવાક્શિરઆતુરઃ ॥ વિનિષ્ક્રામતિકૃદ્ધ્રેણનિરુચ્છાસૌહતસ્મૃતિઃ ૨૫

ગર્ભવાસમાં રહું તેની ફીકર નથી, કારણ કે, આ સ્થળે નિર્માયિકપણે માત્ર આપનો જ આશ્રય કરીશ, તો,
 મારો આ સંસારદુઃસ્વથથી હું મારી જાતે ઉદ્ધાર કરીશ. ॥ ૨૩ ॥ ભગવાન ગરુડને કહે છે. હે ગરુડ, એ રીતે
 ભગવાનનું સ્તવન કરવા છતાં, દશ મહિના થાય, એટલે એ જીવને પ્રસૂતિકાલે સ્ત્રીયોના ઉદરમાં ઉત્પન્ન
 થનારો વાયુ એ ગર્ભનું મોં નીચું કરી નાચીને, તેને પેટથી મુક્ત કરે છે. ॥ ૨૪ ॥ એ વાયુનો સ્પર્શ થતાં જ
 તત્કાલ નીચું ડોકું કરીને, અતિ કષ્ટથી એ પ્રાણી યોનીદ્વારે બાહર પડે છે; તે વચ્ચે જ ગર્ભમાં હતો તે વચ્ચે
 જ્ઞાન તથા વૈરાગ્ય હતાં તે સર્વે નષ્ટ થાય છે. ॥ ૨૫ ॥

॥

॥

॥

ए रीते ए जीव आ लोकमां जन्मीने, नरक तथा मूत्रवाळी पथारीमां नरकमाना कीडानी पेठे चेष्टा करे छे; अने तेनुं गर्भवासमानुं आत्मसाक्षात्कार ज्ञान नष्ट थयाथी, तथा विपरीत गति प्राप्त थयाथी, ते शोक करे छे. ॥ २६ ॥ हे गरुड, गर्भ, स्मशान, व्याधीग्रस्तत्व तथा पुराण वंचातुं होय ते वखते मनुष्योना मनमां जे वैराग्य होय छे, ते हमेशां स्थीर रहे तो, मायाना बंधन थकी मुक्त थवाने कोने सहेलुं नथी? ॥ २७ ॥ कर्मना भोग भोगव्यापछी जे वखत गर्भथकी मुक्त थाय छे, ते वखतेज भगवाननी माया ए पुरुषने मोहित करे छे. ॥ २८ ॥ पछी ए मायामां गुथांणो एटले पराधीन थइने, कशुपण न बोलतां, वाल्यावस्था

पतितोभुविविष्मूत्रेविष्ठाभूरिवचेष्टते ॥ रोरूयतिगतेज्ञानेविपरीतांगतिंगतः ॥ २६ ॥ गर्भेव्याधौश्मशानेचपुराणेयामतिर्भवेत् ॥ सायदिस्थिरतांयातिकोनमुच्येतबंधनात् २७ यदागर्भाद्वहिर्यातिकर्मभोगादनंतरम् ॥ तदैववैष्णवीमायामोहयत्येवपूरुषम् ॥ २८ ॥ स तदामाययास्पृष्टोनकिंचिद्वदतेवशः ॥ शैशवादिभवंदुःखंपराधीनतयाश्रुते ॥ २९ ॥ परच्छंदंनविदुषापुष्यमाणोजनेनसः ॥ अनाभिप्रेतमापन्नःप्रत्याख्यातुमनीश्वरः ॥ ३० ॥ शायितोशुचिपर्यंकेजंतुस्वेदजदूषिते ॥ नेशःकंडूयनेंगानामासनोत्थानचेष्टने ॥ ३१ ॥

નાં જે જે દુઃખો હોય છે, તે તેનો ઉપભોગ લે છે. ॥ ૨૯ ॥ બાલકના મનની અંદરની વાત જાણવાને અશક્ત હોય એવાં લોક તેનું પોષણ કરે છે; તેથી તેના મનમાં શું છે તે સૂજતું નથી; તેમજ મનની અંદરની વાતને પડતી મૂકવાનેપણ તે બાલક અસમર્થ હોય છે. ॥ ૩૦ ॥ અપવિત્ર છતાં માંકણ વગેરે જીવોવાળી પથારીમાં સુઈ રહે, તે વખત પોતિકા શરીરે ચેલ આવી હોય તેથી કે કંઈ બીજા કારણથી, તે ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે જવું હોય વગેરે શારીરક ચેષ્ટાઓ બાબત તે અસમર્થ હોય છે. ॥ ૩૧ ॥

ए वगेरे कारणोथी तेना कोमल शरीरे मच्छर, डांस तथा मांकणचांचण वगेरे प्राणिओ, जेमे नाना की-
 डाने मोटा कीडा खाय छे तेम ते बालकने दंश करे छे. ॥ ३२ ॥ एरीते बाल्य तथा पौगंड (जन्मे त्या-
 रथी अग्यार महिनासुधी बाल्यावस्था, अने अग्यारथी तीश महिनासुधी पौगंड अवस्था कहेवाय) अव-
 वस्थामां दुःखो भोगवीने, पछी तारुण्यावस्थाने पामे छे. ते अवस्थामां अन्यायथी संपत्ति (धन) संपा-
 दन (मेळववुं) करीने; ॥ ३३ ॥ ए अवस्थामां दुर्व्यसनाशक्त थइने, नीचनी संगती करे छे, तथा विषय-
 क्रांत (अनेक विषयोनी प्रीतीवाळो) होवानेलीधे शास्त्रो तथा सत्समागमनो द्वेष करे छे. ॥ ३४ ॥ निरंतर

तुदंत्यामत्वचंदंशामशकामत्कुणादयः ॥ रुदंतंविगतज्ञानंकृमयःकृमिकंयथा ॥ ३२ ॥ इत्ये
 वंशैशवंभुक्तादुःखंपौगंडमेवच ॥ ततोयौवनमासाद्ययातिसंपदमासुरीम् ॥ ३३ ॥ तदादु
 र्व्यसनासक्तोनीचसंगपरायणः ॥ शास्त्रसत्पुरुषाणांचद्वेष्टास्यात्कामलंपटः ॥ ३४ ॥ दृष्ट्वा
 स्त्रियंदेवमायांतद्भावैरजितेंद्रियः ॥ प्रलोभितःपतत्यंधेतमस्यग्नौपतंगवत् ॥ ३५ ॥ कुरंग
 मातंगपतंगभृंगमीनाहताःपंचभिरेवपंच ॥

भगवान्नीज माया एम स्त्रीने गणवा शीखे छे, ते वखत तेणीने जोतांज नेत्रकटाक्षादि भावनेलीधे तथा
 अजितेंद्रिय होवाथी तत्पर थइने, जेम दीवामां पतंगीयुं, पडे छे, तेम विषयलोभथी नरकमां पडे छे. ३५
 हरणं, हाथी, पतंगीउं, भमरो तथा माछलुं ए पांच प्राणीयो मात्र अकेक विषयनां भोगी एटले हरणने कान,
 हाथीने स्पर्श, पतंगने रूप, माछलाने जिह्वा तथा भमराने सुगंध प्रिय छे. ए प्राणीओ मात्र अकेक वि-
 षयनी प्रीतीने लीधे नाश पामे छे, ते एम के, पारधी उत्तम सुस्वर गान तथा वाद्यवडे हरणने मोहित करीने

તેના પ્રાણ લે છે, સ્વાડો સ્વોદી, તેપર ઘાંસ પાથરી, તેપર ટાટ બીઝાવી, તેપર માટી વેરી, તેમાં લીલોતરી
ઉગાડી, તેમાં કાગઢની હાથળી ઉભી રાખે છે; તેનો સ્પર્શ કરવા જતાં, હાથી સ્વાડામાં પડી વ-
ગર મેહેનતે કબજે થાય છે; પછી મારવો જીવાડવો પકડનારની મરજીપર છે. પતંગ દીપકનું રૂપ જો-
ઈને તેમાં જપલાઈ મરે છે, ધમરો કમઢના ફૂલની માંહેનો મકરંદ (એક જાતનો ગણપણવાઢો રસ
ફૂલોમાં હોય છે તે) લેવા જતાં, કલમફૂલ રાત્રે બંધ થવાનો સ્વભાવ હોવાથી ગુગઢાઈને મરે છે અને
માઢલું લોઢાની અંકોડીએ ચોટાઢેલો ગઢુંનો આટો સ્વાવાના લોભથી અંકોડીમાં ધરાઈને નાશ પામે છે.

एकःप्रमादीसकथंनहन्यतेयःसेवतेपंचभिरेवपंच ॥ ३६ ॥ अलब्धाभीप्सितोज्ञानादिद्वि-
न्युःशुचार्पितः ॥ सहदेहेनमानेनवर्द्धमानेनमन्युना ॥ ३७ ॥ करोतिविग्रहंकामीकामिष्वं
तायचात्मनः ॥ बलाधिकैःसहन्येतगजैरन्यैर्गजोयथा ॥ ३८ ॥ एवंयोविषयासत्तयानरत्न
मतिदुर्लभम् ॥ वृथानाशयतेमूढस्तस्मात्पापतरोहिकः ॥ ३९ ॥

ए जीवो अकेकी वस्तुनी चाहेनावाळा छतां नाश पाय्या तो, पांच विषयनी चाहेनावाळां मनुष्य प्रा-
णीओ नाश पाय्यावगर केम रहे ? ॥ ३६ ॥ तारुण्यावस्थामां स्त्री वगेरे जे जे विषयोनी इच्छा करे, ते
ते विषयो तंने प्राप्त न थाय तो, अज्ञाननेलीधे तेओपर क्रोध करीने, शोकातूर थाय છે. ॥ ३७ ॥ वळी
पोताना नाशने अर्थे बीजा कामी पुरुषनी साथे कलह करे છે. कलह करे एटले ए बेमां जे बलाढ्य
होय, ते निर्बलने; जेम बलाढ्य हाथी बीजा निर्बल हाथीने मारे, तेम मारे છે. ॥ ३८ ॥ भगवान् कहे છે.
हे गरुड, सकल जन्मोमां अति दुर्लभ मनुष्यादेह प्राप्त थया छता, जे मूर्ख, ए मनुष्यतत्वनो व्यर्थ नाश
करे છે, ते विना बीजो पातकी कोण ? ॥ ३९ ॥

હે ગરુડ, અનંત યોનીમાં ભ્રમતાં ભ્રમતાં કર્મ પ્રમાણે પૃથ્વીપર મનુષ્યાજન્મ પ્રાપ્ત થાય છે, તેમાંપણ બ્રા-
હ્મણનો જન્મ અતિ દુર્લભ જાણવો. એ રીતનો જન્મ પ્રાપ્ત થયા છતાં, જે માત્ર તેનું પોષણજ કરે છે,
તથા ઇન્દ્રિયોને લાડ લડાવે છે, તેના હાથમાનું અમૃત ઢોળી ગયું એમ જાણવું. ॥ ૪૦ ॥ અર્થાત (હાથમાં
અમૃત છતાં, તેને ન સાચવતાં, જેમ પૃથ્વીપર ઢોળી નાખે છે, તેમ) તેણે પોતાના જન્મનું સાર્થક ન કરતાં,
વ્યર્થ ગમાવ્યો એમ જાણવું. એ પ્રકારનાં અનેક વિધ દુઃખ તારુણ્યાવસ્થામાં ભોગવીને, પછી વૃદ્ધ દશાને પા-
મે છે, વૃદ્ધાવસ્થામાંપણ અનેક વિધ દુઃખથી વ્યાપ્ત થઈ, મૃત્યુએ પોંહોંચી, પૂર્વવત્ નરકે જાય છે. ॥ ૪૧ ॥

जातीशतेषुलभतेभुविभानुषत्वन्त्रापिदुर्लभतरंखलुभोद्विजत्वम्॥ यस्तन्नपालयतिलालय
तीन्द्रियाणितस्यामृतंक्षरतिहस्तगतंप्रमादात् ॥ ४० ॥ ततस्तांवृद्धतांप्राप्यमहाव्याधिस
माकुलः ॥ मृत्युंप्राप्यमहदुःखंनरकंयातिपूर्ववत् ॥ ४१ ॥ एवंगतागतैःकर्मपाशैर्बद्धाश्चपा
पिनः ॥ कदापिनविरज्यन्तेमममायाविमोहिताः ॥ ४२ ॥ इतितेकथिताताक्षर्यपापिनांनार
कीगतिः ॥ अंत्येष्टिकर्महीनानांकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ४३ ॥ इतिश्रीगरुडपुराणेसारो
द्वारेपापिजन्मादिदुःखनिरूपणोनामषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

૬૨

૬૨

હે ગરુડ, એ રીતે અનેક વચ્ચે આ ભૂમીપર અવતરીને નરકમાં જવાની કર્મરચનાવડે પાતકી જન વીંટાઈ
જાય છે, તેને બૈરાગ્ય પ્રાપ્ત થતો નથી; કારણ કે, મારી દુરંત્ય (જેનો પાર ન આવે એવી) માયાનેલીધે તેઓ
મોહિત હોય છે. ॥ ૪૨ ॥ હે ગરુડ, જેની પાછળ અંત્યેષ્ટ્યાદિ (મુઆપછીની ક્રિયા વગેરે) કર્મો થયાં ન હોય,
તેની નરકમાં શી ગતિ થાય છે, તે મેં તમને કહી સંભળાવ્યું. હવે તમે શું સાંભળવા ઇચ્છો છો ? ॥ ૪૩ ॥ ઇતિ
શ્રી ગરુડપુરાણે સારોદ્ધારે પાપી જન્માદિદુઃખ નિરૂપણોનામ સાર્થષષ્ઠો ડધ્યાયઃ ॥ ૬ ॥

॥

॥

सूत कहे छे. हे सौनकादि ऋषिओ, गरुड ए रीतनां भगवद्वाक्य सांभळतांज जेम वायुने योगे पीपळानां पान कंपे, तेम कंपवा लाग्या. पछी तेमणे परोपकारार्थे भगवान्ने प्रश्न पूछ्यो. ॥ १ ॥ ते एम के, हे भगवान्, केटलांक मनुष्य बुद्धिपूर्वक (जाणी, जोइने) पातको करे छे, तथा केटलांक चुकथी करे छे. ए रीतनां बे प्रकारनां लोक, शो उपाय करे तो नरकमां न जाय? ते उपाय मने कहो. ॥ २ ॥ हे भगवान्, जेओ संसार समुद्रमां बूडेल, दीन, जेओनी चित्तवृत्ती निरंतर पापमां तथा विषयोनेलीधे जेनुं अंतः

॥ सूतउवाच ॥ इति श्रुत्वा तु गरुडः कं पितो श्वत्थ पत्रवत् ॥ जनानामुपकारार्थं पुनः प्रच्छ केशवम् ॥ १ ॥ गरुड उवाच ॥ कृत्वा पापानि मनुजाः प्रमादाद्बुद्धितोषिवा ॥ न यांति यातनायाम्याः केनोपायेन कथ्यताम् ॥ २ ॥ संसारार्णवमग्नानां नराणां दीनचेतसाम् ॥ पापोपहतबुद्धिनां विषयोपहतात्मनाम् ॥ ३ ॥ उद्धारार्थं वदस्वामिन् पुराणार्थं विनिश्चयम् ॥ उपायं येन मनुजाः सद्गतिं यांति माधव ॥ ४ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ साधुपृष्टं त्वया ताक्षर्यमानुषाणां हिताय वै ॥ शृणुष्व अवहितो भूत्वा सर्वं ते कथयाम्यहम् ॥ ५ ॥ दुर्गतिः कथिता पूर्वमपुत्राणां च पापिनाम् ॥ पुत्रिणां धार्मिकाणां तु न कदाचित् स्वर्गेश्वर ॥ ६ ॥

करण नष्ट थयेलुं, ॥ ३ ॥ एवा लोकोना उद्धारार्थे सकल पुराणोनो मुख्य अर्थ मने कहेवानी कृपा करो. ॥ ४ ॥ ए रीतनुं गरुडनुं भाषण सांभळीने, भगवान् कहे छे. हे गरुड, सर्व लोकना हितने अर्थे तमे उत्तम प्रश्न पूछ्यो, ते विषे हवे हुं तमने कहुं छुं ते एकाग्र अंतःकरणथी श्रवण करो. ॥ ५ ॥ हे गरुड, अपुत्रवान् तथा पातकीने जे दुर्गति प्राप्त थाय छे ते में तमने वर्णवी बतावी. पुत्रवान् तथा धार्मिकने कदीपण दुर्गति प्राप्त थती नथी. ॥ ६ ॥

કેટલાએક જન્માંતરના પાપસંસ્કારથી જો કોઈને પુત્ર થતો ન હોય, તો તેણે ગમે તે ઉપાયથી પુત્ર મે-
 ળવવાનું સાધન કરવું. ॥ ૭ ॥ તે ઉપાય એવો કે, હરિવંશ સાંભળવો, સપ્તશતીના પાઠ કરવા, અથવા
 ભક્તિપુરઃસર શિવનું આરાધન કરવું; એટલે તે સાધનથી તેને પુત્ર થાય છે. ॥ ૮ ॥ બ્રહ્મદેવે પુત્ર શબ્દનો
 અર્થ કહેલો છે, તે એવો કે, જે પુત્ર નરકથકી પોતાના પિતાનો ઉદ્ધાર કરે છે, તેનેજ પુત્ર જાણવો. ॥
 ॥ ૯ ॥ ધર્મ સંપાદન કરનારો કદાપિ એકજ પુત્ર હોય, તોપણ તે પોતાના સકલ કુલનો ઉદ્ધાર કરે

પુત્રજન્મવિરોધઃસ્યાદ્યદિકેનાપિકર્મણા ॥ તદાકશ્ચિદુપાયેનપુત્રોત્પત્તિપ્રસાધયેત્ ॥ ૭ ॥
 હરિવંશકથાંશ્રુત્વાશતચંડીવિધાનતઃ ॥ ભક્ત્યાશ્રીશિવમારાધ્યપુત્રમુત્પાદયેત્સુધીઃ ॥ ૮ ॥
 પુત્રાન્નોનરકાદ્યસ્માત્પિતરંત્રાયતેસુતઃ ॥ તસ્માત્પુત્રૈતિપ્રોક્તઃસ્વયમેવસ્વયંભુવા ॥ ૯ ॥ એ
 કોપિપુત્રોધર્માત્માસર્વંતારયતેકુલમ્ ॥ પુત્રેણલોકાઞ્જયતિશ્રુતિરેષાસનાતની ॥ ૧૦ ॥ ઇ
 તિવેદૈરપિપ્રોક્તંપુત્રમાહાત્મ્યમુત્તમમ્ ॥ તસ્માત્પુત્રમુખંદંધ્વામુચ્યતેપૈતૃકાદૃષ્ટાત્ ॥ ૧૧ ॥
 પૌત્રસ્યસ્પર્શનાન્મર્ત્યોમુચ્યતેચઋણત્રયાત્ ॥ લોકાનત્યેદિવઃપ્રાપ્તિઃપુત્રપ્રૌત્રપ્રપૌત્રકૈઃ ૧૨

છે. પુત્ર એ સાધનવડે પિતા સર્વ લોકને જીતે છે. એવી અનાદિ શ્રુતિ છે. ॥ ૧૦ ॥ વેદેપણ પુત્ર વિષે
 ઉત્તમ માહાત્મ્ય વર્ણવ્યું છે. પિતા, પુત્રનું મુખ અવલોકન કરે, એટલે તે પિતા પિતૃઋણથકી મુક્ત થાય
 છે. ॥ ૧૧ ॥ જે મનુષ્યને પૌત્ર (દીકરાનો દીકરો) નો સ્પર્શ થાય છે, તે ત્રણે પ્રકારના ઋણથકી એ-
 ટલે આલોક, દેવલોક તથા પીતૃલોકના કરજથકી મુક્ત થાય છે; અને પુત્રપુત્રાદિક સહિત સ્વર્ગને ઓ-
 લંગીને તેથી પણ ઉત્તમ ગતિને પામે છે. ॥ ૧૨ ॥

पोतानी जातिनी स्त्रीसाथे विवाह करीने, विधिपूर्वक पुत्रीत्पत्ति थाय, तो, ते पुत्र उत्तम गतिने पमाडे छे, तथा वि-
वाह कर्यासिवायनी बीजी स्त्रीथकी पुत्र थाय, तो, ते पुत्र नरके लेइ जाय छे; माटे हे गरुड, एरीतना सर्व नियम मनमां
समजवा, अने परजातिनी स्त्रीथकी उत्पन्न थयेला पुत्रनो त्याग करवो. १३ ॥ धणीधणी आणी एकज जातिनां होय,
ते ओधकी उत्पन्न थयेलो पुत्र औरस पुत्र कहेवाय; तेज श्राद्धादिक समय दान करीने, पोतानां माबापने स्वर्ग पमाडे छे
१४ पुत्र श्राद्धादि करीने दान करे, तो, तेनां पितर स्वर्गे जायज; परंतु पुत्र सिवाय कोइ बीजो श्राद्धादि क्रिया करे, तो,
पिशाचपण स्वर्गे जाय छे, ते बाबत हुं तमने एक आख्यान कहु, ते तमे स्वस्थ चित्तथी सांभळो. १५ हे गरुड, तमने

ब्राह्मोढा पुत्रोन्नयतिसंगृहीतस्त्वधोनयेत् ॥ एवं ज्ञात्वा खगश्रेष्ठ हीनजातिसुतांस्त्यजेत् १३
सवर्णेभ्यः सवर्णासु ये पुत्रा औरसाः खग ॥ त एव श्राद्धदानेन पितृणां स्वर्गहेतवः ॥ १४ ॥ श्रा-
द्धेन पुत्रदत्तेन स्वर्ग्यतीति किमुच्यते ॥ प्रेतोऽपि परदत्तेन गतः स्वर्गमथोऽशृणु ॥ १५ ॥ अत्रैवोदा-
हरिष्येहमिति हासं पुरातनम् ॥ और्ध्वदेहिकदानस्य परमाहात्म्यसूचकम् ॥ १६ ॥ पुरात्रेता-
युगे ताक्ष्यराजासीद्वभ्रुवाहनः ॥ महोदये पुरे रम्ये धर्मनिष्ठो महाबलः ॥ १७ ॥ यज्वादानप-
तिः श्रीमान् ब्रह्मण्यः साधुवत्सलः ॥ शीलचारगुणोपेतो दयादाक्षिण्यसंयुतः ॥ १८ ॥

ए बाबत एक प्राचिन (भुतकाळना पुरातन काळनुं) इतिहास (वृत्तांत) कहुं छुं, के, जे इतिहासमां श्राद्धादि दाननुं
उत्तम माहात्म्य वर्णवेलु छे. ॥ १६ ॥ हे गरुड, पूर्वे त्रेतायुगमां अतिरमणीय (शोभायमान्) महोदय पुर नामना नगरमां
धर्मनिष्ठ छतां अति बलवान् वभ्रुवाहन नामे राजा राज्य करतो हवो. ॥ १७ ॥ ए राजा मोटा मोटा यज्ञ करनारो, दानशूर,
लक्ष्मीवान्, ब्राह्मणोपर प्रीती करनारो, साधुओ तरफ दयाळु, शील (एक स्त्रीव्रतवाळो) पाळनारो, आचार
पाळनारो गुणवान्, दयाळु अने दक्षता (कोइ बाबतथी अजाण्यो नही ते) वगैरेथी युक्त छतां, ॥ १८ ॥

જે, ધર્મેવડે સકલ પ્રજાનું પુત્ર પ્રમાણે પાલન કરે, અને ક્ષાત્રત્વ (શત્રુ જિતવાનું સામર્થ્ય) બાબત આસ-
ક્ત છતાં, દંડ દેવાને પાત્ર હોય તેને દંડ દેતો. ॥ ૧૯ ॥ એક સમય એ રાજા સૈન્ય સહિત મૃગયા (આ-
સ્થેટ, શીકાર) રમવાસારુ અતિ ગહન (જેમાંથી આરપાર ન જઈ શકાય એવી સ્ત્રીચોરવીચ્છા ઝાડીવાળું)
વનમાં ગયો; કે, જે વન અનેક પ્રકારનાં સુશોભિત વૃક્ષોવાળું છતાં, ॥ ૨૦ ॥ ઘણા પ્રકારનાં મૃગથી
ભરપૂર છતાં નાના પ્રકારનાં પક્ષીઓના શબ્દ થતા હતા એવા વનમાં રાજાએ પ્રવેશ કર્યો તો, દૂરથી એક

પાલયામાસધર્મેણપ્રજા:પુત્રાનિવૌરસાન્ ॥ ક્ષત્રધર્મરતોનિત્યંસદંડ્યાન્દંડયત્રૂપ: ॥ ૧૯ ॥
સકદાચિન્મહાબાહુ:સસૈન્યોમૃગયાંગત: ॥ વનંવિવેશગહનંનાનાવૃક્ષસમન્વિતમ્ ॥ ૨૦ ॥
નાનામૃગગણાકીર્ણંનાનાપક્ષિનિનાદિતમ્ ॥ વનમધ્યેતદારાજામૃગંદૂરાદપશ્યત: ॥ ૨૧ ॥
તેનવિદ્ધોમૃગોતિવબાણેનસુદૃઢેનચ ॥ બાણમાદાયતંતસ્યવનેઽદર્શનમેયિવાન્ ॥ ૨૨ ॥ કક્ષે
ણરુધિરાદ્રેણસરાજાનુજગામતમ્ ॥ તતોમૃગપ્રસંગેનવનમન્યદ્વિવેશસ: ॥ ૨૩ ॥ ક્ષુતક્ષામ
કંઠોનૃપતિ:શ્રમસંતાપમૂર્છિત: ॥ જલાશયંસમાસાધસાશ્વએવવ્યગાહત ॥ ૨૪ ॥

મૃગ દેખ્યો. ॥ ૨૧ ॥ પછી એ રાજાએ એ મૃગપર અતિ તીક્ષ્ણ બાણવડે પ્રહાર કર્યો; પરંતુ એ મૃગ એ બાણ-
પ્રહારથી ન મરતાં, બાણ સહિત ઝાડીમાં પેશી જવાથી, અછતો થયો. ॥ ૨૨ ॥ પછી રક્તથી સ્વરડાણું ઘા-
સ નજરે પડવાથી, મૃગ આ રસ્તે ગયો છે એવો તર્ક કરીને, રાજાએ તેની પાછળ પાછળ જવા માંડ્યું એવી ધા-
રણાંથી જતાં; મૃગમાં ધ્યાન હોવાથી બીજા વનમાં જઈ ચડ્યો. ॥ ૨૩ ॥ એ ઠેકાણે ક્ષુધા તથા તૃષ્ણાથી રાજાનો
કંઠ સૂકાઈ ગયો, તથા શ્રમ અને સૂર્યના તાપનેલીધે એ રાજા મૂર્છિત થયો; પછી ફરતાં ફરતાં તેની દ-
ષ્ટિએ એક તલાવ પડતાંજ, રાજાએ તેમાં અશ્વ સહિત પ્રવેશ કર્યો; ॥ ૨૪ ॥

॥

पछी कमलना गंधनेलीधे सुगंधयुक्त थयेलुं ते तलावमांनुं जल, पान कर्युं पछी तेमांथी नीकळीने थाक रहित थयो. ॥ २५ ॥ ए राजाए ते ठेकाणे मोटुं बडनुं वक्ष देख्युं, ते एवुं के, जेनी छाया अति शीतल छतां मनोरंजक हती; वळी तेनी अति मोटी अने विस्तीर्ण शाखाओ छतां, जेपर हजारो पक्षी शब्द करतां हतां. ॥ २६ ॥ ए वनमां ध्वजानी पेठे सकल वक्षोमां उच्चताने पामेला ए वडवक्षनी नीचे ए राजा जडने वेठो. ॥ २७ ॥ भगवान् कहे छे, हे गरुड, पछी ए वभ्रुवाहन राजाए ए ठेकाणे आवी पोंहोंचनारां पिशाचोने देख्यां, के जेओ क्षुधातृषाथी

पपौतदुदकंशीतंपद्मगंधादिवासितम् ॥ ततोवतीर्यसलिलाद्विश्रमोबभ्रुवाहनः ॥ २५ ॥
ददर्शन्यग्रोधतरुंशीतच्छायंमनोहरम् ॥ महाविटपविस्तीर्णंपक्षिसंधनिनादितम् ॥ २६ ॥
वनस्यतस्यसर्वस्यमहाकेतुमिवस्थितम् ॥ मूलंतस्यसमासाद्यनिषसादमहीपतिः ॥ २७ ॥
अथप्रेतंददर्शासौक्षुत्तृङ्ग्यांव्याकुलेंद्रियम् ॥ उत्कचंमलिनंकुब्जंनिर्मासंभीमदर्शनम् ॥ २८ ॥
तंदृष्ट्वाविकृतंघोरंविस्मितोबभ्रुवाहनः ॥ प्रेतोपिदृष्ट्वातंघोरामटवीमागतंनृपम् ॥ २९ ॥
स मुत्सुकंमनाभूत्वातस्यांतिकमुपागतः ॥ अब्रवीत्सतदाताक्षर्यंप्रेतराजो नृपंवचः ॥ ३० ॥
प्रेतभावोमयात्यक्तःप्राप्तोस्मिपरमांगतिम् ॥ त्वत्संयोगान्महाबाहोजातो धन्यतरोस्म्यहम् ॥

व्याकुल, जेओना वाळ उभा, जेओ अति मलिन छतां, शरीर निर्मास होवाथी अति भयंकर हतां. ॥ २८ ॥ ए री-
तनां भयंकर पिशाचोने जोतांज, ए राजाने अति आश्चर्य लाग्युं; वळी ए पिशाचोएपण ए भयंकर अरण्यमां रा-
जाने जोयो. ॥ २९ ॥ पछी अति उत्कंठित थडने, तेमांनुं एक पिशाच वातचीत करवाना हेतूथी राजापासे आ-
वीने, बोलवानो आरंभ कर्यो. ॥ ३० ॥ हे राजन्, आ अरण्यमां आपनो समागम थयो, तेथी हुं मारुं' पिशाचपणुं
तजीश, तथा उत्तम गतिनेपण घणुं करीने पामी चुक्योज, एम धारुं; हुं आज अति कृतार्थ थयो. ॥ ३१ ॥

ए रीतनुं पिशाचनुं भाषण सांभळीने, राजा तेने कहेवा लाग्यो. हे पिशाच, तारुं मों अति भयंकर छतां, शरीरनो वर्ण (रंग) अति काळो छे, तो, आवुं अमंगल पिशाचपणुं तने कया दुष्कर्मनेलीधे प्राप्त थयुं ? ॥ ३२ ॥ तेमज प्रेतत्व पामवानुं कारण शुं ? वगेरे तारी सकल हकीकत मने यथास्थित कहे, तुं कोण छे ? कयुं दान करवाथी तारुं आ पिशाचपणुं नाश पामे ? ए सर्व मने कहे. ॥ ३३ ॥ राजानुं एवुं भाषण सांभळीने, ते प्रेत राजाने कहेवा लाग्युं. हे राजेंद्र. हुं तमने मारुं मूळथकी मांडीने सकल वृतांत

॥ राजोवाच ॥ कृष्णवर्णकरालास्यप्रेतत्वंघोरदर्शनम् ॥ केनकर्मविपाकेनप्राप्तंतेबव्हमगलम् ॥ ३२ ॥ प्रेतत्वकारणंतातब्रूहिसर्वमशेषतः ॥ कोसित्वंकेनदानेनप्रेतत्वंतेविनश्यति ॥ ॥ ३३ ॥ प्रेतउवाच ॥ कथयामि नृपश्रेष्ठसर्वमेवादितस्तव ॥ प्रेतत्वकारणंश्रुत्वादयांकर्तुंत्वमर्हसि ॥ ३४ ॥ वैदेशंनामनगरंसर्वसंपत्समन्वितम् ॥ नानाजनपदाकीर्णंनानारत्नसमाकुलम् ॥ ३५ ॥ हर्म्यप्रासादशोभाढ्यंनानाधर्मसमन्वितम् ॥ तत्राहंन्यवसंतातदेवार्चनरतः सदा ॥ ३६ ॥ वैश्योजात्यासुदेवोहंनान्नाविदितमस्तुते ॥ हव्येनतर्पितादेवाःकव्येनपि तरस्तथा ॥ ३७ ॥

कहुं छुं. मारा प्रेतपणानुं कारण सांभळतांज, मजपर दया करवाने तमेज समर्थ छो. ॥ ३४ ॥ वैदेश नामे एक नगर हतुं, ते सर्व प्रकारनी संपत्ति, नाना प्रकारना देश तथा नाना प्रकारना रत्नोथी युक्त छतां. ॥ ३५ ॥ जे ठेकाणे मोटां मोटां राजगृहो तथा देवगृहो हतां; तेमज जे ठेकाणे नाना प्रकारनी धर्मक्रियाओ थती हती. एरीतना ए नगरमां देवार्चनमां तत्पर रहेनारो हुं, वास करतो हतो. ॥ ३६ ॥ वैश्य जातीमां मारो जन्म छतां, मारु सुदेव एवुं नाम हतुं. में देव तथा पितरोने अन्न समर्पण करीने, तेमने संतोषित कर्या. ॥ ३७ ॥

नाना प्रकारनां दानो आपीने, ब्राह्मणोने संतोषित कर्या. दीन, अंध तथा कृपणने अनेक विध दान आपीने, तेमनेपण अनेक प्रकारे संतोषित कर्या. ॥ ३८ ॥ हे राजन्, ए रीते हुं उत्तम कर्म करतो हतो, तेम छंतां, मारा दुर्दैवनेलीधे ते सर्व निष्फल थयां, जे कारणथी निष्फल थयां, तेपण हुं तमने कहुं छुं. ॥ ३९ ॥ हे राजा मारे संतती न हती, तथा सुद्धत् (मारातरफनुं पक्ष खेंचनारो) बांधव वगैरेपण को-इ न हतो, के, जेणे मारां उर्ध्वदेहादिक (मुआपछीनां श्राद्ध वगैरे क्रियाओ) कर्म कर्या होय. ॥ ४० ॥

विविधैर्दानयोगैश्चविप्राःसंतर्पितामया ॥ दीनांधकृपणेभ्यश्चदत्तमन्नमनेकधा ॥ ३८ ॥ तत्सर्वंनिष्फलंराजन्ममदैवादुपागतम् ॥ यथामेनिष्फलंजातंसुकृतंतद्वदामिते ॥ ३९ ॥ ममवैसंततिर्नास्तिनसुहृन्नचबांधवः ॥ नचमित्रंहिमेतादृक्यःकुर्यादौर्ध्वदेहिकम् ॥ ४० ॥ यस्यनस्यान्महाराजश्राद्धमासिकषोडशम् ॥ प्रेतत्वंसुस्थिरंतस्यदत्तैःश्राद्धशतैरपि ॥ ४१ ॥ त्वमौर्ध्वदेहिकंकृत्वामामुद्धरमहीपते ॥ वर्णानांचैवसर्वेषांराजाबंधुरिहोच्यते ॥ ४२ ॥ तन्मांतारयराजेंद्रमणिरत्नंददामिते ॥ यथामेसद्गतिर्भूयात्प्रेतयोनिश्चगच्छति ॥ ४३ ॥

मृत्यु पामेला जे मनुष्यनुं षोडशमासिक (सोळ मासिसावाळुं) नामनुं श्राद्ध थयुं न होय, तेज मनुष्यने पोंहोंचवाना हेतूथी कदापी बीजां घणांए श्राद्ध करे, तोपण ते व्यर्थ जाय छे; ॥ ४१ ॥ माटे हे पृथ्वीपति राजा, तमे मारी पाछळनां और्ध्वदेहादिक कर्म करीने, मारो उद्धार करो; कारण के, च्यारे वर्णनो त्वाता (पीता, तारनार) राजा छे; ॥ ४२ ॥ माटे हे राजेंद्र, मारो उद्धार तमे करो. हुं तमने हीरा तथा रत्नो आपुं छुं. ए उद्धार एवी रीतनो करो के, जेथी मारुं पिशाचपणुं मटे. ॥ ४३ ॥

हे राजा, मारुं भलुं करवानी जो आपनी इच्छा होय, तो, में आपने जे कह्युं, ते प्रमाणे यथाविधि करो. हे राजा, पिशाचपणुं अति नष्ट छे; कारण के, ते योनीमां जन्म पामे, एटले खावापीवाने समी रीते मळतुं नथी. ॥ ४४ ॥ आ वनमां उत्तम प्रकारनां फळ तथा शीतल अने स्वच्छ जल छे; परंतु तेमांनुं कांडज मज क्षुधाकांतना, उपयोग मां आवतुं नथी. ॥ ४५ ॥ हवे हुं मारा पिशाचपणाना निवारणनुं साधन (उपाय) तमने कहुं छुं. हे राजन्, प्रथम तमे नारायणबली करो. पछी मारी सकल क्रियाओ करजो. ॥ ४६ ॥ ए रीतनां तमे कर्म करशो, एटले मारुं प्रेत-

तथाकार्यं तया वीरमम चेदिच्छसि प्रियम् ॥ क्षुधा तृपादिभिर्दुःखैः प्रेतत्वं दुःसहं मम ॥ ४४ ॥
स्वादूदकं फलं चास्ति वने स्मिन् शीतलं शिवम् ॥ न प्राप्नोमि क्षुधा तौऽहं तृपा तौ न जलं क्वचित् ॥ ४५ ॥
यदि मे हि भवेद्राजन्विधिर्नारायणे महान् ॥ तदग्रे वेदमंत्रैश्च क्रिया सर्वोर्ध्वदेहिकी ॥ ४६ ॥
तदानश्यति मे नूनं प्रेतत्वं नात्र संशयः ॥ वेदामंत्रास्तपोदानंदया सर्वत्र जंतुषु ॥ ४७ ॥
सच्छास्त्रश्रवणं विष्णोः पूजा सज्जनसंगतिः ॥ प्रेतयोनिविनाशाय भवन्तीति मया श्रुतम् ॥ ४८ ॥
अतो वक्ष्यामि ते विष्णुपूजां प्रेतत्वनाशिनीम् ॥ सुवर्णद्वयमानीय सुवर्णन्यायसंचितम् ॥ त
स्य नारायणस्यैकां प्रतिमां भूपकल्पयेत् ॥ ४९ ॥

पणुं मटी जशे, एमां संशय नथी. वेदना मंत्रोनुं पठण (पाठ करवा के कराववा,) स्वधर्मनुं आचरण, दान, सर्व प्राणी मात्रपर दया, ॥ ४७ ॥ वेदांतनुं श्रवण, भगवत्पूजा तथा साधूनां समागम वगैरे साधनो पिशाचपणानो नाश करनारां छे; एवुं में सांभळ्युं छे. ॥ ४८ ॥ प्रेतपणानो नाश करनारी विष्णुपूजा करवा विषे में तमने प्रथमना श्लोकमां भगवत्पूजा कही छे, ते पूजा जे विधिथी करवानी, ते विधि हुं तमने कहुं छुं. न्यायथी मेळवेलुं बत्तीश मासा (पा, गादियाणा अने ४, रती) सोनुं लेइने, तेनी एक लक्ष्मीनारायणनी प्रतिमा कराववी. ॥ ४९ ॥

पछी ए मूर्तिने बे पीळां वस्त्रो धारण करावीने, सर्व प्रकारनां आभरणोथी (घरेणांथी) भूषित (शणगा-
रयुक्त) करवी; पछी तेने अनेक प्रकारनां सुवासिक जलवडे स्नान करावीने, तेनुं अधिवासन [स्थापन]
करीने; पूजा करवी. ॥ ५० ॥ ए मूर्तिनी पूर्वे श्रीधर, दक्षिणे मधुसूदन, पश्चिमे वामन, उत्तरे गदाधर, ॥
॥ ५१ ॥ वच्योवच्य पितामह तथा महेश्वरनुं स्थापन करीने, अनुक्रमे गंध, पुष्प वगैरे उपचारथी जुदी
जुदी पूजा करवी. ॥ ५२ ॥ पछी प्रदक्षिणा करीने तथा अग्निमां होम करीने, सर्व देवोनी तृप्ती करवी.

पीतवस्त्रयुगच्छन्नां सर्वाभरणभूषिताम् ॥ स्नापितां विविधैस्तोयैरधिवास्य यजेत्ततः ॥ ५०
पूर्वे तु श्रीधरं तस्या दक्षिणे मधुसूदनम् ॥ पश्चिमे वामनं देवमुत्तरे च गदाधरम् ॥ ५१ ॥ मध्ये
पितामहं चैव तथा देवं महेश्वरम् ॥ पूजयेच्च विधानेन गंधपुष्पादिभिः पृथक् ॥ ५२ ॥ ततः प्र
दक्षिणीकृत्य बन्धैः संतर्प्य देवताः ॥ घृतेन दध्ना क्षीरेण विश्वे देवांश्च तर्पयेत् ॥ ५३ ॥ ततः स्ना
तो विनीतात्मा यजमानः समाहितः ॥ नारायणाग्रे विधिवत्स्वां क्रियामौर्ध्वदेहिकीम् ॥ ५४
आरभेत यथाशास्त्रं क्रोधलोभविवर्जितः ॥ कुर्याच्छ्राद्धानि सर्वाणि वृषस्योत्सर्जनं तथा ५५
ततः पदानि विप्रेभ्यो दद्याच्चैव त्रयोदश ॥ शय्यादानं प्रदत्वा च घटं प्रेतस्य निर्वपेत् ॥ ५६ ॥

दूध, दही तथा घृत (घी) वगैरे पदार्थोनी विश्वदेवने आहुति आपीने, तेमनुं संतर्पण करवुं. ॥ ५३ ॥
पछी यजमान स्वस्थ अंतःकरणथी तत्पर थडने, स्नान करवुं. पछी नारायणनी आगळ और्ध्वदेहादिक
क्रिया करवी. ॥ ५४ ॥ क्रोध तथा लोभनो त्याग करीने, सर्व कर्मो करवां. पछी सर्व श्राद्धो तथा वृषो-
त्सर्ग करवां. ॥ ५५ ॥ पछी पददान (वासणोनुं दान) तथा त्रयोदश (तेर) दान आपवां. पछी शय्या-
दान करीने, उदकुंभ-(पाणीथी पूर्ण भरेलो घडो) दान करवुं. ॥ ५६ ॥

ए रीतनुं ए प्रेतनुं भाषण सांभळीने, राजा तेने फरीथी प्रश्न पूछवा लाग्यो. हे प्रेत, कुंभशी रीतनो करवो तथा तेनुं दान शी रीते करवुं? वगेरे सर्व क्रियाओ कृपा करीने मने कहे; कारण के, कुंभदान करवा-
थी प्रेतने मुक्तिनी प्राप्ति थाय छे. ॥ ५७ ॥ ए रीतनां राजवाक्य सांभळीने, ए प्रेत कहेवा लाग्युं. हे राजा,
तमे ठीक पूछ्युं. एनो उत्तर तमने कहुं छुं, ते सांभळो. उदकुंभदान करे, एटले जीव प्रेतपणाथी मुक्त
थाय छे. ॥ ५८ ॥ प्रेतना उद्देशथी जे कुंभदान कह्युं छे, ते सकल अशुभोने नाश पमाडनार छतां,

॥ राजोवाच ॥ कथंप्रेतघटंकुर्याद्व्यात्केनविधानतः ॥ ब्रूहिसर्वानुकंपार्थंघटंप्रेतविमुक्तिद
म् ॥ ५७ ॥ प्रेतउवाच ॥ ॥ साधुपृष्टंमहाराजकथयामिनिबोधते ॥ प्रेतत्वंनभवेद्येनदाने
नसुदृढेनच ॥ ५८ ॥ दानंप्रेतगटंनामसर्वाशुभविनाशनम् ॥ दुर्लभंसर्वलोकानांदुर्गतिक्ष
यकारकम् ॥ ५९ ॥ संतप्तहाटकमयंतुघटंविधायब्रह्मेशकेशवयुतंसहलोकपालैः ॥ क्षीरा
ज्यपूर्णविवरंप्रणिपत्यभक्त्याविप्रायदेहितवदानशतैःकिमन्यैः ॥ ६० ॥ ब्रह्मामध्येतथा
विष्णुःशंकरःशंकरोऽव्ययः ॥ प्राच्यादिषुचतत्कंठेलोकपालान्क्रमेणतु ॥ ६१ ॥

सकल लोकोनी दुर्गतिनो नाश करनारुं छे. ॥ ५९ ॥ उत्तम सोनानो कळस करीने, तेनेविषे ब्रह्मा, इ-
श (महादेव), केशव (विष्णु) तथा बीजा लोकपाळोनुं मंत्रवडे आवाहन करीने, ते कुंभ, घृत, दूध व-
गेरेथी पूर्ण भरिने, भक्तिपूर्वक भगवत्प्रार्थना सहित ब्राह्मणने समर्पण करवो. ए रीते कुंभदान करे, तो,
बीजां दान आप्यानुं श्रेय (फल) आवे छे. ॥ ६० ॥ ए कुंभपर देवोना स्थापननी विधि कहुं छुं. ए
घडानी वच्योवच्य ब्रह्मदेव, विष्णु अने शंकर; अने ए कुंभना पूर्वादि कांठाओए इंद्रादि लोकपाळोनुं अ-
नुक्रमे स्थापन करवुं. ॥ ६१ ॥

हे राजा, पछी धूप, दीप वगैरे उपचारोथी ए देवोनं यथाविधि पूजन करवुं. पछी दूध, घी सुद्धां ए कुंभ
ब्राह्मणने समर्पण करवो. ॥ ६२ ॥ ए कुंभदान सर्व दानोमां मुख्य छतां, महा पातकोनो नाश करनारंछे;
माटे प्रेतपणाना नाशने अर्थे ए दान श्राद्धपूर्वक करवुं. ॥ ६३ ॥ भगवान् गरुडने कहे छे. हे गरुड, ए रीते
ए राजा ते पिशाचनी साथे भाषण करतो हतो, एटलामां ए राजानी सकल सेना आवी पोंहोंची, ॥ ६४ ॥
ते ए पिशाचे जोइ, एटले राजाने रलो आपी, नमस्कार करीने, पोते गुप्त थयो. ॥ ६५ ॥ राजापण ए व-

संपूज्यविधिवद्राजन्धूपैःकुसुमचंदनैः ॥ ततोदुग्धाज्यसहितंघटंदेयंहिरण्मयम् ॥ ६२ ॥
सर्वदानाधिकंचैतन्महापातकनाशनम् ॥ कर्तव्यंश्रद्धयाराजन्प्रेतत्वविनिवृत्तये ॥ ६३ ॥
॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ एवंसंजल्पतस्तस्यप्रेतेनसहकाश्यप ॥ सेनाजगामानुपदंहस्त्य
श्वरथसंकुला ॥ ६४ ॥ ततोबलेसमायातेदत्वाराज्ञेमहामणिं ॥ नमस्कृत्यपुनःप्रार्थ्यप्रे
तोऽदशनमेयिवान् ॥ ६५ ॥ तस्माद्वनाद्विनिष्क्रम्यराजापिस्वपुरंययौ ॥ स्वपुरंचसमासा
द्यतत्सर्वंप्रेतभाषितं ॥ ६६ ॥ चकारविधिवत्पक्षिन्नौर्ध्वदेहिकजंविधिम् ॥ तस्यपुण्यप्रदा
नेनप्रेतोमुक्तोदिवंययौ ॥ ६७ ॥ श्राद्धेनपरदत्तेनगतःप्रेतोपिसद्गतिम् ॥ किंपुनःपुत्रदत्तेन
पितायातीतिचाद्भुतम् ॥ ६८ ॥ ॥ ॥ ॥

नमांथी नीकळीने, पोतिका नगरमां आव्यो. पछी जे जे रीते क्रिया करवाने प्रेते कहुं हतुं, ॥ ६६ ॥ ते ते
रीते ए राजाए ए पिशाचनुं और्ध्वदेहादि कर्म कर्युं, पछी ए पिशाच ए पुण्यप्रभावथी मुक्त थइने, स्वर्गे
गयो, ॥ ६७ ॥ हे गरुड, बीजा कोइ रस्ताने जनारे श्राद्ध कर्युं, तोपण मरनार मुक्त थयो! तो, पुत्रे श्राद्धादि
कर्मो कर्या होय तो, पोंहोंचवामां तथा मुक्त थवामां पूछवानुंज शुं? ॥ ६८ ॥ ॥ ॥ ॥

આ પુણ્યકારક ઇતિહાસ જે સાંભળે, અથવા સંભળાવે, તે કદાપિ પાતકી હશે, તોપણ મુક્ત થશે. ॥ ૬૯ ॥
 ઇતિશ્રી ગરુડપુરાણે સારોદ્ધારે બ્રહ્મવાહન પ્રેતસંસ્કારો નામ સાર્થ સપ્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭ ॥ ॥ ગરુડજી મગ-
 વાનને પ્રશ્ન પૂછે છે. હે પ્રભુ, પુણ્યવાન પુરુષની સકલ ઉત્તરક્રિયા તેના પુત્રે શી રીતે કરવી? તે મને યથા-
 વિધિ કહો. ॥ ૧ ॥ ભગવાન્ કહે છે. હે ગરુડ, તમે મનુષ્યોના હિતને અર્થે ઉત્તમ પ્રશ્ન પૂછ્યો. પુણ્યવાન
 પુરુષોએ જે કાંઈ કરવું યોગ્ય છે, તે હું તમને કહું છું. ॥ ૨ ॥ પુણ્યવાન પુરુષે વાર્ધક્યકાલે (ઘડપણમાં) પોતિકું શ-

ઇતિહાસમિમંપુણ્યંશૃણોતિશ્રાવયેચ્ચયઃ ॥ નર્તોપ્રેતત્વમાયાતઃપાપાચારયુતાવપિ ॥ ૬૯ ॥
 ॥ ઇતિશ્રીગરુડપુરાણેસારોદ્ધારેબ્રહ્મવાહનપ્રેતસંસ્કારોનામસપ્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭ ॥ ॥
 ॥ ગરુડઉવાચ ॥ ॥ આમુષ્મિકીંક્રિયાંસર્વાંવદસુકૃતિનાંમમ ॥ કર્તવ્યાસાયથાપુત્રૈસ્તથા
 ચકથયપ્રભો ॥ ૧ ॥ શ્રીભગવાનુવાચ ॥ સાધુષ્ટષ્ટંતયાતાક્ષર્યમાનુષાણાંહિતાયવૈ ॥ ધાર્મિ
 કાર્હેંચયત્કૃત્યંતત્સર્વંકથયામિતે ॥ ૨ ॥ સુકૃતીવાર્ધકેદૃષ્ટ્વાશરીરંવ્યાધિસંયુતમ્ ॥ પ્રતિકૂલા
 ન્યહાંશ્ચૈવપ્રાણઘોષસ્યચાશ્રુતિમ્ ॥ ૩ ॥ તદાસ્વમરણંજ્ઞાતાનિર્ભયઃસ્યાદતંદ્રિતઃ ॥ અજ્ઞાત
 જ્ઞાતપાપાનાંપ્રાયશ્ચિત્તંસમાચરેત્ ॥ ૪ ॥

૬૨

૬૨

રીર વ્યાધિયુક્ત જાણતાંજ, તથા ગ્રહદશા પ્રતિકૂલ (નડે એવી) માલમ પડતાંજ; કાનના છિદ્રોનો રોધ
 (આંગણિયો ઘાલીને બંધ કરવા તે) કરીને તપાસ કરતાં, નિરંતર ધમકાર દેનારી પ્રાણશ્રુતિ (કાન બંધ કર-
 વાંથી જે ધમકાર સંભળાય છે તે) બંધ થયેલી જોડીને, ॥ ૩ ॥ મૃત્યુકાલ થડમાં આવ્યો એમ જાણીને, મૃત્યુના
 ભયથી નિર્ભય થવું; અને તત્કાલ પરલોકમાં સુખ પડવાના હિતને અર્થે જે કંઈ કરવાનું તે વિષે નિરાલસ
 (આલસ વગર, હુંડિયાર, સાવધ) થવું; અને અજાણતાં તથા જાણીને કરેલા પાપોનું પ્રાયશ્ચિત કરવું. ॥ ૪ ॥

जे समय काल खरेखरो पासे आवतो जणाय, ते समय स्नान करीने, शालिंग्रामरूपी विष्णुनं पूजन करवुं. ॥ ५ ॥ ते एम के, भगवंतने गंध, पुष्प, कुंकुम, तुलसीपत्र, धूप तथा नैवेद्य समर्पण करवुं. ॥ ६ ॥ ब्राह्मणने दक्षिणा आपवी. अष्टाक्षरी तथा द्वादशाक्षरी मंत्रनो जाप करवो. नैवेद्यमानो प्रसाद ग्रहण करवो. ॥ ७ ॥ विष्णु तथा शिवनं नाम स्मरण करवुं तथा श्रवण करवुं. भगवाननं नाम श्रवणेंद्रियें सांभळवामां

यदास्यादातुरःकालस्तदास्नानंसमारभेत् ॥ पूजनंकारयेद्विष्णोःशालिंग्रामस्वरूपिणः५
अर्चयेद्गंधपुष्पैश्चकुंकुमैस्तुलसीदलैः ॥ धूपैर्दीपैश्चनैवेद्यैर्बहुभिर्मोदकादिभिः ॥ ६ ॥ दत्त्वाच
दक्षिणांविप्रानैवेद्यादेवभोजयेत् ॥ अष्टाक्षरंजपेन्मंत्रंद्वादशाक्षरमेवच ॥ ७ ॥ संस्मरेच्छृणु
याच्चेवविष्णोर्नामशिवस्यच ॥ हरेर्नामहरेत्पापंनृणांश्रवणगोचरम् ॥ ८ ॥ रोगिणोंतिकमा
साद्यशोचनियंनबांधवैः ॥ स्मरणीयंपवित्रंमेनामध्येयंमुहुर्मुहुः ॥ ९ ॥ मत्स्यःकूर्मोवराहश्चना
रसिंहश्चवामनः ॥ रामोरामश्चकृष्णश्चबुद्धःकल्कीतथैवच ॥ १० ॥ एतानिदशनामानिस्म
र्तव्यानि सदाबुद्धैः ॥ समीपेरोगीणोब्रूयुर्बांधवास्तेप्रकीर्तिताः ॥ ११ ॥ कृष्णोतिमंगलंनामय
स्यवाचिप्रवर्तते ॥ तस्यभस्मीभवंत्याशुमहापातकोद्व्यः ॥ १२ ॥

आवे, तो, ते सकल पापोनो नाश करेछे. ॥ ८ ॥ रोगी माणसनी पासे बांधवादिके आवीने शोक करवो नहीं. तेनी आगळ निरंतर पवित्र एवं भगवाननं नाम वारंवार उच्चारण करवुं. ॥ ९ ॥ मत्स्य, कूर्म, वराह, नारसिंह, वामन, परशुराम, राम, कृष्ण, बौध तथा कल्की ॥ १० ॥ ए दश नामनो उच्चार करवो. रोगी माणसनी पासे जे कोइ भगवानं नाम उच्चारण करे, तेनेज खरो बांधव जाणवो. ॥ ११ ॥ अंतकाले जेनी वाणीमांथी मंगलकारक कृष्णनाम प्राप्त थाय छे, तेनां कोद्व्यवधी महापातको तत्काल भस्म थाय छे. ॥ १२ ॥

મરનાર પુરુષે પુત્રને બોલાવાના હેતુથી ભગવાન્નામ લીધુ, ઇટલામાં અજામિલ મહા પાતકી છતાંપણ વૈ-
કુંઠ પામ્યો; તેમ શ્રદ્ધાપૂર્વક જે કોઈ ભગવાન્નામ લેશે, તેને ભગવાન પ્રાપ્ત થશે. એમાં સંદેહ છે કે શું?
॥ ૧૩ ॥ કદાપિ દુષ્ટ અંતઃકરણથી ભગવાન્નામ લે, તોપણ જેમ અવુદ્ધિપૂર્વક અગ્નિનો સ્પર્શ કરવાથી
ભસ્મ કરે છે, તેમ પાપનો નાશ કરે છે. ॥ ૧૪ ॥ ભગવાન્નામમાં પાપોનો નાશ કરવાની જેટલી શક્તિ

શ્રિયમાણોહરેર્નામગૃણન્પુત્રોપચારિતમ્ ॥ અજામિલોપ્યગદ્વામકિંપુનઃશ્રદ્ધયાગૃણન્ ૧૩
હરિર્હરતિપાપાનિદુષ્ટચિત્તૈરપિસ્મૃતઃ ॥ અનિચ્છયાપિસંસ્પૃષ્ટોદહત્યેવહિપાવકઃ ॥ ૧૪ ॥
હરેર્નામ્નશ્રયાશક્તિઃપાપાનિર્હરણેદ્વિજ ॥ તાવત્કર્તુસમર્થોનપાતકંપાતકીજનઃ ॥ ૧૫ ॥
કિંકરેભ્યોયમઃપ્રાહાનયધ્વંનાસ્તિકંજનમ્ ॥ નૈવાનયતભોદૂતાહરિનામસ્મરન્નરમ્ ॥ ૧૬ ॥
અચ્યુતંકેશવંરામનારાયણંકૃષ્ણદામોદરંવાસુદેવંહરિમ્ ॥ શ્રીધરંમાધવંગોપિકાવલ્લભંજા
નકીનાયકંરામચંદ્રંભજે ॥ ૧૭ ॥ કમલનયનવાસુદેવવિષ્ણોધરણિધરાચ્યુતશંખચક્રપા
ણે ॥ ભવશરણમિતીરયંતિયેવૈત્યજભટદૂરતરેણતાનપાપાન્ ॥ ૧૮ ॥

છે, તેટલાં પાપ પાતકી પુરુષથી થઈ શકતાં નથી. ॥ ૧૫ ॥ યમધર્મ પોતાના દૂતોને કહે છે. હે દૂતો,
જે નાસ્તિક છે, તેમને મારી પાસે લાવો; અને જે ભગવાન્નામ લે છે, તેને લાવશો નહીં. ॥ ૧૬ ॥ અચ્યુ-
તે કેશવ વગેરે જે ભગવાન્નામ લેવાની ધ્વની છે, તે પ્રમાણે જે કોઈ સ્મરણ કરતા હોય, ॥ ૧૭ ॥ તથા
હે કમલનયન, હે વાસુદેવ વગેરે જે કોઈ ઉચ્ચારણ કરે, તે નિષ્પાપ હોવાથી તેમનો દુરથીજ ત્યાગ કરજો.
તેની પાસે પણ જશો નહીં. ॥ ૧૮ ॥

હે દૂતો, જેઓ ભગવચ્ચરણરૂપ કમલમાના મકરંદ-(ફૂલ માંહેનો મદ જેવો રસ) થકી નિરંતર વિરુદ્ધ થયેલા છતાં
દુષ્ટ છે, તેને લાવો, જે રજનિઃષ્કિચન તથા રસ જાણનારા પરમહંસોવડે સેવિત છે, તથા નરકના દ્વારભૂત ઘરને વિ
ષે જે આસક્ત થનારા છે, તેમને લાવો. ॥ ૧૯ ॥ હે દૂતો, જેની જીભે ભગવદ્ગુણાનુવાદ થતા ન હોય, જેનું અંતઃકરણ
ભગંચરણકમલનું ચિંતન કરતું ન હોય જેનું મસ્તક એકે વારે ઇશ્વરની આગળ નમતું ન હોય; એવા દુ-
ષ્ટોને જ્ઞાલી લાવો. ॥ ૨૦ ॥ ભગવાન્ કહે છે. હે ગરુડ, સકલ જગતને મંગલકારક એવું જે ભગવા

તાના નયધ્વમસતો વિમુશ્વાન્મુકુંદપાદારવિંદમકરંદરસાદજસ્રમ્ ॥ નિષ્કિચનૈઃ પરમહંસ
કુલૈરસજૈર્જુષ્ટાદ્રૂહેનિરયવર્ત્મનિબદ્ધતૃણાન્ ॥ ૧૯ ॥ જિહ્વાનવક્તિભગવદ્ગુણનામધેયંચેત
શ્વનસ્મરતિતચ્ચરણારવિંદમ્ ॥ કૃષ્ણાયનો નમતિયચ્છિરેકદાપિતાના નયધ્વમસતો કૃતવિ
ષ્ણુકૃત્યાન્ ॥ ૨૦ ॥ તસ્માત્સંકીર્તનં વિષ્ણોર્જગન્મંગલમંહસામ્ ॥ મહતામપિ પર્ક્ષીંદ્રવિદ્ધ
યેકાંતિકનિષ્કૃતિમ્ ॥ ૨૧ ॥ પ્રાયશ્ચિત્તાનિચીર્ણાનિનારાયણપરાદ્મુશ્વમ્ ॥ નનિષ્પુનં
તિદુર્બદ્ધિસુરાકુંભમિવાપગાઃ ॥ ૨૨ ॥ કૃષ્ણનામ્નાનનરકંપશ્યંતિગતકિલ્બિષાઃ ॥ યમંચ
તદ્ગટાંશ્ચૈવસ્વપ્નેપિ ન કદાચન ॥ ૨૩ ॥

નના ગુણનું કીર્તન તે મોટાં મોટાં પાપોનું પ્રાયશ્ચિત જાણવું. ॥ ૨૧ ॥ ઘણાં પ્રાયશ્ચિત કર્યા છતાં જો તે
ભગવાન્થકી વિમુશ્વ છે તો તેને એ પ્રાયશ્ચિતો પવિત્ર કરતાં નથી. એ વાત દૃષ્ટાંત, જેમ મય (દારુ)
ના ઘડાને પવિત્ર કરવાસારુ કદાપિ તેમાં પુષ્કળ જલ ઘાલે તોપણ તે ઘડો પવિત્ર થતો નથી તેમ. ॥
॥ ૨૨ ॥ જે કોઈ કૃષ્ણના નામનું સ્મરણ કરે છે તે નિષ્પાપ થઈને નરક, યમધર્મ તથા તેમના દૂતને સ્વ-
પ્નમાં પણ દેખતા નથી. ॥ ૨૩ ॥

॥

॥

॥

॥

જે પુરુષ અંતકાલે બ્રાહ્મણને ગાય આપે છે અથવા ભગવત્સ્મરણ કરે છે તે માંસ, હાડકાં, તથા રક્તવાળી વૈતરણીમાં પડતો નથી; ॥ ૨૪ ॥ માટે સકલ પાપોનું હરણ કરનારું વિષ્ણુનું નામ સ્મરણ કરવું અને ગીતા તથા સહસ્રનામ પઠણ (વાંચવાં, વંચાવવાં) કરવાં અથવા સાંભળવાં. ॥ ૨૫ ॥ એકાદશીનું વ્રત, ગીતા, ગંગાજલ, તુલસીપત્ર, વિષ્ણુનું ચરણોદક તથા ભગવન્નામ એ સર્વે અંતકાલે મુક્તિ આપનારાં છે. ॥ ૨૬ ॥ હે ગરુડ, અંતકાલે ઘી સહિત અન્ન, સુવર્ણ તથા વાછડી સહિત ગાયનો સંકલ્પ કરીને, વેદા-

માંસાસ્થિરક્તવત્કાયાવૈતરણ્યાંપતેન્નરઃ ॥ યોંતેદદ્યાદ્વિજેભ્યશ્ચનંદનંદનગામિતિ ॥ ૨૪ ॥
 અતઃસ્મરેન્મહાવિષ્ણોર્નામપાપૌઘનાશનમ્ ॥ ગીતાસહસ્રનામાનિપઠેદ્વાશ્રુણુયાદપિ ૨૫
 એકાદશીવ્રતંગીતાગંગાંબુતુલસીદલમ્ ॥ વિષ્ણોઃપાદાંબુનામાનિમરણેમુંક્તિદાનિચ ॥ ૨૬ ॥
 તતઃસંકલ્પયેદન્નંસઘૃતંચસકાંચનમ્ ॥ સવત્સાધેનવોદેયાઃશ્રોત્રિયાયદ્વિજાતયે ॥ ૨૭ ॥ અં
 તેજનોયદ્દદાતિસ્વલ્પંવાયદિવાબહુ ॥ તદક્ષયંભવેત્તાક્ષર્યયત્પુત્રશ્ચાનુમોદતે ॥ ૨૮ ॥ અંતકા
 લેતુસત્પુત્રઃસર્વદાનાનિદાપયેત્ ॥ યત્તદર્થંસુતોલોકેપ્રાર્થ્યતેધમકોવિદૈઃ ॥ ૨૯ ॥ ભૂમિષ્ઠં
 પિતરંદૃષ્ટ્વાઅર્ધોન્મીલિતલોચનમ્ ॥ પુત્રૈસ્તૃષ્ણાનકર્તવ્યાતદ્દનેપૂર્વસંચિતે ॥ ૩૦ ॥

ધ્યનપૂર્વક અગ્નિનીંસેવા કરનારા બ્રાહ્મણને સમર્પણ કરવાં. ॥ ૨૭ ॥ અંતકાલે પુત્ર જે થોડું અથવા ઘણું દાન આપે છે, તે મરનારને સદા અક્ષય (ન સ્વુટે એવું) થાય છે. ॥ ૨૮ ॥ પિતા વગેરેના અંતકાલે જે પુત્ર મરનારના હાથથી સકલ દાનો કરાવે છે, તે સત્પુત્ર જાણવો; એટલા માટેજ ધર્મવેત્તાઓ પુત્ર પ્રાપ્ત થવાં આવત ચિંતન કરે છે. ॥ ૨૯ ॥ અંતકાલે પિતાનાં નેત્ર ઠરડાણાં જોઈને, પુત્રે પિતાના પ્રથમ સંગ્રહ કરેલા દ્રવ્ય આવત તૃષ્ણા કરવી નહીં. ॥ ૩૦ ॥

च्यांसुधी पिता जीवता होय, त्यांसुधी सत्पुत्रे अति खराथी (उतावळथी) दान करावयां. दान करे एटले परलोके जनारो पुरुष मार्गे दुःख पामे नही. ॥ ३१ ॥ आतुरकाले तथा ग्रहणनी पर्वणीए दान आपे, तो, महत् फल प्राप्त थाय छे; मोटे आतुरकाले तिलादि (तल वगेरे) अष्ट दान अवश्य करावां. ॥ ३२ ॥ ते ए के, तील, लोह, हिरण्य (सोनुं), कपाशिया, मीठुं, सप्त धान्य, पृथ्वी अने गाय ए सर्व दानो आपे, तो, ते प्रत्येक अति पावन जाणवां. ॥ ३३ ॥ ए आठ दान महा पातकोनो नाश करनारां छे. ॥

सतहृदातिसत्पुत्रोयावज्जीवत्यसौचिरम् ॥ अतिवाहस्तुतान्मर्गेदुःखंनलभतेयतः ॥ ३१ ॥
आतुरेचोपरागेचद्वयंदानंविशिष्यते ॥ अतोवश्यंप्रदातव्यमष्टदानंतिलादिकम् ॥ ३२ ॥
तिलालोहंहिरण्यंचकार्पासोलवणंतथा ॥ सप्तधान्यंक्षितिर्गावएकैकंपावनंस्मृतम् ॥ ३३ ॥
एतदष्टमहादानंमहापातकनाशनम् ॥ अंतकालेप्रदातव्यंशृणुतस्यचसत्फलम् ॥ ३४ ॥ म
मस्वेदसमुद्भूताःपवित्रास्त्रिविधास्तिलाः ॥ असुरादानवादित्यास्तृप्यंतितिलदानतः ॥ ३५ ॥
तिलाःश्वेतास्तथाकृष्णादानेनकपिलास्तिलाः ॥ संहरंतित्रिधापापंवाङ्मनःकायसंचितम् ॥ ३६ ॥
लोहदानंचदातव्यंभूमियुक्तेनपाणिना ॥ यमसीमांनचाप्नोतिनगच्छेत्तस्यवर्त्मनि ॥ ३७ ॥

अंतकाले ए दान करावे, तो, तेथकी महत्फल प्राप्त थाय छे, ते तमने कहुं छुं सांभळो. ॥ ३४ ॥ हे गरुड, तीविध तील मारा परसेवाथकी उत्पन्न थया छे, तेना दाननेलीधे दैत्य, दानव तथा असुर संतुष्ट थाय छे. ॥ ३५ ॥ तील श्वेत, कृष्ण, तथा कपिल वर्णना (रंगना) छे, के, जे कायिक, वाचिक तथा मानसिक एवां त्रण प्रकारनां पापोनो नाश करे छे. ॥ ३६ ॥ भूमिए हाथ अडाडीने, बीजे जमणे हाथे लोढानुं दान करवुं, तेनेलीधे ते प्राणी यमनी सीमा (सीमाडो) तथा मार्गपण जोवा नथी पामतो. ॥ ३७ ॥

કુહાડો, મુશલ, દંડ, સ્વડ્ગ, છરી તથા એ વગેરે શસ્ત્રો પાતકો પુરુષના નિગ્રહને અર્થે યમે ધારણ કર્યા છે. ॥ ૩૮ ॥ એ દાન યમધર્મનાં આયુધોને સંતુષ્ટ કરવાને અર્થે છે; માટે એ દાન કરવાં. કરે, તો, યમલોકમાં અતિ સુખ આપનારાં થાય છે. ॥ ૩૯ ॥ ઝરણ, શ્યામસૂત્ર, શુંડામર્ક, ઉદુંબર, તથા શેષંબલ એ પાંચ મહાદૂતો લોહદાનનેલીધે સુખ આપનારા થાય છે. ॥ ૪૦ ॥ હે ગરુડ, અતિ ગોપ્ય (છાનું) છતાં સર્વ દાનોમાં અતિ ઉત્તમ દાન તમને કહું છું, તે સાંભળો, કે, જે દાન આપવાથી ભૂલોક, ભૂવલોક અને સ્વર્ગ-

કુઠારોમુસલોદંડઃસ્વડ્ગશ્ચુરિકાતથા ॥ શસ્ત્રાણિયમહસ્તેચનિગ્રહેપાપકર્મણામ્ ॥ ૩૮ ॥ યમાયુધાનાંસંતુષ્ટયૈદાનમેતદુદાહતમ્ ॥ તસ્માદ્દયાલોહદાનંયમલોકેસુસ્વાવહમ્ ॥ ૩૯ ॥ ઝરણઃશ્યામસૂત્રશ્ચશુંડામર્કોપ્યુદુંબરઃ ॥ શેષંબલોમહાદૂતાલોહદાનાત્સુખપ્રદાઃ ॥ ૪૦ ॥ શ્રુણુતાક્ષર્યપરંગુહ્યંદાનાનાંદાનમુત્તમમ્ ॥ દત્તેનતેનતુષ્યંતિભૂર્ભુવઃસ્વર્ગવાસિનઃ ॥ ૪૧ ॥ બ્રહ્માદ્યાઋષયોદેવાધર્મરાજસભાસદાઃ ॥ સ્વર્ણદાનેનસંતુષ્ટાભવંતિવરદાયકાઃ ॥ ૪૨ ॥ તસ્માદ્દેયંસ્વર્ણદાનંપ્રેતોદ્ધરણહેતવે ॥ નયાતિયમલોકંસસ્વર્ગતિતાતગચ્છતિ ॥ ૪૩ ॥ ચિરંવસેત્સત્યલોકેતતોરાજાભવેદિહ ॥ રૂપવાન્ધાર્મિકોવાઙ્મીશ્રીમાનતુલવિક્રમઃ ॥ ૪૪ ॥

લોકમાં વાસ કરનારા સંતુષ્ટ થાય છે. ॥ ૪૧ ॥ બ્રહ્માદિ સર્વ ઋષિ, દેવ તથા ધમરાજાની સભામાં વાસ કરનારા સર્વે, સુવર્ણના દાનથી સંતુષ્ટ થઈને, વરદાન આપવા યોગ્ય પ્રસન્ન થાય છે. ॥ ૪૨ ॥ માટે પ્રેતના ઉદ્ધારને અર્થે સુવર્ણનું દાન કરવું; તે દાન કરે એટલે યમલોકે ન જતાં, સ્વર્ગલોકે જાય છે. ॥ ૪૩ ॥ ચીરકાલ સંત્યલોકમાં વાસ કરીને, પછી તે આ લોકમાં રાજા સરજે છે; તે એવો કે, રૂપવાન્, ધાર્મિક, વક્તા (બોલી જાણનારો) શ્રીમાન્ (પ્રેસાવાળો) તથા મહા પરાક્રમી. ॥ ૪૪ ॥

कपाशियाना दाननेलीधे यमदूतथकी भय उत्पन्न थतो नथी. मीठानुं दान करे, तो, यमथकी भय नष्ट थाय छे. ॥ ४५ ॥ लोटुं, मीठुं, कपाशिया, तल अने कंचनना दाननेलीधे यमपुरमां रहेनारा चित्रगुप्तादि संतोष पामे-छे. ॥ ४६ ॥ सात प्रकारना धान्यना दानथी धर्मराज संतुष्ट थाय छे, तथा पाछळ कहीगयेला हणें दरवाजाओपर रहेनारापण संतुष्ट थाय छे. ॥ ४७ ॥ ब्रीहि (डांगर, बरी), यव (जव), गहुं, मग, अ-डद, कांग तथा चणा ए सात धान्य जाणवां. ॥ ४८ ॥ जेटली जमीनपर एक बळंद अथवा आखलानुं चा-

कार्पासस्यतुदानेनदूतेभ्योनभयंभवेत् ॥ लवणंदीयतेयच्चतेननैवभयंयमात् ॥ ४५ ॥ अ-
थोलवणकार्पासतिलकांचनदानतः ॥ चित्रगुप्तादयस्तुष्टायमस्यपुरवासिनः ॥ ४६ ॥ स-
प्तधान्यप्रदानेनप्रीतोधर्मध्वजोभवेत् ॥ तुष्टाभवंतियेन्येपित्रिषुद्वारेष्वधिष्ठिताः ॥ ४७ ॥
ब्रीहयोयवगोधूमामुद्रामाषाःप्रियंगवः ॥ चणकाःसप्तमाज्ञेयाःसप्तधान्यमुदाहृतम् ॥ ४८ ॥
गोचर्ममात्रंयसुधादत्तापात्रेविधानतः ॥ पुनातिब्रह्महत्यायादृष्टमेतन्मुनीश्वरैः ॥ ४९ ॥ न-
व्रतेभ्योनतीर्थेभ्योनान्यद्दानाद्विनश्यति ॥ राज्येकृतंमहापापंभूमिदानाद्विलीयते ॥ ५० ॥
पृथिवींसस्यसंपूर्णोददातिद्विजाययः ॥ सप्रयातींद्रभुवनेपूज्यमानःसुरासुरैः ॥ ५१ ॥

महुं पथराइ रहे, तेटली जमीन दानविधिथी सत्पात्र ब्राह्मणने आपे, तो, ब्रह्महत्यादि पातकथकी मुक्त थाय छे; एवं मोटा मोटा ऋषिओए कहेलुं छे. ॥ ४९ ॥ व्रत, तीर्थयात्रा तथा बीजां अनेक प्रकारनां दा-
न वगैरेथपिण राज्य करनारा राजाने लागेला महत् पाप नाश पामतां नथी. ए सकल पाप भूमिदानने-
लीधे नाश पामे छे. ॥ ५० ॥ जे पुरुष धान्यसंपन्न (जेमां दाणा ठीक पाकता होय एवी रसाळ) ज-
मीननुं दान ब्राह्मणने आपे छे, ते देव तथा दैत्योमां मानवंत थइने, इंद्रलोकने पामे छे. ॥ ५१ ॥

હે गरુડ, બીજાં દાન અતિ અલ્પ ફલે આપનારાં છે, અને પૃથ્વીદાનથી પ્રાપ્ત થનારું પુણ્ય દહાડે દહાડે વૃદ્ધિ પામે છે. ॥ ૫૨ ॥ જે ભૂમિપતિ છતાં, બ્રાહ્મણને ભૂમિદાન આપતો નથી, તે દરેક જન્મમાં દરિદ્રી સરજવા છતાં, પોતાને રહેવાસારુ પોતાના ધનીપણવાળી ઝૂંપડીપણ પામતો નથી. ॥ ૫૩ ॥ હું ભૂમિપતિ છું, એવાં અભિમાનવાળો છતાં, જે પૃથ્વીનુંદાન કરતો નથી, તે જ્યાંસુધી પૃથ્વીને શેષ ધારણ કરે, ત્યાંસુધી નરકમાં વાસ કરે છે; ॥ ૫૪ ॥ માટે પૃથ્વીપતિએ ભૂમિદાન કરવું. જેનામાં પૃથ્વીદાનનું સામર્થ્ય

અત્યલ્પફલદાનિસ્યુરન્યદાનાનિકાશ્યપ ॥ પૃથિવીદાનજંપુણ્યમહન્યહનિવર્ધતે ॥ ૫૨ ॥
 યોભૂતાભૂમિપોભૂમિનોદદાતિદ્વિજાતયે ॥ સનાત્નોતિકુટીયામેદરીદ્રીસ્યાદ્ભવેભવે ॥ ૫૩ ॥
 અદાનાદ્ભૂમિદાનસ્યભૂપતિત્વાભિમાનતઃ ॥ નિવસેન્નરકેયાવચ્છેષોધારયતેધરામ્ ॥ ૫૪ ॥
 તસ્માદ્ભૂમીશ્વરોભૂમિદાનમેવપ્રદાપયેત્ ॥ અન્યેષાંભૂમિદાનાર્થેગોદાનંકથિતંમયા ॥ ૫૫ ॥
 તતોતધેનુર્દાતિવ્યારુદ્રધેનુંપ્રદાપયેત્ ॥ ઋણધેનુંતતોદાતામોક્ષધેનુંપ્રદાપયેત્ ॥ ૫૬ ॥
 દયાદ્વૈતરણીધેનુંવિશેષવિધિનાસ્વગ ॥ તારયંતિનરંગાવસ્ત્રિવિધાચ્ચૈવપાતકાત્ ॥ ૫૭ ॥
 લલ્લેયચ્ચકૌમારેયત્પાપંયૌવનેકૃતમ્ ॥ વયઃપરિણતૌયચ્ચયચ્ચજન્માંતરેષ્વપિ ॥ ૫૮ ॥

નથી, તેને સારું મેં ગોદાન કહેલું છે. ॥ ૫૫ ॥ પ્રથમ આઠ દાનમાં જે ધેનુંદાન (ગૌદાન) કહ્યું, તે કરવું, પણ મૃત્યુદુઃખ નિવારણાર્થે રુદ્રધેનું, જાણીતાં અજાણ્યાં કરજ ફીટવાસારુ ઋણધેનું અને છેવટે મોક્ષધેનુંનું દાન કરવું. ॥ ૫૬ ॥ હે गरुड, પછી વિશેષ વિધિપૂર્વક વૈતરણીધેનુંનું દાન કરવું. હે गरुड, એ રીતે કહ્યાં તે પ્રમાણેનાં ગૌદાન કરે, તો, એ દાન ત્રીવિધિ પાપથી મુક્ત કરે છે. ॥ ૫૭ ॥ બાલ્યાવસ્થામાં, કૌમારાવસ્થામાં, તારુણ્યાવસ્થામાં, વૃદ્ધાવસ્થામાં, જન્માંતરમાં, ॥ ૫૮ ॥

॥

॥

॥

रात्रे, प्रातःकालमां, मध्याने तथा अपरान्हे (दिवसना एक वाग्याथी साडातण वाग्यासुधिनो वरवत) कायिक, वाचिक तथा मानसिक रीते थयेलां पापथकी ॥ ५९ ॥ कपिला जातिनी छतां घणा दूधवाळी, अलंकार-(घरेणां) वाळी तेमज वाछडी के वाछडा सहितनी गाय, तप तथा आचरणवाळो ॥ ६० ॥ छतां, वेदवेत्ता ब्राह्मणने आपे, तो, ते आपनार मुक्त थाय छे. ए रीतनी आपेली गाय, आपनारने सकल पापना समुदायथकी मुक्त करे छे. ६१ चित्त स्वस्थ छतां आपे तो एक गायनुं दान, आतुर थया छतां आपे तो सो गायोनुं दान, मृत्युकाले अति आस-

यन्निशायांतथाप्रातर्यन्मध्यान्हापराण्हयोः ॥ संध्ययोर्यत्कृतं पापं कायेन मनसा गिरा ५९
दत्ताधेनुं सकृद्वापि कपिलां क्षीरसंयुताम् ॥ सोपस्करां सवत्सां च तपोवृत्तसमन्विते ॥ ६० ॥
ब्राह्मणे वेदविदुषि सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ उद्धरेदंतकालं सादातारं पापसंचयात् ॥ ६१ ॥ ए
कागौः स्वस्थचित्तस्य ह्यातुरस्य च गोशतम् ॥ सहस्रं म्रियमाणस्य दत्तं चित्तविवर्जितम् ॥ ६२
मृतस्यैतत्पुनर्लक्षं विधिपूतं च तत्समम् ॥ तीर्थपात्रसमोपेतं दानमेकं चलक्षधा ॥ ६३ ॥ पात्रे
दत्तं च यद्दानं तल्लक्षगुणितं भवेत् ॥ दातुः फलमनंतं स्यान्न पात्रस्य प्रतिग्रहः ॥ ६४ ॥ स्वाध्या
यहोमसंयुक्तः परपाकविवर्जितः ॥ रत्नपूर्णमपि महीं प्रतिगृह्यन्न लिप्यते ॥ ६५ ॥

क्त थइने आपे तो हजार गायोनुं दान ॥ ६२ ॥ अने मरण पाम्यापछी विधि सहित लक्ष गायोनुं दान; ए सर्वे सर-
खुं फल आपनारां जाणवां. तीर्थयात्रादि कर्म करतां, सत्पात्रने आपेलुं एक गायनुं दान लक्षगणुं थाय छे. ए दा-
नथकी आपनारने अनंत फल छतां, लेनारो दोषमुक्त थाय छे. ॥ ६४ ॥ जे ब्राह्मण वेदाध्यन तथा अग्निनी सेवा
करतो होय, तेम छतां पारकुं अन्न तज्यो होय, तेणे कदापि रत्नोथकी पूर्ण ढंकाइ गयेली पृथ्वीनुं दानलीधुं होय,
तोषण तेने लेवा बाबतनो दोष लागतो नथी. ॥ ६५ ॥

ए बाबत दृष्टांत—जेम झेर उतारनारो मंत्र तथा टाढने दूर करनारो अग्नि, पोतपोतिकुं काम करवाने दु-
षित नथी तेम. ए गाय अपात्रने आपे, तो, आपनार नरकने पामे छे. ॥ ६६ ॥ तथा सो पेढीना पूर्व-
जोसुद्धां ए दान लेनारने नरकमां लेइ जाय छे; माटे आत्मनुं हित इच्छनार पुरुषे अपात्रने दान आपवुं
नहीं. ॥ ६७ ॥ एक गाय एकनेज आपवी. घणाने आपवी नहीं. ब्राह्मण गौदान लेइने, ते बेचे, तो,
अथवा तेनो व्यय करीने, तेना द्रव्यना विभाग करे, तो, ते सात पेढी सुधी कुलनो नाश करे छे. ॥

विषशीतापहौमंत्रवन्हीकिंदोषभागिनौ ॥ अपात्रेसाचगौर्दत्तादातारंनरकंनयेत् ॥ ६६ ॥
कुलैकशतसंयुक्तंग्रहीतारंतुपातयेत् ॥ नापात्रेविदुषादेयाआत्मनःश्रेयइच्छता ॥ ६७ ॥ ए
काह्येकस्यदातव्याबहूनांनकदाचन ॥ साविक्रीताविभक्तावादहत्यासप्तमंकुलम् ॥ ६८ ॥
कथितायामयापूर्वतववैतरणीनदी ॥ तस्याउद्धरणोपायंगोदानंकथयामिते ॥ ६९ ॥ कृ
ष्णांवापाटलांवापिधेनुंकुर्यादलंकृताम् ॥ स्वर्णशृंगीरौप्यखुरीकांस्यपात्रोपदोहिनीम् ७०
कृष्णवस्त्रयुगच्छन्नांकंठघंटासमन्विताम् ॥ कार्पासोपरिसंस्थाप्यताम्रपात्रंसचैलकम् ७१ ॥

॥ ६८ ॥ हे गरुड, में तमने प्रथम वैतरणी नामे नदी कही, तेथकी प्राणीनो उद्धार थवासारु हवे हुं
तेमने गौदाननी विधिं कहुं छुं. ॥ ६९ ॥ काळी, राती अथवा धोळी गायने शणगारवी. ने एवी रीते के,
शिंशडां सुवर्णथी मढाववां, पगनी खरीओ रुपाथी मढाववी तथा दोहोवानुं पात्र कांसानुं आपवुं. ॥ ७० ॥
काळा रंगनां बे लुगडांथी गायने ढांकवी. गायनी कोठ्यें घंटडी बांधवी. ए गायनीपासे कपाशियानी उ-
पर वस्त्रसुद्धानुं तावानुं पात्र मुकवुं. ॥ ७१ ॥

॥

॥

॥

॥

યમરાજાની પ્રતિમા (મૂર્તિ) સુવર્ણની કરવી, તેની પાસે લોઢાનો દંડ મુકવો. કાંસાના વાસણમાં ઘી ઘાલવું, અને તેની ઉપર પ્રતિમા વગેરે સ્થાપન કરવાં. ॥ ૭૨ ॥ શેલડીનું નાવ કરવું. એ નાવ સારાં લૂગડાં તથા સૂત-થી વીંટી લેવું; પછી એક ટાકો સ્વોદીને તેમાં પાણી ભર્યાપછી, એ નૌકા તેમાં મેલવી. ॥ ૭૩ ॥ તે નાવમાં યમની પ્રતિમા સ્થાપન કરવી. પછી યથા વિધિ ગાયનો સંકલ્પ કરવો. ॥ ૭૪ ॥ પછી બ્રાહ્મણને અલંકાર તથા વસ્ત્રો સમર્પણ કરવાં, તથા તેમનું ગંધાદિ ઉપચારવડે પૂજન કરવું. ॥ ૭૫ ॥ પછી હાથમાં ગાયનું પુચ્છ પકડ્યા

યમં હૈમં ન્યસેત્તત્ર લોહદંડસમન્વિતમ્ ॥ કાંસ્યપાત્રે ધૃતં કૃત્વા સર્વં તસ્યોપરિન્યસેત્ ॥ ૭૨ ॥
નાવમિદમુમર્યાં કૃત્વા પદ્મસત્રેણ વેષ્ટયેત્ ॥ ગર્તે વિધાય સંજલં કૃત્વા તસ્મિન્ શિષેત્તરિમ્ ॥ ૭૩ ॥
તસ્યોપરિસ્થિતાં કૃત્વા સૂર્યદેહસમુદ્રવામ્ ॥ ધેનું સંકલ્પયેત્તત્ર યથાશાસ્ત્રવિધાનતઃ ॥ ૭૪ ॥
સાલંકારાણિ વસ્ત્રાણિ બ્રાહ્મણાય પ્રકલ્પયેત્ ॥ પૂજાં કુર્યાદ્વિધાને ન ગંધપુષ્પાક્ષતાદિભિઃ ॥ ૭૫ ॥
પુચ્છં સંગૃહ્ય ધેનોસ્તુ નાવમાશ્રિત્ય પાદતઃ ॥ પુરસ્કૃત્ય તતો વિપ્રમિમં મંત્રમુદીરયેત્ ॥ ૭૬ ॥
ભવસાગરમગ્નાનાં શોકતાપોર્મિદુઃખિનામ્ ॥ ત્રાતાત્વં હિ જગન્નાથઃ શરણાગતવત્સલઃ ॥ ૭૭ ॥
વિષ્ણુરૂપદ્વિજશ્રેષ્ઠમામુદ્ધરમહીસુર ॥ સદક્ષિણામયાદત્તાતુભ્યં વૈ તરણીનમઃ ॥ ૭૮ ॥

છતાં નાવમાં પગ મૂકીને, બ્રાહ્મણની સન્મુખ હવેના શ્લોકમાં કહું છું તે પ્રમાણેનો મંત્ર ભળવો. ॥ ૭૬ ॥ હે જગન્નાથ, હે શરણાગત વત્સલ, હું ભવ રૂપી સમુદ્રમાં નિમગ્ન થવા છતાં, શોક અને તાપના ઉર્મીઓથી દુઃખી છું, તો, મારું રક્ષણ કરો. ॥ ૭૭ ॥ હે વિષ્ણુરૂપી શ્રેષ્ઠ બ્રાહ્મણ, હે મૂલદેવ (આ પૃથ્વીપરના દેવ) તમે મારો ઉદ્ધાર કરો, મੈં તમને દક્ષિણા સહિત વૈતરણી આપી છે, તે સ્વીકારો. એ રીતની બ્રાહ્મણની પ્રાર્થના કરીને, પછી વૈતરણીની પ્રાર્થના કરવી. ॥ ૭૮ ॥

મહા મર્યંકર યમમાર્ગમાં સો યોજનના વિસ્તારવાળાં આપના પૂર્ણ પાત્રમાંથી સુખરૂપેં તરી જવાના હેતુથી હું આ ગૌદાન કરું છું. હે વૈતરણી તમને નમસ્કાર હજો. ॥ ૭૯ ॥ પછી ગાયત્રી પ્રાર્થના કરવી. હે ધેનુ-
કા, મહાન માર્ગવાળા યમદારને વિષે તમે મારી વાટ જોજો હે દેવોનાં ઇશ, તમારા પૂર્ણ પાત્રમાંથી સુખ-
રૂપે ઉતરી જવાસારુ હું આપને લગતું દાન કરું છું. તમને નમસ્કાર હજો. ॥ ૮૦ ॥ મારી આગળ, પા-
છળ અને હૃદયમાં ગાય હજો; તેમજ ગાયોમાંજ મારો વાસ હજો. ॥ ૮૧ ॥ સકલ દેવો તથા પ્રાણી મા-

યમમાર્ગેમહાઘોરેતાંનર્દીશતયોજનામ્ ॥ તર્તુકામોદદામ્યેતાંતુભ્યંવૈતરણીનમઃ ॥ ૭૯ ॥
ધેનુકેમાંપ્રતીક્ષસ્વયમદ્વારમહાપથે ॥ ઉત્તારણાર્થંદેવેશિવૈતરણ્યૈનમોસ્તુતે ॥ ૮૦ ॥ ગાવો
મેઅગ્રતઃસંતુગાવોમેસંતુપૃષ્ઠતઃ ॥ ગાવોમેહૃદયેસંતુગવાંમધ્યેવસામ્યહમ્ ॥ ૮૧ ॥ યાલ
ક્ષ્મીઃસર્વભૂતાનાંયાચદેવેપ્રતિષ્ઠિતા ॥ ધેનુરૂપેણસાદેવીમમપાપંવ્યપોહતુ ॥ ૮૨ ॥ ઇતિ
મંત્રૈશ્ચસંપ્રાર્થ્યસાંજલિધેનુકાંયમમ ॥ સર્વેપ્રદક્ષિણીકૃત્યબ્રાહ્મણાયનિવેદયેત્ ॥ ૮૩ ॥ એ
વંદ્યાદ્વિધાનેનયોગાંવૈતરણીંસ્વગ ॥ સયાતિધર્મમાર્ગેણધર્મરાજસભાંતરે ॥ ૮૪ ॥ સ્વસ્થા
વસ્થશરીરેતુવૈતરણ્યાવ્રતંચરેત્ ॥ દેયાચવિદુષાધેનુસ્તાંનર્દીતર્તુમિચ્છતા ॥ ૮૫ ॥

જમાં જે લક્ષ્મી વાસ કરે છે તેજ તમે ધેનુરૂપેં છો. મારાં સર્વ પાપ દૂર કરો. ૮૨ એ રીતના મંત્રવડે યમ ત-
થા ધેનુની હાથ જોડી પ્રાર્થના કરી સર્વની પ્રદક્ષિણા કરીને એ સર્વે બ્રાહ્મણને સમર્પણ કરવાં ॥ ૮૩ ॥
એવી રીતે જે પુરુષ બ્રાહ્મણને વૈતરણી નામનું ગૌદાન આપે છે, તે ધર્મમાર્ગે થઈને, ધર્મરાજાની સભાને પામે
છે. ॥ ૮૪ ॥ પોતાનું શરીર નિરોગી હોય, ત્યારેજ વૈતરણી ધેનુનું દાન કરવું. વિદ્વાન પુરુષે એ નદીમાંથી
તરી જવાસારુ એ કર્મ અવશ્ય કરવું. ॥ ૮૫ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

હે ગરુડ, ગૌદાન કરે, તો, એ નદી યમમાર્ગમાં આવતી નથી; માટે પુણ્યકાલે એ દાન અવશ્ય કરવું. ॥ ૮૬ ॥ ગંગાદિ તીર્થમાં, બ્રાહ્મણાદિકના ઘરમાં, ચંદ્રસૂર્યના ગ્રહણ સમય, સંક્રાંતી સમય, અમાવાસ્યાએ, ॥ ૮૭ ॥ અયન તથા વિષુવ સંક્રાંતિએ, વ્યતીપાતે, યુગારંભાદિ તીર્થીઓએ તથા તે સિવાય બીજી પુણ્ય-પર્વણીઓએ ઉત્તમ રીતે ગૌદાન કરવું. ॥ ૮૮ ॥ જે વસ્તુ શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થયા છતાં સત્પાત્ર મળે, તેજ પુ-ણ્યકાલ જાણવો. સંપત્તિ (લક્ષ્મી) અતિ ચંચલ (જતી રહે એવી) છે. ॥ ૮૯ ॥ શરીર અસ્થિર છે,

સાનાયાતિમહામાર્ગેગૌદાનેનનદીસ્વગ ॥ તસ્માદવશ્યંદાતવ્યંપુણ્યકાલેષુસર્વદા ॥ ૮૬ ॥ ગંગાદિસર્વતીર્થેષુબ્રાહ્મણાવસથેષુચ ॥ ચંદ્રસૂર્યોપરાગેષુસંક્રાંતૌદર્શવાસરે ॥ ૮૭ ॥ અયને વિષુવેચૈવવ્યતીપાતેયુગાદિષુ ॥ અન્યેષુપુણ્યકાલેષુદદ્યાદ્ગૌદાનમુત્તમમ ॥ ૮૮ ॥ યદૈવજા યતેશ્રદ્ધાપાત્રંસંપ્રાપ્યતેયદા ॥ સએવપુણ્યકાલઃસ્યાદ્યતઃસંપત્તિરસ્થિરા ॥ ૮૯ ॥ અસ્થિ રાણિશરીરાણિવિભવોનૈવશાશ્વતઃ ॥ નિત્યંસન્નિહિતોમૃત્યુઃકર્તવ્યોધર્મસંચયઃ ॥ ૯૦ ॥ આત્મવિત્તાનુસારેણતત્રદાનમનંતકમ્ ॥ દેયંવિપ્રાયવિદુષેસ્વાત્મનઃશ્રેયઃસ્વચ્છતા ॥ ૯૧ ॥ અલ્પેનાપિહિવિત્તેનસ્વહસ્તેનાત્મનેકૃતમ્ ॥ તદક્ષય્યંભવેદાનંતત્કાલંચોપતિષ્ઠતિ ॥ ૯૨ ॥

ઐશ્વર્ય (વૈભવ) ચંચલ (સદા ન રહે એવું) છે, અને મૃત્યું પાસે છે; માટે ધર્મસંચય (પુણ્યનો સંઘરો) અવશ્ય કરવો. ॥ ૯૦ ॥ આપણી શક્તિ પ્રમાણે દાન કરવાથી અનંત થાય છે. એ દાન કલ્યાણેચ્છુ વિ-દાન પુરુષને આપવું. ॥ ૯૧ ॥ થોડા સ્વરચવાળું પરંતુ પોતાને હાથે દાન કરે, તો, તે અક્ષય (અસ્તુટ) થાય છે, અને તે, તે પુરુષને તત્કાલ ફલપ્રદ (ફલ આપનાર) થાય છે. ॥ ૯૨ ॥ ॥ ॥

જે પુરુષે દાનરૂપી વઢાવો લીધો હોય, તે સુખરૂપથી યમલોકે જાય છે. જો વઢાવો ન હોય, તો, જેમ વઢાવાવગરનો પુરુષ માર્ગમાં કલેશ પામે છે, તેમ જાણવું. ॥ ૧૩ ॥ માણસે આ પૃથ્વીપર જન્મ લેઈને, જે જે દાન સમર્પણ કર્યો હોય, તે તે યમલોકમાં તેની આગઢ આવીને ઉમાં રહે છે. ॥ ૧૪ ॥ હે ગરુડ, મહાપુણ્યના પ્રભાવે મનુષ્ય ત્વ પ્રાપ્ત થાય છે. મનુષ્ય ત્વ પ્રાપ્ત થયા છતાં, જે પુરુષ ધર્મ સંપાદન (મેઢવવો) કરે છે, તે ઉત્તમ મતિને પામે છે. ॥ ૧૫ ॥ ધર્મનો વિધિ ન જાણતાં જે ધર્મ કરે છે, તે દુઃખ પામે છે. મનુષ્યજન્મનું મુખ્ય સા-

ગૃહીતદાનપાથેયઃસુખંયાતિમહાધ્વનિ ॥ અન્યથાહ્નિશ્યતેજંતુઃપાથેયરહિતઃપથિ ॥ ૧૩ ॥
યાનિયાનિચદાનાનિદત્તાનિભુવિમાનવૈઃ ॥ યમલોકપથેતાનિહ્યુપતિષ્ઠંતિચાગ્રતઃ ॥ ૧૪ ॥
મહાપુણ્યપ્રભાવેણમાનુષંજન્મલભ્યતે ॥ યસ્તત્પ્રાપ્યચરેદ્ધર્મસયાતિપરમાંગતિમ્ ॥ ૧૫ ॥
અવિજ્ઞાયનરોધર્મદુઃસ્વમાયાતિયાતિચ ॥ મનુષ્યજન્મસાફલ્યંકેવલંધર્મસેવનમ્ ॥ ૧૬ ॥
ધનપુત્રકલત્રાદિશરીરમપિબાંધવાઃ ॥ અનિત્યંસર્વમેવેદંતસ્માદ્ધર્મસમાચરેત્ ॥ ૧૭ ॥ તા
વાઢંધુઃપિતાતાવદ્યાવજીવતિમાનવઃ ॥ મૃતાનામંતરંજ્ઞાત્વાક્ષણાત્સ્નેહોનિવર્તતે ॥ ૧૮ ॥ આ
ત્મેવદ્યાત્મનોબંધુરિતિવિદ્યાન્મુહુર્મુહુઃ ॥ જીવન્નપીતિસંચિંત્યમૃતાનાંકઃપ્રદાસ્યતિ ॥ ૧૯ ॥

ર્થક ધર્મનું સેવન કરવાનુંજ છે. ॥ ૧૬ ॥ ધન, પુત્ર, કલત્ર (સ્ત્રી) શરીર તથા બાંધવ એ સર્વે અનિત્ય (હમેશાં ન રહે તે) છે, એમ સમજીને, સૌએ ધર્માચરણ કરવું. ॥ ૧૭ ॥ જ્યાંસુધી જીવે ત્યાંસુધી પિતા બંધુ વગેરેનો સ્નેહ રહે છે; પરંતુ મૃત્યુ પામ્યાપછી સકલ સ્નેહ નષ્ટ થાય છે. ॥ ૧૮ ॥ જીવતા છતાંપણ પોતાનો હિતકર્તા પોતેજ છું, એવું વારંવાર જાણવું. એમ જાણીને, જીવતા છતાં, જો પોતાના હિતને અર્થે પોતે દાન કર્યું ન હોય, તો, મુઆપછી કોઈને સારું કોઈ કોણ કરનાર છે. ॥ ૧૯ ॥

એમ જાણીને, જે કરવાનું હોય તે દાન પોતે પોતાને હાથેજ કરવું. જીવિત અનિત્ય છે. પોતે ગયો કે થઈ ચૂક્યું. પાછલ્લથી દાન કરનાર કોઈ નથી. ॥ ૧૦૦ ॥ શરીર મૃત્યું પામ્યું, ઇટલે માટીની ગોઠીયો પ્રમાણે તથા કાણું પ્રમાણે જાણીને, બાંધવાદિ તેનો ત્યાગ કરીને, વિમુક્ત થાય છે. માત્ર ધર્મજ તેને સહાય કરવા જાય છે. ॥ ૧૦૧ ॥ દ્રવ્યાદિ સર્વ પદાર્થ ઘરમાંથી જાય છે. બાંધવાદિ સ્મશાનેથી પાછા જાય છે; તો, માત્ર શુભા-શુભ કર્મ યમમાર્ગે જનારા પુરુષનો પક્ષાપક્ષ કરવા જાય છે. ॥ ૧૦૨ ॥ શરીર અગ્નિથી દગ્ધ થાય છે. કર્મ સાથે આવે છે. પુણ્ય, પાપ વગેરે જીવ ભોગવે છે. ॥ ૧૦૩ ॥ આ દુઃસ્વકારક સંસારરૂપી મહા સાગરમાં કોઈ

એવંજાનન્નિદંસર્વેસ્વહસ્તેનૈવદીયતામ્ ॥ અનિત્યંજીવિતંયસ્માત્પશ્ચાત્કોપિનદાસ્યતિ ॥
॥ ૧૦૦ ॥ મૃતંશરીરમુત્સૃજ્યકાષ્ઠલોષ્ટસમંક્ષિતૌ ॥ વિમુક્તવાંધવાયાંતિધર્મસ્તમનુગચ્છતિ
॥ ૧ ॥ ગૃહાદર્થાનિવર્તેતેશ્મશાનાત્સર્વવાંધવાઃ ॥ શુભાશુભંકૃતંકર્મગચ્છંતમનુગચ્છતિ ॥ ૨ ॥
શરીરંવન્હિનાદગ્ધંકૃતંકર્મસહાસ્થિતમ્ ॥ પુણ્યંવાયદિવાપાપંભુંકેસર્વત્રમાનવઃ ॥ ૩ ॥ ન
કોપિકસ્યચિદ્બંધુઃસંસારેદુઃસ્વસાગરે ॥ આયાતિકર્મસંબંધાદ્યાતિકર્મક્ષયેપુનઃ ॥ ૪ ॥ મા
તૃપિતૃસુતભ્રાતૃબંધુદારાદિસંગમઃ ॥ પ્રપાયામિવજંતૂનાંનદ્યાંકાષ્ઠૌઘવચ્ચલઃ ॥ ૫ ॥

કોઈનું બંધુ (પક્ષ કરનાર) નથી. કર્મસંબંધે સ્વર્ગાદિકમાં મળે છે, તથા કર્મોનો ક્ષય થાય, ઇટલે જન્મ થયાપછી (જીવતરમાં) મળે છે. ॥ ૧૦૪ ॥ માતા, પિતા, પુત્ર, ભાઈ, મિત્ર અને સ્ત્રી વગેરે સર્વ પ્રાણીઓનો સમાગમ, પરબે પાણી પીનારાં માણસો તથા નદીના મહા પૂરનાં લાકડાંની પેઠે ચંચલ જાણવો. (જેમકે પરબે પાણી પીવા આવેલાં માણસ એક એકને મળીને, સહજ વારમાં વીસરાઈ જાય છે; તથા નદીના પૂરનાં લાકડાં થોડી વાર સાથે તળાપાપછી, કોઈને કોઈ ઠેકાણે કહાડી લે, અને કોઈને કોઈ બીજે ઠેકાણે કહાડી લેવાથી જૂદાં પડે છે તેમ.)

पुत्र, पौत्र, स्त्री, द्रव्य वगैरे कोनां ? एम मनने पूछतां निश्चय थाय छे के, कोई कोइनुं नथी; माटे स्व-
हस्ते दान करवुं ॥ १०६ ॥ मनुष्यना स्वाधिनमां ज्यांसुधी द्रव्य होय, त्यांसुधी दान करवुं. पराधीन थ-
आपछी जरापण बोली शकातुं नथी. ॥ १०७ ॥ पूर्व जन्मे दान कर्याथी, आ जन्मे मनुष्यने द्रव्यनी
प्राप्ति थाय छे; एम जाणीने, धर्मार्थे द्रव्यनो विनियोग (खरच) करवो. ॥ १०८ ॥ धर्मधकी अर्थ, मो-
क्ष तथा सकल कामनाओनी प्राप्ति थाय छे; माटे धर्म संपादन करवो. ॥ १०९ ॥ घणा द्रव्यनो ढग-

कस्यपुत्राश्चपौत्राश्चकस्यभार्याधनंचवा ॥ संसारेनास्तिकःकस्यस्वयंतस्मात्प्रदीयताम् ६
आत्मायत्तंधनंयावत्तावद्विप्रेसमर्पयेत् ॥ पराधीनेधनेजातेनकिंचिद्वक्तुमुत्सहेत् ॥ ७ ॥ प
र्वजन्मकृतादानादत्रलब्धंधनंबहु ॥ तस्मादेवंपरिज्ञायधर्मार्थंदीयतांधनम् ॥ ८ ॥ धर्मा
त्संजायतेर्थश्चधर्मात्कामोभिजायते ॥ धर्मएवापवर्गायतस्माद्धर्मसमाचरेत् ॥ ९ ॥ श्रद्ध
याधार्यतेधर्मोबहुभिर्नार्थराशिभिः ॥ निष्किंचनाहिमुनयःश्रद्धावंतोदिवंगताः ॥ १० ॥ प
त्रंपुष्पंपलंतोयंयोमेभक्त्याप्रयच्छति ॥ तदहंभक्त्युपहतमश्रामिप्रयतात्मनः ॥ ११ ॥ त
स्मादवश्यंदातव्यंतदादानंविधानतः ॥ अल्पंवाबहुवेतीमागणनानैवकारयेत् ॥ १२ ॥

लो दानमां आपवाथी धर्म (पुण्य) थतुं नथी. धर्म समय अति श्रद्धा होय, तो, धर्म सफल थाय छे.
पूर्वना ऋषिओ निष्किंचन (धनवगरना) छतांपण, मात्र श्रद्धानेलीधेज स्वर्गे गया. ॥ ११० ॥ पत्र
(पानडां); पुष्प, फल तथा जल वगैरे मने जे पुरुष भक्तिभावथी समर्पण करे, तेज हुं ग्रहण (स्वी-
कार, अंगिकार) करुं छुं; ॥ १११ ॥ माटे विधिपूर्वक दान अवश्य करवुं. थोडुं के घणुं द्रव्य खरचीने
दान आप्युं होय, तो, तेनी गणना (गणतरी) करवी नहीं. ॥ ११२ ॥ ॥ ॥

ગ.પુ.
૪૭

પિતા મૃત્યુકાલાતુર થાય, તે સમય જે પુત્ર પિતાના હાથથી દાન કરાવે છે, તે પુત્ર ધર્માત્મા જાણવો. તેને દેવો પૂજે છે. ॥ ૧૧૩ ॥ જે પુત્રે પોતાનાં માતાપિતા દ્રવ્ય સ્વરૂપ, તેણે પોતાનાપણ પુત્રપૌત્રાદિકો સહિત દેહ પવિત્ર કર્યો એમ જાણવું. ॥ ૧૧૪ ॥ પિતાના ઉદ્દેશથી દ્રવ્ય સ્વરૂપે તો સો ગણું, માતુના ઉદ્દેશથી હજાર ગણું, બેહેનના ઉદ્દેશથી સ્વરૂપે તો દશહજાર ગણું અને બંધુના ઉદ્દેશથી દ્રવ્ય સ્વરૂપે, તો, અક્ષય ફલ તથા પુણ્યની પ્રાપ્તિ થાય છે. ॥ ૧૧૫ ॥ દાન કરનારને માયાદિ ઉપદ્રવ ઉત્પન્ન થતો નથી, ન-

ધર્માત્માચસપુત્રોર્વેદૈવતૈરપિપૂજ્યતે ॥ દાપયેદ્યસ્તુદાનાનિપિતરંદ્યાતુરંભુવિ ॥ ૧૩ ॥ પિત્રોર્નિમિત્તંયદ્વિત્તંપુત્રૈઃપાત્રેસમર્પિતમ્ ॥ આત્માપિપાવિતસ્તેનપુત્રપૌત્રપ્રપૌત્રકૈઃ ॥ ૧૪ ॥ પિતુઃશતગુણંપુણ્યંસહસ્રંમાતુરેવચ ॥ ભગિનીદશસાહસ્રંસોદરેદત્તમક્ષયમ્ ॥ ૧૫ ॥ નચૈવોપદ્રવાદાતુર્નવાનરકયાતનાઃ ॥ મૃત્યુકાલેચનભયંયમદૂતસમુદ્રવમ્ ॥ ૧૬ ॥ યદિલોભાન્નયચ્છંતિકાલેદ્યાતુરસંજકે ॥ મૃતાઃશોચંતિતેસર્વેકદર્યાઃપાપિનઃસ્વગ ॥ ૧૭ ॥ પુત્રાઃપૌત્રાઃસહભ્રાત્રાસગોત્રાઃસુહૃદસ્તુયે ॥ દદંતિનાતુરેદાનંબ્રહ્મદાસ્તેનસંશયઃ ॥ ૧૮ ॥ ઇતિશ્રીગરુડપુરાણેસારોદ્ધારેઆતુરદાનનિરૂપણોનામાષ્ટમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮ ॥ ॥

રકયાલા થતી નથી, તથા મૃત્યુકાલે યમદૂતોનો ભયપણ નથી. ॥ ૧૧૬ ॥ પિતા વગેરે આતુર છતાં, દ્રવ્યના લોભથી પિતાને પોંદોંચવાસારુ દાનધર્મ કરતો નથી, તે ક્રુપણ અને પાપી પુરુષ મૃત્યુ પામ્યાપછી અતિ શોક કરે છે. ॥ ૧૧૭ ॥ મરનારના પુત્ર, પૌત્ર, બંધુ, સગાં, મિત્ર વગેરે તેના આતુરકાલે દાન આપતાં નથી, તે નિશ્ચે બ્રહ્મદાતક જાણવાં. ॥ ૧૧૮ ॥ ઇતિ શ્રી ગરુડપુરાણે સારોદ્ધારે આતુરદાન નિરૂપણોનામાષ્ટમો ડધ્યાયઃ ॥ ૮ ॥ ॥

॥

॥

॥

॥

गरुड प्रश्न पूछे छे, हे भगवान्, आपें मने आतुरकाले जे जे दान कराववानुं कह्युं, तेथी हुं पवित्र थयो
छुं; परंतु स्वरेखरो मृत्युकाल पासें आवे, त्यारे शां शां कृत्य करवां? ते हवे मने कृपा करीने कहो. ॥ १ ॥
भगवान् कहे छे. हे गरुड, हवे तमने मनुष्य प्राणीनो देह त्याग थती वखतनो विधि कह्युं छुं. के, जे वि-
धिथी मनुष्य मुआपछी सद्गतिने पामे. ॥ २ ॥ कर्मने योगे जे वखत जीव देहने त्याग करे छे, ते वखत तुल-
सीवृक्षनी पासें गायना छाणथी चोको करवो. ॥ ३ ॥ पछी ते चोकामां दर्भ (डाभडो) तथा तल बेरवा, तथा

॥ गरुडवाच ॥ कथितंभवतासम्यग्दानमातुरकालिकम् ॥ म्रियमाणस्ययत्कृत्यंतदिदा
नीवदप्रभो ॥ १ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ शृणुताक्षर्यप्रवक्ष्यामिदेहत्यागस्यतद्विधिम् ॥
मृतायेनविधानेनसद्गतिंयांतिमानवाः ॥ २ ॥ कर्मयोगाद्यदादेहीमुंचत्यत्रनिजंवपुः ॥ तु
लसीसन्निधौकुर्यान्मण्डलंगोमयेनतु ॥ ३ ॥ तिलांश्चैवविकीर्याथदर्भांश्चैवविनिक्षिपेत् ॥
स्थापयेदासनेशुभ्रेशालिग्रामशिलांतदा ॥ ४ ॥ शालिग्रामशिलायत्रपापदोषभयापहा ॥
तत्सन्निधानमरणान्मुक्तिर्जतोःसुनिश्चिता ॥ ५ ॥ तुलसीविटपच्छायायत्रास्तिभवताप
हा ॥ तत्रैवमरणान्मुक्तिःसर्वदादानदुर्लभा ॥ ६ ॥ तुलसीविटपस्थानंगृहेयस्यावतिष्ठ
ते ॥ तद्गृहंतीर्थरूपंहिनयांतियमकिंकराः ॥ ७ ॥

६५

६५

तेनी पासें सफेद आसनपर शालिग्रामनी शिला स्थापन करवी. ॥ ४ ॥ जेनी पासें पाप, भय तथा दोषनो
नाश करनारि शालिग्रामनी शिला छतां, मरण प्राप्त थाय, तो, तेने निःसंशय मुक्ति प्राप्त थाय छे. ॥ ५ ॥
संसारनो ताप दूर करनार तुलसीवृक्षनी छायानीचे मरण प्राप्त थाय, तो, दान कर्येथी जे मुक्तिनी प्राप्ति न
थाय, ते मुक्तिनी प्राप्ति थाय छे. ॥ ६ ॥ जेने घेर तुलसीनुं वृक्ष छे, तेनुं घर तीर्थ समान पवित्र जाणवुं. ॥ ७ ॥

તુલસીને માંજરો આવી હોય તૈમ છતાં, જે પ્રાણનો ત્યાગ કરે છે, તે કદાપિ સઘઢાં પાપોથી ભરપૂર હોય, તોપણ ધમ તેના સામુ જોવાને શકતા નથી. ॥ ૮ ॥ તુલસીનું પાન મુખમાં મૂક્યા છતાં, તલવાઢા દર્ભાસંનપર જે મરણ પામે, તે કદાપિ પુત્રહીન હોય, તોપણ તે સ્વર્ગે જાય છે. એમાં સંશય નથી. ॥ ૯ ॥ તલ, દર્ભ, અને તુલસી એ ત્રણે પવિત્ર છે, તો, દુર્ગતીએ જતાં, એ તીલાદિક તેનું નિવારણ કરે છે. ॥ ૧૦ ॥ હે ગરુડ, મારા પરસેવાથકી તલ ઉત્પન્ન થયા છે, માટે તે પવિત્ર જાણવા, તો, તલનો ઉપયોગ કરવો; કરે,

તુલસીમંજરીયુક્તોયસ્તુપ્રાણાન્વિમુંચતિ ॥ યમસ્તંનેક્ષિતુંશક્તોયુક્તંપાપશતૈરપિ ॥ ૮ ॥ ત
સ્યાદલંમુખેકૃત્વાતિલદર્ભાસનેમૃતઃ ॥ નરોવિષ્ણુપુરંયાતિપુત્રહીનોપ્યસંશયઃ ॥ ૯ ॥ તિ
લાઃપવિત્રાસ્ત્રિવિધાદર્ભાશ્ચતુલસીરપિ ॥ નરંનિવારયંત્યેતેદુર્ગતિંયાંતમાતુરમ્ ॥ ૧૦ ॥ મ
મસ્વેદસમુદ્ભૂતાયતસ્તેપાવનાસ્તિલાઃ ॥ અસુરાદાનવાદૈત્યાવિદ્રવંતિતિલૈસ્તતઃ ॥ ૧૧ ॥
દર્ભાવિભૂતિર્મેતાક્ષર્યમમરોમસમુદ્ભવાઃ ॥ અતસ્તસ્પર્શનાદેવસ્વર્ગંગચ્છંતિમાનવાઃ ॥ ૧૨ ॥
કુશભૂલેસ્થિતોબ્રહ્માકુશમધ્યેજનાર્દનઃ ॥ કુશાગ્રેશંકરોદેવસ્ત્રયોદેવાઃકુશેસ્થિતાઃ ॥ ૧૩ ॥
અતઃકુશાવન્દિમંત્રતુલસીવિપ્રધેનવઃ ॥ નૈતેનિર્માલ્યતાંયાંતિક્રિયમાણાઃપુનઃપુનઃ ૧૪

તો, અસુર, દાનવ તથા દૈત્ય ત્યાંથી પલાયન (નાશી જવું) કરે છે. ॥ ૧૧ ॥ દર્ભ મારા હંઆટાંથી ઉત્પન્ન થયા છતાં, મારી વિભૂતિ છે; માટે તેનો સ્પર્શ થતાંજ મનુષ્ય સ્વર્ગે જાય છે. ॥ ૧૨ ॥ દર્ભના મૂલમાં બ્રહ્મદેવ, મધ્ય ભાગે વિષ્ણુ અને ટોચે શંકર એવા ત્રણ દેવ સ્થિત છે; ॥ ૧૩ ॥ માટે કુશ (ડામ), અગ્ની, મંત્ર, તુલસી, ધેનૂ (ગાય) અને બ્રાહ્મણ એઓનો ફરી ફરી ઉપયોગ કરે, તો, તેઓ કોઈ રીતે અયોગ્યતાને પામતાં નથી. ॥ ૧૪ ॥

॥

॥

॥

॥

પરંતુ પિંડદાનમાં વપરાણ્ણો ઢાઢ નિર્માલ્ય થાય છે. બ્રાહ્મણ ઁકોતિષ્ઠાદિ શ્રાદ્ધમાં ઢોજન કરે, તો, તે નિર્માલ્ય થાય છે. નીચ જાતિના પુરુષના મુલ્લમાં મંત્ર, તથા તેના ઘરમાં તુલસી અને ગાય હોય, તો, અપવિત્ર થાય છે. ચિતામાનો અગ્નિ અપવિત્ર થાય છે. ॥ ૧૫ ॥ ગાયના છાણથી લીંપીને દર્ભવડે સંસ્કારયુક્ત કરેલા ચોકામાં મૃત્યુ પામનારને સુવાડવો, અંતરીક્ષ (અદ્ધર) જીવ જવા દેવો નહીં. ॥ ૧૬ ॥ ચોકો કરે ઁટલે તે ઠેકાણે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, અગ્નિ વગેરે દેવો આવે છે; માટે ચોકો અવશ્ય કરવો. ॥ ૧૭ ॥ પૃથ્વી સદા પવિત્ર છે; પરંતુ જે

દર્ભા:પિંડેષુનિર્માલ્યાબ્રાહ્મણા:પ્રેતઢોજને ॥ મંત્રાગૌસ્તુલસીનીચેચિતાયાંચહુતાશન: ૧૫
ગોમયેનોપલિષ્ઠેતુદર્ભાસ્તરણસંસ્કૃતે ॥ ઢૂતલેહ્યાતુરંકુર્યાદંતરિક્ષંવિવર્જયેત્ ॥ ૧૬ ॥ બ્ર
હ્માવિષ્ણુશ્ચરુદ્રશ્ચસર્વેદેવાહુતશન: ॥ મંડલોપરિંતિષ્ઠંતિતસ્માત્કુર્વીતમંડલમ્ ॥ ૧૭ ॥ સ
ર્વત્રવસુધાપૂતાલેપોયત્રનવિદ્યતે ॥ યત્રલેપ:કૃતસ્તત્રપુનર્લેપેનશુધ્યતિ ॥ ૧૮ ॥ રાક્ષસા
શ્ચપિશાચાશ્ચઢૂતા:પ્રેતાયમાનુગા: ॥ અલિપ્તદેશેસ્વટ્ટાયામંતરિક્ષેવિશંતિચ ॥ ૧૯ ॥ અતો
ગ્નિહોત્રંશ્રાદ્ધંચબ્રહ્મઢોજ્યંસુરાર્ચનમ્ ॥ મંડલેનવિનાઢૂમ્યામાતુરંનૈવકારયેત્ ॥ ૨૦ ॥ લિ
પ્તઢૂમ્યામત:કૃત્વાસ્વર્ણંરત્નંમુલ્લેક્ષિપેત્ ॥ વિષ્ણો:પાદોદકંદદ્યાચ્છાલિગ્રામસ્વરૂપિણ: ૨૧

ઠેકાણે લીંપીને ઉપયોગ કર્યો હોય, તે ઠેકાણે ફરી લીંપવાથી પવિત્ર થાય છે. ॥ ૧૮ ॥ રાક્ષસ, પિશાચ, ઢૂત, પ્રેત અને યમદૂત ઁ સર્વે વગર લીંપેલી જગ્યામાં, અંતરીક્ષ કે સ્વાટલા અથવા પાટપર પ્રવેશ કરે છે. ॥ ૧૯ ॥ માટે અગ્નિહોત્રકર્મ, શ્રાદ્ધકર્મ, બ્રહ્મઢોજન તથા દેવપૂજા લીંપીગુપીને પૃથ્વી પવિત્ર કર્યાવિના કરવાં નહીં; તેમજ મરણાતુરનેપણ અલીપ્ત જગ્યા ઁ સુવાડવો નહીં; ॥ ૨૦ ॥ માટે ગાયના છાણવડે લીંપેલી ઢૂમીપર તેને સુવાડવો, અને મોંમાં સુવર્ણ તથા રત્ન ઁં બેડ મૂકવાં, તથા શાલિગ્રામનું ચરણાંમૃત મુલ્લમાં મૂકવું. ॥ ૨૧ ॥

जे मनुष्य शालिग्रामना चरणामृतनुं एक विंदु पान करे, ते सर्वे पापोधकी निर्मुक्त थइने, वैकुंठ पाम-
शे. ॥ २२ ॥ पछी महा पातकोनो नाश करनारुं गंगोदक मुखमां मूकवुं. के, जेथी करीने सकल ती-
र्थोनां स्नाननुं तथा सकल प्रकारनां दानोनुं फल प्राप्त थाय छे. ॥ २३ ॥ शरीरने पवित्र करनारुं चांद्रा-
यणव्रत हजार वखत करे, के, गंगाजलनुं पान करे, तो, एं बेउनां पुण्य समान छे. ॥ २४ ॥ अग्निमां
रु पडतांज जेम नाश पामे छे, तेम गंगोदकनुं पान (पीवुं) करवाथी सकल पातको भस्म थाय छे.

शालिग्रामशिलातोयंयःपिबेद्विंदुमात्रकम् ॥ ससर्वपापनिमुक्तोवैकुंठभुवनं व्रजेत् ॥ २२ ॥
ततो गंगाजलं दद्यान्महापातकनाशनम् ॥ सर्वतीर्थकृतस्नानदानपुण्यफलप्रदम् ॥ २३ ॥
चांद्रायणं चरेद्यस्तु सहस्रं कायशोधनम् ॥ पिबेद्यश्चैव गंगां भः समौ स्यातामुभावपि ॥ २४ ॥
अग्निं प्राप्य यथा ताक्षर्यं तूलराशिर्विनश्यति ॥ तथा गंगां बुधानेन पातकं भस्मसाद्भवेत् ॥ २५ ॥
यस्तु सूर्यांशुसंतप्तं गंगं यः सलिलं पिबेत् ॥ ससर्वयोनिनिर्मुक्तः प्रयाति सदनं हरेः ॥ २६ ॥
नद्योजलावगाहेन पावयंती तिराजनान् ॥ दर्शनात्स्पर्शनात्पानात्तथा गंगेति कीर्तनात् ॥ २७ ॥
पुनात्यपुण्यान्पुरुषान् शतशोथसहस्रशः ॥ गंगा तस्मात्पिबेत्तस्या जलं संसारतारकम् ॥ २८ ॥

॥ २५ ॥ जे मनुष्य सूर्यकिरणथी तपेला गंगोदकनुं पान करे, ते सकल पापोधकी मुक्त थइने, वि-
ष्णुना वैकुंठने पामशे. ॥ २६ ॥ बीजी सकल नदीओ, तेओमां स्नान करवाथी पवित्र करे छे; अने गं-
गा तो दर्शन, स्पर्शन, पान अने कीर्तन ए चारमांती कोइपण क्रियाथी. ॥ २७ ॥ सहस्रावधी (हजारो)
पातकी पुरुषोने मुक्त करे छे; माटे संसारथकी तारनारुं एवुं जे गंगानुं उदक (जल), तेनुं पान क-
रवुं. ॥ २८ ॥

કંઠઃપ્રાણ સમય જે મનુષ્ય ગંગા ગંગા એવો જપ કરે છે, તે મુઆપછી વિષ્ણુના પુરને પામે છે. તે પૃથ્વીપર ફરીથી જન્મ પામે નહીં. ॥ ૨૯ ॥ પ્રાણોત્ક્રમણ (મૃત્યુ) સમય શ્રદ્ધાસહિત મનવડે જે જન ગંગાનું ચિતન કરશે, તેપણ ઉત્તમ ગતિને પામશે; ॥ ૩૦ ॥ માટે ગંગાનું ધ્યાન કરવું, ગંગાનું માનસિક સ્મરણ કરવું અને તેમના જલનું પાન કરવું. પછી મોક્ષ આપનારું ભાગવત વની શકે તેટલું શ્રવણ કરવું. ॥ ૩૧ ॥ મૃત્યુકાલે જે જન શ્લોક, અર્ધો શ્લોક અથવા પા શ્લોક ભાગવતનો ઉચ્ચારણ કરે છે, તેની મોક્ષધર્મી પુનરાવૃત્તિ (ફરી જન્મ) થતી

ગંગાગંગેતિયોબ્રૂયાત્પ્રાણૈઃકંઠગતૈરપિ ॥ મૃતોવિષ્ણુપુરંયાતિનપુનર્જાયતેભુવિ ॥ ૨૯ ॥ ઉત્ક્રામદ્વિશ્વયઃપ્રાણૈઃપુરુષઃશ્રદ્ધયાન્વિતઃ ॥ ચિંતયેન્મનસાગંગાસોપિયાતિપરાંગતિમ્ ૩૦. અતોધ્યાયેન્નમેદ્ગંગાસંસ્મરેત્તજ્જલંપિબેત્ ॥ તતોભાગવતંકિંચિચ્છણુયાન્મોક્ષદાયકમ્ ૩૧ શ્લોકંશ્લોકાર્ધપાદંવાયંતેભાગવતંપઠેત્ ॥ નતસ્યપુનરાવૃત્તિર્બ્રહ્મલોકાત્કદાચન ॥ ૩૨ ॥ વેદોપનિષદાંપાઠાચ્છિવવિષ્ણુસ્તવાદપિ ॥ બ્રાહ્મણક્ષત્રિયવિશાંમરણંમુક્તિદાયકમ્ ॥ ૩૨ ॥ પ્રાણપ્રયાણસમયેકુર્યાદનશનંસ્વગ ॥ દદ્યાદાતુરસંન્યાસંવિરક્તસ્યદ્વિજન્મનઃ ॥ ૩૪ ॥ સંન્યસ્તમિતિયોબ્રૂયાત્પ્રાણૈઃકંઠગતૈરપિ ॥ મૃતોવિષ્ણુપુરંયાતિનપુનર્જાયતેભુવિ ॥ ૩૫ ॥

નથી. ॥ ૩૨ ॥ બ્રાહ્મણે વેદ અને ઉપનિષદો ભણી જવાં. ક્ષત્રીયાદિકોણ શિવ તથા વિષ્ણુનું સ્તવન (સ્તુતિ) કરવું; ઇટલે તેથી તેમને અંતકાલે મુક્તિની પ્રાપ્તિ થાય છે. ॥ ૩૩ ॥ ભગવાન કહે છે. હે ગરુડ, પ્રાણના પ્રયાણસમય ઉપવાસ કરવો, અને વૈરાગ્ય પાઠનારા બ્રાહ્મણને આતૂર સંન્યાસ આપવો. ॥ ૩૪ ॥ કંઠે પ્રાણ હોય ત્યાંસુધી હું સંન્યાસી છું એમ જે પુરુષ કહે છે, તે મુઆપછી વૈકુંઠમાં જાય છે. તેને ફરી જન્મ લેવાનો નથી. ॥ ૩૫ ॥

॥

॥

॥

॥

૧ રીતે જેનો વિધિ થયા છતાં, જે ધાર્મિક છે, તેના પ્રાણ સુખથી છતાં, ઊર્ધ્વ ચિદ્રો એ થઈને જાય છે. ॥ ૩૬ ॥
મુખનું ચિદ્ર ૧, ચક્ષુનાં ૨, નાસિકાનાં ૨ તથા કર્ણનાં ૨. એ રીતનાં ઊર્ધ્વ ચિદ્રો સાત છે. પુણ્યવાનનો પ્રાણ
૧ સાત ચિદ્રોમાના કોઈપણ ચિદ્રો અથવા ચિદ્રે થઈને જાય છે. ॥ ૩૭ ॥ પ્રાણ તથા અપાન એ બે વાયુ નાભિ
સ્થલમાં મળેલા છતાં, જે વસ્તુ તેઓ જૂદા પડે છે, તે વસ્તુ પ્રાણરૂપી વાયુ સૂક્ષ્મ થઈને, શરીરમાંથી ની-
કળી જાય છે. ॥ ૩૮ ॥ પછી શરીર નીચે પડે છે; તે એમ કે, જેમ એકાદુ વૃક્ષ નિરાધાર થવાથી નીચે પડે

એવંજાતવિધાનસ્યધાર્મિકસ્યતદાસ્વગ ॥ ઊર્ધ્વચ્છિદ્રેણગચ્છંતિપ્રાણાસ્તસ્યસુખેનહિ ૩૬
મુખંચચક્ષુષીનાસેકર્ણોદ્ધારાણિસપ્તચ ॥ એભ્યઃસુકૃતિનોયાંતિયોગિનસ્તાલુરંધ્રતઃ ॥૩૭॥
અપાનાન્મિલિતપ્રાણૌયદાહિભવતઃપૃથક્ ॥ સૂક્ષ્મીભૂતાતદાવાયુર્વિનિષ્ક્રામતિપુતલાત્
॥૩૮॥ શરીરંપતતેપશ્ચાન્નિર્ગતેમરુતીશ્વરે ॥ કાલાહતંપતત્યેવંનિરાધારોયથાદ્રુમઃ ॥૩૯॥
નિર્વિચેષ્ટંશરીરંતુપ્રાણૈર્મુક્તંજુગુપ્સિતમ્ ॥ અસ્પૃશ્યંજાયતેસદ્યોદુર્ગંધંસર્વનિદિતમ્ ॥૪૦॥
ત્રિધાવસ્થાશરીરસ્યકૃમિવિટ્ભસ્મરૂપતઃ ॥ કિંર્ગર્વઃક્રિયતેદેહેક્ષણવિધ્વંસિભિર્નરૈઃ ॥૪૧॥
પૃથિવ્યાંલીયતેપૃથ્વીઆપશ્ચૈવતથાપ્સુચ ॥ તેજસ્તેજસિલીયેતસમીરસ્તુસમીરણે ॥૪૨॥

છે તેમ. ॥ ૩૯ ॥ પ્રાણે શરીરનો ત્યાગ કર્યો, એટલે તે તત્કાલ ચેષ્ટાહીન છતાં નિંદ્રા થાય છે, તથા ત-
ત્કાલ અસ્પૃશ્ય તથા દુર્ગંધયુક્ત થઈને, સર્વનિદિત થાય છે. ॥ ૪૦ ॥ હે ગરુડ, આદેહની ત્રણ અવસ્થાઓ
છે, તે એવી કે, બાળ્યો ન હોય તો તેને કીડા પડે છે, બાળે તો ભસ્મ થાય છે તથા બીજા જીવોં સ્વાય
તો તેની વિષ્ટા થાય છે. એ રીતે આ શરીર ક્ષણિક છતાં, મનુષ્યો ગર્વ શામાટે કરે છે? ॥૪૧॥ પ્રાણ જાય એટલે પૃ-
થ્વીના અંશનો લય પૃથ્વીમાં, ઉદક-(જલ)નો ઉદકમાં, તેજનો તેજમાં તથા વાયુનો વાયુમાં લય થાય છે. ૪૨

આકાશનો અંશ આકાશમાં લય થાય છે. પરમેશ્વર રૂપી પરબ્રહ્મ સર્વત્ર વ્યાપક છે, કે, જે નિત્ય મુક્ત, જગ-
ત્સાક્ષી અને અજરામર છે. ॥ ૪૩ ॥ અને જીવ સર્વેં દ્રિયોયુક્ત છતાં, શબ્દાદિ વિષયથી ઘીંટાણો છે, તથા
કામ, રાગ વગેરેથી યુક્ત છતાં, કર્મરૂપી કોશ-(પડદો) ઘાઘો છે. ॥ ૪૪ ॥ એ રીતનો જીવ પુણ્યવાસનાવાઘો થ-
ઈને, સ્વકર્મે પ્રાપ્ત થયેલા દેહમાં પ્રવેશિત થાય છે. એ બાબત દષ્ટાંત. જેમ એકાદુ પ્રથમનું ઘર વઢી જાય, એટલે
ઘીંટા ઘરમાં પ્રવેશી કરે છે તેમ. ॥ ૪૫ ॥ તે વચ્ચે જોને લગતી નાની નાની ઘંટડીઓ હોય છે, એવું વિમાન લે-

આકાશશ્ચ તથા કાશો સર્વવ્યાપી ચંકરઃ ॥ નિત્યમુક્તો જગત્સાક્ષી આત્મા દેહેષ્વજો મરઃ ૪૩
સર્વેંદ્રિયયુતો જીવઃ શબ્દાદિવિષયૈર્વૃતઃ ॥ કામરાગાદિભિર્યુક્તઃ કર્મકોશસમન્વિતઃ ॥ ૪૪ ॥
પુણ્યવાસનયાયુક્તો નિર્મિતે સ્થેન કર્મણા ॥ સપ્રવિશ્ય નવેદેહેઽગ્રહેદગ્ધેયથાગૃહી ॥ ૪૫ ॥ ત
દાવિમાનમાદાયકિંકિણીજાલમાલિયત્ ॥ આયાંતિ દેવદૂતાશ્ચ લસન્નામરશોભિતાઃ ૪૬
ધર્મતત્ત્વવિદઃ પ્રાજ્ઞાઃ સદાધાર્મિકવલ્લભાઃ ॥ તદૈનંકૃતકૃત્યં સ્વર્વિમાને નનયંતિ તે ॥ ૪૭ ॥ સુ
દિવ્યદેહો વિરજાંભરત્ત્વસુવર્ણરત્નાભરણૈરુપેતઃ ॥ દાનપ્રભાવાત્સમહાનુભાવઃ પ્રાપ્નોતિ ના
કંસુરપૂજ્યમાનઃ ॥ ૪૮ ॥ ઇતિ શ્રી ગરુડપુરાણે સારોદ્ધારે મૃત્યુમાણકૃત્યનિરૂપણોનામ નવ
મોઽધ્યાયઃ ॥ ૧ ॥ ॥

ઈને, ચામરાદિકથી સુશોભિત એવા દેવદૂતો આવે છે. ॥ ૪૬ ॥ જે દેવદૂત ધર્મતત્ત્વવેત્તા છતાં, જેઓને ધાર્મિક
જન અતિ પ્રિય છે, એવા ભગવાનના પારસદ આવીને, તેને વિમાનમાં બેસાડીને, સ્વર્ગે લેઈ જાય છે. ॥ ૪૭ ॥
તે સમય દિવ્ય દેહ ધારણ કરીને, તથા ગઢામાં પુષ્પમાઘા ઘાલીને, દેવોમાં મનાયેલો એવો એ જીવ સ્વર્ગે
જાય છે. ॥ ૪૮ ॥ ઇતિ શ્રી ગરુડપુરાણે સારોદ્ધારે મૃત્યુમાણકૃત્યનિરૂપણોનામ નવમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧ ॥ ॥

गरुड भगवानने प्रश्न पूछता हवा. हे प्रभु, पुण्वाननो देह दहन करवानुं विधान मने कहो, तथा पतिव्रता स्त्रीनो महिमा कहो. ॥ १ ॥ भगवान कहे छे. हे गरुड, हुं तमने और्ध्वदेहिक कर्मनो सकल विधि कहुं छुं. के, जे करवाथी पुत्रपौत्रादि पितृऋणधकी मुक्त थाय छे. ॥ २ ॥ घणुं दान करवाथी फल शुं? पुत्रे पोतानां माबापनां अंतेष्टी (दशाश्रद्धादि कर्म) अवश्य करवां. के, जे करवाथी पुत्रने अग्निष्टोमनुं सदृश फल प्राप्त थाय; ॥ ३ ॥ माटे ते समय पुत्रे शोकनो त्याग करीने, सकल पापधकी मुक्त थवासारु बांधवोसहित मुडन

॥ गरुडउवाच ॥ ॥ देहदाहविधानंचवदसुकृतिनांविभो ॥ सतीयदिभवेत्पत्नीतस्याश्रम हिमांवद ॥ १ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ शृणुताक्षर्यप्रवक्ष्यामिसर्वमेवौर्ध्वदेहिकं ॥ यत्कृत्वापुत्रपौत्राश्चमुच्यन्तेपैतृकादृणात् ॥ २ ॥ किंदत्तैर्बहुभिर्दानैःपित्रोरंत्येष्टिमाचरेत् ॥ तेनाग्निष्टोमसदृशंपुत्रःफलमवाप्नुयात् ॥ ३ ॥ तदाशोकंपरित्यज्यकारयेन्मुंडनंसुतः ॥ समस्तबांधवैर्युक्तःसर्वपापापनुत्तये ॥ ४ ॥ मातापित्रोर्मृतौयेनकारितंमुंडनंनहि ॥ आत्मजःसकथंज्ञेयःसंसारार्णवतारकः ॥ ५ ॥ अतोमुंडनमावश्यंनखकक्षविवर्जितम् ॥ ततःस बांधवःस्नात्वाधौतवस्त्राणिधारयेत् ॥ ६ ॥ सद्योजलंसमानीयततस्तंस्नापयेच्छवम् ॥ मंडयेच्चंदनैःस्त्रग्भिर्गंगामृत्तिकयाथवा ॥ ७ ॥

(हजामत) करावबुं. ॥ ४ ॥ माता के पिता मुआ छतां, पुत्र मुडन करावे नहीं, तो, तेने संसार रूपी समुद्रधकी मुक्त करनारो शी रीते जाणवो? ॥ ५ ॥ माटे पुत्रे नख अने बगलमांहेना बाळ कढावीने, मुडन करावबुं. पछी सकल बांधवोसहित स्नान करीने, धोएलां वस्त्र पहेरवां. ॥ ६ ॥ पछी पाणी आणीने ए प्रेतने स्नान करावबुं, अने तेना शरीरे चंदन तथा गंगानी मृत्तिका चोपडीने, तेने पुष्पोनी मालाओ घालवी. ॥ ७ ॥

अने नविन वस्त्रवडे आच्छादन कर्यापछी नाम तथा गोत्रनो उच्चार करीने, संकल्पपूर्वक दक्षिणासहित
अप सव्यपणे ॥ ८ ॥ मृतस्थाने मरनारना नामथीज पिंडदान करवुं; एटले पृथ्वीनी अधिष्ठात्री देव सं-
तुष्ट थाय छे. ॥ ९ ॥ पछी घरना बारणाआगळ पिंड आपवो; एटले एं पिंडथी भूतगणमाना जे दुर्गत
एटले गतिनो अवरोध करनारा होय छे, ते संतुष्ट थाय छे. ॥ १० ॥ पछी घरमानी पुत्रवधुओ बगेरेअं
तेने प्रदक्षिणा करीने, तेनुं पूजन करवुं. पछी वीजा बांधवोसहित पुत्रे ते प्रेतने स्वभे लेवुं. ॥ ११ ॥ जे

नवीनवस्त्रैःसंच्छाद्यतदापिंडंसदक्षिणम् ॥ नामगोत्रंसमुच्चार्यसंकल्पेनापसव्यतः ॥ ८ ॥
मृत्युस्थानेश्वोनामतस्यनाम्नाप्रदापयेत् ॥ तेनभूमिर्भवेत्तुष्टातदधिष्ठातृदेवता ॥ ९ ॥ द्वा
रदेशेभवेत्पांथस्तस्यनाम्नाप्रदापयेत् ॥ तेननैवोपघातायभूतकोटिषुदुर्गताः ॥ १० ॥ ततः
प्रदक्षिणांकृत्वापूजनीयःस्नुपादिभिः ॥ स्कंधःपुत्रेणदातव्यस्तदान्यैर्बांधवैःसहं ॥ ११ ॥
धृत्वास्कंधेस्वपितरंयःश्मशानायगच्छति ॥ सोश्वमेधफलंपुत्रोलभतेचपदेपदे ॥ १२ ॥ नी
त्वास्कंधेस्वपृष्ठेकेसदातातेनलालितः ॥ तदैवतदृणान्मुच्येन्मृतंस्वपितरंवहेत् ॥ १३ ॥ त
तोर्धमार्गेविश्रामंसंमार्ज्याभ्युक्ष्यकारयेत् ॥ संस्नाप्यभूतसंज्ञायतस्मैतेनप्रदापयेत् ॥ १४

पुत्र पोताना बापने स्वभापर स्मशानमां लेइ जाय छे, तेने डगले डगले अश्वमेध यज्ञ कर्यानुं फल प्राप्त
थाय छे. ॥ १२ ॥ पुत्रनी बाल्यावस्थामां पिताए तेने स्वभे तथा खोळामां लेइने, तेने लाड करेलां; माटे
ते पुत्रे तेना अंतकाले तेने पोताना स्वभे करीने स्मशानमां लेइ जवाथी, ते पुत्र पितृऋणथकी मुक्त था-
य छे. ॥ १३ ॥ पछी मार्गमांथी स्मशानमां जाय ते वस्वते ते ठेकाणे जलवडे पृथ्वीने पवित्र करीने, प्रे-
तने स्नान करावीने, भूत नामना प्रेतने पिंडदान करवुं. ॥ १४ ॥

॥

॥

पिशाच, राक्षस, यक्ष अने त्यांनी दिशाओनो आश्रय करीने निवास करनाराओ ए सर्वने पिंडदान आपुं. ए पिंडदान न करे तो, त्यांना पिशाचादि एं प्रेतनुं मांस भक्षीने, दहन करवामां अयोग्यता संपादन करे छे. ॥ १५ ॥ पछी प्रेतनुं माथु उत्तरतरफ राखवुं, अने दहन करवासारु स्थल शोधी कहाडवुं. १६ ते एवुं के, जलवडे भूमि शुद्ध करीने, गायना छाणथी लीपीने, ए ठेकाणोनी थोडीक माटी अंगुठो तथा टचली आंगळीनी जोडेनी आंगळी भेगां करीने, उपाडी लेइ, पवित्र करी, ते ठेकाणे विधिपूर्वक

पिशाचाराक्षसायक्षायेचान्येदिक्षुसंस्थिताः ॥ तस्यहोतव्यदेहस्यनैवायोग्यत्वकारकाः १५
ततोनीलाश्मशानेषुस्थापयेदुत्तरामुखम् ॥ तत्रदेहस्यदाहार्थंस्थलं संशोधयेद्यथा ॥ १६ ॥
संमार्ज्यभूमिसंलिप्योल्लिख्योद्धृत्यचवेदिकाम् ॥ अभ्युक्ष्योपसमाधायवन्हितत्रविधानतः
॥ १७ ॥ पुष्पाक्षतैरथाम्यर्च्यदेवंक्रव्यादसंज्ञकम् ॥ लोमभ्यस्त्वनुवाक्येनहोमंकुर्याद्यथा
विधि ॥ १८ ॥ त्वंभूतभृज्जगद्योनिस्त्वंभूतपरिपालकः ॥ मृतःसांसारिकस्तस्मादेनंत्वंस्वर्ग
तिंनय ॥ १९ ॥ इतिसंप्रार्थयित्वाग्निंचितांतत्रैवकारयेत् ॥ श्रीखंडतुलसीकाष्ठैःपलाशाश्व
त्थदारुभिः ॥ २० ॥

अग्निनी स्थापना करवी. ॥ १७ ॥ पछी ते अग्निनी पुष्पाक्षतथी क्रव्याद एवा नामथी पूजा करवी, अने बीथी लोमभ्यस्वाहा एवा वेदमंत्रवडे यथाविधि होम करवो. ॥ १८ ॥ अने ए क्रव्याद नामना अग्निनी ए मंत्रवडे प्रार्थना करवी. हे क्रव्याद, तमे सकल प्राणी मात्रने धारण करनारा छतां सकल जगतनुं कारण छो, तथा सकल जगतनुं पालन करनारा छो. आ संसारी जन मरण पाव्यो तेने तमे स्वर्गे लेइ जाओ. ॥ १९ ॥ एवी प्रार्थना करीने, जे ठेकाणे अग्नि होय ते ठेकाणे चंदन, तुलशी, खाखरो तथा पीपळानां लाकडांनी चिता करवी. ॥ २० ॥

पछी ए चितामां ए प्रेतने सुवाडीने, तेपर बे पिंड आपवा. ते एम के, एक चितापर तथा बीजो प्रेतना हाथमां प्रेत एवा नामनो आपवो. त्रण वार पिंडदान करे त्यारथी सपिंडीसुधी तेने प्रेत एवं नाम प्राप्त थाय. ॥ २१ ॥ केटलाएक प्रेतकल्प जाणनारा तेने साधक एवं नाम आपे छे; माटे ते नामथी चितापर पिंडदान करवुं; अथवा प्रेत एवा नामथी ते शबना हाथपर पिंडदान करवुं. ॥ २२ ॥ ए प्रकारे पांच पिंड आपवाथी शंबने आहुतीनी योग्यता आवे छे. कदापि ए पांच पिंड आपे नहीं, तो, प्रथम कल्या प्र-

चितामारोप्यतंप्रेतंपिंडौद्वौतत्रदापयेत् ॥ चितायांशवहस्तेचप्रेतनाम्नाखगेश्वर ॥ चिता मोक्षप्रभृतिकंप्रेतत्वमुपजायते ॥ २१ ॥ केपितंसाधकंप्राहुःप्रेतकल्पविदोजनाः ॥ चितायां तेननाम्नावाप्रेतनाम्नाथवाकरे ॥ २२ ॥ इत्येवंपंचभिःपिंडैःशवस्याहुतियोग्यता ॥ अन्यथा चोपघातायपूर्वोक्तास्तेभवन्तिहि ॥ २३ ॥ प्रेतोदत्तापंचपिंडानूहुतमादायतंतृणैःअग्निपुत्रस्तदादद्यान्नभवेत्पंचकंयदि ॥ २४ ॥ पंचकेषुमृतोयस्तुनगतिंलभतेनरः ॥ दाहस्तत्रनकर्तव्यःकृतेऽन्यमरणंभवेत् ॥ २५ ॥ आदौकृत्वाधनिष्ठार्धमेतन्नक्षत्रपंचकम् ॥ रेवत्यंतंनदाहेहं दाहेचनशुभंभवेत् ॥ २६ ॥

६५

६५

६५

६५

माणे राक्षसादि कुलनो नाश करवाने प्रवृत्त थाय छे. ॥ २३ ॥ पांच पिंडदानपछी हवन करेलो अग्नि पुत्रे उपाडीने, मरण वखत पंचक न होय तो, ते चितापर मूकवो. २४ ॥ जे नर पंचकमां मरण पामे, तेनी गति थती नथी; माटे प्रायश्चित्त सिवाय तेना देहने दहन करवो नहीं, करे, तो, बीजानुं मोत थाय छे. ॥ २५ ॥ धनिष्ठा नक्षत्रनां बे चरणे प्रारंभ थइ, रेवती नक्षत्र पूरुं थतांलगी पंचक जाणवुं. आ नक्षत्रोलगतुं मरण आवे, तो, प्रायश्चित्त सिवाय तेने गृह योग्यता आवती नथी. ॥ २६ ॥

आ नक्षत्रोमां जे मरण पामे, तेना घरमां कांडपण हानी थाय छे; अथवा पुत्रो के गोत्राइओमां कांड ने कांड पण विघ्न उत्पन्न थाय छे. ॥ २७ ॥ हे गरुड, ए सकल दोषोनी शांतीने अर्थे तमने विधि कहुं छुं. के, जे करवाथी ए नक्षत्रो होय तोपण प्रेतने दहन करी सकाय. ॥ २८ ॥ हे गरुड, ए विधि एवो के, प्रेतनी पासे दर्भनां चार पुतळां करवां, अने तेने ऋक्ष मंत्रवडे मंत्रीत करवां. ॥ २९ ॥ पछी प्रेता जयत एवा मंत्रथी संपुटीत ऋक्ष मंत्रवडे होम करवो. ॥ ३० ॥ पछी ए पुतळांसहित प्रेतने दहन करवुं, अने सपिंडीना दिवसे पुत्रे शांतिरूप विधि करवो. ॥ ३१ ॥

गृहेहानिर्भवेत्तस्य ऋक्षेष्वेपुमृतोहियः ॥ पुत्राणांगोत्रिणांचापिकाश्चिद्विघ्नः प्रजायते २७ ॥
अथवा ऋक्षमध्ये हि दाहः स्याद्विधिपूर्वकः ॥ तद्विधिते प्रवक्ष्यामि सर्वदोषप्रशान्तये ॥ २८ ॥
शवस्य निकटे ताक्षर्यनिक्षिपेत्पुत्तलांस्तदा ॥ दर्भमयांश्च चतुरऋक्षमंत्राभिमंत्रितान् ॥ २९ ॥
तप्तहेमप्रकर्तव्यं वहंति ऋक्षनामभिः ॥ प्रेता जयत मंत्रेण पुनर्होमस्तु संपुटैः ॥ ३० ॥ ततो दाहः प्रकर्तव्यस्तैश्च पुत्तलकैः सह ॥ सपिंडनदिने कुर्यात्तस्य शांतिविधिसुतः ॥ ३१ ॥ तिलपात्रं हिरण्यं च रूप्यं रत्नं यथाक्रमम् ॥ घृतपूर्णं कांस्यपात्रं दद्याद्दोषप्रशान्तये ॥ ३२ ॥ एवं शांतिविधानं तु कृत्वा दाहं करोति यः ॥ न तस्य विघ्नो जायेत प्रेतायांति परांगतिं ॥ ३३ ॥ एवं पंचकदाहः स्यात्तद्विना केवलं दहेत् ॥ सती यदि भवेत्पत्नी तया सह विनिर्दहेत् ॥ ३४ ॥ ६५

अने तेना दोषनी शांति अर्थे तिलपात्र, हिरण्य, रूप्य, रत्न अने घीथी परिपूर्ण भरेलुं कांसानुं पात्र वगेरे सकल दान आपवां. ॥ ३२ ॥ ए प्रकारे शांतिनो विधि करीने, जे पुरुष प्रेतनुं दहन करे छे, तेने कोइपण प्रकारनुं विघ्न आवतुं नथी, तथा प्रेतपण उत्तम गति पामे छे. ॥ ३३ ॥ हे गरुड, ए प्रमाणे में तमने पंचकमां मरनारनी दहनविधि कही. जे पत्नी साध्वी छतां, पतीनी साथे जाय, तो, तेनी साथे तेणीने दहन करवी. ॥ ३४ ॥ ॥

स्त्री पतिव्रता છતાં પતિના હિત વિષે આસક્ત હોય, તો, તેણીએ પતિસહગમન પેહેલાં સ્નાન કરવું. ॥ ૩૫ ॥ પછી કંકુ, કેશર, કાજલ, ઉત્તમ વસ્ત્રો અને અલંકારથી સ્વશરીર ભૂષિત (શૃંગારયુક્ત) કરવું; અને બ્રાહ્મણ તથા બંધુવર્ગને દાન આપવાં. ॥ ૩૬ ॥ પછી પોતિકા ગુરૂને નમસ્કાર કરીને, ઘરમાંથી બાહર નિકળવું. પછી દેવાલયમાં જઈને, વિષ્ણુને ભક્તિપૂર્વક નમસ્કાર કરવા; ॥ ૩૭ ॥ અને તેમનેપણ અલંકાર સમર્પણ કરીને, હાથમાં શ્રીફલ પકડવું; અને લજ્જા તથા મોહનો ત્યાગ કરીને, સ્મશાનભૂમિતરફ જવું. ૩૮

પતિવ્રતાયદાનારીભર્તુઃપ્રિયહિતેરતા ॥ ઇચ્છેત્સહૈવગમનંતદાસ્નાનંસમાચરેત્ ॥ ૩૫ ॥ કુંકુમાંજનસદ્વસ્ત્રભૂષણેભૂષિતાંતનુમ્ ॥ દાનંદદ્યાદ્વિજાતિભ્યોબંધુવર્ગેભ્યેવચ ॥ ૩૬ ॥ ગુરુનમસ્કૃત્યતદાનિર્ગચ્છેન્મંદિરાદ્વહિઃ ॥ તતોદેવાલયંગત્વાભક્તયાતંપ્રણમેદ્ધરિમ્ ॥ ૩૭ ॥ સમર્પ્યામરણંતત્રશ્રીફલંપરિગૃહ્યચ ॥ લજ્જામોહંપરિત્યજ્યશ્મશાનભવનંવ્રજેત્ ॥ ૩૮ ॥ તત્રસૂર્યેનમસ્કૃત્યપરિક્રમ્યચિતાંતદા ॥ પુષ્પશય્યાંતદારોહેન્નિજાંકેસ્વાપયેત્પતિમ્ ॥ ૩૯ ॥ સર્વિભ્યઃશ્રીફલંદદ્યાદ્વાહમાજ્ઞાપયેત્તતઃ ॥ ગંગાસ્નાનસમંજ્ઞાત્વાશરીરંપરિદાહયેત્ ॥ ૪૦ ॥ નદહેદ્ગર્ભિણીનારીશરીરંપતિનાસહ ॥ જનયિત્વાપ્રસૂતિંચબાલંપોષ્યસતીભવેત્ ॥ ૪૧ ॥

ત્યાં જઈ, સૂર્યને નમસ્કાર કરી, ચિતાને પ્રદક્ષિણા કર્યાપછી પુષ્પની શય્યાજ છે એમ ગણી, ચિતામાં બેસીને, પોતાના ચોઢામાં પતિનું મસ્તક લેવું. ॥ ૩૯ ॥ પોતિકા હાથમાંનું શ્રીફલ પોતિકી સર્વિના હાથમાં આપવું. પછી અગ્નિ પ્રજાલવાની એ પતિવ્રતાએ આજ્ઞા આપવી. તે સમય પોતિકા શરીરે ગંગાસ્નાન થાય છે એમ પતિવ્રતાએ જાણવું. ॥ ૪૦ ॥ કોઈ પતિવ્રતા ગર્ભવંતી હોય, તો, તેણીને પતિભેગી દહન કરવી નહીં. તેણીએ પ્રસૂત થઈને, પોતિકા બાલકનું રક્ષણ કરવું. ॥ ૪૧ ॥

નિજ મર્તારભેગી બઢનારી સ્ત્રીને દહન કરે, તો, અગ્નિ માત્ર શરીરને દહન કરે છે; પરંતુ જીવને કંઈ દુઃખ દેતો નથી. ॥ ૪૨ ॥ અગ્નિના સંયોગથી જેમ તામ્રાદિ ધાતુઓનો મેલ જાય છે, તેમ પતિસહગમન કરનારી સ્ત્રી અમૃત તુલ્ય અગ્નિમાં મઢવાથી, પોતિકા મનમાંહેનો મેલ (પાપ) દૂર કરે છે. ॥ ૪૩ ॥ ૫ બાબત દષ્ટાંત—જેમ પરસ્પર વિવાદ પડવાથી સત્યવાદી જન તપાવેલું લોદું પકડતાં દાઝતો નથી તેમ, ॥ ૪૪ ॥ જે સ્ત્રી પતિસાથે સહગમન કરે છે, તે દગ્ધ થતી નથી; કારણ કે, તેણી જીવ રૂપે તેના પતિસાથે એક્ય-

નારીભર્તારમાસાદ્યશરીરંદહતેયદિ ॥ અગ્નિર્દહતિગ્રાત્રાણિર્નૈવાત્માનંપ્રપીડયેત્ ॥ ૪૨ ॥ દહ્યતેધ્માયમાનાનાંધાતૂનાંચયથામલઃ ॥ તથાનારીદહેત્પાપંદુતાશેહ્યમૃતોપમે ॥ ૪૩ ॥ દિવ્યાદૌસત્યયુક્તશ્ચશુદ્ધોધર્મયુતોનરઃ ॥ યથાનદહ્યતેતત્તલોહપિંડેનકર્હિચિત્ ॥ ૪૪ ॥ તથા સાપતિસંયુક્તાદહ્યતેનકદાચન ॥ અંતરાત્માત્મનાભર્તામૃનેતૈકલ્વમાગતા ॥ ૪૫ ॥ યાવચ્ચામૌમૃતેપત્યૌસ્ત્રીનાત્માનંપ્રદાહયેત્ ॥ તાવન્નમુચ્યતેસાહિસ્ત્રીશરીરાત્કથંચન ॥ ૪૬ ॥ તસ્માત્સર્વપ્રયત્નેનસ્વપતિંસેવયેત્સદા ॥ કર્મણામનસાવાચામૃતેજીવતિતદ્ગતા ॥ ૪૭ ॥ મૃતેભર્તારિયાનારીસમારોહેદુતાશનં ॥ સાઽરુંધતીસમાભૂત્વાસ્વર્ગલોકેમહીયતે ॥ ૪૮ ॥

તા પામે છે. (ફરીથી સ્ત્રીશરીર ધારણ કરતી નથી) ॥ ૪૫ ॥ જ્યાંસુધી સ્ત્રી પતિનીસાથે સહગમન કરતી નથી, ત્યાંસુધી તેણી સ્ત્રીશરીરથકી મુક્ત થતી નથી. ॥ ૪૬ ॥ તેમાટે સ્ત્રીએ સર્વાત્મભાવવડે સર્વ કાલ તદ્ગત અંતઃકરણથી કાયિક, વાચિક અને માનસિક કર્મોવડે પોતિકા પતિની સેવા કરવી. ॥ ૪૭ ॥ પતિ મરણ પામ્યા છતાં જે સ્ત્રી પતિસાથે અગ્નિમાં પ્રવેશ કરે છે, તે સ્ત્રી અરુંધતી (વશીષ્ઠ મુનીની સ્ત્રી) તુલ્ય થઈને, સ્વર્ગલોકમાં પૂજ્ય થાય છે. ॥ ૪૮ ॥

અને ત્યાંપણ પોતિકા ભર્તારની સેવામાં તત્પર છતાં, જેની અપ્સરાઓ સેવા કરે છે એવા એવા ચૌદ ઇંદ્ર થાય ત્યાંસુધી એ ઠેકાણે વાસ કરે છે. ॥ ૪૯ ॥ જે સ્ત્રી ભર્તારસાથે સહગમન કરે છે, તેણી મોંસાઢ, પી-યર તથા સાસરીનો ઉદ્ધાર કરે છે. ॥ ૫૦ ॥ અને માણશના શરીરપર જેટલાં રોમ છે, તેટલાં વર્ષ તેણી પતિસાથે સ્વર્ગમાં વાસ કરે છે. (આ સંખ્યાનું તાત્પર્ય અસંખ્ય વર્ષનું છે.) ॥ ૫૧ ॥ અને તેણી પોતિકો પતિ જે લોકમાં હોય, તે લોકમાં વાસ કરીને, સૂર્ય સમાન તેજસ્વી વિમાનમાં બેસીને, જ્યાંસુધી ચંદ્ર સૂર્ય

તન્નસાભર્તૃપરમાસ્તૂયમાનાપ્સરોગણૈઃ ॥ રમતેપતિનાસાર્ધયાવદિંદ્રાશ્ચતુર્દશ ॥ ૪૯ ॥ મા-
તૃકંપૈતૃકંચૈવયત્રસાચપ્રદીયતે ॥ કુલત્રયંપુનાત્યત્રભર્તારંયાનુગચ્છતિ ॥ ૫૦ ॥ તિસ્ત્રઃકો-
ઠ્યોર્દ્વકોટીચયાનિરોમાણિમાનુષે ॥ તાવત્કાલંવસેત્સ્વર્ગેપતિનાસહમોદતે ॥ ૫૧ ॥ વિમાને
સૂર્યસંકાશેક્રીડતેરમણેનસા ॥ યાવદાદિત્યચંદ્રૌચભર્તુલોકેચિરંવસેત્ ॥ ૫૨ ॥ પુનશ્ચિરાયુઃ
સાભૂત્વાજાયતેવિમલેકુલે ॥ પતિવ્રતાતુયાનારીતમેવલભતેપતિં ॥ ૫૩ ॥ યાક્ષણંદાહદુઃસ્વે-
નસુખમેતાદૃશંત્યજેત્ ॥ સામૂહાજન્મપર્યંતંદહ્યતેવિરહાગ્નિના ॥ ૫૪ ॥ તસ્માત્પતિંશિવંજ્ઞા-
ત્વાસહતેનદહેત્તનું ॥ યદિનસ્યાત્સતીતાદર્શ્યતમેવંપ્રદહેત્તદા ॥ ૫૫ ॥

રહે, ત્યાંસુધી ક્રીડા કરે છે. ॥ ૫૨ ॥ પછી તે ચિરાયુ છતાં, વિમલ કુલમાં જન્મ લે છે, અને તેણી તે-
જ પતિને ફરીથી પામે છે. ॥ ૫૩ ॥ જે સ્ત્રી એ ક્ષણિક દાહદુઃસ્વને સહન કરતી નથી, તેણી એવાં અનંત
સુખનો ત્યાગ કરીને, જન્મસુધી પતિવિરહના દુઃસ્વથી દગ્ધ થાય છે. ॥ ૫૪ ॥ તો સ્ત્રીએ પોતાના પતિ શિવ
છે એમ માનીને, તેમની સાથે પોતાનું શરીર દગ્ધ કરવું. કદાપિ કોઈ સ્ત્રી સાધ્વી ન હોય, તો, માત્ર તેણી-
નોજ દાહ કરવો. ॥ ૫૫ ॥

॥

॥

॥

॥

॥

अर्ध दग्ध थाय त्यारे अथवा पूर्ण दग्ध थाय त्यारे तेना मस्तकनी खोपरीने फोडबी. ते एम के, गृहस्तनी ला-
कडावते, अने यतीनी श्रीफळवते. ॥ ५६ ॥ पितृलोकनी प्राप्तिने अर्थे तेना ब्रह्मरंध्रे काणुं पाडी, तेने ब्रह्म-
लोकनी प्राप्ति थवासारु पुत्रे, हवे कहुं छुं ते मंत्रवडे, अग्निमां आज्याहुती आपवी. ॥ ५७ ॥ ए मंत्रनो अर्थ
एवो छे के, हे अग्नि, तमे विष्णुथकी उत्पन्न थया छो, तो, तमाराविषे दग्ध थयेलो जन, दिव्य देहयुक्त थइने,
फरीथी स्वर्गमां उत्पन्न हजो. ॥ ५८ ॥ प्रेत पूर्ण दग्ध थयापछी अग्निमां मंत्रपूर्वक तिलमिश्र आज्याहुती आपी-

अर्धेदग्धेथवापूर्णेस्फोटयेत्तस्यमस्तकं ॥ गृहस्थानांतुकाष्ठेनयतीनांश्रीफलेनच ॥ ५६ ॥
प्राप्तयेपितृलोकानांभिच्वातद्ब्रह्मरंध्रकम् ॥ आज्याहुतिततोदद्यान्मंत्रेणानेनतत्सुतः ५७
अस्मात्त्वमधिजातोसित्वदयंजायतांपुनः ॥ असौस्वर्गायलोकायस्वाहाज्वलतुपावकः ५८
एवमाज्याहुतिंदत्वातिलमिश्रांसमंत्रकां ॥ रोदितव्यंततोगाढंतेनतस्यसुखंभवेत् ॥ ५९ ॥ दा-
हादनंतरंकार्यंस्त्रीभिःस्नानंततःसुतैः ॥ तिलोदकंततोदद्यान्नामगोत्रोपकल्पितम् ॥ ६० ॥
प्राशयेन्निंबपत्राणिमृतकस्यगुणान्वदेत् ॥ स्त्रीजनोग्रेगृहंगच्छेत्पृष्ठतो नरसंचय ॥ ६१ ॥ गृ-
हेस्नानंपुनःकृत्वागोग्रासंचप्रदापयेत् ॥ पत्रावल्यांचभुंजीयाद्गृहान्नंनैवभक्षयेत् ॥ ६२ ॥

ने, पछी पुष्कळ शोक करवो. ए प्रकारे कर्म करे, तो, तेथकी मरनारने सुख प्राप्त थाय छे. ॥ ५९ ॥ बळी र-
ह्यापछी तेनी स्त्रीपुत्रोए स्नान करवुं, अने नाम तथा गोत्रनो उच्चार करीने, तिलांजली आपवी. ॥ ६० ॥ क-
डवा लींबडानां पानडां भक्षण करवां, मरनारना गुण वर्णववा अने स्मशानमां दहन करीने आवतां स्त्रीओने
आगळ करी, पुरुषोए पाछळ चालीने, घेर जवुं. ॥ ६१ ॥ घेर आव्यापछी फरीथी स्नान करीने गायने गोग्रास
आपवो; पछी भोजन करवुं. ते एम के, पत्ताळामां जमवुं तथा घरनुं अन्न खावुं नही. ॥ ६२ ॥

મરનાર જે ઠેકાણે મુઆ હોય તે ઠેકાણે ગાયના છાણવડે લીંપીને એ ઠેકાણે વાર દિવસ સુધી અહરનિશ દક્ષિણા-
તે મોઢે દીપક રાખવો. ॥ ૬૩ ॥ હે ગરુડ, સૂર્ય અસ્ત થાય એટલે સ્મશાન અથવા ચકલામાં માટીના પાત્રોમાં
દૂધ તથા જલ ભરીને ત્રણ દિવસ મૂકવાં. ॥ ૬૪ ॥ એ પાત્રો અપક છતાં જલ અને દૂધથી ભરપૂર જોડે. એ પાત્ર
સાંઠીઓ તથા દોરડીથી બનાવેલાં તરવૈયાઓ પર મૂકવાં, અને આ પ્રમાણેનો મંત્ર ભણવો. ॥ ૬૫ ॥ એ મંત્રનો અ-
ર્થ એવો છે કે, હે મરનાર, તમે સ્મશાનના અગ્નિથી દગ્ધ થયા છો તથા બાંધવાદિકો એ તમારો ત્યાગ કર્યો; માટે

મૃતકસ્થાનમાલિપ્યદક્ષિણાભિમુશ્વંતતઃ ॥ દ્વાદશાહકપર્યંતંદીપંકુર્યાદહર્નિશં ॥ ૬૩ ॥ સૂ-
ર્યેસ્તમાગતેતાદ્યશ્મશાનેવાચતુષ્પથે ॥ દુગ્ધંચમૃન્મયેપાત્રેતોયંદયાદિનત્રયં ॥ ૬૪ ॥ અપ-
કમૃન્મયંપાત્રંક્ષીરનીરપ્રપુરિતમ્ ॥ કાષ્ટત્રયંગુણૈર્બદ્ધંધૃત્વામંત્રંપઠેદિમં ॥ ૬૫ ॥ શ્મશાનાન-
લદગ્ધોસિપારિત્યક્તોસિબાંધવૈઃ ॥ હિંદંનીરમિદંક્ષીરમત્રસ્નાહિમિદંપિબ ॥ ૬૬ ॥ ચતુર્થેસંચયઃ
કાર્યઃસાગ્નિકૈશ્ચનિરગ્નિકૈઃ ॥ તૃતીયેન્હિદ્વિતિયેવાકર્તવ્યશ્ચાવિરોધતઃ ॥ ૬૭ ॥ ગત્વાશ્મશા-
નભૂમિંચસ્નાનંકૃત્વાશુચિર્ભવેત્ ॥ ઝર્ણાસૂત્રંવેષ્ટયિત્વાપવિત્રીંપરિધાયચ ॥ ૬૮ ॥ દદ્યાત્શ્મ-
શાનવાસિભ્યસ્તતોમાષબલિંસુતઃ ॥ યમાયત્વેતિમંત્રેણતિસ્રઃકુર્યાત્પરિક્રમાઃ ॥ ૬૯ ॥

આ પાત્રોમાંનાં દૂધ તથા જલનું પાન કરો. ॥ ૬૬ ॥ ચોથે દિવસે ટાઢી વાઢવી. કદાપિ ચોથે દિવસે કરવાને
કુયોગ હોય, તો, ત્રીજે અથવા બીજે દિવસે વાઢવી. ॥ ૬૭ ॥ એ ટાઢી વાઢવાનો પ્રકાર એવો કે, સ્મશાનમાં જ-
ઈને, પ્રથમ સ્નાન કરીને, પવિત્ર થવું; પછી ઝૂન અને સૂત્રથી કરેલી પવિત્રી પેહેરીને, ॥ ૬૮ ॥ ત્યાં રહેનારા
ચાંડાલને શક્તિ પ્રમાણેનું દાન આપીને, પછી પુત્રે અડદનું બલિદાન આપવું. એ બલિદાન આપતી વસ્તુ-
ત યમાયત્વેતિ એવો મંત્રોચ્ચાર કરીને, ત્રણ ડાબી પ્રદક્ષિણાઓ કરવી. ॥ ૬૯ ॥

हे गरुड, पछी चितापर दूध छांटवुं; पछी जल छांटीने, मांहेलां अस्थी (हाडकां) बाहेर कहाडवां. ७०. पछी ए अस्थीने खाखरानां पानडांओपर मूकीने, वारंवार दूध तथा जलयी धोवां, अने माटीना पातमां मूकवां. पछी विधिपूर्वक श्राद्ध करवुं. ॥ ७१ ॥ पछी त्रिकोण चोको करीने, तेने गायना छाण तथा जलबडे लींपीने, पवित्र करवो; पछी दक्षिणाभि मोढे बेशीने, दक्षिण, पश्चिम अने उत्तर ए तण दिशाए अनुक्रमे तण पिंड आपवा. ॥ ७२ ॥ पछी चित्तानी सघळी भस्मनो एक गोळो करीने, घडानुं मां ढां-

ततोदुग्धेनसंभ्युक्ष्यचितास्थानंस्वगेश्वर ॥ जलेनसेचयेत्पश्चादुद्धरेदस्थितंदकम् ॥ ७० ॥
कृत्वापलाशपत्रेषुक्षालयेद्दुग्धवारिभिः ॥ संस्थाप्यमृन्मयेपात्रेश्राद्धंकुर्याद्यथाविधि ॥ ७१ ॥
त्रिकोणंस्थंडिलंकृत्वागोमयेनोपलेपितं ॥ दक्षिणाभिमुखोदिक्षुदद्यात्पिंडत्रयंत्रिषु ॥ ७२ ॥
पुंजीकृत्यचिताभस्मतत्रधृत्वात्रिपादुकाम् ॥ स्थापयेत्तत्रसजलमनाच्छाद्यमुखंघटम् ७३ ॥
ततस्तंडुलपाकेनदधिघृतसमन्वितम् ॥ बलिंप्रेतायसजलंदद्यान्मिष्टंयथाविधि ॥ ७४ ॥ प
दानिदशपंचैवचोत्तरस्यांदिशिब्रजेत् ॥ गर्तंविधायतत्रास्थिपात्रंसंस्थापयेत्स्वग ॥ ७५ ॥ त
स्योपरिततोदद्यात्पिंडंदाहार्तिनाशनम् ॥ गर्तादुद्धृत्यतत्पात्रंनीत्वागच्छेज्जलाशयं ॥ ७६ ॥

क्यां पेहेलांज घडाना जलमां नाखवी. ॥ ७३ ॥ पछी रांधेला भातमां दर्ही, धी अने जल मेळवीने, ते-
ना पिंड करीने, विधिसहित प्रेतने आपवा. ॥ ७४ ॥ पछी उत्तर दिशातरफ पंदर डगलां हींढवुं, अने
ते ठेकाणे खाडो खोदीने, ए अस्थीवाळुं पात तेमां मुकवुं. ॥ ७५ ॥ तेपर दाह कर्यानी पीडाना निवा-
रणे अर्थे पिंडदान करवुं. पछी ए अस्थीपात ते खाडामांथी कहाडीने, जलनो जंडो धरो होय त्यां
लेइ जवुं. ॥ ७६ ॥

ए ठेकाणे ते अस्थीओपर जल तथा दूध रेडीने, तेने वारंवार पखाळवां, अने तेओपर खूब केशर तथा चंदन चडाववां. ॥ ७७ ॥ पछी संपुटमां घालीने, ए संपुट हृदयपर तथा मस्तकपर धारण करवुं; अने ते अस्थीने प्रदक्षिणा तथा तमस्कार करीने, तेने जलमां मेलवां. ॥ ७८ ॥ दश दिवसनी मांहे जेनां अस्थी गंगाना जलमां पडे, तेने ब्रह्मलोकमांथी पाछुं आववानुं थतुं नथी. ॥ ७९ ॥ मनुष्यनां अस्थी जेटला दिवससुधी गंगाना जलमां रहे, तेटला हजार वर्षसुधी ते स्वर्गमां निवास करे छे. ॥ ८० ॥ कदापि गंगाना जलने स्पर्श करीने वायू म-

तत्रप्रक्षालयेद्दुग्धजलादस्थिपुनःपुनः ॥ चर्चयेच्चंदनेनाथकुंकुमेनविशेषतः ॥ ७७ ॥ धृत्वासं पुटकेतानिकृत्वाचहृदिमस्तके ॥ पारिक्रम्यनमस्कृत्यगंगामध्येविनिक्षिपेत् ॥ ७८ ॥ अंतर्द शाहंयस्यास्थिगंगातोयेनिमज्जति ॥ नतस्यपुनरावृत्तिर्ब्रह्मलोकात्कदाचन ॥ ७९ ॥ यावद स्थिमनुष्यस्यगंगातोयेपुतिष्ठति ॥ तावद्वर्षसहस्राणिस्वर्गलोकेमहीयते ॥ ८० ॥ गंगाजलो र्मिसंस्पृश्यमृतकंपवानोयदा ॥ स्पृशतेपातकंतस्यसद्यएवविनश्यति ॥ ८१ ॥ आराध्यतप सोग्रेणगंगांदेवींभगीरथः ॥ उद्धारार्थंपूर्वजानामानयद्ब्रह्मलोकतः ॥ ८२ ॥ त्रिषुलोकेषुवि ख्यातंगंगायाःपावनंयशः ॥ यापुत्रान्सगरस्यैतान्भस्माख्याननयद्विवम् ॥ ८३ ॥ पूर्ववय सिपापानियेकृत्वामानवामृताः ॥ गंगायामस्थिपतनात्स्वर्गलोकंप्रयांतिते ॥ ८४ ॥

रनारना देहने स्पर्श करे, तो, तेनां सकल पाप तत्काल नाश पामे छे. ॥ ८१ ॥ जे गंगाने भगीरथ राजाए उग्र तप करीने, पोताना पूर्वजोना उद्धारार्थे स्वर्गथकी भूलोकमां पधराव्यां, ॥ ८२ ॥ ते गंगाए सगर राजाना पुत्रोनी भस्म- नेस्पर्श करीने, स्वर्ग पमाझ्या. एरीतना ए गंगाजीना यश तैलोक्यमां प्रसिद्ध छे. ॥ ८३ ॥ पूर्व वयमां पातक करीने जे मनुष्य मरण पामे, तेनां अस्थी गंगामां पडे, तो, ते पूर्व पापथकी मुक्त थइने स्वर्गे जाय छे. ॥ ८४ ॥

ते बाबत इतिहास कहे छे. कोइ एक पारधी मोटा अरण्यमां पशुपक्षीओनी हिंसा करनारो हतो, तेने एक सिंहे मायो, तेथी ते तेना पापकर्मोथी नरकमां जवानो हतो. ॥ ८५ ॥ एवामां तेनुं एक हाडकुं एक कागडो लेइने गंगाप्रथी उडी जतो हतो, ते गंगामां पड्युं, तेथी ए पारधी तत्काल सकल पापोथकी मुक्त थइने, दिव्य विमानमां वेशीने, स्वर्गे गयो. ॥ ८६ ॥ माटे पोताना पितानां अस्थी पुत्रेज गंगामां नाखवां. ए रीते अस्थीसंचय-पछी प्रेतनी निवृत्तिने अर्थे दशगात्राख्य कर्म करवुं. ॥ ८७ ॥ कदापि कोइ विदेश किंवा अरण्यमां चोरादिक-

कश्चिद्यधोमहारण्येसर्वप्राणिविहिंसकः ॥ सिंहेननिहतोयावत्प्रयातिनरकालये ॥ ८५ ॥
तावत्कालेनतस्यास्थिगंगायांपातितंतदा ॥ दिव्यंविमानमारुह्यसगतोदेवमंदिरम् ॥ ८६ ॥
अतःस्वमेवसत्पुत्रोगंगायामस्थिपातयेत् ॥ अस्थिसंचयनादूर्ध्वंदशगात्रंसमाचरेत् ८७
अथकश्चिद्विदेशेवावनेचौरभयेमृतः ॥ नलब्धस्तस्यदेहश्चेच्छृणुयाद्यद्दिनेतदा ॥ ८८ ॥ द-
र्भपुत्तलकंकृत्वापूर्ववत्केवलंदहेत् ॥ तस्यभस्मसमादायगंगातोयेविनिक्षिपेत् ॥ ८९ ॥ द-
शगात्रादिकंकर्मतद्दिनादेवकारयेत् ॥ सएवदिवसोग्राह्यःश्राद्धेसांवत्सरादिके ॥ ९० ॥
पूर्णेगर्भेमृतानारीविदार्यजठरंतदा ॥ बालंनिष्काश्यनिक्षिप्यभूमौतामेवदाहयेत् ॥ ९१ ॥

थकी मृत्यु पामवाथी, तेनां अस्थी न जडतां होय, तो, जे दिवसे मुआनी खबर मळे ते दिवसे, ॥ ८८ ॥ द-
र्भनुं पुतळुं करीने दहन करवुं, अने तेनी भस्म लेइने गंगाना जळमां नाखवी. ॥ ८९ ॥ पछी मात्र दश गा-
त्रादि कर्मसिवाय बाकीनां सकल कर्म करवां, अने जे दिवसे तेना मुआ बाबतनी खबर पडी होय, तेज दिव-
स तेना सांवत्सरादि श्राद्ध बाबत गणवो. ॥ ९० ॥ गर्भ पूर्ण थया छतां कदापि तेनी माता मरण पामे, तो, तेनुं
पेट फाडीने, मांहेलो गर्भ एक बाजुए मूकीने, फकत ए खीनाज देहने दहनादि संस्कार करवो. ॥ ९१ ॥

कदापि ए एक बाजुए मूकेलुं बालक मृत्यु पामे, तो, तेने गंगामांज वेहेतुं मूकी देवुं. वीजे ठेकाणे मरेलुं बालक होय, तो, तेने भूमिमां डाटवुं; परंतु ते सत्तावीस महिनानी अंदरनी वयनुं होवुं जोड़ए. ॥ १२ ॥ कदापि ते करतां अधिक वयनुं होय, तो, तेना देहने बाळीने, तेनां अस्थी गंगामां नाखवां; तथा जलना कुंभनुं दान आपीने, बालकोने जमाडवां. ॥ १३ ॥ गर्भमांज नष्ट थयो होय, तो, तेनी क्रिया करवानी न-हो. बालक मुवुं होय, तो, तेनी पाछळ दूध आपवुं, जलना कुंभनुं दान करवुं तथा बालकोने भोजन आपवुं. ॥ १४ ॥ पांच वर्षनी अंदरनुं बालक मरण पामे, तो, मात्र बालकोनेज भोजन कराववुं, अने

गंगातीरेमृतंबालंगंगायामेवपातयेत् ॥ अन्यदेशेक्षिपेद्भूमौसप्तविंशतिमासजम् ॥ १२ ॥
अतःपरंदेहत्तस्यगंगायामस्थिनिक्षिपेत् ॥ जलकुंभश्चदातव्यंबालानामेवभोजनं ॥ १३ ॥
गर्भेनष्टेक्रियानास्तिदुग्धंदेयंमृतेशिशौ ॥ घटंचपायसंभोज्यंदद्याद्बालविपत्तिषु ॥ १४ ॥
कुमारेचमृतेबालान्कुमारानेवभोजयेत् ॥ सवालान्भोजयेद्विप्रान्पौगंडेसव्रतेमृते ॥ १५ ॥
मृतश्चपंचमादूर्ध्वमव्रतःसव्रतोपिवा ॥ पायसेनगुडेनापिपिंडान्दद्यादशक्रमात् ॥ १६ ॥
एकादशंद्वादशंचवृषोत्सर्गविधिविना ॥ महादानविहीनंचपौगंडेकृत्यमाचरेत् ॥ १७ ॥

ते उपरांत वयनुं मरे, तो, ब्राह्मणो तथा बालकोने भोजन कराववुं (ए बालक परणेलुं अथवा जनोइ दी-धेलु होय, तो, ब्राह्मण; अने न होय तो बालकोनेज जमाडवां.) ॥ १५ ॥ पांच वर्षनी उपरनुं बालक परण्या के जनोइ दीधा विनानुं होय, अथवा परणेलुं के जनोइ दीधेलुं होय; तोपण खीर अने गोळना करेलां दश पिंड अनुक्रमे आपवा. ॥ १६ ॥ अग्यार तथा बारमे दिवसे वृषोत्सर्ग सिवाय बाकीनां सर्व कर्म करवां; परंतु महां दानो आपवां नहीं. ॥ १७ ॥

॥

॥

॥

पिता जीवता छतां, पांच वर्षनी उपरनी वयमां मरेला बालकनुं सपिंडक श्राद्ध करवुं नहीं. मात्र बारमे दिवसे तेनुं एकोतिष्ठज करवुं. ॥ ९८ ॥ स्त्रियो अने शूद्रना विवाह उपनयनने स्थाने जाणवा. व्रतनी (उपनयननी) पूर्वे सकल वर्णनी क्रिया वय प्रमाणे करवी. ॥ ९९ ॥ कर्म, देश, सगांसंबंधी, वर्ण अने वयनुं अल्पत्व तथा महत्व जोड़ने क्रिया करवी. ॥ १०० ॥ किशोरावस्था तथा तरुणावस्था छतां मरण पामे, तो, शय्यादान तथा वृषोत्सर्ग वगेरे परदान, महादान तथा गौदान वगेरे सकल कर्मो करवां. १०१

जीवमानेचपितरिनपौगंडेसपिंडनं ॥ अतस्तस्यद्वादशाहन्येकोदिष्टंसमाचरेत् ॥ ९८ ॥ स्त्री शूद्राणांविवाहस्तुव्रतस्थानेप्रकीर्तितः ॥ व्रतात्प्राक्सर्ववर्णानांवयस्तुल्याक्रियाभवेत् ९९ स्वल्पात्कर्मप्रसंगाच्चस्वल्पाद्विषयबंधनात् ॥ स्वल्पेवयसिदेहेचक्रियांस्वल्पामपीच्छति ॥ १०० किशोरेतरुणेकुर्याच्छय्यावृषमखादिकं ॥ पददानंमहादानंगोदानमपिदापयेत् १ यतीनांचैवसर्वेषांनदाहोनोदकक्रिया ॥ दशगात्रादिकंतेषांनकर्तव्यंसुतादिभिः ॥ २ ॥ दं डग्रहणमात्रेणनरोनारायणोभवेत् ॥ त्रिदंडग्रहणात्तेषांप्रेतत्वंनैवजायते ॥ ३ ॥ ज्ञानि नस्तुसदामुक्ताःस्वरूपानुभवेनहि ॥ अतस्तेतुप्रदत्तानांपिंडानानैवकांक्षिणः ॥ ४ ॥

परम हंसादि चतुर्विध यतीओने दहन करवा नहीं, तथा तेमनी उदकक्रिया तथा दश गात्रादिक कोइ-पणं जातनुं कर्म पुत्रादिकोए करवुं नहीं. ॥ १०२ ॥ मात्र दंड धारण करवाथी ते नरनारायण स्वरूपे थाय छे. त्रिदंड धारण करवाथी मात्र प्रेतत्व सर्वथा नष्ट थाय छे. ॥ १०३ ॥ जे कोइ ज्ञानी छे, ते स्वरूपानुभवनेलीधेज मुक्तज छे; माटे तेओ पुत्रादितरफथी पोताने पिंडदानादिनी प्राप्ति थवानी इ-च्छा करता नैथी. ॥ १०४ ॥

॥

॥

॥

॥

माटे विधीनो बाध आवे एम गणीने, पिंडदान करवुं नहीं. मात्र पितृभक्तिनेसारु तीर्थश्राद्ध तथा ग-
याश्राद्ध करवां. ॥ १०५ ॥ हंस, परमहंस, कुटीचक अने बहुदक एवा चतुर्विध संन्यासी मरण पामे, तो,
तेमने भूमिमां डाटवा. ॥ १०६ ॥ गंगादि तीर्थनी जोगवाइ न होवाथी भूमिमां भंडारवा. महानदी हो-
य, तो, ते शरीर तेमां वहेवराववुं. ॥ १०७ ॥ इतिश्री गरुडपुराणे सारोद्धारे दाहास्थि संचयकर्म निरूप-
णो नाम दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ ॥ गरुड भगवान्ने प्रश्न पूछे छे. हे भगवान्, मने दशगात्र नामनुं

तस्मात्पिंडादिकंतेषांनतुनोदकमाचरेत् ॥ तीर्थश्राद्धंगयाश्राद्धंपितृभक्त्यासमाचरेत् ॥ ५ ॥
हंसंपरमहंसंचकुटीचकबहूदकौ ॥ एतान्संन्यासिनस्ताक्षर्यंष्टयिव्यांस्थापयेन्मृतान् ॥ ६ ॥
गंगादीनामभावेहिष्टयिव्यांस्थापनंस्मृतम् ॥ यत्रसंतिमहानद्यस्तदातास्वेवनिक्षिपेत् ॥
॥ १०७ ॥ इतिश्रीगरुडपुराणेदाहास्थिसंचयकर्मनिरूपणोनामदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥
॥ गरुडउवाच ॥ दशगात्रविधिंब्रूहि कृते किंसुकृतं भवेत् ॥ पुत्राभावेतुकः कुर्यादिति मेवद
केशव ॥ १ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ शृणुताक्षर्यं प्रवक्ष्यामि दशगात्रविधितव ॥ यद्विधा
यच सत्पुत्रो मुच्यते पैतृकादृणात् ॥ २ ॥ पुत्रः शोकं परित्यज्य धृतिमास्थाय सात्विकीम् ॥
पितुः पिंडादिकं कुर्यादश्रुपातं न कारयेत् ॥ ३ ॥

६१

६२

कर्म कहो, तथा ते करवाथी शा फलनी प्राप्ति थाय छे ? ते कहो; कदापि पुत्र न होय, तो, ए विधि कोणे
करवो ? तेपण कहो. ॥ १ ॥ भगवान् कहे छे. हे गरुड, सत्पुत्र आ विधि करे, तो, ते पितृऋणथकी मुक्त
थाय छे. ॥ २ ॥ पुत्र वियोगजन्य दुःखनो त्याग करीने, तथा धैर्यथी अंतःकरणनुं नियमन करीने, नेतोमां
आंसू न आणतां, पितरोनुं पिंडदानादि कर्म करवुं. ॥ ३ ॥

॥

॥

॥

ग.पु.
५९

बांधवादिके लीट तथा आंसू पाछ्यां होय, ते प्रेतचे अवश्य भक्षण करवां पडे छे; माटे ए निरर्थक शोकथकी परावृत्त थवुं. ॥ ४ ॥ कारण के, रात्री अने दिवस हजारो वर्षसुधी शोक करे, तोपण मरण पामनार फरीथी देखानार नथी. ॥ ५ ॥ जे उत्पन्न थाय, तेने मृत्यु अवश्य छे; तथा जे मरण पामे, तेने जन्म अवश्य छे, ए रीतना बेउ प्रकार अवश्य छतां, निरर्थक शोक शामाटे करवो? ॥ ६ ॥ एनी निवृत्तिने अर्थे दैवी के मानुषी ए बेमांनो एके उपाय नथी. के, जे कखाथी प्राणी मृत्युथकी मुक्त थइने, फरीथी मळे. ७

श्लेष्माश्रुबांधवैर्मुक्तं प्रेतो भुंक्ते यतोऽवशः ॥ अतो नरो दितव्यं हितदाशोकाग्निरर्थकात् ॥ ४ ॥
यदि वर्षसहस्राणि शोचते हर्निशं नरः ॥ तथापि नैव निधनं गतो दृश्येत कर्हिचित् ॥ ५ ॥ जा
तस्य हि ध्रुवो मृत्युर्ध्रुवं जन्ममृतस्य च ॥ तस्मादपरिहार्येन शोकं कारयेद्बुधः ॥ ६ ॥ नहिक
श्चिदुपायोस्ति दैवो वामानुषोऽपि वा ॥ यो हि मृत्युवशं प्राप्तो जंतुः पुनरिहा व्रजेत् ॥ ७ ॥ अव
श्यं भाविभावानां प्रतीकारो भवेद्यदि ॥ तदा दुःखैर्न युज्येरन्नलरामयुधिष्ठिराः ॥ ८ ॥ नाय
मत्यंतसंवासः कस्यचित्केनचित्सह ॥ अपि स्वप्नशरीरेण किमुतान्यैः पृथग्जनैः ॥ ९ ॥ य
था हि पथिकः कश्चिच्छायामाश्रित्य विश्रमेत् ॥ विश्रम्य च पुनर्गच्छेत्तद्रूतसमागमः १०

अवश्य प्राप्त थनारा मृत्युदुःखनो उपाय होत, तो, नळ राजा, राम राजा तथा धर्म राजा वगेरे ए दुःखथी युक्त न थात. ॥ ८ ॥ कोइनो कोइनी साथे निरंतर सहवास हतो नथी. ते बावत दृष्टांत—जेम हुंपणुं शरिरपर निरंतर अभिमान राखे छे तेम छतां, शरीर तेनो त्याग करीने जाय छे तेम; तो, बीजा जननो सहवास हमेशां रहे-
शे, एवुं तो मनमां आणवुंज नहीं. ॥ ९ ॥ जेम के, एकादो वटेमार्गु मार्गे जतां वृक्षनी पासे आवी, तेनी छायामां बेशी, विश्राम पामीने हीं डवा मांडे छे, तेम आ सकल प्रपंचिक् पदार्थोनो समागम तजीने, जीवने जवानुं जाणवुं.

सुगंध दायक उत्तम पदार्थोवडे सवारे रांधेलुं अन्न सांजरे रसहीन थाय छे, तेम अन्नवडे पुष्ट थयेलुं शरीर नित्य क्यांथी रहेनार? ॥ ११ ॥ सघळां दुःखोनुं निवर्तक करनार मात्र ज्ञानज छे. एवा प्रकारना विचारनुं परिचितन करवा छतां, अज्ञानजन्य शोकनो त्याग करीने, पुत्रे पितानी क्रिया करवी. ॥ १२ ॥ पुत्र न होय तो पत्निए करवी. तेणी न होय तो बंधूए करवी. ते न होय तो शिष्ये करवी; अथवा कोइ पितराइअें करवी. ॥ १३ ॥ कोइ पुरुष पुत्रहीन होय, तो, तेना मोटा अथवा नाना भाइना पुत्रे दशगात्रादि कर्म करवुं. १४

यत्प्रातःसंस्कृतंभोज्यंसायंतच्चविनश्यति ॥ तदन्नरससंपुष्टेकायेकानामनित्यता ॥ ११ ॥
 भैषज्यमेतद्दुःखस्यविचारंपरिचित्यच ॥ अज्ञानप्रभवंशोकंत्यक्त्वाकुर्यात्क्रियांसुतः ॥ १२ ॥
 पुत्राभावेवधूःकुर्याद्धार्याभावेचसोदरः ॥ शिष्योवाब्राह्मणस्यैवसपिंडोवासमाचरेत् १३
 ज्येष्ठस्यवाकनिष्ठस्यभ्रातुःपुत्रैश्चपौत्रकैः ॥ दशगात्रादिकंकार्यंपुत्रहीनेनरेखग ॥ १४ ॥
 भातृणामेकजातानामेकश्चेत्पुत्रवान्भवेत् ॥ सर्वेतेतेनपुत्रेणपुत्रिणोमनुरब्रवीत् ॥ १५ ॥
 पत्न्यश्चबह्व्येकस्यचैकापुत्रवतीभिवेत् ॥ सर्वास्ताःपुत्रवत्यःस्युस्तेनैकेनसुतेनहि ॥ १६ ॥
 सर्वेषांपुत्रहीनानांमित्रःपिंडंप्रदापयेत् ॥ क्रियालोपोनकर्तव्यःसर्वाभावेपुरोहितः १७

घणा पितराइ भाइओ छतां, तेमानो एक पुत्रवान होय, तो ए एक पुत्रनेलीधे सघळा पितराइओ पुत्रवान छे, एम जाणवुं. एवं मननुं कहेवुं छे. ॥ १५ ॥ एक पुरुषने घणी स्त्रियो छतां, तेमांनी एक पुत्रवति होय, तो, ए सकल स्त्रियो पुत्रवनि जाणवी. ॥ १६ ॥ कदापि सघळा भाइओ पुत्रहीन होय, तो, तेओना मित्रे पिंडदान करवुं; परंतु कदीपण क्रियानो लोप करवो नहीं. ए कहेलामानो कोइ न होय, तो, ए सर्वने ठेकाणे उपाध्याय (गोर), ए क्रिया करवाने अधिकारी छे, एम जाणवुं. ॥ १७ ॥ ॥ ॥

ग.पु.
६०

कोइ स्त्री के पुरुष पोताना इष्ट मित्तनी क्रिया करे, तो, तेने अनाथ प्रेतसंस्कार कर्षानेलीधे कोटी यज्ञनुं फल प्राप्त थाय छे. ॥ १८ ॥ हे गरुड, पितानुं दशगात्रादि कर्म पुत्रे करवुं. मोटो भाइ मृत्यु पाग्यो होय, तो, ना-
ना भाइए करवुं; परंतु पुत्र मरण पाग्यो होय, तो, तेना पिताए तेनुं दशगात्रादि कर्म करवुं नहीं. ॥ १९ ॥
कदापि कोइ पुरुषने घणा पुत्र होय, तो, सकल विधि एकज पुत्रे करवो, तथा दशगात्रादि कर्म तथा बीजां
षोडश श्राद्धपण एकैज करवां. ॥ २० ॥ कदापि धनना भाग वेंहेंची लीधा होय, तोपण उपर कहेलां सर्व कर्म ए-

स्त्रीवाथपुरुषःकश्चिदिष्टस्यकुरुतेक्रियां ॥ अनाथप्रेतसंस्कारात्कोटियज्ञफलंलभेत् ॥ १८ ॥
पितुःपुत्रेणकर्तव्यंदशगात्रादिकंखग ॥ मृतेज्येष्ठेप्यतिस्नेहान्नकुर्वीतपितासुते ॥ १९ ॥
बहवोपियदापुत्राविधिमेकःसमाचरेत् ॥ दशगात्रंसपिंडत्वंश्राद्धान्यन्यानिषोडश ॥ २० ॥
एकेनैवतुकार्याणिसंविभक्तधनेष्वपि ॥ विभक्तैस्तुपृथक्कार्यंश्राद्धंसांवत्सरादिकं ॥ २१ ॥
तस्माज्ज्येष्ठःसुतोभक्त्यादशगात्रंसमाचरेत् ॥ एकभोजीभूमिशायीभूत्वाब्रह्मपरःशुचिः ॥
२२ सप्तवारंपरिक्रम्यधरणींयत्फलंलभेत् ॥ क्रियांकृत्वापितुर्मातुस्तत्फलंलभतेसुतः २३
आरभ्यदशगात्रंचयावद्वैवार्षिकभवेत् ॥ तावत्पुत्रःक्रियाकुर्वन्गयाश्राद्धफलंलभेत् ॥ २४ ॥

कैज करवां. भाग पाडी लीधा होय, तो, संवत्सरादि श्राद्ध सौसौने घेर जूदां जूदां करवां, ॥ २१ ॥ तो मोटा पुत्रे
दशगात्रादि कर्म भक्तिपूर्वक करवां. ए कर्म करे, तो शु फल मळे छे? ते कहे छे. एक वार भोजन करनारो, भू-
मिपरशयन करनारो, निरंतर ब्रह्मचिंतन करनारो तथा शुचिर्भूत (पवित्र) छतां, ॥ २२ ॥ सात वार पृथ्वी प्रदक्षिणा क-
रवाथी जे फल प्राप्त थाय छे, ते टलुं फळ माबापनी पाछळनी क्रिया करवाथी प्राप्त थाय छे. २३ दशगात्राख्य कर्मने
आरंभीने, वर्ष पूरु यतांसुधीनी सकल क्रियाओ जे पुत्र करे, तेने गयाश्राद्धनुं फल प्राप्त थाय छे. ॥ २४ ॥

હવે દશગાત્રાશ્વ્ય કર્મની વિધિ કહે છે. કૂઓ, તલાવ, વાગ, તીર્થ તથા દેવાલય એમાના કોઢપણ સ્થલે જઈને, મધ્યાન્હકાલે મંત્રહીન સ્નાન કરવું. ॥ ૨૫ ॥ પછી પવિત્ર થઈને, દક્ષિણની નીચે દક્ષિણમળી મોં કરીને બેસવું. પછી તે ઠેકાણે એક ઓટલી કરીને, તેને ગાયના છાણથી લીંપવી. ॥ ૨૬ ॥ એ ઠેકાણે એક પાનડાપર દર્ભવડે એક કૌશિક નામના બ્રાહ્મણનું સ્થાપન કરવું, અને તેને પાદ્યાદિ ઉપચાર અર્પણ કરીને, અતસી પુષ્પસંકાશં એવા મંત્રવડે તેને નમસ્કાર કરવો. ॥ ૨૭ ॥ પછી તેની આગળ પિંડસારુ દ-

કપેતડાગેવારામેતીર્થેદેવાલયેપિવાગત્વામધ્યમયામેતુસ્નાનંકુર્યાદમંત્રકમ્ ॥ ૨૫ ॥ શુચિ
ભૂત્વાવૃક્ષમૂલેદક્ષિણાભિમુખઃસ્થિતઃ ॥ કુર્યાન્નવેદિકાંતત્રગોમયેનોપલિપ્યતાં ॥ ૨૬ ॥ ત
સ્યાંપર્ણેદર્ભમયંસ્થાપયેત્કૌશિકંદ્વિજં ॥ તંપાદ્યાદિભિરભ્યર્ચ્યપ્રણમેદતસીતિચ ॥ ૨૭ ॥
તદગ્રેચતતોદત્વાપિંડાર્થેકૌશમાસનં ॥ તસ્યોપરિતતઃપિંડંનામગોત્રોપકલ્પિતમ્ ॥ ૨૮ ॥
દદ્યાત્તંડુલપાકેનયવપિષ્ઠેનવાસુતઃ ॥ ઊશીરંચંદનંભૃંગરાજપુષ્પાંનિવેદયેત્ ॥ ધૂપંદીપંચનૈ
વેદ્યંમુખવાસંચદક્ષિણામ્ ॥ ૨૯ ॥ કાકાન્નંપયસોઃપાત્રેવર્ધમાનજલાંજલીન્ ॥ પ્રેતાયામુ
કનાન્નેચમદતમુપતિષ્ઠતુ ॥ ૩૦ ॥

૬

૬

૬

ર્ભનું આસન મૂકવું; અને તે ઉપર નામ તથા ગોત્રનો ઉચ્ચાર કરીને પિંડ આપવા. ॥ ૨૮ ॥ એ પિંડ રાં-
ધેલા ભાત કિંવા યવના આટાના જોડા. તે પિંડપર ચંદન, માંગરો અને પુષ્પો ચડાવવાં; તથા ધૂપ, દી-
પ, નૈવેદ્ય, તાંબૂલ તથા દક્ષિણા વગેરે સમર્પણ કરવાં. ॥ ૨૯ ॥ જલ અને દૂધને મિશ્ર કરીને, એક પત્ર-
માં ભરીને, તેમાં અન્ન ભેળવીને, કાગડાઓને નાંખવું. પછી પ્રેતના નામ તથા ગોત્રનો ઉચ્ચાર કરીને, જ-
લની અંજલી આપવી. ॥ ૩૦ ॥

॥

॥

॥

॥

प्रेतना नाम तथा गोत्रनो उच्चार करीने, जे अनोदक वगैरे समर्पण करवामां आवे, ते मृत पुरुषने अनंत फल आपनारां थाय छे. ॥ ३१ ॥ मृत्यु पामे ते दिवसथी सपिंडीसुधी प्रेत शब्दनो उच्चार करीने, दान आपवां. पछी चाहे तो ए प्रेत पुरुष होय के स्त्री होय. ॥ ३२ ॥ पेहेले दिवसे जे द्रव्य (पिंडसारु के होमसारु जे अन्न रांधे छे ते, जेने चरु के दुग्ध कहे छे.) पदार्थ के अन्नना पिंड आप्या होय, तेनातेज नव दिवससुधी आपवा. ॥ ३३ ॥ प्रेतने स्वर्ग प्राप्त थवासारु नवमे दिवसे सपिंडथी तैलाभ्यंग करवुं. ॥ ३४ ॥ अने घरनी बाहेर स्नान

अन्नं वस्त्रं जलं द्रव्यमन्यद्वा दीयते च यत् ॥ प्रेतशब्देन यद्वत्तं मृतस्यानंत्यदायकम् ॥ ३१ ॥
तस्मादादिदिनादूर्ध्वं प्राक्सपिंडीविधानतः ॥ योषितः पुरुषस्यापि प्रेतशब्दं समुच्चरेत् ३२
प्रथमेह नियत्पिंडो दीयते विधिपूर्वकं ॥ तेनैव विधिनान्नेन नवपिंडान् प्रदापयेत् ॥ ३३ ॥ नव
मे दिवसे चैव सपिंडैः सकलैर्जनैः ॥ तैलाभ्यंगः प्रकर्तव्यो मृतकस्वर्गकाम्यया ॥ ३४ ॥ बहिः
स्नात्वा गृहीत्वा च दूर्वालाजसमन्विताः ॥ अग्रतः प्रमदां कृत्वा समागच्छेन्मृतालयं ॥ ३५ ॥
दूर्वावत्कुलवृद्धिस्तेलाजा इव विकासता ॥ एवमुक्त्वा त्यजेद्देहेलाजान् दूर्वासमन्वितान् ३६
दशमेह निमांसेन पिंडं दद्यात्स्वर्गेश्वर ॥ माषेण तन्निषेधाद्वा कलौ न पलपैतृकम् ॥ ३७ ॥

करवुं, तथा हाथमां धरो तथा जल ग्रहण करीने, स्त्रियोने पोतानी आगळ करीने, पोते पाछळ रहीने, मृत-
तस्थाततरफ जवुं. ॥ ३५ ॥ अने एम कहेवुं के, धरोनी पेठे तमारा कुलनी वृद्धि हजो. तथा आ रंगेला
चोखा अथवा वीरणना वाळाना मूलनी पेठे तमारा कुलनी स्वच्छता हजो. एम कहीने, ते ठेकाणे दुर्वा
(धरो) सहित लाज (रंगेला चोखा अथवा वीरणना वाळा) नाखवा. ॥ ३६ ॥ दशमे दिवसे मांसनो
पिंड आपवो, परंतु कलियुगमां मांसनो निषेध छे, तेथी तेने ठेकाणे अडदना आटानो पिंड आपवो. ॥ ३७ ॥

દશમે દિવસે સઘઢા બાંધવાદિકોઁ ક્ષૌર (હજામત) કરાવવું; પરંતુ ક્રિયા કરનારા પુત્રે તો માત્ર સપિંડીપછી કરાવવું. ॥ ૩૮ ॥ દશમે દિવસે સકલ બાંધવોઁ ક્ષૌર (હજામત) કરાવવું; તેમજ ક્રિયા કરનારેપણ કર્મો કરીને. ફરી સપિંડીને દિવસે ક્ષૌરકર્મ કરવું. આ વેડ વાક્યોની વ્યવસ્થા દેશ પરત્વે કરીને જાણવી. ૩૯ દશ દિવસસુધી નિત્ય ઁક બ્રાહ્મણને મિષ્ટાન્નનું ભોજન કરાવવું, અને ભગવાનનું ધ્યાન કરીને તથા હાથ જોડીને, પ્રેતની મુક્તિ થજો ઁવું ચિંતન કરવું. ॥ ૪૦ ॥ અઢસીનાં પુષ્પ જેવી જેની કાંતિ તથા જેણે પીત (પીઢાં) વસ્ત્ર પ-

દશમેદિવસેક્ષૌરંબાંધવાનાંપ્રકીર્તિતમ્ ॥ ક્રિયાકર્તુઃસુતસ્યૈવસપિંડીકરણાત્પરમ્ ॥ ૩૮ ॥
દશમેદિવસેક્ષૌરંબાંધવાનાંસમુડનં ॥ ક્રિયાકર્તુઃસુતસ્યાપિપુનર્મુંડનમાચરેત્ ॥ ૩૯ ॥ મિષ્ટા
ન્નૈર્ભોજયેદેકંદિનેષુદશસુદ્વિજમ્ ॥ પ્રાર્થયેત્પ્રેતમુક્તિંચહરિંધ્યાત્વાકૃતાંજલિઃ ॥ ૪૦ ॥ અત
સીપુષ્પસંકાશંપીતવાસસમચ્યુતં ॥ યેનમસ્યંતિગોવિંદંનતેષાંવિદ્યતેભયં ॥ ૪૧ ॥ અનાદિ
નિધનોદેવઃશંખચક્રગદાધરઃ ॥ અક્ષય્યઃપુંડરીકાક્ષપ્રેતમોક્ષપ્રદોભવ ॥ ૪૨ ॥ ઇતિસંપ્રા
ર્થનામંત્રંશ્રાદ્ધાંતેપત્યહંપઠેત્ ॥ સ્નાત્વાગત્વાગૃહેદત્વાગોગ્રાસંભોજનંચરેત્ ॥ ૪૩ ॥ ઇતિશ્રી
ગરુડપુરાણેસારોદ્ધારેદશગાત્રવિધિનિરૂપણોનામૈકાદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૧ ॥

રિધાન કરેલાં ઁવા ભગવાનને જે નમસ્કાર કરે છે, તેને કોઢપણ ઠેકાણે ભય પ્રાપ્ત થતો નથી. ॥ ૪૧ ॥ હે
ભગવાન્, આપ આદિ તથા અંતથી રહિત છતાં, શંખ, ચક્ર અને ગદાને ધારણ કરનારા છો, તો, હે કમઢની પાં-
ખંડી સમાનના નેત્રયુક્ત ભગવાન્, આપ ઁ પ્રેતને મોક્ષના આપનારા થજો. ॥ ૪૨ ॥ આવી રીતની પ્રાર્થનાનો મંત્ર
નિત્ય શ્રાદ્ધ કર્યાપછી ઉચ્ચરવો. પછી સ્નાન કરીને, ઘેર જઢને, ગાયને અન્ન આપીને, ભોજન કરવું. ॥ ૪૩ ॥
ઇતિ શ્રી ગરુડપુરાણે સારોદ્ધારે દશગાત્ર વિધિ નિરૂપણો નામ ઁકાદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૧ ॥

ગ.પુ.
૬૨

ગરુડ ભગવાને પ્રશ્ન કરતા હવા. હે સુરેશ્વર, અગ્યારમા દિવસનો વિધિ તથા વૃષોત્સર્ગનું વિધાન વગેરે મને કહો. ॥ ૧ ॥ ભગવાન્ કહે છે. હે ગરુડ, અગ્યારમે દિવસે પ્રાતઃકાલે જલની સમિપે જવું. અને ત્યાં અતિ યત્નવડે ઔર્ધ્વદેહિક ક્રિયા કરવી. ॥ ૨ ॥ તે એમ કે, વેદશાસ્ત્રના જાણનાર બ્રાહ્મણને બોલાવીને, તેમને નમસ્કાર કરીને, તેમની આગળ હાથ જોડીને, પ્રેતની મુક્તિસારુ તેમની પ્રાર્થના કરવી. ॥ ૩ ॥ આચાર્ય (ગોર અને ગામોટ) સહિત સ્નાનસંધ્યાદિ સકલ નિત્યકર્મ કર્યાપછી અગ્યારમા દિવસને યોગ્ય એવું યથાવિધિ વિધાન

॥ ગરુડ ઉવાચ ॥ ॥ એકાદશદિનસ્યાપિવિધિંબ્રૂહિસુરેશ્વર ॥ વૃષોત્સર્ગવિધાનંચવદમેજગ
દીશ્વર ॥ ૧ ॥ ॥ શ્રીભગવાનુવાચ ॥ ॥ એકાદશેઽન્હિગંતવ્યંપ્રાતરેવજલાશયે ॥ ઔર્ધ્વ
દેહિક્રિયાસર્વાકરણીયાપ્રયત્નતઃ ॥ ૨ ॥ નિમંત્રયેદ્બ્રાહ્મણાંશ્ચવેદશાસ્ત્રપરાયણાન્ ॥ પ્રાર્થ
યેત્પ્રેતમુક્તિંચનમસ્કૃત્યકૃતાંજલિઃ ॥ ૩ ॥ સ્નાનસંધ્યાદિકંકૃત્વાહ્યાચાર્યોઽપિશુચિર્ભવેત્ ॥
વિધાનંવિધિવત્કુર્યાદેકાદશદિનોચિતં ॥ ૪ ॥ અમંત્રંકારયેચ્છ્રાદ્વંદશાહંનામગોત્રતઃ ॥ એ
કાદશેન્હિપ્રેતસ્યદદ્યાત્પિંડંસમંત્રકમ્ ॥ ૫ ॥ સૌવર્ણંકારયેદ્વિષ્ણુંબ્રહ્માણંરૌપ્યકંતથા ॥ રુ
દ્રસ્તામ્રમયઃકાર્યોયમોલોહમયઃસ્વર્ગ ॥ ૬ ॥ પશ્ચિમેવિષ્ણુકલશંગંગોદકસમન્વિતમ્ ॥
તસ્યોપરિન્યસેદ્વિષ્ણુંપીતવસ્ત્રેણવેષ્ટિતમ્ ॥ ૭ ॥

૬૨

૬૨

કરવું. ॥ ૪ ॥ દશ દિવસમુધી મંત્રહીન છતાં, માત્ર નામ તથા ગોત્રનો ઉચ્ચાર કરીનેજ શ્રાદ્ધકર્મ કરવાં એમ કહેલું છે; પરંતુ અગ્યારમે દિવસે મંત્રની સાથે પિંડદાન કરવું. ॥ ૫ ॥ સુવર્ણની વિષ્ણુની પ્રતિમા કરવી, રુપાની બ્રહ્મદેવની પ્રતિમા કરવી, તાંબાની રુદ્રની પ્રતિમા કરવી અને લોઢાની યમરાજની પ્રતિમા કરવી. ॥ ૬ ॥ ગંગોદકથી ભરેલો વિષ્ણુકલશ પશ્ચિમ દિશાએ સ્થાપન કરવો; અને પીઢાં વસ્ત્રથી વીંટેલી વિષ્ણુની મૂર્તિ તેપર સ્થાપન કરવી. ॥ ૭ ॥

दूध अने जलथी भरेलो कुंभ पूर्वदिशातरफ स्थापन करवो, अने श्वेत वस्त्रथी आच्छादन करेली ब्रह्म-
देवनी प्रतिमा तेपर स्थापन करवी. ॥ ८ ॥ मध अने घीथी भरेलो कुंभ उत्तरतरफ स्थापन करवो, अने
सता वस्त्रथी वीटेली रुद्रनी प्रतिमा तेपर स्थापन करवी. ॥ ९ ॥ मात्र जलथी पूर्ण भरेलो कुंभ दक्षिण
दिशाए स्थापन करवो, तथा तेपर काळा वस्त्रथी वीटेली यमराजनी प्रतिमा स्थापन करवी. ॥ १० ॥
ए चारे कुंभनी वच्चे रंगवडे मंडळ करीने, तेपर कौशिक नामना ब्राह्मणनी प्रतिमा स्थापन करवी. पछी

पूर्वेतुब्रह्मकलशंक्षीरोदकसमन्वितम् ॥ ब्रह्माणंस्थापयेत्तत्रश्वेतवस्त्रेणवेष्टितम् ॥ ८ ॥ उत्त
रस्यांरुद्रकुंभंपूरितंमधुसर्पिषा ॥ श्रीरुद्रंस्थापयेत्तत्ररक्तवस्त्रेणवेष्टितम् ॥ ९ ॥ दक्षिणस्यां
यमघटमिंद्रोदकसमन्वितम् ॥ कृष्णवस्त्रेणसंवेष्ट्यतस्योपरियमन्यसेत् ॥ १० ॥ मध्येतु
मंडलंकृत्वास्थापयेत्कौशिकंसुतः ॥ दक्षिणाभिमुखोभूत्वाऽपसव्येनचतर्पयेत् ॥ ११ ॥ वि
ष्णुविधिंशिवंधर्मवेदमंत्रैश्चतर्पयेत् ॥ होमंकृत्वाचरेत्पश्चाच्छ्राद्धंदशघटादिकम् ॥ १२ ॥
गोदानंचततोदद्यात्पितॄणांतारणायवै ॥ गौरेषाहिमयादत्ताप्रीतयेतेऽस्तुमाधव ॥ १३ ॥
उपभुक्तंतुतस्यासीद्वस्त्रभूषणवाहनम् ॥ घृतपूर्णंकांस्यपात्रंसप्तधान्यंतदीप्सितम् ॥ १४ ॥

दक्षिणतरफ मां करीने, अपसव्य-(जनोइ जोइए ते स्वमे न पेहेरतां, उलटी पेहेखी ते.)थी तर्पण करवुं. ॥ ११ ॥
पछी विष्णु, ब्रह्मदेव, शिव तथा यमधर्मनुं वेदोक्तमंत्रोवडे तर्पण करवुं. पछी होम करीने, दशघटादिक श्राद्ध करवुं.
१२ पछी पित्तरोना उद्धारने अर्थे गोप्रदान आपवुं. ते समय भगवाननी प्रार्थना करवी, ते एम के, हे भगवान्, में जे
आ गाय आपी छे, ते आपनी प्रीतीने अर्थे हजो. १३ पछी ए गायने लगतां जे जे उपयुक्त वस्त्रादि होय, ते सर्व तथा
घीथी भरेलुं कांसानुं पात्र तथा तेपर सप्त धान्यादि जे कांइ अपेक्षित (जरुरनुं) होय, ते सर्वेनुं दान करवुं. १४

तिलादि आठ महादान अंतकाले आप्यां न होय, तो, तेषण शय्यादाननीसाथे आपवां. ॥ १५ ॥ जे ब्राह्मणने शय्यादान आपवानुं होय, तेना पग धोवा तथा तेमने वस्त्रादि अलंकार आपीने, तेमनुं पूजन करवुं; तथा सिद्धान (रांधेलुं अन्न) तथा मोदक अने अपूप (चोळाना पुडला अथवा अडदनी वाटेली दाळनां वडां) पीरसावीने, भोजन आपवुं. ॥ १६ ॥ पछी क्रिया करनारा पुढे ए शय्यापर सुवर्णनो करेलो पुरुष स्थापन करवो, अने ए पुरुषनुं पूजन करीने, ब्राह्मणने ए शय्या आपवी. ॥ १७ ॥ पछी ब्राह्मणनी आ मंत्रथी प्रार्थना करवी. ते एम

तिलाद्यष्टमहादानमंतकालेनचेत्कृतम् ॥ शय्यासमीपेधृतैतद्दानंतस्याःप्रदापयेत् ॥ १५ ॥
प्रक्षाल्यविप्रचरणौपूजयेदंबरादिभिः ॥ सिद्धान्नंतस्यदातव्यंमोदकाऽपूपकाःपयः ॥ १६ ॥
स्थापयेत्पुरुषंहैमंशय्योपरितदासुतः ॥ पूजयित्वाप्रदातव्यामृतशय्यायथोदिता ॥ १७ ॥
प्रेतस्यप्रतिमायुक्तासर्वोपकरणैर्वृता ॥ प्रेतशय्यामयाहोषातुभ्यंविप्रनिवेदिता ॥ १८ ॥
इत्याचार्यायदातव्याब्राह्मणायकुटुंबिने ॥ ततःप्रदक्षिणीकृत्यप्रणिपत्यविसर्जयेत् ॥ १९ ॥
एवंशय्याप्रदानेनश्राद्धेननवकादिना ॥ वृषोत्सर्गविधानेनप्रेतोयातिपरांगतिम् ॥ २० ॥
एकादशेन्हिविधिनावृषोत्सर्गसमाचरेत् ॥ हीनांगरोगिणंबालंत्यक्ताकुर्यात्सलक्षणं २१

के, हे ब्राह्मण, प्रेतनी प्रतिमावाळी छतां, सकल सामग्रीथी युक्त एवी शय्या में तमने समर्पण करी छे. ॥ १८ ॥ एम कहीने, कुटुंबवत्सल छतां विद्धान होय, ते ब्राह्मणने एं शय्या आपवी. पछी ब्राह्मणने नमस्कार करीने, तेमने जवा देवा. ॥ १९ ॥ ए रीतना शय्यादान तथा वृषोत्सर्गना विधाननेलीधे, प्रेत उत्तम गतिने पामे छे. ॥ २० ॥ अग्यारमे दिवसे यथाविधि वृषोत्सर्ग करवो. ते एम के, कोइपण अवयवथी वाछडो खोडीलो न छतां, बयमां बाल तथा रंगे लाल न जोइए. ए वृष-(वाछडो)नां जे लक्षण कहेलां छे ते जोइने, तेनुं दान करवुं. ॥ २१ ॥

તે એમ કે, રાતાં નેત્ર છતાં રંગે પિંગલો (છીંકળીના રંગનો) જોડે, તથા તેનાં શિંગડાં, ગઢું તથા પગની
 સ્ત્રીઓ એ રાતાં જોડે. તેનું પેટ શ્વેત અને પુંઠ કાઢી જોડે. એવા લક્ષણવાળો વાછડો બ્રાહ્મણે આપવાનું
 કહેલું છે. ॥ ૨૨ ॥ જેનો રંગ લાલ અથવા મુંઝડીઓ હોય, એવો વાછડો ક્ષત્રીએ આપવો. પીઢા રંગનો વૈ-
 શ્યે આપવો. ॥ ૨૩ ॥ જે બધે અંગે તપસ્વીરીઓ છતાં, પુછ્છડે તથા પગે શ્વેત રંગનો હોય, તેને પિંગ રંગનો
 કહેવાય છે. એવા વાછડાનો ઉત્સર્ગ કરે છે; તે પિતૃઓની પ્રીતિની વૃદ્ધિ મેળવે છે. ॥ ૨૪ ॥ જે વૃષના પગ, મોં

રક્તાક્ષઃપિંગલોયસ્તુરક્તઃશૃંગેગલેસુરે ॥ શ્વેતોદરઃકૃષ્ણપૃષ્ઠોબ્રાહ્મણસ્યવિધીયતે ॥ ૨૨ ॥
 સુસ્ત્રિગ્ધવરર્ણોયોરક્તઃક્ષત્રિયસ્યવિધીયતે ॥ પીતવર્ણશ્ચવૈશ્યસ્યકૃષ્ણઃશૂદ્રસ્યશસ્યતે ॥ ૨૩ ॥
 યસ્તુસર્વાંગપિંગઃસ્યાચ્છેતઃપુછ્છેપદેષુચ ॥ સંપિંગોવૃષટ્યાહુઃપિતૃણાંપ્રીતિવર્દનઃ ॥ ૨૪ ॥
 ચરણાસ્તુમુખંપુછ્છંયસ્યશ્વેતાનિગોપતેઃ ॥ લાક્ષારસસવર્ણોયસ્સનીલઙ્ગતિકીર્તિતઃ ॥ ૨૫ ॥
 લોહિતોયસ્તુવર્ણેનમુખેપુછ્છેચપાંડુરઃ ॥ પિંગઃસુરવૃષાણાભ્યાંરક્તનીલોનિગદ્યતે ॥ ૨૬ ॥
 સર્વાંગેષ્વેકવર્ણોયઃપિંગઃપુછ્છેસુરેષુયઃ ॥ તંનીલપિંગમિત્યાહુઃપૂર્વજોદ્ધારકારકમ્ ॥ ૨૭ ॥
 પારાવતસવર્ણસ્તુલલાટેતિલકાન્વિકઃ ॥ તંબ્રુનીલમિત્યાહુઃપૂર્ણંસર્વાંગશોભનં ॥ ૨૮ ॥

તથા પુછ્છ શ્વેત હોય, અને જેના વાકીના અંગનો રંગ રાતો અઢતા જેવો હોય, તેને નીલ એમ કહે છે.
 ॥ ૨૫ ॥ જે રંગે લાલ છતાં, મોઢે તથા પુછ્છડે સફેદ, સ્ત્રીઓ અને શિંગડાં તપસ્વીરીયાં હોય, તેને રક્ત-
 નીલ કહેવો. ॥ ૨૬ ॥ જે સર્વાંગે એકજ રંગનો છતાં, પુછ્છડેથી તપસ્વીરીઆ (ભૂરા) રંગનો હોય, તેને ની-
 લપિંગ કહેવો. આ વૃષ પૂર્વજોનો ઉદ્ધાર કરનારો જાણવો. ॥ ૨૭ ॥ જેનો રંગ કબૂતરના જેવો છતાં, માથે
 ટીલું હોય, તેને વંબુનીલ કહે છે. આ વૃષ સર્વાંગે સુશોભિત હોય છે. ॥ ૨૮ ॥ ॥ ॥

जेने सर्वांगे नील वर्ण छतां रातां नेत्र होय, तेने महानील कहे छे. ए रीते पांच प्रकारना नील जाणवा. २९ हे गरुड, वृषोत्सर्ग अवश्य करवो. उत्सर्ग कर्यापछी एं वाछडाने पकडवो नहीं; तेमज ते घेर आवे, तो, तेनुं बरमा पालनपण करवुं नहीं. एं वावत एक पुरातनी कथा छे. ॥ ३० ॥ ते एवी के, घणा पुत्र होय तो बहु सारुं, एवी मनुष्ये इच्छा राखवी; कारण के, तेमानो एकपण गयाजीअें जइने श्राद्ध करे, अथवा पुत्रीनो विवाह करे, के, नील जातिना वृषनो उत्सर्ग करे. ॥ ३१ ॥ जे वृषोत्सर्ग करे छे, तथा गयाश्राद्ध करे छे, तेनेज

नीलःसर्वशरीरेषुरक्तश्चनयनद्वये ॥ तमप्याहुर्महानीलंनीलःपंचविधःस्मृतः ॥ २९ ॥ अवश्यमेवमोक्तव्योनसधार्योगृहेभवेत् ॥ तदर्थमेषाचरतिलोकेगाथापुरातनी ॥ ३० ॥ एष्ट व्याबहवःपुत्रायद्येकोपिगयांत्रजेत् ॥ गौरींविवाहयेत्कन्यांनीलंवावृषमुत्सृजेत् ॥ ३१ ॥ सएवपुत्रोमंतव्योवृषोत्सर्गतुयश्चरेत् ॥ गयायांश्राद्धदाताचयोऽन्योविष्ठासमःकिल ३२ रौरवादिषुयेकेचित्पच्यंतेयस्यपूर्वजाः ॥ वृषोत्सर्गेणतान्सर्वास्तारयेदेकविंशतिं ॥ ३३ ॥ वृषोत्सर्गंकिलेच्छंतिपितरःस्वर्गताअपि ॥ अस्मद्वंशेसुतःकोपिवृषोत्सर्गंकरिष्यति ३४ तदुत्सर्गाद्वयंसर्वेयास्यामःपरमांगतिं ॥ सर्वयज्ञेषुचास्माकंवृषयज्ञोहिमुक्तिदः ॥ ३५ ॥

पुत्र जाणवो. बीजाने विष्टा तुल्य जाणवो. ॥ ३२ ॥ जेना पूर्वज रौरवादि नरकमां पची रह्या होय, ते वृषोत्सर्ग करे तो, तेनी भूतकालनी एकवीस पेढोओना पूर्वजो नरकथकी मुक्त थाय छे. ॥ ३३ ॥ कदापि कोइना पितृओ स्वर्गमां वसता होय, तथापि त्यां रह्या रह्या एवी इच्छा राखे छे के, अमारा वंशमां कोइ एवो वंशज उत्पन्न थाय तो ठीक, के, जे अमने उद्धारवाना हेतूथी वृषोत्सर्ग करे, ॥ ३४ ॥ के, जेना उत्सर्गनेलीधे अमे परम गतिने पामीए. सकल यज्ञोमां वृषयज्ञ मुक्ति आपनारो छे. ॥ ३५ ॥

माटे पिटुओनी मुक्तिने अर्थे यत्नपूर्वक यथाविधि वृषयज्ञ करवो. ॥ ३६ ॥ ते विधि एवो के, ततन्मंत्रवडे प्रथम नव ग्रहनुं स्थापन तथा पूजन करवुं. पछी यथाविधि होम करवो अने वाछडा तथा वाछडीनुं पूजन करवुं. ॥ ३७ ॥ पछी वाछडो तथा वाछडी मंगावीने, तेमने कंकण बांधवां. पछी विवाहविधियी एक स्थंभ रोपवो. ॥ ३८ ॥ अने ए ठेकाणे ए वाछडा तथा वाछडीनुं स्थापन करवुं. पछी रुद्र देवना कुंभना जलवडे ए बेउने स्नान कराववुं, तथा गंधपुष्पवडे तेमनुं पूजन करीने, प्रदक्षिणा करवी. ॥ ३९ ॥ पं-

तस्मात्पितृविमुक्तयर्थंवृषयज्ञंसमाचरेत् ॥ यथोक्तेनविधानेनकुर्यात्सर्वंप्रयत्नतः ॥ ३६ ॥
ग्रहाणांस्थापनंकृत्वाततन्मंत्रैश्चपूजनं ॥ होमंकुर्याद्यथाशास्त्रंपूजयेद्वृषमातुरः ॥ ३७ ॥ व
त्संवत्सींसमानाय्यबध्नीयात्कंकणंतयोः ॥ वैवाह्येनविधानेनस्तंभमारोपयेत्तदा ॥ ३८ ॥
स्नापयेच्चवृषंवत्सीरुद्रकुंभोदकेनच ॥ गंधमाल्यैश्चसंपूज्यकारयेच्चप्रदक्षिणाम् ॥ ३९ ॥
त्रिशूलंदक्षिणेपार्श्वेवामेचक्रंप्रदापयेत् ॥ तंविमुच्यांजलिंबध्वापठेन्मंत्रमिमंसुतः ॥ ४० ॥
धर्मस्त्वंवृषरूपेणब्रह्मणानिर्मितःपुरा ॥ तवोत्सर्गप्रदानेनतारयस्वभावार्णवात् ॥ ४१ ॥
इतिमंत्रान्नमस्कृत्यवत्संवत्सींसमुत्सृजेत् ॥ वरदोहंसदातस्यप्रेतमोक्षंददामिच ॥ ४२ ॥

छी ए वृषना जमणे पासे त्रिशूल तथा डाबे पासे चक्र स्थापन करवुं. पछी वृषादिने छोडीने, एमनी आगळ हाथ जोडीने, आगळ कहेवामां आवशे ते मंत्रोच्चार करवो. ॥ ४० ॥ ए मंत्रनो अर्थ—तमे वृष रूपे धर्म छो. तमने आ रूपे ब्रह्मदेवें निर्माण कर्या छे. में तमारो उत्सर्ग कर्यो छे, तो, तमे मारुं आ भव रूपी संसारंथकी रक्षण करो. ॥ ४१ ॥ एवा मंत्रवडे ए बेउने नमस्कार करीने, तेमनो उत्सर्ग करवो. भगवान कहे छे, हे गरुड, ए रीतनुं कर्म करनारने हुं वर आपनारो थइने, ए प्रेतने मोक्ष आपीश. ४२

हे गरुड, ए कर्म अवश्य करवुं. मरनार पुरुषनो उत्सर्ग पुत्र करे, तेथी जे फल मरनार पुरुषने प्राप्त थाय छे, ते फल जीवित छतां, पोतानेज प्राप्त थवाना हेतूथी करे, तोषण एरीतनुंज फल प्राप्त थाय छे. अपुत्र (वांझियो) पुरुष आ कर्म करे, तो, तेने सुखथी उत्तम गतीनी प्राप्ति थाय छे. ॥४३॥ आ कर्म, कार्तिकादि शुभ मासमां, उत्तरायणना सूर्य थाय त्यारे अथवा अजवाळियानी के अंधारी द्वादशीथी आरंभीने, तेनी जोडेनी तीथीमां करवुं. ॥४४॥ चंद्र अथवा सूर्यना ग्रहणनी तीथीअें, मेष अथवा तुला संक्रांतीअें अथवा दक्षिणायन के उत्तरायण

तस्मादेषप्रकर्तव्यस्तत्फलंजीवतोभवेत् ॥ अपुत्रस्तुस्वयंकृत्वासुखंयातिपरांगतिम् ४३
कार्तिकादौशुभेमासेचोत्तरायणगेरवौ ॥ शुक्लपक्षेऽथवाकृष्णेद्वादश्यादितिथौतथा ॥४४॥
ग्रहणद्वितयेचवपुण्यतीर्थेऽयनद्वये ॥ विषुवद्वितयेचापिदृषोत्सर्गसमाचरेत् ॥ ४५ ॥ शुभ
लग्नेमुहूर्तेचशुचीदेशेसमाहितः ॥ ब्राह्मणंतुसमाहूयविधिज्ञंशुभलक्षणम् ॥ ४६ ॥ जपैर्हो
मैस्तथादानैःप्रकुर्याद्देहशोधनम् ॥ पूर्ववत्सकलंकृत्यंकुर्याद्दोमादिलक्षणं ॥ ४७ ॥ शालि
ग्रामंचसंस्थाप्यवैष्णवंश्राद्धमाचरेत् ॥ आत्मश्राद्धंततःकुर्याद्दद्याद्दानंद्विजन्मने ॥ ४८ ॥

थाय ते दिवसे दृषोत्सर्ग रूपी कर्म करवुं. ॥ ४५ ॥ ते एवी रीते के, प्रथम शुभ लग्न तथा शुभ मुहूर्त जोड़ने, तथा उत्तम देश जोड़ने, स्वस्थांतःकरणथी एं कर्म करवुं. सकल लक्षणोथी संपन्न छतां जेने कर्मज्ञान होय, एवा विद्वान ब्राह्मणने बोलाववो. ॥ ४६ ॥ पछी जप तथा होम कराव्यापछी दान आपीने, देहने शुद्ध करवो, अने प्रथम कल्या प्रमाणे होमादि सकल कृत्य समाप्त करवां. ॥ ४७ ॥ पछी शालिग्रामनी स्थापना करीने, वैष्णवी श्राद्ध करवुं. पछी आत्म श्राद्ध करीने, ब्राह्मणने दान आपवुं. ॥ ४८ ॥

हे गरुड, ए प्रमाणे जे विधि करे छे, ते पुत्रवान होय किंवा पुत्रहीन होय; तथापि तेना सकल मनोरथ ए वृषोत्सर्ग रूपी कर्मथकी सिद्ध थाय छे. ॥ ४९ ॥ वृषोत्सर्ग करवाथी जे गती प्राप्त थाय छे, ते अग्निहोत्रादि यज्ञ तथा अनेकविध दानोत्पीषण प्राप्त थती नथी. ॥ ५० ॥ बाल्य, पौगंड, कौमार, तारुण्य तथा वृद्धावस्थामां जे जे पापकर्म कर्षा होय ते सर्व वृषोत्सर्ग रूपी कर्मथी नाश पामे छे एमां संदेह नथी. ॥ ५१ ॥ मितद्रोह, कृतघ्नता, सुरापान, गुरुपत्निसाथे गमन, ब्रह्महत्या तथा सोनुं ओळववुं वगैरे

एवंयः कुरुते पक्षिन्नपुत्रश्चापि पुत्रवान् ॥ सर्वकामफलं तस्य वृषोत्सर्गात् प्रजायते ॥ ४९ ॥ अग्निहोत्रादिभिर्यज्ञैर्दानैश्च विविधैरपि ॥ न तांगतिमवाप्नोति वृषोत्सर्गेण यां लभेत् ॥ ५० ॥ बाल्ये कौमारे पौगंडे यौवने वार्द्धके कृतं ॥ यत्पापं तद्विनश्येत् वृषोत्सर्गान्न संशयः ॥ ५१ ॥ मित्रद्रोही कृतघ्नश्च सुरापोगुरुतल्पगः ॥ ब्रह्महाहेमहारी च वृषोत्सर्गात् प्रमुच्यते ॥ ५२ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन वृषयज्ञं समाचरेत् ॥ वृषोत्सर्गसमं पुण्यं नास्ति तादृश्यं जगत्रये ॥ ५३ ॥ पतिपुत्रवती नारी द्वयोरग्रे मृता यदि ॥ वृषोत्सर्गे नैव कुर्याद्दद्याद्वा च पयस्विनीम् ॥ ५४ ॥ वृषभं वा ह्वयेद्यस्तु स्कंधे पृष्ठे च खेचर ॥ सपतेन्नरके घोरैर्यावदाभूतसंल्लवं ॥ ५५ ॥

पापोंथकी वृषात्स करे तो मुक्त थाय छे. ॥ ५२ ॥ माटे सर्व यज्ञसहित वृषयज्ञ करवो. हे गरुड, वृषोत्सर्ग समान पुण्य आ जगत्रयमां नथी. ॥ ५३ ॥ जे स्त्री पती तथा पुत्रने आरोग्य मूकीने मरे तो तेने फल प्राप्त थाय एवा हेतूथी वृषोत्सर्ग करवो नहीं. मात्र घणुं दूध देती होय एवी एक गाय ब्राह्मणने आपवी. ॥ ५४ ॥ हे गरुड, जे पुरुष आखलापर बेसीने पोताना शरीरनो भार बेहेवराबे छे ते महाप्रलय थतां लगी भयंकर नरकमांज पडेलो रहे छे. ॥ ५५ ॥

जै पुरुष निर्दय भइने, बल्लद के आखलाने हाथ के लाकडीथी मारे छे, ते कल्पसुधी यमयातना भोगवे छे. ॥ ५६ ॥ ए प्रमाणे वृषोत्सर्ग करीने, पछी सपिंडीसुधीनां सोळे श्राद्ध करवां. तेनो काल तथा विधि तमने कहं छुं. ॥ ५७ ॥ मरण पामे ते स्थाने, घरना मोटा बारणे, स्मशानना अर्धे रस्ते, चितामां, प्रेतना हाथपर तथा अस्थि (हाडकां) एकठां करवाना ठेकाणे अने दश दिवससुधीना दश एवी रीते पिंड आपवा. ॥ ५८ ॥ प्रथम श्राद्ध तथा षोडश श्राद्धने मलिन कहेछे. हवे षोडशमानुं बीजुं श्राद्ध कथन करं छुं. ॥ ५९ ॥ पे-

वृषभंताडयेद्यस्तुनिर्दयोमुष्टियष्टिभिः ॥ सनरःकल्पपर्यंतंभुंजतेयमयातनाम् ॥ ५६ ॥ ए वंकृत्वावृषोत्सर्गंकुर्याच्छ्राद्धानिषोडश ॥ सपिंडीकरणादर्वाक्तदहंकथयामिते ॥ ५७ ॥ स्थानेद्वारेर्धमार्गेचचितायोशवहस्तके ॥ अस्थिसंचयनेषष्ठोदशपिंडादशाह्निकाः ॥ ५८ ॥ मलिनंषोडशंचैतत्प्रथमंपरिकीर्तितम् ॥ अन्यच्चषोडशमध्येद्वितीयंकथयामिते ॥ ५९ ॥ प्रथमंविष्णवेदद्याद्वितीयंश्रीशिवायच ॥ याम्यायपरिवारायतृतीयंपिंडमुत्सृजेत् ॥ ६० ॥ चतुर्थसोमराजायहव्यवाहायपंचमम् ॥ काव्यवाहायषष्ठंचदद्यात्कालायसप्तमम् ॥ ६१ ॥ रुद्रायचाष्टमंदद्यान्नवमंपुरुषायच ॥ प्रेतायदशमंचैवैकादशंविष्णवेनमः ॥ ६२ ॥ द्वादशं ब्रह्मणेदद्याद्विष्णवेचत्रयोदशम् ॥ चतुर्दशंशिवायैवयमायदशपंचकम् ॥ ६३ ॥

हेलो पिंड विष्णुने अर्पण करवो. बीजो शिवने आपवो. तीजो पिंड परिवारसहितना यमने आपवो. ६० चोथो पिंड चंद्रने आपवो, पांचमो अग्निने, छठो कव्यवहाय नामना देवने तथा सातमो पिंड काल नामना देवने आपवो. ॥ ६१ ॥ आठमो पिंड रुद्रने, नवमो पुरुष नामना देवने, दशमो प्रेतने तथा अग्यारमो पिंड विष्णुने आपवो, ६२ बारमो पिंड ब्रह्मदेवने आपवो, तेरमो विष्णुने चौदमो शिवने तथा पंदरमो यमराजने आपवो. ६३

सोळमो पिंड यमपुरुषने आपवो. ए श्राद्धने तत्ववेत्ता मध्यम षोडशक कहे छे. ॥ ६४ ॥ बार महिनासु-
धी प्रत्येक मासे मासिक श्राद्ध करवुं; ते बार अने पाक्षिक, त्रिपाक्षिक, न्यून षण्मासिक तथा न्यूनाब्दि-
क मळीने सोळ श्राद्ध करवां. ॥ ६५ ॥ हे गरुड, में तमने ए उत्तम षोडश श्राद्ध कल्यां. अग्यारमे दि-
बसे चरु-(चोखा) ना पिंड आपीने ए श्राद्ध करवुं. ॥ ६६ ॥ प्रेतत्वनाश करवासारु जेनी पाछळ
अडताळीस श्राद्ध थाय छे, ते प्रेतत्वथकी मुक्त थइने पितरोनी पंक्तीमां प्रविष्ट (भळवुं, मळवुं, दाखल

दद्यात्तत्पुरुषायैवपिंडंषोडशकंखग ॥ मध्यंषोडशकंप्रादुरेतत्तत्त्वविदोजनाः ॥ ६४ ॥ द्वाद-
शप्रतिमासेषुपाक्षिकंचत्रिपाक्षिकम् ॥ न्यूनषण्मासिकंपिंडंदद्यान्न्यूनाब्दिकंतथा ॥ ६५ ॥
उत्तमंषोडशंचैतन्मयातेपरिकीर्तितम् ॥ श्रपयित्वाचरुंताक्षर्यकुर्यादेकादशेहनि ॥ ६६ ॥
चत्वारिंशत्तथैवाष्टौश्राद्धंप्रेतत्वनाशनम् ॥ यस्यजातंनिधानेनसभवेत्पितृपंक्तिभाक् ॥ ६७ ॥
पितृपंक्तिप्रवेशार्थेकारयेत्षोडशत्रयम् ॥ एतच्छ्राद्धविहीनश्चेत्प्रेतोभवतिसुस्थिरम् ६८
यावन्नदीयतेश्राद्धंषाडशत्रयसंज्ञकम् ॥ स्वदत्तंपरदत्तंचतावन्नैवोपतिष्ठते ॥ ६९ ॥ तस्मा
त्पुत्रेणकर्तव्यंविधिनाषोडशत्रयम् ॥ भर्तुर्वाकुरुतेपत्नीतस्यश्रेयोह्यनंतकम् ॥ ७० ॥

थवुं) थाय छे. ॥ ६७ ॥ पितरोनी पंक्तीमां प्रवेश थवासारु ए अडताळीस श्राद्ध करवां. जेनी पाछळ
ए श्राद्ध थयां न होय, तेनुं प्रेतपणुं तेवुं ने तेवुंज कायम रहे छे. ॥ ६८ ॥ ज्यांसुधी प्रेतपणुं जाय नहीं,
त्यांसुधी स्वदत्त किंवा परदत्त श्राद्ध तेने प्राप्त थतां नथी. ॥ ६९ ॥ माटे पुर्वे यथाविधि ए श्राद्ध कर-
वां. पत्निअें पोताना पतिनां ए श्राद्धो करीने, तेने प्रेतत्वथकी मुक्त करवो. एम करे, तो, तेथकी तेणी-
नुंषण कल्याण थाय छे. ॥ ७० ॥

॥

॥

॥

॥

પતિ મરણ પામે, તો, તેનું ઔર્ધ્વદેહાદિક કર્મ જે સ્ત્રી કરે છે તથા પ્રત્યેક વર્ષ શ્રાદ્ધપક્ષાદિ કરે છે, તેણીને સતી કહેવી. ॥ ૭૧ ॥ એ પ્રકારે કર્મો કરીને, જે સતી જીવન પામે છે, તે પતીના ઉપકારને અર્થે જ જીવન પામે છે. એમ જાણવું. જે સ્ત્રી પતિ મુઆ છતાં, તેના આત્માનું કલ્યાણ થવા સેવન કરે છે, તેણીનું જીવિત સફલ જાણવું. ॥ ૭૨ ॥ મગવાનું કહે છે. હે ગરુડ, કદાપિ કોઈ મનુષ્ય અસાવધપણાથી કિંવા દૈવયોગ્યથી જલ કે અગ્નિમાં પડવાથી મરણ પામે, તો, તેની પ્રથમ કલ્યા પ્રમાણે નારાયણબલિ વગેરે સર્વે ક્રિયાઓ કરવી. ॥ ૭૩ ॥ કોઈ અસાવધ છતાં, બુદ્ધિપૂર્વક આત્મહત્યા કરે, અથવા સર્પદંડથી મરણ પામે, તો, તે-

સંપરેતસ્યયાપત્યુઃકુરુતેચૌર્ધ્વદેહિકમ્ ॥ ક્ષયાહંપાક્ષિકશ્રાદ્ધંસાસતીદ્યુચ્યતેમયા ॥૭૧॥
ઉપકારાયસાભર્તુર્જીવત્યેષાપતિવ્રતા ॥ જીવિતંસફલંતસ્યાયામૃતંસ્વામિનંભજેત્ ॥૭૨॥
અથકશ્ચિત્પ્રમાદેનધ્રિયતેવહ્નિવારિભિઃ ॥ સંસ્કારપ્રમુખંકર્મસર્વંકુર્યાદિથાવિધિ ॥૭૩॥
પ્રમાદાદિચ્છયાવાપિનાગાદ્વાધ્રિયતેયદિ ॥ પક્ષયોરુભયોર્નાગંપંચમીષુપ્રપૂજયેત્ ॥૭૪॥
કુર્યાત્પિષ્ટમર્યાલેર્યાનાગભોગાકૃતિંભુવિ ॥ અર્ચયેતાંસિતૈઃપુષ્પૈઃસુગંધૈશ્ચંદનેનચ ॥૭૫॥
પ્રદધાદ્ધૂપદીપૌચતંડુલાંશ્ચતિલાન્ક્ષિપેત્ ॥ આમપિષ્ટંચનૈવેદ્યંક્ષીરંચવિનિવેદયેત્ ॥૭૬॥

નીપણ નારાયણબલિ વગેરે સર્વે ક્રિયાઓ કરવી; પરંતુ સર્પદંડથી મરણ પામ્યો હોય, તો, બેડ પરવાડી-આંની વચલી પંચમીની તીથી નાગનું પૂજન કરવું. ॥ ૭૪ ॥ તે એવી રીતે કે, મૂમિપર આટાવડે નાગ કરવા, અને તેમનું સુગંધયુક્ત ધોળાં પુષ્પોથી પૂજન કરવું, તથા તેમને ચંદન ચડાવવું. ॥ ૭૫ ॥ અને તેમને ધૂપ તથા દીપ સમર્પણ કરીને, તેમને તલ તથા ચોરવા ચડાવવા, પછી તેમને કુલેરનું નૈવેદ્ય સમર્પણ કરીને, દૂધપણ સમર્પણ કરવું. ॥ ૭૬ ॥

પછી બ્રાહ્મણને શક્તિ પ્રમાણે સુવર્ણદાન તથા ગોપ્રદાન આપવાં. પછી હાથ જોડીને, તેમની પ્રાર્થના કર-
વી. તે એમ કે, હે નાગરાજ, મારા પૂજનથી મજપર સંતુષ્ટ થજો. ॥ ૭૭ ॥ પછી એ મરનારની નારાયણબ-
લિ રૂપી ક્રિયા કરવી, કે, જે કરવાથી એ પ્રાણી સકલ પાતકોથકી મુક્ત થઈને, સ્વર્ગને પામે છે. ૭૮
એ રીતે સકલ ક્રિયાઓ કરીને, વર્ષ પુરું થતાંસુધી અન્નોદક સહિત નિત્ય ઘટદાન (પાણીથી ભરેલો ઘ-
ડો) કરવું; અથવા અગ્યારમે દિવસેજ યથાવિધિ સકલ પિંડદાન કરવું. ॥ ૭૯ ॥ એ પ્રકારે સર્વે કર્મો

સૌવર્ણશક્તિતોનાગંગાંચદદ્યાદ્વિજન્મને ॥ કૃતાંજલિસ્તતોબ્રૂયાત્પ્રીયતાંનાગરાડિતિ ૭૭
પુનસ્તેષાંપ્રકુર્વીતનારાયણબલિક્રિયાં ॥ તયાલભંતેસ્વર્વાસંમુચ્યંતેસર્વપાતકૈઃ ॥ ૭૮ ॥
એવંસર્વક્રિયાંકૃત્વાઘટંસાન્નંજલાન્વિતમ્ ॥ દદ્યાદાબ્દંયથાસંસ્થ્યાન્પિંડાન્વાસજલાન્ક્રમા
ત્ ॥ ૭૯ ॥ એવમેકાદશેકૃત્વાકુર્યાત્સાપિંડનંતતઃ ॥ શય્યાપદાનાંદાનંચકારયેત્સૂતકેગતે
॥ ૮૦ ॥ ॥ ઇતિશ્રીગરુડપુરાણેસારોદ્ધારેએકાદશદિનવિધિનિઽદ્વાદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૨ ॥
॥ ગરુડઉવાચ ॥ ॥ સપિંડનવિધિંબ્રૂહિસૂતકસ્યચનિર્ણયં ॥ શય્યાપદાનાંસામગ્રીતેષાં
ચમહિમાંપ્રભો ॥ ૧ ॥

અગ્યારમે દિવસે કરીને, બારમે દિવસે સપિંડી કરવી, અને સૂતક ગયાપછી શય્યાદાન તથા પદદાન
(વાસણોનું દાન) કરવું. ॥ ૮૦ ॥ ઇતિશ્રી ગરુડપુરાણે સારોદ્ધારે એકાદશ વિધિ નિરૂપણં નામ દ્વાદશો
ઽધ્યાયઃ ॥ ૧૨ ॥ ॥ ગરુડ ભગવાન્ને પ્રશ્ન પૂછતા હવા. હે ભગવાન, આપ મને સપિંડીનો વિ-
ધિ તથા સૂતકનો નિર્ણય કથન કરો, તથા શય્યાદાન અને પદદાનનોપણ વિધિ તથા મહિમા મને ક-
થન કરો. ॥ ૧ ॥

ભગવાન્ કહે છે. હે ગરુડ, તમને સપિંડી વગેરે સકલ ક્રિયાઓ કથન કરું છું, કે, જે ક્રિયા કરે તો, પ્રેત-
વા નામનો ત્યાગ થઈને, એ જીવ પિતૃગણમાં પ્રવેશિત થાય છે. ॥ ૨ ॥ જ્યાંસુધી વસુ રુદ્રાદિ રૂપ પિતામહાદિમાં
પિંડ પ્રવેશિત થાય નહીં, ત્યાંસુધી પુત્રાદિકે અનેક વિધ દાન આપ્યાં હોય; તોપણ તેને પ્રાપ્ત થતાં નથી. ॥ ૩ ॥
જ્યાંસુધી સપિંડી થઈ ન હોય, ત્યાંસુધી પુત્રને કોઈપણ કર્મ કરવાને શુદ્ધત્વ પ્રાપ્ત થતું નથી; કારણ કે, એ કર્મ
કર્તાવિના સૂતક નિવૃત્ત થતું નથી; ॥ ૪ ॥ માટે પુત્રે સૂતકની પછી સપિંડી કર્મ કરવું. હે ગરુડ, તમને યથા-

॥ શ્રીભગવાનુવાચ ॥ ॥ શૃણુતાક્ષર્યં પ્રવક્ષ્યામિ સાપિંડ્યાદ્યખિલાં ક્રિયાં ॥ પ્રેતનામપરિત્ય
જ્યયયા પિતૃગણે વિશેત્ ॥ ૨ ॥ નપિંડોમિલિતો યેષાં પિતામહશિવાદિષુ ॥ નોપતિષ્ઠંતિદા
નાનિપુત્રૈર્દત્તાન્યનેકથા ॥ ૩ ॥ અશુદ્ધઃ સ્યાત્સદાપુત્રો નશુદ્ધ્યંતિકદાચન ॥ સૂતકં નનિવર્તે
તસપિંડીકરણં વિના ॥ ૪ ॥ તસ્માત્પુત્રેણ કર્તવ્યં સૂતકાંતે સપિંડનમ્ ॥ સૂતકંતે પ્રવક્ષ્યામિ
સર્વેષાં ચ યથોચિતં ॥ ૫ ॥ બ્રાહ્મણસ્તુ દશાહેનક્ષત્રિયોદ્વાદશેહનિ ॥ વૈશ્યઃ પંચદશાહેનશૂ
દ્રોમાસેનશુદ્ધ્યતિ ॥ ૬ ॥ દશાહેનસપિંડાસ્તુશુદ્ધ્યંતિ પ્રેતસૂતકે ॥ ત્રિરાત્રેણ સકુલ્યાસ્તુ
સ્નાત્વાશુદ્ધ્યંતિ ગોત્રજાઃ ॥ ૭ ॥

યોગ્ય સૂતકનો વિધિ કથન કરું છું. ॥ ૫ ॥ બ્રાહ્મણ દશાહાપછી શુદ્ધ થાય છે. ક્ષત્રિય મરે તે દિવસથી વા-
રુદે દિવસે શુદ્ધ થાય છે. વૈશ્ય મરે તે દિવસથી પંદર દિવસે શુદ્ધ થાય છે. શૂદ્ર મહિનાપછી શુદ્ધ થાય છે.
॥ ૬ ॥ પ્રેતસૂતક પ્રાપ્ત થયું હોય, તો, ચાર પેઢીસુધીના પિતરાઈ દશ દિવસે શુદ્ધ થાય છે. સુકુલ્ય (સાત
પેઢીસુધીની સગાઈમાં) ત્રણ રાત્રીપછી શુદ્ધ થાય છે, અને દૂરનો ગોત્રી માત્ર સ્નાન કરવાથી જ શુદ્ધ થાય છે. ૭

ए दशा शौच चौथी पेढीसुधी दश रात्री जाणवुं, पांचमी पेढीसुधी छ रात्री जाणवुं, छठी पेढीसुधी चार रात्री जाणवुं अने सातमी पेढीसुधी त्रण दिवस जाणवुं. ॥ ८ ॥ आठ पेढीसुधी एक दिवस सूतक जाणवुं, नवमी पेढीसुधी बे पोहोर जाणवुं अने दशमी पेढीना संबंधमां मुआ बाबत तथा जन्म थया बाबत मात्र स्नानथीज शुद्धी जाणवी. ॥ ९ ॥ कोइ माणस देशांतरे गयुं होय, तेम छतां मृतसौच सांभळवामां आवे, तो, दश दिवसमां जेटला दिवसे सांभळवामां आवे, तेटला जता करी, बाकीना दिवस सूतक राखवुं. ॥ १० ॥ देशांतरमां मरवाथी दश दिवस थइ गया होय, तो, एक वर्षनी अंदर त्रण रात्री

चतुर्थेदशरात्रस्यात्पण्निशाःपुंसिपंचमे ॥ पष्टेचतुरहःप्रोक्तंसप्तमेचदिनत्रयम् ॥ ८ ॥ अष्टमेदिनमेकंतुनवमेप्रहरद्वयम् ॥ दशमेस्नानमात्रंहिमृतकंजन्मसूतकम् ॥ ९ ॥ देशांतरगतःकश्चिच्छणुयाद्योह्यहर्निशम् ॥ यच्छेपंदशरात्रस्यतावदेवाशुचिर्भवेत् ॥ १० ॥ अतिक्रांतेदशाहेतुत्रिरात्रमशुचिर्भवेत् ॥ संवत्सरेव्यतीतितुस्नानमात्राद्विशुध्यति ॥ ११ ॥ आद्यभागद्वयंयावन्मृतकस्यचसूतके ॥ द्वितीयेपतितेचाद्यात्सूतकाच्छुद्धिरिष्यते ॥ १२ ॥ आदंतजननात्सद्यश्चाचौलान्नैशिकीस्मृता ॥ त्रिरात्रमात्रतादेशाद्दशरात्रमतःपरम् ॥ १३ ॥

सूतक राखवुं, अने वर्ष थइ गयुं होय, तो, मात्र स्नान करवाथीज गोत्री जननुं सूतक जाय छे. ॥ ११ ॥ पेहेला सूतकना छ दिवस गया पछी बीजुं सूतक लागे, तो, पेहेला सूतकना दश दिवसे सूतक कहाडवाथी बेउ सूतको जाय छे. १२ दांत उग्या अगाउनुं बालक मरे, तो, स्नान करवाथी तत्काल सूतक जाय छे. दांत उग्या पछी अने चौलकर्म थया अगाउ मरे, तो, एक रात्री गयापछी सूतक जाय छे; अने चौलकर्म थयापछीथी जनोइ दीधासुधीमां मरे, तो, त्रण रात्री सूतक जाणवुं. ते उपरांतनी वय होय, तो, दश रात्री जाणवुं. १३

जन्म्या पछी सत्तावीस महिनानी थतां अगाउ पुत्री मरी जाय, तो, तेनुं सूतक फकत स्नान करवाथीज जाय छे. आ शास्त्रार्थ सर्व वर्णोने समान जाणवो. ॥ १४ ॥ सत्तावीस महिना उपरांतथीते वाग्दान (सगाइ) थाय त्यांसुधीनी वयमां बालकी मरे, तो, सूतक एक दिवस जाणवुं अने ते उपरांत मरे तो त्रण रात्री जाणवुं. ॥ १५ ॥ कदापि सगाइ थयापछी कन्या मरण पामे तो बेउ कुलना जनोने त्रण रात्री सूतक जाणवुं. विवाह थयापछी तेणीनां सासरियांने दश दिवस सूतक जाणवुं. ॥ १६ ॥ छ महिनानी अंदर गर्भनो श्राव (झरीजवुं) थाय, तो, तेनुं सूतक ए श्राव थतो होय, ते स्त्रीने जेठले महिने थाय, तेठला दि-

आजन्मनस्तुचौलांतयत्रकन्याविपद्यते ॥ सद्यःशौचंभवेत्तत्रसर्ववर्णेषुनित्यशः ॥ १४ ॥ त तोवाग्दानपर्यंतयावदेकाहमेवहि ॥ अतःपरंप्रवृद्धानांत्रिरात्रमितिनिश्चयः ॥ १५ ॥ वा ग्प्रदानेकृतेतत्रज्ञेयंचोभयतरुयहम् ॥ पितुर्वरस्यचततोदत्तानांभर्तुरेवहि ॥ १६ ॥ षण्मा साभ्यंतरेयावद्गर्भस्त्रावोभवेद्यदि ॥ तदामाससमैस्तासांदिवसैःशुद्धिरिष्यते ॥ १७ ॥ अ तऊर्ध्वस्वजात्युक्तमाशौचंतासुविद्यते ॥ सद्यःशौचंसपिंडानांगर्भस्यपतनेसति ॥ १८ ॥ सर्वेषामेववर्णानांसूतकेमृतकेपिवा ॥ दशाहाच्छुद्धिरित्येकलौशास्त्रस्यनिश्चयः ॥ १९ ॥

वस जाणवुं. (एक महिने श्राव थाय, तो, एक दिवस ए वाइए पाळवुं, अने गर्भ धारण कर्यापछी बे महिने श्राव थइ जाय, तो, बे दिवस सूतक पाळवुं.) ॥ १७ ॥ छ महिनानी अंदर गर्भ पडे, तो, जे जे जातीने माटे जे जे अशौच पाळवानुं धर्माचार्योअे कहेलुं छे, ते प्रमाणे जाणवुं; परंतु सर्वे पितराइओने गर्भपातनुं अशौच लागतुं नथी. ॥ १८ ॥ चारे वर्णमां जन्माशौच किंवा मृतकाशौच प्राप्त थाय तथापि दश दिवसे अशौच-(सूतक)नी शुद्धी जाणवी. आ शास्त्रार्थ कलियुगने माटे निर्णय जाणवो. ॥ १९ ॥

मृतशौच प्राप्त थाय एटले आशीर्वाद, देवपूजा, प्रत्युत्थान (नवीन उद्योग), अभिवंदन, पलंग अथवा
खाटलापर सुबु तथा बीजाने स्पर्श वगैरे करवां नहीं. ॥ २० ॥ तेमज संध्या, दान, जप, होम, वेदा-
ध्ययन, ब्रह्मयज्ञ, पितृतर्पण, ब्राह्मणभोजन तथा व्रत वगैरेपण तजवां. ॥ २१ ॥ अशौच (सूतक) प्रा-
प्त थया छतां, जे पुरुष नित्य, नैमित्तिक तथा काम्य कर्मोंनु आचरण करे, तेनां भविष्यकालनां सकल
नित्यकर्मादि नाश पामे. ॥ २२ ॥ ब्रह्मचारी, महा मंत्रनो सदा जप करनार, अभिहोती, ब्रह्मनिष्ठ, यति

आशीर्वादं देवपूजां प्रत्युत्थानाभिवंदनम् ॥ पर्यंकेशयनं स्पर्शनं कुर्यान्मृतसूतके ॥ २० ॥
संध्यादानं जपं होमं स्वाध्यायं पितृतर्पणं ॥ ब्रह्मभोज्यं व्रतं नैव कर्तव्यं मृतसूतके ॥ २१ ॥ नि-
त्यं नैमित्तिकं काम्यं सूतकेयः समाचरेत् ॥ तस्य पूर्वकृतं नित्यादिकं कर्म विनश्यति ॥ २२ ॥ व्र-
तिनो मंत्रपूतस्य सांभिकस्य द्विजस्य च ॥ ब्रह्मनिष्ठस्य यतिनो न हिराज्ञां च सूतकम् ॥ २३ ॥
विवाहोत्सवयज्ञेषु जाते च मृतसूतके ॥ तस्य पूर्वकृतं चान्नं भोज्यं तन्मनुरब्रवीत् ॥ २४ ॥ सूत-
केयस्तु गृण्हाति तदज्ञानान्नदोषभाक् ॥ दाता दोषमवाप्नोति याचका यददन्नपि ॥ २५ ॥

अने जेने राज्याभिषेक थयो होय ते राजा, एओने सूतक लागतुं नथी. ॥ २३ ॥ विवाह, उत्सव अने
यज्ञ आरंभ्या छतां, वचमां जनना शौच (वृद्ध सुंवाळुं) अथवा मृताशौच (मरणसूतक) प्राप्त थाय, तो,
सूतक जाणवा अगाउ रांधेलुं अन्न खावानी अडचण नथी. एवो मनु-(कलियुगनी स्मृतिना करनार) नो
मत्त छे. ॥ २४ ॥ बेउ जातीनां सूतक प्राप्त थाय तेम छतां, जे कोइ याचक अजाणपणे अन्न जमे, अ-
थवा लेइ जाय, ते दोषवान थतो नथी; परंतु सूतकी छतां आपे, तो, आपनारो दोषवान थाय छे ॥ २५ ॥

सूतक प्राप्त थया छतां ते वातने छुपावीने जे मनुष्य ब्राह्मणने अन्न आपे छे, ते दोषवान् थाय छे. सूतकवा-
ळाने घेर सूतक छे एम जाण्या छतां, जे ब्राह्मण सूतकनुं अन्न जमे, ते पण दोषवान् थाय छे. ॥ २६ ॥
तो. सूतकनी निवृत्तीने अर्थे पुत्रे पिताना सकल पितृगण सहवर्तमाननुं सपिंडी श्राद्ध करवुं, जे पुत्र पिता-
नुं सपिंडीकरण करशे, ते परिणामे पितृलोकमां भळशे. ॥ २७ ॥ आ कर्म बारमे दिवसे, पीस्तालीसमे दिवसे,
छठ्ठा महिनानी अंत्ये अथवा वर्षनी अंत्ये करवुं. आ रीतना सकल नियम कालतत्त्वदर्शी ऋषिओए कथन कर्या

प्रच्छाद्यसूतकं यस्तु ददात्यन्नं द्विजाय च ॥ ज्ञात्वा गृण्हाति ये विप्रादोषभाजस्त एव हि ॥ २६ ॥
तस्मात्सूतकशुद्ध्यर्थं पितुः कुर्यात्सपिंडनं ॥ ततः पितृगणैः सार्द्धं पितृलोकं संगच्छति ॥ २७ ॥
द्वादशाहे त्रिपक्षे वा षण्मासे वत्सरेऽपि वा ॥ सपिंडीकरणं प्रोक्तं मुनिभिस्तत्त्वदर्शिभिः ॥ २८ ॥
मया तु प्रोच्यते तादृश्यं शास्त्रधर्मानुसारतः ॥ चतुर्णामेव वर्णानां द्वादशाहे सपिंडनं ॥ २९ ॥
अनित्यात्कलिधर्माणां पुंसांचैवायुषः क्षयात् ॥ अस्थिरत्वाच्चरीरस्य द्वादशाहे प्रशस्यते ३०
व्रतबंधोत्सवादीनि व्रतस्योद्यापनानि च ॥ विवाहादिभवेन्नैव मृते च गृहमेधिनि ॥ ३१ ॥ भि-
क्षुर्भिक्षांनं गृण्हाति हंतकारो न गृह्यते ॥ नित्यं नैमित्तिकं लुप्येद्यावत्पिंडनं मेलितं ॥ ३२ ॥

छे. ॥ २८ ॥ हे गरुड, शास्त्र तथा धर्मना अनुरोधथी हुं कहुं छुं के, सपिंडीकरण चारे वर्णे बारमे दिवसे करवुं.
॥ २९ ॥ कारण के, कलियुगना धर्म अनित्य (नाशवान) छे, तेम छतां, मनुष्योनुं आयुष्य अल्प अने शरीर अ-
स्थीर छे; माटे ए कर्म बारमे दिवसे करवुं उचित छे. ३० गृहस्थाश्रमी मरण पामे, तेम छतां, कदापि सपिंडीकर-
ण कर्युं न होय, तो, व्रतबंध, यज्ञादि कर्म, उद्यापन तथा विवाहादिपण थाय नही. ३१ ज्यां सुधी सपिंडीकरण थयुं न
होय, त्यां सुधी नित्य नैमित्तिक कर्मनो लोप होवाथी सन्याशी भिक्षाञ्च तथा हंत एव शब्दोनो उच्चार करता नथी ३२

કર્મનો લોપ થવાથી તે પુરુષ પ્રાયશ્ચિતી થાય છે. તો, કર્માધિકારાર્થે સપિંડી કરણ કરવું. આ કર્મ અ-
ગ્નિહોત્તી તથા તે સિવાયનાં બારમે દિવસે કરવું. ॥ ૩૩ ॥ સકલ તીર્થોમાં સ્નાન તથા સકલ પ્રકાર-
ના યજ્ઞ કરવાથી જે ફલની પ્રાપ્તિ થાય છે, તે ફલ બારમે દિવસે સપિંડી કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે. ॥ ૩૪ ॥
માટે બારમે દિવસે સ્નાન કરીને, મૃતસ્થાને ગાયના છાળથી લીંપીને, તે ઠેકાણે પુત્રે શાસ્ત્રોક્ત વિધિથી સ-
પિંડી શ્રાદ્ધ કરવું. ॥ ૩૫ ॥ તે એવી રીતે કે, અર્ઘ્ય, પાદ તથા આચમનીય વગેરે ઉપચાર સમર્પણ ક-

કર્મલોપાત્પ્રત્યવાયીભવેત્તસ્માત્સપિંડનં ॥ નિરગ્નિકઃસાગ્નિકોવાદ્વાદશાહેસમાચરેત્ ૩૩
યત્ફલંસર્વતીર્થેષુસર્વયજ્ઞેષુયત્ફલમ્ ॥ તત્ફલંસમવાપ્નોતિદ્વાદશાહેસપિંડનાત્ ॥ ૩૪ ॥ અ
તઃસ્નાત્વામૃતસ્થાનેગોમયેનોપલેપિતે ॥ શાસ્ત્રોક્તેનવિધાનેનસપિંડીકારયેત્સુતઃ ॥ ૩૫ ॥
પાદ્યાર્ઘ્યાચમનીયાદ્યૈર્વિશ્વેદેવાંશ્ચપૂજયેત્ ॥ કુપિત્રેવિકિરંદત્વાપુનરાપડપસ્પૃશેત્ ॥ ૩૬ ॥
દદ્યાત્પિતામહાદીનાંત્રીન્પિંડાંશ્ચયથાક્રમમ્ ॥ વસુરુદ્રાર્કરૂપાણાંચતુર્થમૃતકસ્યચ ॥ ૩૭ ॥
ચંદનૈસ્તુલસીપત્રૈર્ધૂપૈર્દીપૈઃસુભોજનૈઃ ॥ મુખવાસૈઃસુવસ્ત્રૈશ્ચદક્ષિણાભિશ્ચપૂજયેત્ ॥ ૩૮ ॥
પ્રેતપિંડાંત્રિધાકૃત્વાસુવર્ણસ્યશલાકયા ॥ પિતામહાદિપિંડેષુમેલયેત્તંપૃથક્પૃથક્ ॥ ૩૯ ॥

રીને, વિશ્વેદેવનું યથોક્ત રીતીથી પૂજન કરવું. પછી વિકિરનો પિંડ મૂકીને, હાથપગ ધોવા. ॥ ૩૬ ॥ પ-
છી વસુ, રુદ્ર તથા અર્ક (સૂર્ય) રૂપ ધારણ કરનારા પિતામહાદિકના અનુક્રમે ત્રણ પિંડ આપીને, ચોથો
પિંડ મરનારના નામનો આપવો. ॥ ૩૭ ॥ પછી એ પિંડોનું ચંદન, તુલસી, ધૂપ, દીપ, તાંબૂલ, વસ્ત્ર તથા
દક્ષિણા વગેરે ઉપચારોવડે પૂજન કરવું. ॥ ૩૮ ॥ પછી જે પિંડ મૂક્યો હોય, તેના સોનાના વાઢાવતી ત્રણ
ભાગ કરવા. એ ત્રણ ભાગમાંહેનો એક ભાગ પિતામહાદિના પિંડમાં મેલવવો. ॥ ૩૯ ॥

पितामहीनी साथे मातानो पिंड मेळववो, अने पितामहानी साथे पितानो पिंड मेळववो. हे गरुड, ए रीते सपिंडी करण करवुं. एवं मारुं मत छे. ॥ ४० ॥ जेनो पिता मुआ छतां वडौवो जीवतो होय, तेणे प्रपितामहनी पेठे तण पिंड आपवां. ॥ ४१ ॥ बापनी मा जीवती छतां कदापि मानुश्री मरण पामी होय, तो, मातृश्राद्धपण पितृश्राद्धना जेवुं करवुं. (बापनी माना श्राद्धनी पेठे तण पिंड करवा.) ॥ ४२ ॥ अथवा मातोश्रीनुं पिंडमेलन महालक्ष्मीमां करवुं अने पितानुं पिंडमेलन मारोविषे करवुं. (एवुं पिंडमेलन वडौवो तथा बापनी मा जीवतां होयतो जाणवुं.) ॥ ४३ ॥

पितामह्यासमंमातुःपितामहसमंपितुः ॥ सपिंडीकरणंकुर्यादितिताक्षर्यमतंमम ॥ ४० ॥
मृतेपितरियस्याथविद्यतेचपितामहः ॥ तेनदेयास्त्रयःपिंडाःप्रपितामहपूर्वकाः ॥ ४१ ॥ ते
भ्यश्चपैतृकंपिंडंमेलयेत्तंत्रिधाकृतम् ॥ मातर्यग्रेप्रशांतायांविद्यतेचपितामही ॥ ४२ ॥ त
दामातृकश्राद्धेपिकुर्यात्पैतृकवद्विधिः ॥ यद्वामयिमहालक्ष्म्यांतयोःपिंडंचमेलयेत् ॥ ४३ ॥
अपुत्रायाःस्त्रियाःकुर्यात्पतिःसापिंडनादिकं ॥ श्वश्यादिभिःसहैवास्याःसपिंडीकरणंभवेत्
४४ भर्तादिभिस्त्रिभिःकार्यंसपिंडीकरणंस्त्रियाः ॥ नैतन्मममत्तंताक्षर्यपत्यासापिंड्यमर्हति
४५ एकांचितांसमारूढौदंपतीयदिकाश्यप ॥ तृणमंतरतःकृत्वाश्वशुरादेस्तदाचरेत् ४६
एकएवसुतःकुर्यादादौपिंडादिकंपितुः ॥ तदूर्ध्वंचप्रकुर्वीतसत्याःस्नानंपुनश्चरेत् ॥ ४७ ॥

अपुत्र स्त्रीनुं सपिंडीकरण तेणीना पतिअं तेणीनी सासुनी साथे मेळवीने करवुं. ॥ ४४ ॥ अथवा एवी अपुत्र स्त्रीनुं सपिंडन भर्ता (स्वामी) वगेरे तणनी साथे मेळवीने करवुं, एमने मान्यनथी. ४५ पति तथा पति एकज चितामां बळ्यां होय, तो, ए स्त्रीना ससरा वगेरेमां व्यवधायक (मंत्रारोपित करेलुं घास) मूकीने, एकज पुत्रे मात पितानुं सपिंडी करण करवुं. ॥ ४६ ॥ पुत्रे प्रथम पितानुं सपिंडी करण करीने, फरी स्नान कर्यापछी मातोश्रीनुं सपिंडी करण करवुं. ॥ ४७ ॥

कोई स्त्री पति मुआपछी दश दिवसनी मांहे अग्रिमां प्रवेश करे, तो, तेणीनुं शय्यादान तथा सपिंडी करण पतीनी साथे एकज दिवसे करवुं. ॥ ४८ ॥ भगवान् फरीथी कहे छे. हे गरुड, सपिंडी करण थया-पछी पितरोनुं तर्पण करवुं तथा वेदना मंत्रसहित स्वधा शब्दनो उच्चार करवो. ॥ ४९ ॥ पछी हंत शब्दनो उच्चार करीने, अतिथीने भोजन करावुं. अतिथीने भोजन करावे, तो, तेथी पितर, ऋषि, देव तथा दानवो तृप्त थाय छे. ॥ ५० ॥ एक ग्रास (कोळियो) अन्नदान करे, तो. ते भिक्षा ठरे छे. चार

हुताशयासमारूढादशाहाभ्यंतरेसती ॥ तस्याभर्तुर्दिनेकार्यैशय्यादानंसपिंडनं ॥ ४८ ॥ कृत्वासपिंडनंताक्षर्यप्रकुर्यात्पितृतर्पणं ॥ उदाहरेत्स्वधाकारंवेदमंत्रैःसमन्वितं ॥ ४९ ॥ अतिथिंभोजयेत्पश्चाद्वंतकारंचसर्वदा ॥ तेनतृप्यंतिपितरोमुनयोदेवदानवाः ॥ ५० ॥ ग्रासमात्राभवेद्भिक्षाचतुर्ग्रासंतुपुष्कलं ॥ पुष्कालनिचचत्वारिहंतकारोविधीयते ॥ ५१ ॥ सपिंड्यांविप्रचरणौपजयेच्चंदनाक्षतैः ॥ दानंतस्मैप्रदातव्यमक्षय्यतृप्तिहेतवे ॥ ५२ ॥ वर्षवृत्तिंघृतंचान्नंसुवर्णैरजतंसुगाम् ॥ अश्वंगजरथंभूमिमाचार्यायप्रदापयेत् ॥ ५३ ॥

ग्रास अन्ननुं दान करे, तो, ते पुष्कल ठरे छे, अने चार पुष्कलां (माप) अन्ननुं दान करे, तो, ते हंतकार ठरे छे, अथवा थाय छे. ॥ ५१ ॥ सपिंडी श्राद्धमां ब्राह्मणना चरण चंदन तथा अक्षतवडे पूजवा, अने तेमनी हमेशां तृप्ती रहेवासारु दान आपवुं. ॥ ५२ ॥ ते एवी रीतनुं के, ब्राह्मणनो एक वर्षसुधी निर्वाह थाय एटलुं अन्नदान आपवुं. तथा सोनुं, रूपुं, उत्तम गाय, अश्व, रथ, गज अने भूमि वगैरे सर्वे प्रकारनां उत्तम दान शक्त्यानुंसारे ब्राह्मणने आपवां. ॥ ५३ ॥

पछी सकल ग्रह, देवी तथा विनायकनुं पुण्याहवाचन वेदमंत्र सहित कुंकुम अक्षत तथा नैवेद्यादि उप-
चारोबडे पूजन करवुं. ॥ ५४ ॥ पछी उपाध्याए यजमानने अभिषेक करीने, तेना हाथे समंतक रक्षासूत्र
बांधीने, तेने मंतेला अक्षत आपवा. ॥ ५५ ॥ पछी अति उत्तम पकानोनुं ब्राह्मणोने भोजन कराववुं. प-
छी तेओने दक्षिणा, अन्न तथा जलथी तैयार करेला बार कुंभ आपवा. ॥ ५६ ॥ ब्राह्मणोनुं भोजन थ-
षापछी ब्राह्मणादि चारे वर्णे जल, आयुध, चाबूक तथा दंडने अनुक्रमे स्पर्श करवा. ए रीतनां सकल
ततश्चपूजयेन्मंत्रैःस्वस्तिवाचनपूर्वकं ॥ कुंकुमाक्षतनैवेद्यैर्ग्रहान्देवींविनायकं ॥ ५४ ॥ आ-
चार्यस्तुततःकुर्यादिभिषेकंसमंत्रकम् ॥ बद्धासूत्रंकरेदद्यान्मंत्रपूतांस्तथाक्षतान् ॥ ५५ ॥
ततश्चभोजयेद्विप्रान्मिष्टान्नैर्विविधैःशुभैः ॥ दद्यात्सदक्षिणांस्तेभ्यःसजलान्नान्द्विषट्घटा-
न् ॥ ५६ ॥ वार्यायुधप्रतोदस्तुदंडस्तुद्विजभोजनात् ॥ स्पृष्टव्यानंतरंवर्णैःशुद्धयेरंस्तेत-
तःक्रमात् ॥ ५७ ॥ एवंसपिंडनंकृत्वाक्रियावस्त्राणिसंत्यजेत् ॥ शुक्लांबरधरोभूत्वाशय्यादा-
नंप्रदापयेत् ॥ ५८ ॥ शय्यादानंप्रशंसंतिसर्वेदेवाःसवासवाः ॥ तस्माच्छय्याप्रदातव्या-
मरणेजीवितेपिवा ॥ ५९ ॥ सारदारुमयीरम्यांसुचित्रैश्चित्रितांदृढाम् ॥ पट्टसूत्रैर्वितनि-
तांहिमपदैरलंकृताम् ॥ ॥ ६० ॥

कर्म करनारो माणस शुद्ध थाय छे. ५७ ए रीते सपिंडीकर्म कर्यापछी ए पेहेरेला वखनो त्याग करवो. पछी धोळां
वस्त्र परिधान करीने शय्यादान करवुं. ५८ शय्यादान आपवाथी इंद्रादि सकल देवो वखाण करेछे; माटे स्वहस्ते
किंवा मुआपाछळ पुत्रादिके ए दान अवश्य करवुं. ५९ ए शय्या एवी के, मजबूत लाकडानो दृढ पलंग कराववो. ते-
पर सुतारपासे अनेक चित्र कढाववां. तेपर सूत्रनी पाटी भरावीने तथा सुवर्णनां पत्तां मढावीने सुशोभित करवी. ६०

હંસ સમાન ડજલું તથા સ્વચ્છ ગદેલું વિછાવીને, તે શય્યાની સુગંધિત પુષ્પ તથા ગંધાક્ષતથી પૂજા કરવી. ॥ ૬૧ ॥
 એ શય્યા વિસ્તીર્ણ છતાં, સુખપ્રદ હોવી જોડે. એ રીતે શય્યા તૈયાર કરીને પાથરી મૂકવી. ॥ ૬૨ ॥ પછી એ
 શય્યાની પાસે છત્ર, દીપ, રૂપાનું આસન, ચામર, પાત્ર, ઝૂંગારને લગતા પદાર્થો તથા તાંબૂલાદિ મુખવાસને
 લગતો સામાન વગેરે સર્વે પદાર્થો મૂકવા. ॥ ૬૩ ॥ એ રીતના પદાર્થોને એ શય્યાપર પોતપોતાને ઠેકાણે અ-
 નુક્રમે મૂકવા. ॥ ૬૪ ॥ પછી એ શય્યાપર સુવર્ણની લક્ષ્મીનારાયણની પ્રતિમાઓ મૂકવી. તેમના હાથમાં સક-

હંસતૂલીપ્રતિચ્છન્નાંશુભશીર્ષોપધાનિકામ્ ॥ પ્રચ્છાદનપટીયુક્તાંપુષ્પગંધૈઃસુવાસિતામ્ ॥
 ॥ ૬૧ ॥ દિવ્યબંધૈઃસુવદ્ધાંચસુવિશાલાંસુખપ્રદાં ॥ શય્યામેવંવિધાંકૃત્વાહ્યાસ્તૃતાયાંન્યસે
 દ્ભુવિ ॥ ૬૨ ॥ છત્રંદીપાલયંરોપ્યંચામરાસનભાજનં ॥ ઝૂંગારકરકાદર્શંપંચવર્ણવિતાન
 કમ્ ॥ ૬૩ ॥ શયનસ્યભવેત્કિંચિદ્ધ્વાન્યદુપકારકમ્ ॥ તત્સર્વંપરિતસ્તસ્યાઃસ્વેસ્વેસ્થાને
 નિયોજયેત્ ॥ ૬૪ ॥ તસ્યાંસંસ્થાપયેદ્દૈમંહરિંલક્ષ્મીસમન્વિતમ્ ॥ સર્વાભરણસંયુક્તમાયુ
 ધાંબરસંયુતં ॥ ૬૫ ॥ સ્ત્રીણાંચશયનેધૃત્વાકજ્જલારલક્ષ્મીકુંકુમમ્ ॥ વસ્ત્રંભૂષાદિકંયન્નસર્વમે
 વપ્રદાપયેત્ ॥ ૬૬ ॥ તતોવિપ્રંસપત્નીકંગંધપુષ્પૈરલંકૃતમ્ ॥ કર્ણાંગુલીયાભરણૈઃકંઠસૂત્રૈ
 શ્ચકાંચનૈઃ ॥ ૬૭ ॥

૬૫

૬૫

૬૫

૬૫

લ આયુધો છતાં સકલ અલંકારોથી ઝૂંગારેલી હોવી જોડે. ॥ ૬૫ ॥ પછી સુવાસિની સ્ત્રીઓ હઠ્ઠર,
 કુંકુમ તથા કાજલથી શોભાયમાન છતાં, હાથેપગે અઢતો (મેદી) લગાડી હોય તેણીઓને એ શય્યાપર
 બેસારીને, તેણીઓને વસ્ત્રાલંકાર વગેરે આપવાં. ॥ ૬૬ ॥ પછી સપત્નિક બ્રાહ્મણનું ગંધાક્ષત તથા પુષ્પો-
 વડે પૂજન કરવું, અને તેને સોનાનાં કુંડલ, વીંટી તથા કંઠી વગેરે સમર્પણ કરવાં. ॥ ૬૭ ॥

अने तेमने अंगरखुं, धोतीजोडो तथा पागडी आपी, लक्ष्मीनारायणनी प्रतिमानी आगळ बेसाडवा. ॥ ६८ ॥ पछी कुंकुम तथा पुष्पमालाओ समर्पण करीने, लक्ष्मीनारायण, नव ग्रह, देवी तथा विनायकनुं अनुक्रमे पूजन करवुं. ॥ ६९ ॥ पछी उत्तरतरफ मुख करीने, हाथमां पुष्पांजली लेइने, ब्राह्मणनी आगळ हवे कहेवामां आवशे ते मंत्र कहेवो. ॥ ७० ॥ तेनो अर्थ हे भगवान्, जेवी आपनी शय्या क्षीरसमुद्रमां छे, तेवी आ शय्या मारा जन्मजन्ममां अशुन्य हजो. एटले जेम आप आपनी शय्यापर

उष्णीषमुत्तरीयंचचोलकंपरिधायच ॥ स्थापयेत्सुखशय्यायांलक्ष्मीनारायणाग्रतः ॥ ६८ ॥
कुंकुमैःपुष्पमालाभिर्हरिलक्ष्मींसमर्चयेत् ॥ पूजयेल्लोकपालांश्चग्रहान्देवींविनायकम् ६९
उत्तराभिमुखोभूत्वागृहीत्वाकुसुमांजलिम् ॥ उच्चारयेदिमंमंत्रंविप्रस्यपुरतःस्थितः ॥ ७० ॥
यथाकृष्णत्वदीयास्तिशय्याक्षीरोदसागरे ॥ तथाभूयादशून्येयंममजन्मनिजन्मनि ७१
एवंपुष्पांजलिविप्रेप्रतिमायांहरेःक्षिपेत् ॥ ततःसोपस्करंशय्यादानंसंकल्पपूर्वकम् ७२
दद्याद्गतोपदेष्टेचगुरवेब्रह्मवादिने ॥ गृहाणब्राह्मणैर्नालंकोददातीतिकीर्तयन् ॥ ७३ ॥ आं
दोलयेद्विजलक्ष्मींहरिंचशयनेस्थितम् ॥ ततःप्रदक्षिणीकृत्यप्रणिपत्यविसर्जयेत् ॥ ७४ ॥

निरंतर निद्रा करो छो, तेम मने तथा मारा पितरोने निरंतर निद्रा करवाने प्राप्त थजो. ॥ ७१ ॥ एम कहीने, हाथमानी पुष्पांजली प्रतिमा तथा ब्राह्मणपर नाखवी. पछी ए सोपस्कर शय्या संकल्प पूर्वक ॥ ७२ ॥ विद्वान ब्राह्मणने अर्पण करवी; अने तेमनी प्रार्थना करवी, ते एम के, आ शय्या आप ल्यो. दाताए दान कर्यानुं अभिमान धारण करवो नहीं. ॥ ७३ ॥ शय्यापर वीराजेलं लक्ष्मीनारायणने तथा दान लेनारा ब्राह्मणने विसर्जन करवा. ॥ ७४ ॥

ए शय्यादान करनार कदापि ऐश्वर्यवान होयें तो ए शय्या विछावी सुबा सारु सामग्री सहितनुं एक घर पण दानमां आपवुं. ॥ ७५ ॥ अने जीवता छतां कदापि निज हस्ते शय्यादान करे तो तेज रीते पर्व-
काले स्वहस्ते वृषोत्सर्गपण करवो. ॥ ७६ ॥ ए शय्यापाछळ घणा द्रव्यनुं साहित्य होय, तो, ते द्रव्य-
ना विभाग करीने, ते घणा ब्राह्मणने वेंहेंची आपवी नहीं. ए शय्यादान लेइने जे पुरुष वेचे, तेने आ-
पवी नहीं, कदापि कोइ पुरुष एबा वेची खानारा ब्राह्मणने दानमां शय्या आपे, तो, ते आपनारो नर-
के जाय छे. ॥ ७७ ॥ माटे सत्पात्र जोइने शय्यादान आपवुं. ए रीतनो नियम पाळीने दान करे, तो,

सर्वोपस्करणैर्युक्तंप्रदद्यादतिसुंदरम् ॥ शय्यायांसुखसुप्त्यर्थं गृहं च विभवे सति ॥ ७५ ॥
जीवमानः स्वहस्तेन यदि शय्यां ददाति यः ॥ तज्जीवता वृषोत्सर्गं पर्वणीषु समाचरेत् ॥ ७६ ॥
इयमेकस्य दातव्या बहूनां न कदाचन ॥ सा विभक्ता च विक्रीता दातारं पातयत्यधः ॥ ७७ ॥
पात्रे प्रदाय शयनं वांछितं फलमाप्नुयात् ॥ पिता च दाता तनयः परत्रेह च मोदते ॥ ७८ ॥ पुरं
दरगृहे दिव्ये सूर्यपुत्रालयेऽपि च ॥ उपतिष्ठेन्न संदेहः शय्यादानप्रभावतः ॥ ७९ ॥ विमान
वरमारूढः सेव्यमानोऽप्सरोगणैः ॥ आभूतसंस्तुतं यावत् तिष्ठत्यातंकवर्जितः ॥ ८० ॥

दान आपनारने वांछित फल प्राप्त थाय छे; तथा आपनारना पिताने तथा आपनारने उभय लोकमां सु-
खनी प्राप्ती थाय छे. ॥ ७८ ॥ ए दान मरनार पुरुषने इंद्रादिक गमे ते लोकने विषे निवास होय त्यां
पोंहोंचे छे. एमां संदेह नथी. ॥ ७९ ॥ शय्यादानना प्रभावथी मरनार उत्तम विमानमां आरूढ थवा छ-
तां, तेनुं अति प्रेमभावथी अप्सराओंनो समुदाय सेवन करे छे. ए रीते शय्यानुं दान करवाथी ए दानननुं
फल भोगवनार जन सर्व भयथकी मुक्त थइने, प्रलयकालसुधी स्वर्गादि लोकमां निवास करे छे. ॥ ८० ॥

सकल पर्वने दिवसे सकल तीर्थोंमें स्नान करवाथी जे फल प्राप्त थाय छे, ते करतांपण अधिक फल शय्यानुं दान आपवाथी प्राप्त थाय छे. ॥ ८१ ॥ ए प्रकारे पुते शय्यादान करीने, पछी पददान करवुं. हे गरुड. ए पददाननी विधि तमने कहुं छुं, ते सांभळो. ॥ ८२ ॥ पददान पांच प्रकारनां छे. ते एवां के, छत्री, जोडा, वस्त्र, बींटी, कमंडल तथा आसन. ॥ ८३ ॥ ए पददानमां दंड तथा ताम्रपात्र होवुं जोइए; अने प्रत्येकपर एक एक पात्रमां सीधुं छतां, ते यज्ञोपवीतथी युक्त होवुं जोइए. ए रीतनुं पद-

सर्वतीर्थेषु यत्पुण्यं सर्वपर्वदिनेषु च ॥ तेभ्यश्चाप्यधिकं पुण्यं शय्यादानोद्भवं भवेत् ॥ ८१ ॥
एवं दत्त्वा सुतः शय्यां पददानं प्रदापयेत् ॥ तच्छृणुष्व मया ख्यातं यथावत्कथयामिते ॥ ८२ ॥
छत्रोपानहवस्त्राणि मुद्रिकाचकमंडलुः ॥ आसनं पंचपात्राणि पदं पंचविधं स्मृतम् ॥ ८३ ॥
दंडेन ताम्रपात्रेण ह्यामानैर्भोजनैरपि ॥ अर्थयज्ञोपवीतैश्च पदं संपूर्णतां व्रजेत् ॥ ८४ ॥
त्रयोदशपदानि त्वं यथाशक्त्या विधाय च ॥ त्रयोदशेभ्यो विप्रेभ्यः प्रदद्याद्वादशेहनि ॥ ८५ ॥
अनेन पददानेन धार्मिकायांति सद्गतिं ॥ यममार्गगतानां च पददानं सुखप्रदं ॥ ८६ ॥
आ तपस्तत्र वैरौद्रोदह्यते येन मानवः ॥ छत्रदानेन सुच्छाया जायते तस्य मूर्धनि ॥ ८७ ॥

दान करे, तो, तेथकी संपूर्ण फलनी प्राप्ति थाय छे. ॥ ८४ ॥ ए रीतनां एकंदर तेर पददान, बारमे दिवसे ऐश्वर्यानुसारे (गजाना प्रमाणमां) तेर ब्राह्मणने आपवां. ॥ ८५ ॥ ए रीते पददान आपे, तो, उत्तम गतीने पामे छे. जेने यममार्गे जवानुं होय छे, तेने ए पददानथकी अति सुख प्राप्त थाय छे. ८६ यममार्गे जतां बहुज ताप छे, तेना निवारणने अर्थे छत्रीनुं दान करे, तो, तेथी मरनारना मस्तकपर छत्रीनी छाया प्राप्त थाय छे. ॥ ८७ ॥

॥

॥

॥

॥

यममार्गे जतां रस्तामां अति भयंकर कांटा छे, तेना निवारणने अर्थे पगे पेहेखानो जोडो आपवो; ते-
थी प्राणीने ते ठेकाणे बेसवासारु घोडो मळे छे, ते साधननेलीधे ए मरनार सुखथी चाली शके छे.
॥ ८८ ॥ हे गरुड, यममार्गे जतां अति भयंकर तथा उग्र टाढ, वायू तथा उष्णता छे, तेनी निवृत्तिने
अर्थे वस्त्रदान आपवुं. ॥ ८९ ॥ यमदूत अति भयंकर तथा उग्र छे, तेओथकी कांड भय अथवा शिक्षा
न थवासारु, तेमनी निवृत्तिने अर्थे वींटीनुं दान करवुं. ते दान करवाथी मरनारने सुखनी प्राप्ति थाय छे.

अतिसंकटसंकीर्णैर्यमलोकस्यवर्त्मनि ॥ अश्वारूढाश्चतेयांतिददंतेयद्युपानहौ ॥ ८८ ॥ शी
तोष्णवातदुःखानितत्रघोराणिखेचर ॥ वस्त्रदानप्रभावेणसुखंनिस्तरतेपथि ॥ ८९ ॥ यम
दूतामहारौद्राःकरालाःकृष्णपिंगलाः ॥ नपीडयंतितंमार्गेमुद्रिकायाःप्रदानतः ॥ ९० ॥ ब
हुधर्मसमाकीर्णैर्निर्वातेतोयवर्जिते ॥ कमंडलुप्रदानेनतृपितःपिबतेजलं ॥ ९१ ॥ मृतोद्दे
शेनयोदद्यादुदपात्रंचताम्रजं ॥ प्रपादानसहस्रस्ययत्फलंसोश्रुतेध्रुवं ॥ ९२ ॥ आसनेभा
जनेचैवदत्तेसम्यग्द्विजातये ॥ सुखेनभुंक्तेपाथेयंपथिगच्छन्शनैःशनैः ॥ ९३ ॥

॥ ९० ॥ यममार्ग अति उष्णतायुक्त छतां, उदक तथा वायूथी हीन छे. त्यां ए प्राणी पोंहोंचे एटले ते-
नी तृषानी निवृत्तीने अर्थे कमंडलनुं दान करवुं; एटले तेने योगे ए प्राणी ए ठेकाणे जलपान करे छे.
॥ ९१ ॥ मरनारने पोंहोंचे एम धारीने जे पुरुष जलथी पूर्ण भरीने तांबानुं पात्र दानमां आपे छे.
तेने हजारो परवो मंडाव्यानुं पुण्य प्राप्त थाय छे. ॥ ९२ ॥ जे पुरुष ब्राह्मणने सारा सारा पदार्थोंनुं भो-
जन करावे तथा बेसवासारु सुंदर आसन आपे, तेने यमलोकमां जता छतां उत्तम सुखनी प्राप्ति थाय छे. ९३

ए रीतनां दान सपिंडीने दिवसे आपीने, ब्राह्मणथी मांडीने चांडालसुधीनी जे कोइ मनुष्य आवे, तेम-
ने अन्नदान आपवुं. ॥ ९४ ॥ सपिंडी थइ गयापछापिण वर्षसुधी प्रत्येक मासनी मृत्युतीथीअें पिंडसाथे
जलकुंभ आपवो. ॥ ९५ ॥ जे कर्म एक वार कर्युं, ते फरी करवुं नहों; परंतु प्रेतनी अक्षय्य तृप्तिने अ-
र्थे ते कर्म फरीथी करवुं. ॥ ९६ ॥ माटे हे गरुड, तमने मासिक, आब्दिक तथा पाक्षिक श्राद्धोना
विशेष पुण्य योग कहुं छुं. ॥ ९७ ॥ जे पुनमे मुओ होय, तेना पाक्षिकश्राद्धनी तीथी चोथ जाणवी.

एवंसपिंडनदिनेदत्तादानंविधानतः ॥ बहून्संभोजयेद्विप्रान्यःश्वपाकादिकानपि ॥ ९४ ॥
ततःसपिंडनादूर्ध्वमर्वाक्संवत्सरादपि ॥ प्रतिमासंप्रदातव्योजलकुंभःसपिंडकः ॥ ९५ ॥
कृतस्यकरणंनास्तिप्रेतकार्यादृतेखग ॥ प्रेतार्थंतुपुनःकुर्यादक्षय्यतृप्तिहेतवे ॥ ९६ ॥ अ
तोविशेषंवक्ष्यामिमासिकस्याद्विकस्यच ॥ पाक्षिकस्यविशेषंचविशेषतिथिषुमृते ॥ ९७ ॥
पौर्णमास्यांमृतोयस्तुचतुर्थीतस्यऊनिका ॥ चतुर्थीतुमृतोयस्तुनवमीतस्यऊनिका ॥ ९८ ॥
नवम्यांतुमृतोयस्तुरिक्तातस्यचतुर्दशी ॥ इत्येवंपाक्षिकंश्राद्धंकुर्याद्विंशतिमेदिने ॥ ९९ ॥
एकएवयदामासःसंक्रांतिद्वयसंयुतः ॥ मासद्वयगतंश्राद्धंमलमासेहिशस्यते ॥ १०० ॥
एकस्मिन्मासिमासौद्वौयदिस्यातांतयोर्द्वयोः ॥ तावेवपक्षौताएवतिथयस्त्रिंशदेवहि १०१

चोथने दहाडे मरनारनी पाक्षिक तीथी नोंम जाणवी. ॥ ९८ ॥ नोंमे मुवु होय, तेनी पक्षिक तीथी चौ-
दशें जाणवी. ए प्रमाणे पक्षिक श्राद्ध जाणवां. ॥ ९९ ॥ जे वखत एक क्षयमास (वे सक्रांतियोवाळो)
आवे, त्यारे बेउ मासनं गतश्राद्ध मलमासमां करवुं. ॥ १०० ॥ कदापि एक महिनामां वे महिना आ-
वे, तो, ए बेउ महिनानुं कृत्य एकज महिनामां करवुं. ॥ १०१ ॥

ते एम के, प्रथम तीथीना अर्धमां प्रथम मासनुं, अने बीजी तीथीना अर्धमां बीजा मासनुं कृत्य करवुं. ए रीते बे मास एकठा आवे, तो, विद्वाने ए रीतनोज विचार राखवो. ॥ १०२ ॥ हे गरुड, असंक्रांत (अधिक मास) प्राप्त थाय, तोपण सपिंडी करण, मासिक तथा प्रथमवार्षिक श्राद्ध ते मासमां करवां. ॥ १०३ ॥ मरण पाम्याथी ते वर्षासुधीमां कदापि मलमास प्राप्त थाय, तो, मरनारना उद्देशथी एक वर्षनी मांहे जे जे कर्तव्य करवानां होय, ते ते शुद्ध महिनामां करवां. ॥ १०४ ॥ मलमासमां बीजो मासिसो आवे, तो, ते मलमासनी मरणतीथी निष्फल

तिथ्यर्धेप्रथमेपूर्वोद्वितीयेऽर्धेतदुत्तरः ॥ मासावितिबुधैश्चित्यौमलमासस्यमध्यगौ ॥ २ ॥ असंक्रांतेचकर्तव्यंसपिंडीकरणंखग ॥ तथैवमासिकंश्राद्धंवार्षिकंप्रथमतया ॥ ३ ॥ संवत्सरस्यमध्येतुयदिस्यादधिमासकः ॥ तदात्रयोदशेमासिक्रियाप्रेतस्यवार्षिकी ॥ ४ ॥ पिंडवर्ज्यमसंक्रांतेसंक्रांतेपिंडसंयुतं ॥ प्रतिसंवत्सरंश्राद्धमेवंमासद्वयेपिच ॥ ५ ॥ एवंसंवत्सरेपूर्णेवार्षिकंश्राद्धमाचरेत् ॥ तस्मिन्नपिविशेषेणभोजनीयाद्विजातयः ॥ ६ ॥ कुर्यात्संवत्सरादूर्ध्वंश्राद्धेपिंडत्रयंसदा ॥ एकोद्दिष्टंनकर्तव्यंतेनस्यात्पितृघातकः ॥ ७ ॥ तीर्थश्राद्धं गयाश्राद्धंगजच्छायंचपैतृकम् ॥ अब्दमध्येनकुर्वीतग्रहणेनयुगादिषु ॥ १०८ ॥

जवा न देतां, ते दिवसे मात्र ब्रह्मभोजन करावीने, शुद्ध मासमां सपिंडक श्राद्ध करवुं. ॥ १०५ ॥ ए प्रकारे प्रथम कहेलां सर्वे श्राद्धो करीने, वर्ष पूरुं थाय एटले वार्षिक श्राद्ध करवुं. ए श्राद्धमां पण घणुं करीने ब्रह्मभोजन कसवुं. ॥ १०६ ॥ वार्षिक श्राद्ध थयापत्ती जे श्राद्धनी जरूर पडे, ते पिंडत्रययुक्त करवुं. कदापि कोइ एकोद्दिष्ट श्राद्ध (एक पिंडक) करे, तो, ते पितृओनो घातक थायछे. १०७ ज्यां सुधी वार्षिक श्राद्ध थयुं न होय, त्यां सुधी तीर्थश्राद्ध, गयाश्राद्ध, गजच्छाया, पर्वनिमित्तक श्राद्ध, ग्रहणप्रयुक्त श्राद्ध तथा युगादि श्राद्धपण करवुं नहीं. १०८

कदापि पुत्रने गयाश्राद्ध करवानी इच्छा होय, तो, ते तेणे वर्षीपछी पितृभक्तिपूर्वक करवुं. ॥ १०९ ॥ गयाश्राद्ध करवाथी सकल पितृओ, गदाधर-(विष्णु)नां अनुग्रहथी भवरूपी समुद्रमांथी मुक्त थइने, परम (निरंतर) गतीने पामे छे. १० तुलसीनी मांजरोवडे विष्णुचरणनुं पूजन करवुं, अने ए ठेकाणे अनुक्रमे पिंड आपवा. ११ गया-सुरना मस्तकपर कदापि समिना पानडा जेटलो पिंड मूके; तापण तेथकी सप्त गोत्र तथा एकोत्तर शत कुलनो उद्धार थाय छे. ११२ जे कोइ गयाजी जइने श्राद्ध करे छे, तेनो जन्म पितृओने संतोषित करनारो छतां, सफ-

यदापुत्रेणवैकार्यगयाश्राद्धंस्वगेश्वर ॥ तदासंवत्सरादूर्ध्वकर्तव्यंपितृभक्तिः ॥ ९ ॥ गया श्राद्धात्प्रमुच्यंतेपितरोभवसागरात् ॥ गदाधरानुग्रहेणतेयांतिपरमांगतिम् ॥ १० ॥ तुल सीमंजरीभिश्चपूजयेद्विष्णुपादुकाम् ॥ तस्यालवादितिर्थेषुपिंडान्दद्याद्यथाक्रमं ॥ ११ ॥ उद्धरेत्सप्तगोत्राणिकुलमेकोत्तरंशतं ॥ शमीपत्रप्रमाणेनपिंडं दद्याद्गयाशिरे ॥ १२ ॥ गया मुपेत्ययःश्राद्धं करोतिकुलनंदनः ॥ सफलंतस्यतज्जन्मजायतेपितृतुष्टिदम् ॥ १३ ॥ श्रूयते चापिपितृभिर्गीतागाथास्वगेश्वर ॥ इक्ष्वाकोर्मनुपुत्रस्यकलापोपवनेसुरेः ॥ १४ ॥ अपि नस्तेभविष्यंतिकुलेसन्मार्गशीलिनः ॥ गयामुपेत्ययेपिंडान्दास्यंत्यस्माकमादरात् १५ एव मामुष्मिर्कीर्ताक्षर्ययःकरोतिक्रियांसुतः ॥ सस्यात्सुखीभवेन्मुक्तःकौशिकस्यात्मजायथा १६

ल जाणवो. ॥ ११३ ॥ हिमालयनी पासे निवास करनारा मनुना पुत्र इक्ष्वाकुने देवोअैं कथा कही छे, ते एवी के, ॥ ११४ ॥ जे पुरुष गयाजी जइने, पोतिका पितृओने पिंडदान आपशे, ते पोताना कुलमां सन्मार्गथी शोभनारो थशे. ॥ ११५ ॥ भगवान् कहे छे, हे गरुड, ए प्रमाणे जे पुत्र पोतिका पितरादिकनी उत्तम क्रिया तेओने परलो-कनी प्राप्ति थवासारु करे छे, ते अति सुखी थइने, कौशिक ब्राह्मणना पुत्रनी पेठे मुक्त थाय छे. ॥ ११६ ॥

भारद्वाजना सात पुत्रोए गोवधना पातकनेलीधे घणा जन्मसुधी क्लेश भोगव्यो, पछी तेओ पोताना पितरोनी
 कृपारूपी प्रसादथी तेथकी मुक्त थया. ॥ ११७ ॥ ए सात पुत्रोअें प्रथम दाशार्ण देशमां पारधीना जन्म लीधा,
 पछी तेओ कालंजर पर्वतपर मृग (हरिण) थया. पछी तेओ शरद्दीपनेविषे चक्रवाक (चकोर) पक्षी थयां,
 पछी तेओ मानस सरोवरना तीरे हंस पक्षी थया. ॥ ११८ ॥ पछी तेओ कुरुक्षेत्रमां वेदनं पारायण करनारा
 ब्राह्मण थइने, पितृओनी कृपाथी मुक्त थया. ॥ ११९ ॥ माटे सर्व प्रयत्नो करीने, पुत्रे पितृभक्ति करवी, पि-

भरद्वाजात्मजाःसप्तभुक्ताजन्मपरंपरां ॥ कृत्वापिगोवधंताक्षर्यमुक्ताःपितृप्रसादतः ॥ ११७ ॥
 सप्तव्याधादशार्णेषुमृगाःकालंजिरेगिरौ ॥ चक्रवाकाःशरद्दीपेहंसाःसरसिमानसे ॥ ११८ ॥
 तेपिजाताःकुरुक्षेत्रेब्राह्मणावेदपारगाः ॥ पितृभक्त्याचतेसर्वेगतामुक्तिंद्विजात्मजाः ॥ ११९ ॥
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेनपितृभक्तोभवेन्नरः ॥ इहलोकेपरेवापिपितृभक्त्यासुखीभवेत् ॥ १२० ॥
 एतत्ताक्षर्यमयाख्यातंसर्वमेवौर्ध्वदेहिकम् ॥ पुत्रवांछाप्रदंपुण्यंपितुर्मुक्तिप्रदायकम् ॥ १२१ ॥
 निर्धनोपिनरःकश्चिद्यःशृणोतिकथामिमाम् ॥ सोपिपापविनिर्मुक्तोदानस्यफलमाप्नुयात् ॥
 २२ विधिनाकुरुतेयस्तुश्राद्धदानंमयोदितं ॥ शृणुयाद्गारुडंचापिशृणुतस्यापियत्फलं २३

तृभक्ति करशे, तो, आलोक तथा परलोकमां अति सुखी थशे. ॥ १२० ॥ भगवान् कहे छे. हे गरुड, ए रीतनुं सर्व
 और्ध्व देहिक कृत्य में तमने कह्युं. के, जे और्ध्वदेहिक करवाथी पितरोने मुक्ति प्राप्त थाय छे तथा पुत्रा-
 दिंकने सदासना उत्पन्न थाय छे. ॥ १२१ ॥ निर्धन छतांपण जो कोइ आ कथा सांभळशे, तो, तेपण
 सकल पापोधकी मुक्त थइने, दानना फलने पामशे. ॥ १२२ ॥ जे पुरुष यथाविधि श्राद्ध करीने, मारुं
 कहेलुं गरुडपुराण सांभळशे, तेने जे फल प्राप्त थशे, ते कहुं छुं. सांभळो. ॥ १२३ ॥

પિતા સત્પુત્ર આપે છે, પિતામહ ગોધન આપે છે, પ્રપિતામહ (વડોવા) દ્રવ્ય આપે છે. ॥ ૧૨૪ ॥ અને વૃ-
દ્ધપ્રપિતામહ (વડોવાનો વાપ) અન્નાદિ સકલ પદાર્થો વધારે આપે છે. તે સિવાય મનમાં જે જે મનોરથો
પૂર્ણ થવાની આકાંક્ષાઓ હોય, તેપણ પિતૃઓ સંતુષ્ટ થઈને પૂર્ણ કરે છે. ॥ ૧૨૫ ॥ પિતરોની ક્રિયા કરી
ઘટલે તેઓ સારી ગતિએ જઈને, ધર્મ રાજાના મંદિરમાં અતિ આદરથી વેસે છે. ॥ ૧૨૬ ॥ સૂતમુની સૌ-
નકાદિ ઋષિઓને કહે છે, એ પ્રકારનાં વિષ્ણુએ જે ઔર્ધ્વદેહિક દાનનાં ફલ કહ્યાં, તે સાંભળીને ગરુડ અતિ

પિતાદદાતિસત્પુત્રાન્ગોધનાનિપિતામહઃ ॥ ધનદાતાભવેત્સોપિયસ્તસ્યપ્રપિતામહઃ ૨૪
દદ્યાદ્વિપુલમન્નાદ્યંવૃદ્ધસ્તુપ્રપિતામહઃ ॥ તૃપ્તાઃશ્રાદ્ધેનતેસર્વેદત્વાપુત્રસ્યવાંચ્છિતમ્ ॥ ૨૫ ॥
ગચ્છંતિધર્મમાર્ગેશ્ચધર્મરાજસ્યમંદિરમ્ ॥ તત્રધર્મસભાયાંતેતિષ્ઠંતિપરમાદરાત્ ॥ ૨૬ ॥
॥ સૂતઉવાચ ॥ ॥ એવંશ્રીવિષ્ણુનાપ્રોક્તમૌર્ધ્વદાનસમુદ્રવમ્ ॥ શ્રુત્વામાહાત્મ્યમતુલંગ
રુડોહર્ષમાગતઃ ॥ ૧૨૭ ॥ ઇતિશ્રીગરુડપુરાણેસારોદ્ધારેસપિંડનાદિસર્વકર્મનિરૂપણંના
મત્રયોદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૩ ॥ ॥ ગરુડઉવાચ ॥ યમલોકઃકિયન્માત્રઃકીટશઃકેન
નિર્મિતઃ ॥ સભાચકીટશીતસ્યાંધર્મઆસ્તેચકૈઃસહ ॥ ૧ ॥ યેધર્મમાર્ગેર્ગચ્છંતિધાર્મિકાધ
ર્મમંદિરમ્ ॥ તાન્ધર્માનપિમાર્ગાશ્રમમારૂપ્યાહિદયાનિધે ॥ ૨ ॥

આનંદ પામ્યા. ॥ ૧૨૭ ॥ ઇતિશ્રી ગરુડપુરાણે સારોદ્ધારે સપિંડનાદિ સર્વ કર્મ નિરૂપણો નામ સાર્થ ત્રયોદશો-
ઽધ્યાયઃ ॥ ૧૩ ॥ ॥ ગરુડ ભગવાનને પ્રશ્ન પૂછે છે. હે દયાનિધી ભગવાન, યમલોક કેવડો? કેવો?
કોણે નિર્મ્યો છે? ત્યાંની સભા કેવી છે તથા તે ઠેકાણે યમધર્મ કોની સાથે સભામાં વેસે છે? ॥ ૧ ॥
તેમજ વહી ધાર્મિક જન ધર્મના મંદીરમાં કયે માર્ગે જાય છે? એ વગેરે સર્વે મને કહો. ॥ ૨ ॥

ગરુડનું એવું ભાષણ સાંભળીને, તેમને ભગવાન કહે છે. હે ગરુડ, જે સ્થાને નારદાદિ ઋષિઓને જ ગમન કરવાને બને છે. તે ધર્મ રાજાનું મંદિર જાણવું. એ મંદિર અતિ પુણ્યના પ્રભાવથી જ પ્રાપ્ત થનાર છે. ॥ ૩ ॥ યમનું પુર (નગર) દક્ષિણ તથા નૈઋત્ય એ બે દિશાઓની વચમાં છતાં, તે વજ્રમય છે; તેથી તેનો ભેદ પામવાનું દેવો તથા દૈત્યો વગેરેથી પણ બનતું નથી. ॥ ૪ ॥ એ નગર ચારે બાજુથી સમચોરસ છતાં, તેને ચાર દરવાજા તથા ઊંચો કોટ છે. તેનું ક્ષેત્રફલ (લંબાઈ પોહોઢાઈ) સહસ્ર યોજન છે. ॥ ૫ ॥ એ નગરમાં ચિ-

॥ શ્રીગવાનુવાચ ॥ ॥ શ્રુણુતાક્ષર્યપ્રવક્ષ્યામિયદ્ગમ્યંનારદાદિભિઃ ॥ તદ્વર્મનગરંદિવ્યં
મહાપુણ્યૈરવાપ્યતે ॥ ૩ ॥ યામ્યનૈઋત્યોર્મધ્યેપુરંવૈવસ્વતસ્યયત્ ॥ સર્વવજ્રમયંદિવ્યમ
ભેદ્યંતત્સુરાસુરૈઃ ॥ ૪ ॥ ચતુરસ્રંચતુર્દ્વારમુચ્ચપ્રાકારવેષ્ટિતમ્ ॥ યોજનાનાંસહસ્રંહિપ્રમા
ણેનતદુચ્યતે ॥ ૫ ॥ તસ્મિન્પુરેઽસ્તિસુભગંચિત્રગુપ્તસ્યમંદિરમ્ ॥ પંચવિંશતિસંખ્યાકૈર્યો
જનૈર્વિસ્તૃતાયતમ્ ॥ ૬ ॥ દશોચ્છ્રિતંમહાદિવ્યંલોહપ્રાકારવેષ્ટિતમ્ ॥ પ્રતોલીશતસંચા
રંપતાકાધ્વજભૂષિતમ્ ॥ ૭ ॥ વિમાનગણસંકીર્ણંગીતવાદિત્રનાદિતમ્ ॥ ચિત્રિતંચિત્રકુ
શલૈર્નિર્મિતંદેવશિલ્પિભિઃ ॥ ૮ ॥

૬૨

૬૨

૬૨

ત્રગુપ્તનું મંદિર પચીસ યોજનના વિસ્તારવાળું છે. ॥ ૬ ॥ વઢી તે દશ યોજન ઊંચું છતાં, અતિ મોટા દિવ્ય કોટવાળું છે. એ નગર જવા આવવાના સૈકડો નાનામોટા માર્ગોવાળું છતાં, ધ્વજાપતાકાઓથી સુશોભિત છે. ॥ ૭ ॥ એ નગર વિમાનોના સમૂદાયોથી સ્વીચોસ્વીચ છતાં, ગાયન તથા વાદિત્તોના શબ્દોથી નાદયુક્ત છે. એ નગર કુશલ ચિતારાઓથી ચિત્રિત છતાં, દેવોના શિલ્પીઓએ (સલાટ, સુતાર તથા કઢીઆ) નિર્માણ (ચણેલું, ઘડેલું કે રચેલું) કરેલું છે. ॥ ૮ ॥

॥

॥

॥

जे नगर क्रिडावन तथा उपवनोथी (रमवाना तथा हवा खावाना नजरवाग) रमणीय छतां, नाना प्रकारना शब्दोथी नादित छे. वळी जे गंधर्वो तथा अप्सराओथी निरंतर खीचोखीच छे. ॥ १ ॥ ए रीतना नगरमानी यमसंभामां चित्रगुप्त पोताना विचित्र आसनपर वेशीने, यातनाअँ आवेला सर्व माणसोना आयुष्यनी बराबर गणतरी छे. ॥ १० ॥ ए चित्रगुप्त कोइनां सुकृत के दुष्कृतनी गणना करवामां कदी भूल करतो नथी; तेथी जे शुभाशुभ कर्म कर्या होय, ॥ ११ ॥ ते ते कर्मोनो उपभोग ए चित्रगुप्तना हिसाव प्रमाणे भोगव-

उद्यानोपवनैरम्यंनानाविहगकूजितं ॥ गंधर्वैरप्सरोभिश्चसमंतात्परिवारितम् ॥ ९ ॥ तत्सभायांचित्रगुप्तःस्वासनेपरमद्भुते ॥ संस्थितोगणयेदायुर्मानुषाणांयथातथं ॥ १० ॥ नमुह्यतिकथंचित्ससुकृतेदुष्कृतेपिवा ॥ यद्येनोपार्जितंकर्मशुभंवायदिवशुभं ११ तत्सर्वंभुंजतेयत्रचित्रगुप्तस्यशासनात् ॥ चित्रगुप्तालयात्प्राच्यांज्वरस्यास्तिमहागृहम् १२ दक्षिणस्यांचशूलस्यलूताविस्फोटयोस्तथा ॥ पश्चिमेकालपाशःस्यादजीर्णस्यारुचेस्तथा १३ उदीच्यांराजरोगोस्तिपांडुरोगस्तथैवच ॥ ऐशान्यांतुशिरोर्तिःस्यादाग्नेय्यामस्तिमूर्च्छना १४ अतिसारोनैऋतेतुवायव्यांशीतदाहकौ ॥ एवमादिभिरन्यैश्चव्याधिभिःपरिवारितः ॥ १५

वानो थाय छे. ए चित्रगुप्तना घरनी पूर्वे ज्वर-(ताव)नुं मोटुं घर छे. ॥ १२ ॥ तेनी दक्षिणे शूल, लूता तथा खरुज छे. चित्रगुप्तनी पश्चिमे कालपाश, अजीर्ण तथा अरुची छे. ॥ १३ ॥ उत्तर दिशाए राज्यक्षमा नामनो रोग तथा पांडुरोग छे. इशान दिशाए शिरोर्ति (माथानुं दरद) छे. अने अग्निकोणमां मूर्च्छा छे. १४ नैऋत्य कोणमां अतिसार नामनो रोग छे. वायव्यकोणमां अति भयंकर शीत तथा दाह छे. भगवान् कहे छे. हे गरुड, ए प्रकारना रोगो वच्ये ए चित्रगुप्त बिराजेला छे (मतलब के एटला रोगोना अधिष्ठाता फरता बेसे छे अने तेमनी वच्ये ए बेसे छे). १५

મનુષ્યોનાં શુભાશુભ કર્મ લેખી રાખનાર ચિત્રગુપ્તના ઘરથી આગળ જતાં વીસ યોજન, ॥ ૧૬ ॥ નગરની વચ્ચે યમધર્મનું અતિ સુંદર મંદિર છે. એ મંદિર દિવ્ય રત્નમય છતાં, વીજળીના તેજની જ્વાલાઓનેલીધે સૂર્ય સમાન તેજસ્વી છે. ॥ ૧૭ ॥ તેનો વિસ્તાર વસેં યોજન છે તથા ડુંગર પચાસ યોજન છે. ॥ ૧૮ ॥ જેને આધાર આપનારા હજારો સ્તંભ છતાં, તે સ્તંભો માણેક વગેરે રત્નો જડાવાથી સુશોભિત છે. તે ઠેકાણે નાના પ્રકારની અગાશીઓ છતાં, તેઓ સુવર્ણથી શણગારેલી છે. એ નગરમાં મોટી મોટી પોળ્યો છતાં, મોટમોટા ધનાઢ્યોની હવેલીઓથી સ્વીચોસ્વીચ છે. ॥ ૧૯ ॥ એ હવેલીઓ શરદ્ધતુના આકાશ જેવી નિર્મલ છે, તે ઉપરના સુવ-

લિખતેચિત્રગુપ્તસ્તુમાનુષાણાંશુભાશુભં ॥ ચિત્રગુપ્તાલયાદગ્રેયોજનાનાંચવિંશતિઃ ॥ ૧૬ ॥
પુરમધ્યેમહાદિવ્યંધર્મરાજસ્યમંદિરં ॥ અસ્તિરત્નમયંદિવ્યંવિદ્યુજ્જ્વાલાર્કવર્ચસં ॥ ૧૭ ॥
દ્વિશતંયોજનાનાંચવિસ્તારાયામતઃસ્ફુટં ॥ પંચાશ્ચપ્રમાણેનયોજનાનાંસમુચ્છિતં ॥ ૧૮ ॥
ધૃતંસ્તંભસહસ્રૈશ્ચવૈદૂર્યમણિમંડિતં ॥ કાંચનાલંકૃતંનાનહર્મ્યપ્રાસાદસંકુલં ॥ ૧૯ ॥ શા
રદાભ્રાનિભંરુક્મકલશૈઃસુમનોહરં ॥ ચિત્રસ્ફટિકસોપાનંવજ્રકુટ્ટિમશોભિતં ॥ ૨૦ ॥ મુક્તા
જાલગવાક્ષંચપતાકાધ્વજભૂષિતં ॥ ઘંટાનકનિનાદાઢ્યંહેમતોરણમંડિતમ્ ॥ ૨૧ ॥

ર્ણના કલસ જાજ્વલ્યમાન છતાં, અતિ મનોહર છે. એ હવેલીઓને ચિત્રવિચિત્ર સ્ફટિક પાષાણોનાં પગથીઆં અથવા નીસરણીયો છતાં, તેઓની ખીતો હીરાઓથી જડીલ હોવાથી સુશોભિત છે. ॥ ૨૦ ॥ અ-
ને એ હવેલીઓ સાચાં મુક્તાફલની જાળીયો તથા ઝરુંઆઓવાળી છતાં, ધ્વજાઓ તથા પતાકાઓથી સુશોભિત છે. એ મંદિરો અતિ આશ્ચર્યકારક છતાં, સુવર્ણની સેંકડો વારીયો તથા વારણાવાળાં છે; તેમજ તે અનેક ઘંટાઓના નાદયુક્ત છતાં, સુવર્ણનાં તોરણોનેલીધે સુશોભિત છે. ॥ ૨૧ ॥

ए मंदिरो नाना प्रकारनी वेलीओ तथा वृक्षोना समुदायोथी अत्यंत सुशोभित छे. ॥ २२ ॥ ए मंदिरो-
नी जे जे शोभा वर्णवी, ते सहज वर्णवी छे; परंतु ए नगरीनां मंदिरोनी शोभा तो ए वर्णवी बताव्या
करतांपण अधिक जाणवी; कारण के, ए नगरीनी तथा तेने लगतां सकल मंदिरादिकनी रचना, विश्व-
कर्माए पोतानी योग विद्याना प्रभावथी निर्माण करेली छे. ॥ २३ ॥ एवा शोभायमान नगरमां एक अ-
ति शोभायमान हवेलीमां सो योजनना विस्तारवाळी एक सभा छे. के, जे सूर्य समान प्रकाशित छतां,

नानाश्चर्यमयंस्वर्णकपाटशतसंकुलं ॥ नानाद्रुमलतागुल्मैर्निष्कंटैःसुविराजितं ॥ २२ ॥ ए
वमादिभिरन्यैश्चभूपणैर्भूषितंसदा ॥ आत्मयोगप्रभावैश्चनिर्मितंविश्वकर्मणा ॥ २३ ॥ त
स्मिन्नस्तिसभादिव्याशतयोजनमायता ॥ अर्कप्रकाशाभ्राजिष्णुःसर्वतःकामरूपिणी २४
नातिशीतानचात्युष्णामनसोत्यंतहर्षिणी ॥ नशोकोनजरातस्यांक्षुत्पिपासेनचाप्रियं २५
सर्वेकामाःस्थितायस्यायेदिव्यायेचमानुषाः ॥ रसवच्चप्रभूतंचभक्ष्यंभोज्यंचसर्वशः २६ र
सवंतिचतोयानिशीतान्युष्णानिचैवहि ॥ पूण्याःशब्दादयस्तस्यांनित्यंकामफलद्रुमाः २७

सर्वत्र अति तेजयुक्त अने कामरूपिणी (इच्छाओ पूर्ण करनारी) छे. ॥ २४ ॥ ए सभाने लगता प्रदेशमां
अति शीतोष्णता न होवाथी, ए सभा मनने अति आनंद आपनारी छे; के, जेमां वेसवाथी शोक, जरा
(घडपण), क्षुधा, पिपासा (तृषा) तथा अणगमो रहेतो नथी. ॥ २५ ॥ ए सभामां वेसवाथी, आलोक प-
रलोकने लगता सकल विषयो तथा अति रसयुक्त भक्ष्यभोज्य (गळवाना तथा चाववाना) पदार्थो प्रा-
प्त थाय छे. ॥ २६ ॥ ए ठेकाणानां जल रसयुक्त छतां, त्यां अति पुण्यकारक शब्दादि विषयो छे; तेम-
ज त्यांनां वृक्षोपण मननी सकल कामनाओने पूर्ण करनारां छे. ॥ २७ ॥

ભગવાન્ કહે છે. હે ગરુડ, એ સભા સર્વ પ્રકારના વાધોથી રહિત છતાં, સર્વ પ્રકારની ગતીયુક્ત છે. એ સભાની રચના નિર્માણ કરવાસારુ વિશ્વકર્માને ઘણા કાલસુધી તપશ્ચર્યા કરવી પડી છે. ॥ ૨૮ ॥ જેઓ ઉગ્ર તપ કરનારા, સત્ય વ્રત પાળનારા, સત્યવાદી, શાંત, સન્યાસી, સિદ્ધ તથા પવિત્ર કર્મોથી પવિત્ર હોય, તેઓ એ સભામાં જાય છે. ॥ ૨૯ ॥ એ ઠેકાણે નિવાસ કરનારા સર્વ જન તેજસ્વી છતાં, ઘરેણાં તથા નિર્મલ વસ્ત્રો પેહેરનારા છે. તેઓ પોતીકાં પુણ્યકર્મોને યોગેજ તે ઠેકાણે સ્થીતી કરવા પામે છે. ॥ ૩૦ ॥ એ સભામાં દશ યોજનના વિસ્તારવા-

અસંવાધાચસાતાક્ષર્યરમ્યાકામાગમાસભા।દીર્ઘકાલંતપસ્તપ્તાનિર્મિતાવિશ્વકર્મણા૨૮
તામુગ્રતપસોયાંતિસુવ્રતાઃસત્યવાદિનઃ ॥ શાંતાઃસંન્યાસિનઃસિદ્ધાઃપૂતાઃપૂતેનકર્મણા૨૯
સર્વેભાસ્વરદેહાસ્તેઽલંકૃતાવિરજાંબરાઃ ॥ સ્વકૃતૈઃકર્મભિઃપુણ્યૈસ્તત્રતિષ્ઠંતિભૂપિતાઃ ૩૦
તસ્યાંસધર્મોભગવાનાસનેઽનુપમેશુભે ॥ દશયોજનવિસ્તીર્ણેસર્વરત્નૈઃસુમંડિતે ॥ ૩૧ ॥ ઉપ
વિષ્ટઃસતાંશ્રેષ્ઠચ્છત્રશોભિતમસ્તકઃ ॥ કુંડલાલંકૃતઃશ્રીમાન્મહામુકુટમંડિતઃ ॥ ૩૨ ॥ સ
ર્વાલંકારસંયુક્તોનીલમેઘસમપ્રભઃ ॥ વાલઘ્યજનહસ્તાભિરપ્સરોભિશ્ચવીજિતઃ ॥ ૩૩ ॥
ગંધર્વાણાંસમૂહાશ્ચસંઘશશ્ચાપ્સરોગણાઃ ॥ ગીતવાદિત્રનૃત્યાદ્યૈઃપરિતઃસેવયંતિતં ॥ ૩૪ ॥

ઠા રત્નજડિત અનુપમ આસનપર યમધર્મ રાજા બેસે છે. ॥ ૩૧ ॥ એ ધર્મ રાજા ત્યાં બેસે છે, ત્યારે તેમનું મસ્તક છત્ર, કુંડલ તથા મુકુટથી અતિ જાજ્વલ્યમાન છતાં, સુશોભિત દેખાય છે. ॥ ૩૨ ॥ સકલ જાજ્વલ્યમાન અલંકારોથી સુશોભિત છતાં, જેની કાંતિ ઘનશ્યામ (વરસાદના વાદળા જેવી કાઝાશની) છે, એવા યમધર્મ રાજાને અપ્સરાઓ પોતિકા હાથમાં વીરણના વાઢાના વીંછણાઓવડે વાયરો નાચે છે. ॥ ૩૩ ॥ ગંધર્વ તથા અપ્સરાઓના સમુદાય જેની ચારે બાજુએ ગીતગાયન કરીને, તથા વાજાં વગાડીને, સેવા કરે છે. ॥ ૩૪ ॥

જે, હાથમાં પાશવાળા મૃત્યુ તથા કાલપાશવાળા કૃતાંતની પાસે પોતાની સેવા કરાવે છે. ॥ ૩૫ ॥ જે, પોતાના પ્રમાણે બઢવાળા છતાં, કાલપાશ ધારણ કરનારા આત્મસદૃશ (વગર કહ્યે સામાના મનના વિ-
ચાર જાણનાર) યોદ્ધાઓની સેનાથી વીંટાણે છે. ॥ ૩૬ ॥ હે ગરુડ, એવા ધર્મ રાજાની સભામાં અ-
ગ્નિષ્વાત્ત, સોમપ, ઉષ્મપ, સ્વધાવંત, બર્હિષદ ॥ ૩૭ ॥ તથા અર્યમા વગેરે નામના પિતૃગણો, મૂર્તિમાનપ-
ણે તથા ગુપ્ત રૂપે વીજા ઋષિઓની સાથે યમધર્મ રાજાની ઉપાસના કરે છે. ॥ ૩૮ ॥ એ યમધર્મ રાજા-

મૃત્યુનાપાશહસ્તેનકાલેનચબલીયસા ॥ ચિત્રગુપ્તેનચિત્રેનકૃતાંતેનનિપેવિતઃ ॥ ૩૫ ॥ પા-
શદંડધરૈરુગ્રૈર્નિર્દેશવશવર્તિભિઃ ॥ આત્મતુલ્યબલૈર્નાનાસુભટૈઃપરિવારિતઃ ॥ ૩૬ ॥ અગ્નિ-
ષ્વાતાશ્ચપિતરઃસોમપાશ્ચોષ્મપાશ્ચયે ॥ સ્વધાવંતોબર્હિષદોમૂર્તામૂર્તાશ્ચયેસ્વગ ॥ ૩૭ ॥
અર્યમાદ્યાઃપિતૃગણામૂર્તિમંતસ્તથાપરે ॥ સર્વેતેમુનિભિઃસાર્ધધર્મરાજમુપાસતે ॥ ૩૮ ॥ અ-
ત્રિર્વસિષ્ઠઃપુલહોદક્ષઃક્રતુરથાંગિરાઃ ॥ જામદગ્ન્યોભૃગુશ્ચૈવપુલસ્ત્યાગસ્ત્યનારદાઃ ॥ ૩૯ ॥
એતેચાન્યેચબહવઃપિતૃરાજસભાસદઃ ॥ નશક્યાઃપરિસંખ્યાતુંનામભિઃકર્મભિસ્તથા ॥ ૪૦ ॥
વ્યાખ્યાભિર્ધર્મશાસ્ત્રાણાંનિર્ણેતારોયથાતથં ॥ સૈવંતેધર્મરાજંતેશાસનાત્પરમેષ્ઠિનઃ ॥ ૪૧ ॥

ની સભામાં અત્રિ, વસિષ્ઠ, પુલહ, દક્ષ, ક્રતુરથ, અંગિરા, જામદગ્ન્ય, ભૃગુ, પુલસ્ત્ય, અગસ્ત તથા નારદ.
॥ ૩૯ ॥ એ અને એ સિવાય વીજા ઇટલા વધા ઋષિઓ એ સભાના સભાસદ છે કે, જેનો અનુક્રમ, ના-
મ તથા સંખ્યાની ગણતરી કરવાને બનતું નથી. ॥ ૪૦ ॥ એ સર્વે ઋષિઓ એ સભામાં વેસવા છતાં, યથા-
ન્યાય ધર્મશાસ્ત્રોનાં વ્યાખ્યાનો આપે છે, અને બ્રહ્મદેવની આજ્ઞાથી ધર્મ રાજાની સેવા કરે છે. ॥ ૪૧ ॥

ए सभामां सूर्यवंश तथा चंद्रवंशना राजा बेठा छतां, धर्म राजानी उपासना करे छे. ॥ ४२ ॥ ए सभामां मनु, दिलीप, मांधाता, सगर, भगीरथ, अंबरीष, अनरण्य, मुचुकुंद, निमि, पृथु, ॥ ४३ ॥ ययाति, नहुष, पुरु, दुष्यंत, शिबि, नल, भरत, शंतनु पांडु तथा सहस्रार्जुन. ॥ ४४ ॥ ए सर्व राजर्षिओ पुण्यवान छतां, कीर्तिमान तथा बहुश्रुत छे. ए सर्व राजाओए मोटा मोटा अश्वमेधाधी यज्ञ आलोकमां करीने, परलोकमां यमधर्मना सभासद थया. ॥ ४५ ॥ धर्म राजानी सभामां निरंतर धर्मज प्रवृत्ते छे. ए सभामां

राजानःसूर्यवंशीयाःसोमवंश्यास्तथापरे ॥ सभायांधर्मराजंतेधर्मज्ञाःपर्युपासते ॥ ४२ ॥ मनुर्दिलीपोमांधातासगरश्चभगीरथः ॥ अंबरीषोऽनरण्यश्चमुचुकुंदोनिमिःपृथुः ॥ ४३ ॥ ययातिर्नहुषःपुरुर्दुष्यंतश्चशिबिर्नलः ॥ भरतःशंतनुःपांडुःसहस्रार्जुनएवच ॥ ४४ ॥ एतेराजर्षयःपुण्याःकीर्तिमंतोबहुश्रुताः ॥ इष्ट्वाश्वमेधैर्बहुभिर्जाताधर्मसभासदः ॥ ४५ ॥ सभायांधर्मराजस्यधर्मएवप्रवर्तते ॥ नतत्रपक्षपातोस्तिनानृतंनचमत्सरः ॥ ४६ ॥ सभ्याःसर्वेशास्त्रविदःसर्वेधर्मपरायणाः ॥ तस्यांसभायांसततंवैवस्वतमुपासते ॥ ४७ ॥ ईदृशीसासभाताक्षर्यधर्मराजोमहात्मनः ॥ नतांपश्यंतियेपापादक्षिणेनपथागताः ॥ ४८ ॥ धर्मराजपुरेगंतुंचतुर्भागाभवंतिच ॥ पापिनांगमनेपूर्वसतुतेपरिकीर्तितः ॥ ४९ ॥ ६१ ६२

पक्षपात मत्सर तथा अनृत नथी. ॥ ४६ ॥ त्यांना सभासद सकल शास्त्रो जाणनारा छतां, धर्मपरायण छे; तेथी तेओ निरंतर वैवस्वतनी उपासना करे छे. ॥ ४७ ॥ भगवान् कहे छे. हे गरुड, ए रीतनी ए धर्म-सभा छे. ए सभाने पातकी जन तथा दक्षिण मार्गे गमन करनारा जन जोता नथी. ॥ ४८ ॥ यमधर्मना पुरमां जवाना चार मार्ग छे. जे मार्गे पातकी जन गमन करे छे, ते मार्ग में तमने प्रथम कह्यो छे. ॥ ४९ ॥

પૂર્વાદિ વ્રણ માર્ગે યમલોકમાં ગમન કરનારા મનુષ્ય પુણ્યવાન જાણવા, તેનો પ્રકાર કહું છું, તે સાંભલો.
॥ ૫૦ ॥ જે પૂર્વમાર્ગે ગમન કરવાનું છે, તે પૂર્વમાર્ગે સકલ ભોગોથી યુક્ત છતાં, પારિજાતક વૃક્ષોની છા-
યાથી યુક્ત અને રત્નોથી ભૂષિત છે. ॥ ૫૧ ॥ એ માર્ગે વિમાનોના સમુદાયોથી યુક્ત, હંસાદિ પક્ષીઓથી ભૂ-
ષિત (શણગરાણ્ણો) છતાં વિરાજમાન, વિદુમ-(પરવાળાં)થી ચળાવેલા વગીચાઓથી યુક્ત તથા અમૃ-
તની મંદમંદ વૃષ્ટિથી આર્દ્ર (ભિનાશવાળો) જાણવો. ॥ ૫૨ ॥ એ રીતના માર્ગે મોટા મોટા રાજર્ષિ, બ્રહ્મ-

પૂર્વાદિભિસ્ત્રિભિર્માર્ગેયેગતાધર્મમંદિરે ॥ તેહિસુકૃતિનઃપુણ્યેસ્તસ્યાંગચ્છંતિતાન્શૃણુ ॥ ૫૦
પૂર્વમાર્ગસ્તુતત્રૈકઃસર્વભોગસમન્વિતઃ ॥ પારિજાતતરુચ્છાયાચ્છાદિતોરત્નમંડિતઃ ॥ ૫૧
વિમાનગણસંકીર્ણોહંસાવલિવિરાજિતઃ ॥ વિદુમારામસંકીર્ણપીયૂપદ્રવસંયુતઃ ॥ ૫૨ ॥ તે
નબ્રહ્મર્ષયોયાંતિપુણ્યરાજર્ષયોમલાઃ ॥ અપ્સરોગણગંધર્વવિદ્યાધરમહોરગાઃ ॥ ૫૩ ॥ દેવ
તારાધકાશ્ચાન્યેશિવભક્તિપરાયણાઃ ॥ ગ્રીષ્મેપ્રપાદાનરતામાઘેકાષ્ઠપ્રદાયિનઃ ॥ ૫૪ ॥
વિશ્રામયંતિવર્ષાસુવિરક્તાન્દાનમાનતઃ ॥ દુઃસ્વિતસ્યામૃતંબ્રૂતેદદતેહ્યાશ્રમંતુયે ॥ ૫૫ ॥

ર્ષિ, અપ્સરાઓના સમુદાય, ગંધર્વ, વિદ્યાધર તથા મહોરગ (શેષાદિ નાગો) ગમન કરે છે. ॥ ૫૩ ॥ દેવોનું
આરાધન કરનારા, શિવભક્તિ કરનારા, ઉન્હાળામાં જલનું દાન કરનારા, માઘ માસમાં લાકડાનું દાન
કરનારા, ॥ ૫૪ ॥ વર્ષા ઋતુમાં વિશ્રામ આપનાર, વિરક્ત પુરુષને દાન તથા માન આપનાર તથા દુઃસ્વી-
જન મળે તેને અમૃત તુલ્ય ભાષણથી આસનાવાસના આપવા છતાં, સર્વને આશ્રય આપે છે, તે એ માર્ગે
ગમન કરે છે. ॥ ૫૫ ॥

જે પુરુષ સત્ય ધર્મ વિષે રત (અનુકુલ, રાજી) છતાં, ક્રોધ તથા લોભથી રહિત હોવાની સાથે, માતૃભિન્ન-
ની તથા ગુરુની ભક્તિ કરે છે, તે એ માર્ગે ગમન કરે છે. ॥ ૫૬ ॥ ભૂમિ, ઘર, ગાય તથા વિદ્યાનું દાન આપ-
નાર, તથા પુરાણવક્તા અને શ્રોતા પુરુષો, એ માર્ગે ગમન કરે છે. ॥ ૫૭ ॥ એ વગેરે સુકૃત કરનારા પુરુષો,
પૂર્વહારથી પ્રવેશ કરીને, ચમધર્મ રાજાની સભામાં જાય છે. ॥ ૫૮ ॥ વીજો ઉત્તરતરફનો માર્ગ જાણવો, કે,
જે સેંકડો રથ તથા ઘણાક પુરુષોથી સ્વીચોસ્વીચ છતાં, જે ઠેકાણું હરિચંદન-(મલીયાગીરી સુવડનાં લીલાં

સત્યધર્મરતાયેચક્રોધલોભવિવર્જિતાઃ ॥ પિતૃમાતૃપુત્રેભક્તાગુરુશુશ્રૂષણેરતાઃ ॥ ૫૬ ॥ ભૂ-
મિદાગૃહદાગોદાવિદ્યાદાનપ્રદાયકાઃ ॥ પુરાણવક્તૃશ્રોતારઃપારાયણપરાયણાઃ ॥ ૫૭ ॥ એ
તેસુંકૃતિનશ્ચાન્યેપૂર્વદ્વારેવિશંતિચ ॥ યાંતિધર્મસભાયાંતેસુશીલાઃશુદ્ધબુદ્ધયઃ ॥ ૫૮ ॥ દ્વિતી-
યસ્તૂત્તરોમાર્ગોમહારથશતૈર્વૃતઃ ॥ નરયાનસમાયુક્તોહરિચંદનમંડિતઃ ॥ ૫૯ ॥ હંસસાર-
સસંકીર્ણશ્ચક્રવાકોપશોભિતઃ ॥ અમૃતદ્રવસંપૂર્ણસ્તત્રભાતિસરોવરઃ ॥ ૬૦ ॥ અનેનવૈદિ-
કાયાંતિતથાભ્યાગતપૂજકાઃ ॥ દુર્ગામાન્વોશ્ચયેભક્તાસ્તીર્થસ્નાતાશ્ચપર્વસુ ॥ ૬૧ ॥ એમ
તાધર્મસંગ્રામેઽનશનેનમૃતાશ્ચયે ॥ વારાણસ્યાંગોગ્રહેચતીર્થતોયેમૃતાવિધેઃ ॥ ૬૨ ॥

ઝાડ અથવા તેને ઘસીને છાંટેલાં છાંટણાં કે ચક્રવાકાદિ પક્ષીઓ)થી સુશોભિત છે. ॥ ૫૯ ॥ તે ઠેકાણું હં-
સ, સારસ તથા ચક્રવાકાદિ પક્ષીઓથી સુશોભિત છતાં, એ ઠેકાણે અમૃતથી ભરેલું સરોવર છે. ॥ ૬૦ ॥
વૈદિક કર્મ કરનારા, અભ્યાગતનું પૂજન કરનારા, દુર્ગા (દેવી) તથા સૂર્યની ઉપાસના કરનારા અને ગ્રહણાદિ
પર્વકાલે તીર્થસ્નાન કરનારા એ માર્ગે થઈને જાય છે. ॥ ૬૧ ॥ ધર્મસંગ્રામમાં મરનારા, અનશન વ્રત ધારણ કર્યાથી મ-
રનારા, કાશીની ગંગામાં મરનારા, ગાયોનું સંકટ મટાડવામાં મરનારા, કોંઈપણ તીર્થમાં દૈવવશાત્ મરનારા, ૬૨

ગ.પુ.
૮૨

બ્રાહ્મણો સંકટમાં હોય તેમને છોડાવતાં દુર્ઘટ સમય પ્રાપ્ત થવાનેલીધે મરણ પામનારા, પૌત્રિકા સ્વામીના કાર્યાર્થે મરણ પામનારા, પુણ્યક્ષેત્રમાં દૈવવશાત્ મરણ પામનારા, દેવોનો નાશ અટકાવવામાં મરનારા તથા યોગાભ્યાસ સાધતાં મરણ પામે છે, તે સર્વે ઉત્તરમાર્ગે ધડને જાય છે. ॥ ૬૩ ॥ જે નિત્ય સત્પાત્રની પૂજા કરે છે તથા જે નિત્ય મહાદાન આપે છે, તે સર્વે ઉત્તરમાર્ગેથી જડને, ધર્મસભામાં નિવાસ કરે છે. ॥ ૬૪ ॥ ત્રીજો માર્ગ પશ્ચિમતરફનો જાણવાં. એ માર્ગ રત્નોનાં મંદિરોથી સુશોભિત છતાં, તે ઠેકાણે નિરંતર અમૃતના રસથી ભરેલા મોટા મોટા કૂ-

બ્રાહ્મણાર્થે સ્વામિકાર્યે તીર્થક્ષેત્રે પુણ્યે મૃતાઃ ॥ યે મૃતા દેવવિધ્વંસે યોગાભ્યાસે નયે મૃતાઃ ॥ ૬૩ ॥
સત્પાત્રપૂજકા નિત્યં મહાદાનરતાશ્રયે ॥ પ્રવિશંત્યુત્તરે દ્વારેયાંતિ ધર્મસભાં ચતે ॥ ૬૪ ॥ તૃતી-
યઃ પશ્ચિમો માર્ગો રત્નમંદિરમંડિતઃ ॥ સુધારસસદાપૂર્ણદીર્ઘિકાભિર્વિરાજિતઃ ॥ ૬૫ ॥ એરા-
વતકુલોદ્ભૂતમત્તમાતંગસંકુલઃ ઉચ્ચૈશ્રવઃ સમુત્પન્નહયરત્નસમન્વિતઃ ॥ ૬૬ ॥ એતેનાત્મપ-
રાયાંતિ સચ્છાસ્ત્રપરિચિંતકાઃ ॥ અનન્યવિષ્ણુભક્તાશ્ચ ગાયત્રીમંત્રજાપકાઃ ॥ ૬૭ ॥ પરહિં-
સાપરદ્રવ્યપરવાદપરાડ્ઝુમુખાઃ ॥ સ્વદારનિરતાઃ સંતઃ સાશ્નિકાવેદપાઠકાઃ ॥ ૬૮ ॥ બ્રહ્મ-
ચર્યવ્રતધરાવાનપ્રસ્થાસ્તપસ્વિનઃ ॥ શ્રીપાદસંન્યાસપરાઃ સમલોષ્ટાશ્મકાંચનાઃ ॥ ૬૯ ॥

આ છે. ॥ ૬૫ ॥ એ માર્ગમાં એરાવતના કુલમાં ઉત્પન્ન થયેલા ઉન્મત્ત હાથી તથા ઉચ્ચૈશ્રવા નામના કુલના ઉત્તમ ઘોડા છે. ॥ ૬૬ ॥ એ માર્ગે આત્મચિંતક, સચ્છાસ્ત્રચિંતક, એકાંતિક વિષ્ણુભક્ત, ગાયત્રીમંત્રનો જપ કરનારા, ૬૭ પરહિંસા, પરદ્રવ્ય, પરવાદ તથા પરનિંદા વાવત પરાંગમુખ (પ્રતિકુલ, ઊલટા મત્તવાળો) પોતાની જ સ્ત્રીથી રત (સંતોષી) રહેનારા, સંત, અગ્નિહોત્રી છતાં, વેદનું અધ્યયન કરનારા, ॥ ૬૮ ॥ બ્રહ્મતેજ ધારણ કરનારા, વાનપ્રસ્થ, તપસ્વી, શ્રીપાત, સંન્યાસી, માટી અને સુવર્ણપર સમાનતા રાખનારા, ॥ ૬૯ ॥

ज्ञान तथा वैराग्यથી સંપન્ન હોય તે, સકલ પ્રાણીના હિત બાબતે આનંદ માનનારા હોય તે, શિવ તથા વિષ્ણુનાં વ્રત ધારણ કરનાર, સકલ કર્મો બ્રહ્માર્પણ કરનારા, ॥ ૭૦ ॥ ત્રણે પ્રકારનાં ઋણથકી મુક્ત થનારા, નિ-
સ્તંત્ર પાંચ મહાયજ્ઞ કરનારા, પિતૃઓને શ્રાદ્ધો અર્પણ કરનારા, બરાબર વસ્ત્રતસર સંધ્યોપાસના કરનારા
॥ ૭૧ ॥ તથા નિચોની સંગતીનો ત્યાગ કરીને, સત્સમાગમ કરનારા વગેરે પુરુષો, અપ્સરાઓના ગણથી
સેવીત છતાં, ઉત્તમ વિમાનમાં બેસીને, ॥ ૭૨ ॥ સુધાપાન (અમૃત પીવું) કરતાથકા, ધર્મરાજાના મંદિરે

જ્ઞાનવૈરાગ્યસંપન્નાઃસર્વભૂતહિતેરતાઃ ॥ શિવવિષ્ણુવ્રતકરાઃકર્મવ્રહ્મસમર્પકાઃ ॥૭૦॥ ઋ
ણૈસ્ત્રિભિર્વિનિર્મુક્તાઃપંચયજ્ઞરતાઃસદા ॥ પિતૃણાંશ્રાદ્ધદાતારઃકાલેસાંધ્યમુપાસકાઃ ॥૭૧॥
નીચસંગવિનિર્મુક્તાઃસત્સંગતિપરાયણાઃ ॥ એતેપ્સરોગર્ણેયુક્તાવિમાનદરસંસ્થિતાઃ ॥૭૨॥
સુધાપાનંપ્રકુર્વંતોયાંતિતેધર્મમંદિરં ॥ વિશંતિપશ્ચિમદ્વારેયાંતિધર્મસભાંતરે ॥ ૭૩ ॥ યમ
સ્તાનાગતાન્દૃષ્ટ્વાસ્વાગતંવદતેમુહુઃ ॥ સમુત્થાનંચકુરુતેતેષાંગચ્છતિસંમુખં ॥ ૭૪ ॥ તદા
ચતુર્ભુજોભૂત્વાશંખચક્રગદાસિમ્ભૃત્ ॥ પુણ્યકર્મરતાનાંચસ્નેહાન્મિત્રવદાચરેત્ ॥ ૭૫ ॥

પશ્ચિમ દ્વારથી ગમન કરે છે. ॥ ૭૩ ॥ એ રીતનાં ત્રણ દ્વારોએ થઈને, જે પુરુષો ધર્મસભામાં જાય છે, તે-
ને જોઈને, યમધર્મ વારંવાર એમ કહે છે કે, આપ પધાર્યા એ અતિ ઉત્તમ થયું. એમ કહ્યા છતાં, તેઓને
માન આપવાના હેતુથી આસનેથી ઉઠીને, થોડાંગ ડગલાં તેમના સામા જાય છે. ॥ ૭૪ ॥ તે સમય ય-
મધર્મ રાજા ચતુર્ભુજ થઈને, ગદા, શંખ, ચક્ર તથા અસિ (તલવાર) વગેરે આયુધો ધારણ કરીને, તે-
ઓની સાથે મિત્રતુલ્ય ભાષણ કરે છે. ॥ ૭૫ ॥

૧ પુરુષો પુણ્યવાન્ હોવાથી, તેઓને વેસવાસારુ સિંહાસન આપીને, નમસ્કાર કરે છે. પછી તેઓના પગપર અર્ચ્યા-
દિ આપીને, ચંદનાદિ ઉપચારોથી તેઓનું પૂજન કરે છે; ॥ ૭૬ ॥ વઢી ત્યાંના સભાસદોને કહે છે કે, હે સભાસ-
દો, આ પરમજ્ઞાનીઓ પધાર્યા છે, તેઓને ઉત્તમ આદરપૂર્વક નમસ્કાર કરો. આ માહાત્માઓ મારા મંડલની યા-
ત્રા કરીને, બ્રહ્મલોકમાં ગમન કરવાના છે. ॥ ૭૭ ॥ પછી એ પુણ્યવાનોને કહે છે કે, હે બુદ્ધિમંત શ્રેષ્ઠો, તમે નરકના
દુઃખથી ડરીને, મોટામોટા પુણ્યોવડે અતિ સુખ આપનારું દેવપણું મેલવ્યું. ॥ ૭૮ ॥ અતિ દુર્લભ મનુષ્યાજન્મ પ્રાપ્ત

સિંહાસનંચદદતેનમસ્કારંકરોતિચ ॥ પાદાર્ધંકુરુતેપશ્ચાત્પૂજતેચંદનાદિભિઃ ॥ ૭૬ ॥ નમ
સ્કુર્વંતુભોઃસમ્યાજ્ઞાનિનંપરમાદરાત્ ॥ એવમેમંડલંભિત્વાબ્રહ્મલોકંપ્રયાસ્યતિ ॥ ૭૭ ॥ ભો
ભોબુદ્ધિમતાંશ્રેષ્ઠાનરકક્લેશભીરવઃ ॥ ભવદ્ભિઃસાધિતંપુણ્યૈર્દેવત્વંસુખદાયકમ્ ॥ ૭૮ ॥ મા
નુપંદુર્લભંપ્રાપ્યનિત્યંયસ્તુનસાધયેત્ ॥ સયાતિનરકંઘોરંકોન્યસ્તસ્માદચેતનઃ ॥ ૭૯ ॥ અ
સ્થિરેણશરીરેણયોઽસ્થિરૈશ્વધનાદિભિઃ ॥ સંચિનોતિસ્થિરંધર્મેસાકોબુદ્ધિમાન્નરઃ ॥ ૮૦ ॥
તસ્માત્સર્વપ્રયત્નેનકર્તવ્યોધર્મસંચયઃ ॥ ગચ્છધ્વંપુણ્યવત્સ્થાનંસર્વભોગસમન્વિતં ॥ ૮૧ ॥
इतिधर्मवचःश्रुत्वातंप्रणम्यसभांचताम् ॥ अमरैःपूज्यमानास्तेस्तूयमानामुनीश्वरैः ८२

થયા છતાં, જેઓ નિત્ય ફલ મલ્લવાનું સાધન કરતા નથી, તે નરકે જાય છે. ॥ ૭૯ ॥ જે પુરુષો અસ્થિર શરીર તથા
ધનનો ઉપયોગ કરીને, નિત્ય એ રીતના પુણ્યવાન્ થવાનું સાધન કરે છે, તેને બુદ્ધિવાન જાણવો; ॥ ૮૦ ॥ માટે મનુ-
ષ્યોએ અનેક પ્રયત્નો કરીને, ધર્મનો સંચય કરીને, સકલ ભોગોવાળા મારા પદને પામવું. ॥ ૮૧ ॥ એ રીતનાં વાક્યો
યમધર્મ રાજાને મુલેથી સાંભળીને, પછી એ પુણ્યવાનોએ, એ સભામાંના સભાસદોને તથા યમધર્મ રાજાને નમસ્કાર
કરીને, તેઓ સકલ ઋષિઓના મનથી પૂજ્યમાન તથા સ્તુતિ કરવા યોગ્ય છતાં, ॥ ૮૨ ॥

विमानोना समुदायो सहित भगवानना पदने पामे छे, तथा केटलाक ए सभामांज सन्मानपूर्वक निवास करे छे. ॥ ८३ ॥ ए ठेकाणे एक कल्पपर्यंत निवास करी, मनुष्योना जेवा विषयोना उपभोग लेइने, पछी शेष रहेला पुण्यना योगे फरीथी मनुष्ययोनीने पामे छे. ॥ ८४ ॥ ते एवा के, अति धनवान्, सर्वज्ञ तथा सकल शास्त्रोमां पविण थइने, पछी थोडाज बखतमां उत्तम पदने पामे छे. ॥ ८५ ॥ हे गरुड, तमे मने यमधर्म राजाना मंदिर विषे पूछयुं, ते में तमने कह्युं. आ वर्णननी कथा जे मनुष्य सांभळशे, ते धर्म रा-

विमानगणसंकीर्णाः प्रयांति परमं पदं ॥ केचिद्धर्मसभायां हितिष्ठंति परमादरात् ॥ ८३ ॥ उषिता तत्र कल्पांतं भुक्त्वा भोगान्मानुषान् ॥ प्राप्नोति पुण्यशेषेण मानुष्यं पुण्यदर्शनं ॥ ८४ ॥ महाधनी च सर्वज्ञः सर्वशास्त्रविशारदः ॥ पुनः स्वात्मविचारेण ततो याति परांगतिं ॥ ८५ ॥ एतत्ते कथितं सर्वं त्वया पृष्ठं यमालयं ॥ इदं शृण्वन्नरो भक्त्या धर्मराजसभां व्रजेत् ॥ ८६ ॥ इति श्रीसारोद्वारे गरुडपुराणे धर्मराजनगरनिरूपणो नाम चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥ गरुड उवाच ॥ धर्मात्मा स्वर्गतिं भुक्त्वा जायते विमले कुले ॥ अतस्तस्य समुत्पत्तिं जननी जठरे वद १ यथाविचारं कुरु ते देहेस्मिन्सुकृती जनः ॥ तथा हं श्रोतुमिच्छामि वद मे करुणानिधे ॥ २ ॥

जानी सभाने पामशे. ॥ ८६ ॥ इति श्री गरुडपुराणे सारोद्वारे धर्मराज नगर निरूपणो नाम चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥ गरुडजी भगवान्ने प्रश्न पूछता हवा. हे भगवान्, धर्मात्मा जन स्वर्गसुखनो उपभोग लेइ, शेष (बाकी) रहेला पुण्यने योगे फरीथी उत्तम कुलमां जन्म ले छे वगैरे मने कह्युं; परंतु तेओनी उत्पत्ति तेओनी मातानी जठरामां शी रीते थाय छे? ते मने कहो. ॥ १ ॥ कदापि पुण्यवान् आत्माने मनुष्यदेहनी प्राप्ति थाय, तो, ते पोताना मनमां शी रीतनो विचार करे छे? तेपण मने कहो. ॥ २ ॥

મગવાન કહે છે. હે ગરુડ, તમે અતિ ઉત્તમ પ્રશ્ન પૂછ્યો; પરંતુ તે વિષય અતિ ગુપ્ત છે. આ વિષયનું જે જન શ્રવણ કરે, તેને સર્વજ્ઞતા પ્રાપ્ત થાય છે. ॥ ૩ ॥ હે હગડ, તમને શરીરનું વાસ્તવીક રૂપ કહી સંમ-
ઢાવું છું. કે, જે સકલ ગુણોથી સંપન્ન છતાં, યોગી જનોની ધારણાઓને આશ્રયભૂત છે; કારણ કે, યોગીયો
શરીરમાંજ પરમેશ્વર છે, એવી ધારણા કરે છે. ॥ ૪ ॥ એ રીતના શરીરમાંહેનાં ષટ (છ) ચક્રોનું ચિંતન કરીને, યો-
ગીઓ પોતિકા બ્રહ્મરંધ્રને (મગજની અંદરનું છિદ્રને) વિષે ચિદાનંદ રૂપ પરમેશ્વરનું જે ધ્યાન કરે છે, તે તમને કહું

॥ શ્રીમગવાનુવાચ ॥ ॥ સાધુષ્ટંત્રયાતાક્ષર્યપરંગોપ્યંવદામિતે ॥ યસ્યવિજ્ઞાનમાત્રેણ
સર્વજ્ઞત્વંપ્રજાયતે ॥ ૩ ॥ વક્ષ્યામિચશરીરસ્યસ્વરૂપંપારમાર્થિકં ॥ બ્રહ્માંડગુણસંપન્નંયો
ગિનાંધારણાસ્પદં ॥ ૪ ॥ ષટ્ચક્રચિંતનંયસ્મિન્યથાકુર્વંતિયોગિનઃ ॥ બ્રહ્મરંધ્રેચિદાનંદ
રૂપધ્યાનંતથાશ્રુણુ ॥ ૫ ॥ શુચીનાંશ્રીમતાંગેહેજાયતેસુકૃતીયથા ॥ તથાવિધાનંનિયમં
તત્પિત્રોઃકથયામિતે ॥ ૬ ॥ ઋતુકાલેતુનારીણાંત્યજેદ્વિનચતુષ્ટયં ॥ તાવન્નાલોકયેદ્વક્રં
પાપંવપુષિસંભવેત્ ॥ ૭ ॥ સ્નાત્વાસચૈલંસાનારીચતુર્થેહનિશુધ્યતિ ॥ સપ્તાહાત્પિતૃદેવા
નાંભવેદ્યોગ્યાવ્રતાર્ચને ॥ ૮ ॥

છ

છ

છ

છું. સાંભળો. ॥ ૫ ॥ પુણ્યવાન મનુષ્ય ઉત્તમ, પવિત્ર તથા શ્રીમાન-(ધનવાન)ના કુલમાં જન્મ લે છે, તો, તેનાં પવિ-
ત્ર માવાપે જે નિયમ પાઠવાનો, તે કહું છું. ॥ ૬ ॥ સ્ત્રીને ઋતુકાલ (રજસ્વલાપણું) પ્રાપ્ત થાય, એટલે તેણીનો ચાર
દિવસસુધી ત્યાગ કરવો; તે એવી રીતે કે, એ ચાર દિવસ તો તેણીનું મુખ ધરા ધરી નહીં જોવું; કારણ કે, જુએ તો,
પતિના શરીરમાં પાપોત્પત્તિ થાય છે. ॥ ૭ ॥ ચોથે દિવસે તેણી સચૈલ (લૂગડાં સહિતનું) સ્નાન કરે, ત્યારે ઘરકામ
યોગ્ય શુદ્ધ થાય છે. સાત દિવસ થયાપછી તેણી દેવો તથા પિતરોના પૂજન વાચત યોગ્ય થાય છે. ॥ ૮ ॥

રજોદર્શન થયાપછી સાત દિવસની માંહે ગર્ભ ધરે, તો, તે ગર્ભ મલિનાશય (પુત્રી) થાય છે. આઠ દિ-
વસની માંહે ગર્ભ ધારણ કરે, તો, તે ગર્ભ ઘણું કરીને પુત્ર થાય છે. ॥ ૧ ॥ યુગ્મ (બેકીની) રાત્રીમાં
ગર્ભ રહે, તો, પુત્ર થાય છે; માટે પ્રથમ સાત દિવસ ત્યાગ કરીને, પછી બેકીવાળી રાત્રી-(આઠમી દ-
શમી એ બેકી, અને સાતમી નવમી એ એકી) માં ગર્ભ ધારણ કરવો. ॥ ૧૦ ॥ ઋતુદર્શન થાય તે દિવ-
સથી સોઢ રાત્રીસુધી ગર્ભ ધારણ કરવાનો કાલ છે. તેમાં ચૌદમી રાત્રીને વિષે ગર્ભ ધારણ થાય, તો,
॥ ૧૧ ॥ તે ગુણ અને ભાગ્યનો નિધી (દરિઓ) છતાં, મોટો ધાર્મિક થાય છે. એ ચૌદમી રાત્રી સામાન્ય

સપ્તાહમધ્યેયોગર્ભઃસમ્ભવેન્મલિનાશયઃ ॥ પ્રાયશઃસંભવંત્યત્રપુત્રાસ્ત્વષ્ટાહમધ્યતઃ ॥ ૯ ॥
યુગ્માસુપુત્રાજાયંતેસ્ત્રિયોઽયુગ્માસુરાત્રિષુ ॥ પૂર્વસપ્તકમુત્સૃજ્યતસ્માદ્યુગ્માસુસંવિશેત્ ૧૦
ષોડશર્તુનિશાઃસ્ત્રીણાંસમાન્યાઃસમુદાહતાઃ ॥ યાવૈચતુર્દશીરાત્રિર્ગર્ભસ્તિષ્ઠતિતત્રવૈ ૧૧
ગુણભાગ્યનિધિઃપુત્રસ્તદાજાયેતધાર્મિકઃ ॥ સાનિશાપ્રાકૃતૈર્જીવૈર્નલભ્યેતકદાચન ૧૨
પંચમેહનિનારીણાંકાર્યમધુરભોજનમ્ ॥ કટુક્ષારંચતીક્ષ્ણંચત્યાજ્યમુષ્ણંચદૂરતઃ ૧૩ તત્ક્ષે
ત્રમોષધીપાત્રંબીજંચાપ્યમૃતાયતમ્ ॥ તસ્મિન્નુત્વાનરઃસ્વામીસમ્યક્ફલમવાપ્નુયાત્ ૧૪

મનુષ્યોને પ્રાપ્ત થતી નથી. ॥ ૧૨ ॥ પાંચમે દિવસે સ્ત્રીને મધુર (ગળ્યું) અન્નનું ભોજન કરાવવું, તેમ છતાં
કડવા, સ્વારા, તીસા તથા ગરમ વગેરે વાધક પદાર્થો, ઘણું કરીને સ્વાવા દેવા નહીં; ॥ ૧૩ ॥ એટલે તેથી
સંતતી (બાઢકો) અતિ ઉત્તમ ઉત્પન્ન થાય છે. તે બાબત દૃષ્ટાંત-જેમ કોઈ સ્વેતરને સારી રીતે તૈયાર કરીને,
તેમાં બીજ વાવવાથી, સ્વેડુતને ઉત્તમ ધાન્ય પાકવાનો લાભ થાય છે, તેમ સ્ત્રીપણ ગર્ભનું સ્વેતર છે એમ
જાણવું; માટે તેણીની સ્થિતી જો સારી રીતની રાખે, તો, તેણીથી સારો પુત્ર પ્રાપ્ત થાય છે. ॥ ૧૪ ॥

पुरुषे स्त्रीगमन कालें तांबूल भक्षण करवु, अंगें चंदन लगाडवुं तथा अनेक प्रकारनां पुष्पो धारण करवां. शरीरे शुद्ध छतां, पेहेरेलां वस्त्रोपण शुद्ध होवां जोड़ए, तेमज ते समय मनमां धर्मनुं पण चिंतन करवुं. ॥ १५ ॥ वीर्य पतन कालें पुरुष पोताना मनमां जेवुं चिंतन करे, तेवा स्वभावनां गर्भ स्त्रीना उदरमां प्रविष्ट (प्रवेशित) थाय. ॥ १६ ॥ बीजभूत चैतन्य निरंतर वीर्यमां छे; परंतु जे वखत काम, चित्त तथा वीर्यनी एकता थाय छे, १७ ते वखत गर्भरूपे मनुष्य स्त्रीना गर्भाशयमां पडे छे. पछी शुक्र (नस्वीर्य) तथा शोणित-[स्त्रीरक्त] नो संयोग

तांबूलपुष्पश्रीखंडैःसंयुक्तःशुचिवस्त्रभृत् ॥ धर्ममादायमनसिसुतल्पंसंविशेत्पुमान् ॥ १५ ॥ निषेकसमयेयादृङ्नरचित्तविकल्पना ॥ तादृक्स्वभावसंभूतिर्जंतुर्विशतिकुक्षिगः ॥ १६ ॥ चैतन्यंबीजभूतंहिनित्यंशुक्रेप्यवस्थितं ॥ कामश्चित्तंचशुक्रंचयदाह्येकत्वमाप्नुयात् १७ त दाद्रावमवाप्नोतियोपिद्वर्भाशयेनरः ॥ शुक्रशोणितसंयोगात्पिंडोत्पत्तिःप्रजायते ॥ १८ ॥ परमानंददःपुत्रोभवेद्गर्भगतःकृती ॥ भवंतितस्यनिखिलाःक्रियाःपुंसवनादिकाः ॥ १९ ॥ जन्मप्राप्नोतिपुण्यात्माग्रहेषूच्चगतेषुच ॥ तज्जन्मसमयेविप्राःप्राप्नुवंतिधनंबहु ॥ २० ॥ विद्याविनयसंपन्नोवर्द्धतेपितृवैश्वमनि ॥ सतांसंगेनसभवेत्सर्वागमविशारदः ॥ २१ ॥

[मिश्रण] थाय, एटले तेथकी पिंडोत्पत्ति थाय छे. ॥ १८ ॥ ए रहेला गर्भनुं पुंसवनादि [शास्त्रमां कहेली गर्भने लगती क्रिया] करे, तो, ते अति आनंद आपनार तथा पुण्यवान् थाय छे. ॥ १९ ॥ जे पुरुष गुणवान् उत्पन्न थवाना होय, तेना जन्मकालें सकल ग्रहो उच्चस्थाने होय छे, तथा तेना जन्मकाले ब्राह्मणोने बहु द्रव्य प्राप्त थाय छे. ॥ २० ॥ ए पुरुष विद्या तथा विनयथी संपन्न छतां, पोताना पिताने घेर मोटो थाय छे, तथा सत्समागमनेलीधे सकल वेदोमां पारंगत [माहितगार] थाय छे. ॥ २१ ॥

અને એ તારુણ્યાવસ્થામાં દિવ્ય સ્ત્રિયોનો ઉપભોગ લેનારો થઈને, દાનવાન તથા ધનવાન થાય છે. એ સઘલું ઉત્તમપણું, પૂર્વભવના તપ, તીર્થ તથા મહત્પુણ્યના ફલોદયથકી પ્રાપ્ત થાય છે. ॥ ૨૨ ॥ પછી તે આત્માનાત્મના (આત્મા તથા જીવ વિષેના વિચારના) ચિંતન વાવત નિરંતર ચલ કરે છે. એવું ચિંતન જાણ્યાપછી અધ્યારોપાપવાદ કરીને, (શાસ્ત્રો ભળીને) બ્રહ્મચિંતન (ઉપાસના માટે પ્રથમ સગુણ, અને ઉપાસના દૃઢ થયાપછી ગુણનો ત્યાગ કરવાનું) કરે છે. ॥ ૨૩ ॥ ભગવાન ગરુડને કહે છે. હે ગરુડ, સકલ વસ્તુમાં વ્યાપી રહેનારા બ્રહ્મના જ્ઞાનના

દિવ્યાંગનાદિભોક્તાસ્યાત્તારુણ્યેદાનવાન્ધની ॥ પૂર્વકૃતતપસ્તીર્થમહાપુણ્યફલોદયાત્ ૨૨
તતશ્ચયતતેનિત્યમાત્માનાત્મવિચરણે ॥ અધ્યારોપાપવાદાભ્યાંકુરુતેબ્રહ્મચિંતનં ॥ ૨૩ ॥
અસ્યાસંગાવબોધાયબ્રહ્મણોન્વયકારિણઃ ॥ ક્ષિત્યાદ્યનાત્મવર્ગસ્યગુણાંસ્તેકથયામ્યહં ૨૪
ક્ષિતિર્વારિહવિર્ભોક્તાવાયુરાકાશએવચ ॥ સ્થૂલભૂતાદિમેપ્રોક્તાઃપિંડોયંપાંચભૌતિકઃ ॥ ૨૫ ॥
ત્વગસ્થિનાડ્યોરોમાણિમાંસંચૈવસ્વગેશ્વર ॥ એતેપંચગુણાભૂમેર્મયાતેપરિકીર્તિતાઃ ॥ ૨૬ ॥
લાલામૂત્રંતથાશુક્રંમજ્જારક્તંચપંચમં ॥ અપાંપંચગુણાઃપ્રોક્તાસ્તેજસોપિનિશામય ॥ ૨૭ ॥
ક્ષુધાતૃષાતથાલસ્યંનિદ્રાકાંતિસ્તથૈવચ ॥ તેજઃપંચગુણંતાંક્ષર્યંપ્રોક્તંસર્વત્રયોગિભિઃ ॥ ૨૮

અર્થે, આત્માથકી જૂદાઈવાળા પૃથ્વીયાદિ પદાર્થોનું જ્ઞાન તમને કહું છું. ॥ ૨૪ ॥ પૃથ્વી, તેજ, જલ, વાયુ અને આકાશને સ્થૂલ ભૂતો કહે છે. એ એકત્ર થઈને પિંડની ઉત્પત્તિ થાય છે, તેને પંચભૌતિક શરીર કહે છે. ॥ ૨૫ ॥ એ શરીરમાં ત્વચા, અસ્થિ, નાડી, કેશ અને માંસ એ સર્વ પૃથ્વીને લગતા જાણવા. ॥ ૨૬ ॥ લાલ, મૂત્ર, વીર્ય, મજ્જા તથા રક્ત એ પાંચ જલના ગુણ જાણવા. હે ગરુડ, હવે તમને તેજના ગુણ કહું છું. સાંભળો. ॥ ૨૭ ॥ ક્ષુધા, તૃષા, આલસ્ય, નિદ્રા અને કાંતિ એ પાંચ ગુણ તેજના છે. એવું મોટા યોગીઓએ કહેલું છે. ॥ ૨૮ ॥

આ કુંચન, ધાવન, ચલન, ઘન, પ્રસારણ અને ચેષ્ટિત એ પાંચ ગુણ વાયુના જાણવા. ॥ ૨૯ ॥ ઘોષ, ચિ-
તા, શુન્યત્વ, મોહ અને સંશય એ આકાશના ગુણ જાણવા. ॥ ૩૦ ॥ મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત અને અહંકાર
એ ચારે અંતઃકરણના ધર્મ છે. અંતઃકરણ પૂર્વકર્મના સંસ્કારોથી યુક્ત છે. ॥ ૩૧ ॥ શ્રોત્ર, ત્વક્, નેત્ર,
જિહ્વા અને ઘ્રાણ (નાક) એ પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિયો છે. વાક્, પાણી, પાદ (પગ), ગુદદ્વાર તથા ઉપસ્થ એ
પાંચ કર્મેન્દ્રિયો છે. ॥ ૩૨ ॥ દિક્, વાત, અર્ક, પ્રચેતા, અશ્વિ, અગ્નિ, ઇંદ્ર, ઉપેન્દ્ર તથા મિત્ર એ સર્વે

આકુંચનંધાવનંચલંઘનંચપ્રસારણં ॥ ચેષ્ટિતંચેતિપંચૈવગુણાવાયોઃપ્રકીર્તિતાઃ ॥ ૨૯ ॥ ઘો
ષશ્ચિતાચશૂન્યત્વંમોહશ્ચિતાચસંશયઃ ॥ આકાશસ્યગુણાઃપંચજ્ઞાતવ્યાસ્તેપ્રયત્નતઃ ॥ ૩૦
મનોબુદ્ધિરહંકારશ્ચિતંચેતિચતુષ્ટયં ॥ અંતઃકરણમુંદિષ્ટંપૂર્વકર્માધિવાસિતં ॥ ૩૧ ॥ શ્રોત્રં
ત્વક્ષુષીજિહ્વાઘ્રાણંજ્ઞાનેન્દ્રિયાણિચ ॥ વાકપાણિપાદપાયુપસ્થાનિકર્મેન્દ્રિયાણિચ ॥ ૩૨
દિગ્વાતાર્કપ્રચેતોશ્વિવર્હીંદ્રોપેન્દ્રમિત્રકાઃ ॥ જ્ઞાનકર્મેન્દ્રિયાણાંચદેવતાઃપરિકીર્તિતાઃ ॥ ૩૩
ઇડાચપિંગલાચૈવસુષુમ્નાસ્થાતૃતીયકા ॥ ગાંધારીગજજિહ્વાચપૂપાચૈવયશસ્વિની ॥ ૩૪ ॥
અલંબુષાકુદૂશ્યાપિશંખિનીદશમીતથા ॥ પિંડમધ્યેસ્થિતાહ્યેતાઃપ્રધાનાદશનાડિકાઃ ૩૫
પ્રાણોપાનઃસમાનાસ્યુદાનોવ્યાનએવચ ॥ નાગઃકૂર્મશ્ચકલોદેવદત્તોધનંજયઃ ॥ ૩૬ ॥

જ્ઞાનેન્દ્રિયો તથા કર્મેન્દ્રિયોના અધિષ્ઠાતા દેવો છે. ॥ ૩૩ ॥ ઇડા, પિંગલા, સુષુમ્ના, ગાંધારી, ગજજિહ્વા,
પુષા, યશસ્વિની, ॥ ૩૪ ॥ અલંબુષા, કુદુ તથા શંખિની એ શરીર માંહેની મુખ્ય દશ નાડીઓ છે. ॥ ૩૫ ॥
પ્રાણ, અપાન, ઉદાન, સમાન તથા વ્યાન એવા પાંચ પ્રાણવાયુ છતાં, નાગ, કૂર્મ, કલ, દેવદત્ત અને
ધનંજય એ તેમની અનુક્રમે સંજ્ઞાઓ જાણવી. ॥ ૩૬ ॥

હવે તેમનાં સ્થાન કહું છું. હૃદયમાં પ્રાણ, ગુદામાં અપાન, નાભીમાં સમાન, કંઠમાં ઉદાન તથા આશ્વા
શરીરમાં વ્યાન જાણવો. ॥ ૩૭ ॥ જે સ્થાનેથી ઓટકાર ઉઠે છે, તે સ્થાનમાં રહેનારા વાયૂને નાગ કહે
છે. ઉન્મીલન-(વિકાસ) ના સ્થાનમાં રહેનારા વાયૂને કૂર્મ એવી સંજ્ઞા જાણવી. ક્ષુત્વોધ (ભૂલ્લાગ્યાની
સ્વર) કરનારા વાયૂનું નામ કૃકલ જાણવું. બગાસું લાવનારા વાયૂને દેવદત્ત કહે છે. ॥ ૩૮ ॥ સકલ શરીરમાં
વ્યાપી રહેનારો ધનંજય વાયૂ મુઆ પછીપણ શરીરનો ત્યાગ કરતો નથી. મનુષ્ય જેટલું અન્નોદક ખાય છે તથા
પીણ છે તેનો રસ બનાવીને. એ ધનંજય વાયૂ, શરીરના સઘળા ભાગોમાં પોંહોંચાડ્યા છતાં, પુષ્ટ કરે છે.

હૃદિપ્રાણોગુદેऽપાનઃસમાનોનાભિમંડલે ॥ ઉદાનઃકંઠદેશેસ્યાદ્યાનઃસર્વશરીરગઃ ॥ ૩૭ ॥
ઉદ્ગારેનાગઆરૂયાતઃકૂર્મઉન્મીલનેસ્મૃતઃ ॥ કૃકલઃક્ષુત્કરોજ્જેયોદેવદત્તોવિજૃંભણે ॥ ૩૮ ॥
નજહાતિમૃતંવાપિસર્વવ્યાપીધનંજયઃ ॥ કવલૈર્ભુક્તમન્નંહિપુષ્ટિદંસર્વદેહિનાં ॥ ૩૯ ॥ નય
તેવ્યાનકોવાયુઃસારાંશંસર્વનાડિષુ ॥ આહારોભુક્તમાત્રોહિવાયુનાક્રિયતેદ્વિધા ॥ ૪૦ ॥ સં
પ્રવિશ્યગુદેસમ્યક્પૃથગન્નંપૃથગ્જલં ॥ ઊર્ધ્વમગ્નર્જલંકૃત્વાકૃત્વાન્નંચજલોપરિ ॥ ૪૧ ॥ અગ્ને
શ્રાધઃસ્વયંપ્રાણઃસ્થિત્વાગ્નિધમતેશનૈઃ ॥ વાયુનાધ્માયમાનોગ્નિઃપૃથક્કિદંપૃથગ્સં ॥ ૪૨ ॥

॥ ૩૯ ॥ વ્યાન નામનો વાયૂ સકલ શરીરમાં વ્યાપ્ત છતાં, ભક્ષણ કરેલા અન્નનો રસ શરીરમાંની સકલ
નાડીઓમાં પોંહોંચાડે છે. હવે રસપ્રવેશનો પ્રકાર કહું છું. જેટલો આહાર કરવામાં આવે છે, તેના વાયૂને
યોગે બે ભાગ થાય છે. ॥ ૪૦ ॥ તેનો ગુદહારમાં પ્રવેશ થઈને, જલ અને અન્નના બે ભાગ જૂદા થાય છે.
તે એમ કે, અગ્નિની ઉપર જલ, અને જલની ઉપર અન્ન હોય છે. ॥ ૪૧ ॥ અગ્નિની નીચે પ્રાણરૂપી વા-
યૂ સ્થિતિ કરીને, એ અગ્નિને પ્રદીપ્ત કરે છે. પછી તેને યોગે રસ તથા મલનું પૃથક્કરણ થાય છે. ॥ ૪૨ ॥

પછી વ્યાનરૂપી વાયુ રસને નીચ કરે છે, અને પૃથક થયેલો મલ બાર હારોએ નિકળીને શરીરથી બહાર પડે છે. ॥ ૪૩ ॥ હવે એ મલસ્થાનો કહું છું. કર્ણ, અક્ષિ, નાસિકા, જિહ્વા, દંત, નાભિ, નસ્ત, ગુદ, ગુહ્ય, શિર, શરીર તથા કેશ એ સર્વે શરીર માંહેનો મલ ત્યાગ કરવાનાં સ્થાન જાણવાં. ॥ ૪૪ ॥ એ રીતના સર્વે વાયુ પરમેશ્વરનીજ સત્તાથી પોતપોતિકા કામ વાવત તત્પર છતાં, પ્રવૃત્ત થાય છે. તે વાવત દૃષ્ટાંત—જેમ સર્વ જન સૂર્યના પ્રકાશથીજ યુક્ત છતાં, સર્વ પ્રકારનાં ચલનવલન કરે છે તેમ. ॥ ૪૫ ॥ ભગવાન કહે છે. હે -

કુરુતેવ્યાનકોવાયુર્વિપ્લવસંપ્રાપયેદ્રસં ॥ દ્વારૈર્દ્વાદશભિર્ભિન્નંકિદ્દેહાદ્વહિઃસ્ત્રવેત્ ॥ ૪૩ ॥
કર્ણાક્ષિનાસિકાજિહ્વાદંતાનાભિર્નસ્વાગુદં ॥ ગુહ્યંશિરાવપુર્લોમમલસ્થાનાનિચક્ષતે ૪૪
એવંસર્વેપ્રવર્તેતેસ્વસ્વકર્મણિવાયવઃ ॥ ઉપલભ્યાત્મનઃસત્તાંસૂર્યાલોકંયથાજનાઃ ॥ ૪૫ ॥
ઇદાનીંનરદેહસ્યશૃણુરૂપદ્વયંચગ ॥ વ્યાવહારિકમેકંચદ્વિતીયંપારમાર્થિકં ૪૬ તિસ્ત્રઃકો
ઢ્યોર્ધકોટીચરોમાણિવ્યાવહારિકે ॥ સપ્તલક્ષાણિકેશાઃસ્યુર્નસ્વાઃપ્રોક્તાસ્તુવિંશતિઃ ૪૭
દ્વાત્રિંશદ્વશનાઃપ્રોક્તાઃસામાન્યાદ્વિનતાસુત ॥ માંસંપલસહસ્રંતુરક્તંપલશતંસ્મૃતં ॥ ૪૮ ॥
પલાનિદશમેદસ્તુત્વકપલાનિચસપ્તતિઃ ॥ પલદ્વાદશકંમજ્જામહારક્તંપલત્રયં ॥ ૪૯ ॥

ગરુડ, હવે તમને નરદેહનાં બે રૂપ કહું છું, તે સાંભળો. એક રૂપ વ્યવહારસારુ ઉપયોગી છે, માટે તેને વ્યવહારીક કહે છે; તથા બીજું રૂપ સ્વરૂપ છે, માટે તેને પરમાર્થિક કહે છે. ॥ ૪૬ ॥ વ્યવહારીક શરીરપર સાડાત્રણ કોડ રોમ, સાત લાખ કેશ તથા વીસ નસ્ત છે. ॥ ૪૭ ॥ બત્તીસ દાંત છે. રુધીર સો તોલા અને માંસ હજાર તોલા છે. એ સામાન્ય લક્ષણ જાણવું. ॥ ૪૮ ॥ દશ તોલા મેદ, શીતેર તોલા ત્વચા, બાર તોલા મજ્જા અને ત્રણ તોલા મહારક્ત (પ્રાણના આશ્રયવડે રહેનારું રક્ત) છે. ॥ ૪૯ ॥

બે કુડવ (પાશેર) શુક્ર (વીર્ય) અને એક પાશેર શોણિત (આની ઉત્પત્તિ સ્ત્રીના ક્રતુથકી છે) છે. શરીરમાં ત્રણસેંસાઠ હાડકાં છે. ॥ ૫૦ ॥ શરીરમાં નાનીમોટી કોઢ્યાવધી નાડિયો (નસો) છે. દેહમાં પચાસ તો-
લા પિત્ત તથા પચીસ તોલા શ્લેષ્મા છે. ॥ ૫૧ ॥ મૂત્ર તથા વિષ્ણાની ઉત્પત્તિ નિરંતર છે, તેથી તેનું પરિમા-
ણ નથી. એ રીતનો સકલ સમુદાય મઢીને, વ્યવહારીક શરીર કહેવાય છે, એવો સંપ્રદાય છે. ॥ ૫૨ ॥ જે
પરમાર્થિક શરીર કહ્યું છે, તેમાં સકલ ભુવનો, પર્વતો, દ્વીપો, સમુદ્રો, તથા આદિત્યાદિ ગ્રહો વગેરે સર્વે

શુક્રંદ્વિકુડવંજ્ઞેયંકુડવંશોણિતંસ્મૃતં ॥ ષષ્ઠ્યુતરંચત્રિશતમસ્થનાંદેહેપ્રકીર્તિતં ૫૦ નાડ્યઃ
સ્થૂલાશ્ચસૂક્ષ્માશ્ચકોટિશઃપરિકીર્તિતાઃ ॥ પિત્તંપલાનિપંચાશતદર્ધંશ્લેષ્મણસ્તથા ॥ ૫૧ ॥
સતતંજાયમાનંતુવિષ્મૂત્રંચાપ્રમાણતઃ ॥ એતદ્ગુણસમાયુક્તંશરીરંવ્યાવહારિકં ॥ ૫૨ ॥ ભુવ
નાનિચસર્વાણિપર્વતદ્વીપસાગરાઃ ॥ આદિત્યાદ્યાગ્રહાઃસંતિંશરીરેપારમાર્થિકે ॥ ૫૩ ॥ પા
રમાર્થિકદેહેહિષ્ટ્ચક્રાણિભવંતિચ ॥ બ્રહ્માંડેયેગુણાઃપ્રોક્તાસ્તેપ્યસ્મિન્નેવસંસ્થિતાઃ ॥ ૫૪ ॥
તાનહંતેપ્રવક્ષ્યામિયોગિનાંધારણારૂપદાન્ ॥ યેષાંભાવનયાજંતુર્ભવેદ્વૈરાજરૂપભાક્ ॥ ૫૫ ॥
પાદાધસ્તાત્તલંજ્ઞેયંપાદોર્ધ્વંવિતલંતથા ॥ જાનુનોઃસુતલંવિદ્વિસક્થિદેશેમાહાતલં ॥ ૫૬ ॥

નિવાસ કરે છે. ॥ ૫૩ ॥ એ પારમાર્થિક શરીરમાં છ ચક્ર છે. સકલ ગુણયુક્ત બ્રહ્માંડપણ શરીરમાંજ વાસ કરે
છે. ॥ ૫૪ ॥ ભગવાન્ કહે છે. તે ગુણ હું તમને કહું છું. એ બ્રહ્માંડ યોગી જનોની ધારણાને આશ્રયભૂત છે.
એ ગુણની ભાવના કરે, એટલે જીવો વૈરાટરૂપનું સેવન કરનારા સહજ થાય છે. ॥ ૫૫ ॥ પગની નીચે
તલ નામનું પાતાલ કે, જે સપ્ત પાતાલમાંનું ગણાય છે, તે જાણવું. ઉપરની તરફ વિતલ જાણવું. ઢીંચ-
ણમાં સુતલ જાણવું. જાંગોમાં મહાતલ જાણવું. ॥ ૫૬ ॥

जांगोना मूलमां तलातल जाणवुं. कटी-(कम्मर) मां पाताल जाणवुं. ए प्रमाणे सात लोकनीपण स्थिती जाणवी. ॥ ५७ ॥ नाभिने विषे भूलोक जाणवुं. तेनी उपर भुवलोक जाणवुं. हृदयमां स्वर्गलोक जाणवुं. कंठ प्रदेशमां महलोक जाणवुं. ॥ ५८ ॥ मुख प्रदेशमां जनलोक जाणवुं. ललाट प्रदेशमां तपलोक जाणवुं. ब्रह्मरंध्रमां सत्यलोक तथा चौद भुवनो जाणवां. ॥ ५९ ॥ हृदयमां ना कमलना त्रिकोणपर मेरु जाणवो. तेनी नीचे मंदर पर्वत जाणवो. दक्षिण (जमणे पासे) कैलास जाणवो तथा डावे कोणे हिमालय जाणवो. ६०

तलातलंसक्थिमूलेगुह्यदेशेरसातलं ॥ पातालंकटिसंस्थंचसप्तलोकाःप्रकीर्तिताः ॥ ५७ ॥ भूलोकंनाभिमध्येतुभुवलोकंतदूर्ध्वके ॥ स्वलोकंहृदयेविद्यात्कंठदेशेमहस्तथा ॥ ५८ ॥ जनलोकंवक्रदेशेतपोलोकंललाटके ॥ सत्यलोकंब्रह्मरंध्रेभुवनानिचतुर्दश ॥ ५९ ॥ त्रिकोणे संस्थितोमेरुरधःकोणेचमंदरः ॥ दक्षकोणेचकैलासोवामकोणेहिमाचलः ॥ ६० ॥ निषध श्रोर्ध्वरेखायांदक्षायांगंधमादनः ॥ रमणोवामरेखायांसप्तैतेकुलपर्वताः ॥ ६१ ॥ अस्थि स्थानेभवेज्जंबुःशाकोमजासुसंस्थितः ॥ कुशद्वीपस्थितोमांसेक्रौंचद्वीपःशिरासुच ॥ ६२ ॥ त्वचायांशाल्मलीद्वीपोगोमेदोरोमसंचये ॥ नखस्थंपुष्करंविद्यात्सागरास्तदनंतरम् ॥ ६३ ॥

उपरनी रेखापर निषध नामनो पर्वत जाणवो. जमणी रेखापर गंधमादन पर्वत जाणवो. रमण पर्व डावी रेखापर जाणवो. ए प्रकारे सात कुल पर्वत जाणवा. ॥ ६१ ॥ अस्थि स्थाने जंबुद्वीप जाणवो. मज्जाने विषे शाक नामनो द्वीप जाणवो. मांसने विषे कुश नामनो द्वीप जाणवो. बधा शरीरने विषे क्रौंच नामनो द्वीप जाणवो. ॥ ६२ ॥ त्वचाने विषे शाल्मली नामनो द्वीप जाणवो. सकल रोमोना समुदायने विषे गोमेद नामनो द्वीप जाणवो. नखने विषे पुष्कर द्वीप जाणवो. हवे समुद्र व्यवस्था कहुं छुं. ॥ ६३ ॥

મૂત્રને વિષે ક્ષાર સમુદ્ર જાણવો. ક્ષીર-(દૂધ, પાણી, પરસેવો)ને વિષે ક્ષીર સમુદ્ર જાણવો. શ્લેષ્મ(મગજનું ઝરણ) ને વિષે સુરા (દારુ) સમુદ્ર જાણવો. મજ્જાને વિષે ઘૃત-(ઘી) સમુદ્ર જાણવો. ॥૬૪॥ શરીરમાંનો રસ એ રસસમુદ્ર જાણવો. શોણીત (રુધીર) એ દધિ-(દહીં) સમુદ્ર જાણવો. ગઢામાં જે લંબિકા નામની નાડી છે, તે ઠેકાણે શુદ્ધોદક નામનો સમુદ્ર જાણવો. ॥૬૫॥ બિંદુચક્રપર સૂર્ય વાસ કરે છે. બ્રહ્મરંધ્રે ચંદ્ર વાસ કરે છે. નેત્રરંધ્રે મંગલ વાસ કરે છે. હૃદયમાં બુધ વાસ કરે છે. ॥ ૬૬ ॥ નાભિ પ્રદેશમાંહેના મણિપુરક નામના ચક્રપર વૃહસ્પતી જાણવા. વીર્યને વિષે

ક્ષારોદોહિભવેન્મૂત્રેક્ષીરેક્ષીરોદસાગરઃ ॥ સુરોદધિઃશ્લેષ્મસંસ્થોમજ્જાયાંઘૃતસાગરઃ ૬૪॥
 રસોદધિરસેવિદ્યાચ્છોણિતેદધિસાગરઃ ॥ સ્વાદૂદોલંબિકાસ્થાનેજાનીયાદ્વિનતાસુત ૬૫
 નાદચક્રેસ્થિતઃસૂર્યોબિંદુચક્રેચચંદ્રમાઃ ॥ લોચનસ્થઃકુજોજ્ઞેયોહૃદયેજ્ઞઃપ્રકીર્તિતઃ ૬૬ વિ
 ણુસ્થાનેગુરંવિદ્યાચ્છુક્રેશુક્રોવ્યવસ્થિતઃ॥નાભિસ્થાનેસ્થિતોમંદોમુખેરાહુઃપ્રકીર્તિતઃ૬૭
 વાયુસ્થાનેસ્થિતઃકેતુઃશરીરેગ્રહમંડલમ્ ॥ એવંસર્વસ્વરૂપેણચિંતયેદાત્મનસ્તનુમ્ ॥૬૮॥
 સદાપ્રભાતસમયેબદ્ધપદ્માસનસ્થિતઃ ॥ ષટ્ચક્રચિંતનંકુર્યાદ્યથોક્તમજપાક્રમં ॥૬૯॥ અ
 જપાનામગાયત્રીમુનીનાંમોક્ષદાયિની ॥ અસ્યાઃસંકલ્પમાત્રેણસર્વપાપૈઃપ્રમુચ્યતે ॥ ૭૦ ॥

શુક્ર જાણવા નાભિસ્થાને શની વાસ કરે છે. મુખપ્રદેશમાં રાહુ વાસ કરે છે. ॥ ૬૭ ॥ વાયુના સ્થાનને વિષે કેતુ વાસ કરે છે. એ રીતે સકલ ગ્રહમંડલ શરીરમાં જાણવું. એ રીતે સઘઠા શરીરને આત્મસ્વરૂપથી ચિંતવું. ૬૮॥ પ્રાતઃકાલે નિરંતર પદમાસનથી બેસીને, ષટ્ ચક્રોતું ચિંતન કરવું. એ ચિંતન અજપાજપમાં જાણવું. ॥૬૯॥ અજપા નામની ગાયત્રી ઋષિઓને મોક્ષ આપનારી જાણવી. માત્ર એ ગાયત્રીના સંકલ્પથી મનુષ્ય સકલ પાપોથકી મુક્ત થાય છે. ॥ ૭૦ ॥

॥

॥

॥

॥

મગવાન્ કહે છે. હે ગરુડ, તમને અજપા નામની ગાયત્રીનો અનુક્રમ કહું છું. કે, જે નિત્ય કરે, તો, મનુષ્ય પોતાના જીવભાવનો ત્યાગ કરે છે. ॥ ૭૧ ॥ મનુષ્યશરીરને વિષે મૂલાધાર, સ્વાધિષ્ઠાન, મણિપૂરક, અનાહત, વિશુદ્ધ્યાશ્રય તથા આજ્ઞા એવાં છ ચક્રો છે. ॥ ૭૨ ॥ મૂલાધાર, લિંગદેશ, નાભિ, હૃદય, કંઠ, મૃકુટીનો મધ્યભાગ તથા બ્રહ્મરંધ્ર એ સ્થાનોએ, એ ચક્રોનું અનુક્રમે ચિંતન કરવું. ॥ ૭૩ ॥ આધારચક્ર ચતુર્દલ (ચાર પાંચ-ડિયોવાળું) છતાં, અગ્નિ સમાન તેજસ્વી છે. સ્વાધિષ્ઠાન ચક્ર છ પાંચડીઓવાળું છતાં, સૂર્ય સમાન તેજસ્વી છે.

શૃણુતાર્ક્ષ્યપ્રવક્ષ્યેહમજપાક્રમમુત્તમમ્ ॥ યંકૃતાસર્વદાજીવોજીવભાવંવિમુચતિ ॥ ૭૧ ॥ મૂલાધારઃસ્વાધિષ્ઠાનમણિપૂરકમેવચ ॥ અનાહતંવિશુદ્ધાશ્રયમાજ્ઞાપટ્ચક્રમુચ્યતે ॥ ૭૨ ॥ મૂલાધારેલિંગદેશેનાભ્યાંહૃદિચકંઠગે ॥ બ્રુવોર્મધ્યેબ્રહ્મરંધ્રેક્રમાચ્ચક્રાણિચિંતયેત્ ॥ ૭૩ ॥ આધારં તુચતુર્દલાનલસમવાસાંતવર્ણાશ્રયંસ્વાધિષ્ઠાનમપિપ્રભાકરસમંબાલાંતપટ્પત્રકં ॥ રક્તાભં મણિપૂરકંદશદલંડાદ્યંફકારાંતકંપત્રૈર્દ્વાદશભીરનાહતપુરંહૈમંકઠાંતાવૃતં ॥ ૭૪ ॥ પત્રૈઃસસ્વર ષોડશૈઃશશધરજ્યોતિર્વિશુદ્ધાંબુજંહંસેત્યક્ષરયુગ્મકંદ્વયદલંરક્તાભમાત્રાંબુજં ॥ તસ્માદૂર્ધ્વ ગતંપ્રભાસિતમિદંપદ્મંસહસ્રચ્છદંસત્યાનંદમયંસદાશિવમયંજ્યોતિર્મયંશાશ્વતં ॥ ૭૫ ॥

મણિપૂરક ચક્ર દશ પાંચડિયોવાળું છતાં, તેની છેવટે ડથી ફસુધીના દશ અક્ષર છે. એ ચક્રનો રંગ રક્ત પ્રમાણે છે. અનાહત ચક્ર બાર પાંચડિયોવાળું છે. એ ચક્ર સુવર્ણ સમાન તેજસ્વી છતાં, કથી ઠસુધી વાર અક્ષરોથી યુક્ત છે. ॥ ૭૪ ॥ વિશુદ્ધચક્ર સોઠ સ્વરોવાળું છતાં, સોઠ પાંચડીઓવાળું છે. એનું તેજ ચંદ્ર સમાન સ્વચ્છ છે. એની ઉપર બે પાંચડિયોવાળું એક કમલ છે, તેનું તેજ આરક્ત છતાં, હંસ એવા બે અક્ષરોથી યુક્ત છે. તેની ઉપર સહસ્રદલાત્મક એક કમલ છે, એ કમલમાં સત્ય આનંદમય છતાં, શાશ્વત એવું શિવરૂપ તેજ છે. ॥ ૭૫ ॥

ए सकल चक्रोमां गणेश, ब्रह्मदेव, विष्णु, जीव, शिव, गुरु तथा परब्रह्मनुं अनुक्रमे चिंतन करवुं. ७६
प्रत्येक दिवसे श्वासोच्छ्वासनी आवृत्ती एकवीस हजार छसें वखत थाय छे. एवं ज्ञानी पुरुषोए कहेलुं
छे. ॥ ७७ ॥ श्वास हकार वर्ण रूपें निकळे छे अने सकार वर्ण रूपे शरीरमां पाछो पेसे छे, ए प्रकार-
ना श्वास व्यापारथी जीव हंस हंस ए मंत्रनो जप करे छे. ॥ ७८ ॥ ए रीतना एकंदर जपने पेटे छसे जप गण-
पतीने, छ हजार ब्रह्मदेवने, छ हजार विष्णुने तथा तेटलाज शिवने ॥ ७९ ॥ एक हजार जीवने, एक हजार

गणेशंचविधिविष्णुंशिविजीवंगुरुततः ॥ व्यापकंचपरंब्रह्मक्रमाच्चक्रेषुचिंतयेत् ॥ ७६ ॥ ए
कविंशत्सहस्राणिषट्शतान्यधिकानिच ॥ अहोरात्रेणश्वासस्यगतिःसूक्ष्मास्मृताबुधैः ७७
हकारेणबहिर्यातिसकारेणविशेत्पुनः ॥ हंसोहंसेतिमंत्रेणजीवोजपतितत्त्वतः ॥ ७८ ॥ षट्
शतंगणनाथायषट्सहस्रंतुवेधसे ॥ षट्सहस्रंचहरयेषट्सहस्रंहरायच ॥ ७९ ॥ जीवात्म
नेसहस्रंचसहस्रंगुरवेतथा ॥ चिदात्मनेसहस्रंचजपसंख्यांनिवेदयेत् ॥ ८० ॥ एतांश्चक्र
गतान्ब्रह्ममयूखान्मुनयोमरान् ॥ सत्संप्रदायवेत्तारश्चितयंत्यारुणादयः ॥ ८१ ॥ शुकाद
योपिमुनयःशिष्यानुपदिशंतिच ॥ अतःप्रवृत्तिमहताध्यात्वाध्यायेत्सदाबुधः ॥ ८२ ॥ कृ
त्वाचमानसींपूजांसर्वचक्रेष्वनन्यधीः ॥ ततोगुरूपदेशेनगायत्रीमजपांजपेत् ॥ ८३ ॥

गुरुने तथा एक हजार चिदात्माने, ए रीते जपसंख्या जाणवी. ॥ ८० ॥ ए सकल देवो ब्रह्मनो अंश छे; माटे
सत्संप्रदायथी.ए देवोनुं विद्वान पुरुषोए चिंतन करवुं. ॥ ८१ ॥ शुकादि ऋषिओपण पोतपोताना शिष्योंने एवा
प्रकारनो उपदेश करे छे; माटे ए मोटाओनी प्रवृत्ति आपणे जाणीने, तेने अनुसरवुं. ॥ ८२ ॥ प्रथम भगवान्नी
मानसपूजा करवी. पछी एकाग्र अंतःकरणथी गुरुपदेश पुर्वक अजपा गायत्रीनो जप करवो. ॥ ८३ ॥

पछी हजार पांखडीओवाळा ब्रह्मरंध्रने लगता अधोमुख कमलमां हंस शब्द वाच्य श्रीगुरुनुं ध्यान करवुं. ते एवी रीते के, जे गुरुअं पोतानो अभय आपनारो हाथ उंचो कस्यो छे. ॥८४॥ पछी तेमना चरणने लगती अमृतधाराथी आपणो देह शुद्ध थयो छे, एवं ध्यान करवुं. पछी तेमनी पंचो पचारोवडे मानसपूजा करीने, तथा स्तुति करीने, तेमने नमस्कार करवा. ॥८५॥ पछी आरोह तथा अवरोह एवा (चड उतरना) अनुक्रमे षट् चक्रो-मां संचार करनारी कुंडलीनुं ध्यान करवुं. ॥८६॥ पछी सुषुम्ना नामना तेजनुं ध्यान करवुं, के, जे करे, तो, विष्णु-

अधोमुखेतोरंध्रेसहस्रदलपंकजे ॥ हंसगंश्रीगुरुंध्यायेद्वराभयकरांबुजम् ॥८४॥ क्षालि-
तंचितयेद्देहंतत्पादामृतधारया ॥ पंचोपचारैःसंपूज्यप्रणमेत्तत्स्त्वनेनच ॥ ८५ ॥ ततःकुंड-
लिर्नाध्यायेदारोहादवरोहतः ॥ षट्चक्रकृतसंचारांसार्धत्रिवल्यांस्थिताम् ॥ ८६ ॥ ततो-
ध्यायेत्सुषुम्नाख्यंधामरंध्राद्वहिर्गतम् ॥ तथातेनगतायांतितद्विष्णोःपरमंपदम् ॥८७॥ त-
तोमच्चित्तितंरूपंस्वयंज्योतिःसनातनम् ॥ सदानंदंसदाध्यायेन्मुहूर्तंब्राह्मसंज्ञके ॥ ८८ ॥
एवंगुरूपदेशेनमनोनिश्चलतानयेत् ॥ नतुस्वेनप्रयत्नेनतद्विनापतनंभवेत् ॥ ८९ ॥ अंत-
र्यागंविधायैवंबहिर्यागंसमाचरेत् ॥ स्नानसंध्यादिकंकृत्वाकुर्याद्वरिहरार्चनम् ॥ ९० ॥

ना परम पदने पामे छे. ॥ ८७ ॥ भगवान् गरुडने कहे छे. पछी जे रूपथी हुं चितन करुं छुं, ते रूपनुं ब्राह्ममुहूर्त वखत निरंतर ध्यान करवुं. ते एम के, जे रूप स्वप्रकाश छतां, सदानंदात्मक तथा सनातन छे. ॥ ८८ ॥ ए रीतनां सकल कृत्य गुरुना उपदेशथी करीने, पोतानुं मन निश्चल करवुं. केवल आपणीज कल्पनाथी ए कर्म करवुं नहीं. करे, तो, तेथकी फरीथी संसारज प्राप्त थवानो. मोक्ष थनार नहीं. ॥ ८९ ॥ ए रीते प्रथम मानसपूजा करीने, प-
छी उपरथी विराजमान हरी तथा शिवनी प्रतिमाओनुं स्नान संध्यापूर्वक पूजन करवुं. ॥ ९० ॥

પોતાના લક્ષ્યમા બ્રહ્મદષ્ટિ થવાનું દેહાભિમાની મનુષ્યને બનતું નથી; માટે તેણે અતિ સુલભ છતાં, મોક્ષ આપનારી મારી ભક્તિજ કરવી. ॥ ૧૧ ॥ તપ તથા યોગ વગેરે મોક્ષ આપનારા માર્ગ, કદાપિ અનંત છે, તોપણ સંસારી જનોને મારી ભક્તિનો માર્ગ અતિ સુલભ છે. ॥ ૧૨ ॥ સર્વજ્ઞ બ્રહ્માદિ દેવોણપણ વેદશાસ્ત્રોનો વિચાર કરીને, સર્વને વારંવાર ઉપરનો ભક્તિમાર્ગજ વતાવેલો છે. ॥ ૧૩ ॥ કદાપિ યજ્ઞાદિ ધર્મ ઉત્તમ છે, તોપણ તે કેવલ અંતઃકરણનેજ પવિત્ર કરનારા છે, અને મારી ભક્તિ તો ફલ રૂપ છે, કે,

દેહાભિમાનિનામંતર્મુખીવૃત્તિર્નજાયતે ॥ અતસ્તેષાંતુમદ્ભક્તિઃસુકરમોક્ષદાયિની ॥૧૧॥
તપોયોગાદયોમોક્ષમાર્ગાઃસંતિતથાપિચ ॥ સમીચીનસ્તુમદ્ભક્તિમાર્ગઃસંસરતામિહ ॥૧૨॥
બ્રહ્માદિભિશ્ચસર્વજ્ઞૈરયમેવવિનિશ્ચિતઃ ॥ ત્રિવારંવેદશાસ્ત્રાણિવિચાર્યચપુનઃપુનઃ ॥ ૧૩ ॥
યજ્ઞાદયોપિસદ્ધર્માશ્રિતશોધનકારકાઃ ॥ ફલરૂપાચમદ્ભક્તિસ્તાંલબ્ધ્વાનાવસીદતિ ૧૪
એવમાચરણંતાક્ષર્યકરોતિસુકૃતીનરઃ ॥ સંયોગેનચમદ્ભક્ત્યામોક્ષંયાતિસનાતનમ્ ॥૧૫॥
इतिश्रीग०सा०सुकृतिजनजन्माचरणनिरूप०पंचदशोऽध्यायः ॥१५॥ ॥ गरुडउवाच ॥
श्रुतामयादयासिंधोह्यज्ञानाज्जीविसंसृतिः॥अधुनाश्रोतुमिच्छामिमोक्षोपायंसनातनम् १

જે પ્રાપ્ત થાય એટલે પ્રાણી કોઈપણ પ્રકારનો ક્લેશ પામે નહીં. ॥ ૧૪ ॥ એ રીતનાં આચરણ જે પુણ્યવાન્ માણસ કરે છે, તે યોગવલથી તથા મારી ભક્તિથી સનાતન મોક્ષપદને પામે છે. ॥ ૧૫ ॥ इति श्री गरुडपुराणे सारोद्धारे सुकृतिजन जन्माचरण निरूपणोनाम सार्ध पंच दशोऽध्यायः ॥ १५ ॥ ॥ गरुडजी भगवान्ने प्रश्न पूछे છે. હે ભગવાન્, હે દયાનિધી, જીવને અજ્ઞાનથી જે સંસ્કૃતી પ્રાપ્ત થાય છે, તે મેં આપને મુખેથી શ્રવણ કરી, હવે આપ મને સનાતન મોક્ષોપાય કથન કરો. ॥ ૧ ॥

ગ.પુ.
૧૧

હે ભગવાન્, હે સકલ દેવોમાં શ્રેષ્ઠ, હે શરણાગત વત્સલ, સકલ દુઃસ્વોથી યુક્ત છતાં, નિર્ધર્મ સંસારમાં,
 ॥ ૨ ॥ નાના પ્રકારનાં શરીર ધારણ કરનારા અનંત જીવોના સમુદાય ઉત્પન્ન થાય છે તથા મરણ પળ પામે
 છે, તેનો અંત નથી. ॥ ૩ ॥ એ સર્વ જીવો નિરંતર દુઃસ્વી છે. સંસારમાં હોવા છતાં, સુસ્વી હોય એવો કો-
 ઇજ નથી; માટે હે મોક્ષેશ, હે પ્રભુ, આ જીવ કયા સાધનથી મુક્ત થશે ? તે મને કહો. ॥ ૪ ॥ ગરુડ-
 નું એવું ભાષણ સાંભળીને, તેમને ભગવાન્ કહે છે. હે ગરુડ, તમે મને જે પૂછ્યું, તે હું તમને કહું છું,

ભગવન્દેવદેવેશશરણાગતવત્સલ ॥ અસારેઘોરસંસારેસર્વદુઃસ્વમલીમસે ॥ ૨ ॥ નાનાવિધ
 શરીરસ્થાઅનંતાજીવરાશયઃ ॥ જાયંતેચમ્પિયંતેચતેપામંતોનવિદ્યતે ॥ ૩ ॥ સદાદુઃસ્વાતુરા
 એવનસુસ્વીવિદ્યતેક્વચિત્ ॥ કેનોપાયેનમોક્ષેશમુચ્યંતેવદમેપ્રભો ॥ ૪ ॥ શ્રીભગવાનુવાચ ॥
 શ્રૃણુતાક્ષર્યપ્રવક્ષ્યામિયન્માંતંપરિપ્લ્હસિ ॥ યસ્યશ્રવણમાત્રેણસંસારાન્મુચ્યતેનરઃ ॥ ૫ ॥
 અસ્તિદેવઃપરબ્રહ્મસ્વરૂપીનિષ્કલઃશિવઃ ॥ સર્વજ્ઞઃસર્વકર્તાચસર્વેશોનિર્મલોદ્વયઃ ॥ ૬ ॥
 સ્વયંજ્યોતિરનાદ્યંતોનિર્વિકારઃપરાત્પરઃ ॥ નિર્ગુણઃસચ્ચિદાનંદસ્તદંશાજીવિસંજ્ઞકઃ ॥ ૭ ॥
 અનાદ્યવિદ્યોપહતાદ્યથાગ્નૌવિસ્ફુલિંગકાઃ ॥ દેહાદ્યુપાધિસંભિન્નાસ્તેકર્મભિરનાદિભિઃ ૮

કે, જે સાંભળવાથી મનુષ્ય સંસારદુઃસ્વથી મુક્ત થાય. ॥ ૫ ॥ હે ગરુડ, ઇશ્વર પરબ્રહ્મ સ્વરૂપી છે. જે
 નિષ્કલ, સર્વજ્ઞ, સર્વના કર્તા, સર્વના નિયંતા, નિર્મલ, અદ્વિતીય શિવરૂપી, ॥ ૬ ॥ સ્વયં જ્યોતિ, આદ્ય-
 ત શુન્ય, નિર્વિકાર, બ્રહ્માદિકથી શ્રેષ્ઠ, નિર્ગુણ તથા સચ્ચિદાનંદ રૂપી છે; તેમ છતાં સર્વે જીવ માત્ર તે-
 મનાજ અંશ છે. ॥ ૭ ॥ એ સર્વે જીવો, અવિદ્યાયુક્ત બ્રહ્મથી અગ્નિના તળે પડેલા પેટે ઉત્પન્ન થઈને, અ-
 નાદિ દેહાદિ ઉપાધિઓથી બંધાઈને કર્મોમાં ફસાઈ પડેલા છે. ॥ ૮ ॥

ए जीवो सुख तथा दुःख देनारां कर्मोथी युक्त थइ, अनंत जातीमांना देहमां प्रवेशित थइने, अनंत ठे-
काणे भोगो तथा कर्मोथो उपभोग ले छे. ॥ ९ ॥ हे गरुड, जीवोने मोक्ष प्राप्त थतांलगी प्रत्येक ज-
न्ममां भोग्यपदार्थ प्राप्त थाय छे, तथा अति सूक्ष्म लिंगशरीरपण त्यांसुधी रहे छे. ॥ १० ॥ स्थावर, कृ-
मी, पक्षी, पशु, मनुष्य, धार्मिक, देव अने मोक्ष प्राप्त थवा योग्य. ॥ ११ ॥ ए सर्वे अनुक्रमे चार प्र-
कारनां शरीर धारण करीने, पुण्यमार्गे हजारो जीव, मनुष्य शरीर धारण करे छे. मनुष्यादेहमां छतां, क-

सुखदुःखप्रदैःपुण्यपापरूपैर्नियंत्रिताः ॥ तत्तज्जातियुतंदेहमायुर्भोगंचकर्मजम् ॥ ९ ॥ प्र
तिजन्मप्रपद्यंतेतेषामपिपरंपुनः ॥ ससूक्ष्मलिंगशरीरमामोक्षादक्षरंस्वग ॥ १० ॥ स्थाव
राःकृमयश्चाजाःपक्षिणःपशवोनराः ॥ धार्मिकास्त्रिदशास्तद्वन्मोक्षिणश्चयथाक्रमम् ॥ ११ ॥
चतुर्विधशरीराणिधृत्वामुक्तासहस्रशः ॥ सुकृतान्मानवोभूत्वाज्ञानीचेन्मोक्षमाप्नुयात् ॥ १२ ॥
चतुराशीतिलक्षेषुशरीरेषुशरीरिणाम् ॥ नमानुषंविनान्यत्रतत्त्वज्ञानंतुलभ्यते ॥ १३ ॥ अ
त्रजन्मसहस्राणांसहस्रैरपिकोटिभिः ॥ कदाचिल्लभतेजंतुर्मानुष्यंपुण्यसंचयात् ॥ १४ ॥
सोपानभूतंमोक्षस्यमानुष्यंप्राप्यदुर्लभम् ॥ यस्तारयतिनात्मानंतस्मात्पापतरोत्रकः १५

दापि तेमांनो कोइ ज्ञान संपादन करे, तो, ते मुक्त थाय छे. ॥ १२ ॥ जीव चोराशी लक्ष योनीओमां फरे
छे; तथापि मानुषत्व प्राप्त थया सिवाय नत्वज्ञान प्राप्त थतुं नथी. ॥ १३ ॥ कदापि बीजी कोट्यावधि यो-
नीओमां कोट्यावधि वखत जन्म ले; तोपण अति पुण्यसंचयथीज जीवने मानवत्व प्राप्त थाय छे. ॥ १४ ॥
अति दुर्लभ मानवजन्म मोटा पुण्यथी प्राप्त थाय, तो, ते मोक्षस्थाननी नीसरणी जाणवी. एवो मनुष्यदेह
प्राप्त थया छतां, जे पोतानो उद्धार करतो नथी, ते अति पातकी जाणवो. ॥ १५ ॥

मानव जन्ममापण अति उत्तम ब्राह्मण कुलमां जन्म प्राप्त थया छतां, तथा ते सकल इंद्रियोथी युक्त छतां, जे पोतानुं हित संपादन करतो नथी, ते ब्रह्मघातक जाणवो. ॥ १६ ॥ देहसिवाय कोइपण जातिना पुरुषार्थनुं साधन थतुं नथी; माटे सर्व प्रयत्नोथी देहरूपी धननुं रक्षण करीने, पुण्यकर्मनुं साधन करवुं. ॥ १७ ॥ जे देह छे, ते सकल पुरुषार्थोनुं पाव छे; माटे तेनुं सर्व काल सर्व प्रकारे रक्षण करवुं; कारण के, जीवतो होय, तो, ते सर्व प्रकारना कल्याणने देखे. ॥ १८ ॥ ग्राम, क्षेत्र, वित्त, गृह तथा शुभाशुभ नष्ट थाय, तो, फरीथी आवी मळ-

नरः प्राप्योत्तरं जन्म लब्ध्वा चेन्द्रियसौष्ठवम् ॥ न वेत्त्यात्महितं यस्तु स भवेद्ब्रह्मघातकः ॥ १६ ॥
विना देहेन कस्यापि पुरुषार्थो न विद्यते ॥ तस्माद्देहं धनं रक्षे पुण्यकर्माणि साधयेत् ॥ १७ ॥
रक्षयेत्सर्वदात्मानमात्मा सर्वस्य भाजनम् ॥ रक्षणे यत्नमातिष्ठे जीवन्भद्राणि पश्यति ॥ १८ ॥
पुनर्ग्रामः पुनः क्षेत्रं पुनर्वित्तं पुनर्गृहम् ॥ पुनः शुभाशुभं कर्म न शरीरं पुनः पुनः ॥ १९ ॥ शरीररक्षणोपायाः क्रियन्ते सर्वदा बुधैः ॥ नेच्छन्ति च पुनस्त्यागमपि कुष्ठादिरोगिणः ॥ २० ॥ तद्गोपितं स्याद्दुर्मार्थं धर्मो ज्ञानार्थमेव च ॥ ज्ञानं तु ध्यानयोगार्थमचिरात्प्रविमुच्यते ॥ २१ ॥ आत्मैव यदि नात्मानमहितेभ्यो निवारयेत् ॥ को न्यो हितकरस्तस्मादात्मानं कारयिष्यति ॥ २२ ॥

वानो संभव छे; परंतु शरीर जाय, ते फरीथी तेवुंनेतेवुज प्राप्त थतुं नथी. ॥ १९ ॥ जे माणस विचारवान छे, ते शरीरना रक्षण वावत उपाय करे छे; कारण के, ते एटलुं प्रिय छे, के, कोड वगेरे रोगथी पूर्ण दुःखी होय; तोपण कोइ पुरुष शरीरना त्याग वावत इच्छा करतो नथी. ॥ २० ॥ शरीरनुं रक्षण करवाथी धर्म संपादन करी शकाय छे. धर्मथकी ज्ञान, ज्ञानथकी ध्यान, अने ध्यानथकी मोक्षनी प्राप्ति थाय छे. २१ दुष्कर्म तथा शत्रूथकी जो आपण आपणुं रक्षण न करीए, तो, बीजो कोण रक्षण करशे? ॥ २२ ॥

આ માનવ શરીર પ્રાપ્ત થયા છતાં, જે નરક રૂપી વ્યાધીની ચિકિત્સા કરે નહીં, તે વીજી અજ્ઞાન યોનીમાં જડને ત્યાં શુ કરશે ? ॥ ૨૩ ॥ વાઘણની પેટે ઘડપણ ભય વતાવનારુ છે. આયુષ્ય ફૂટેલા ઘડામાંથી જેમ જલ વહે છે, તેમ ક્ષીણ થનારુ છે. રોગ એ શત્રૂની પેટે ક્લેશ આપનારુ છે; માટે મનુષ્યે અતિ ત્વરા કરીને, પૂર્વવય- (જવાની) માં જ શ્રેય સંપાદન કરવું. ॥ ૨૪ ॥ જ્યાં સુધી કોડપણ પ્રકારનું દુઃખ પ્રાપ્ત થયું ન હોય, જ્યાં સુધી આપત્તિ પ્રાપ્ત થઈ ન હોય તથા જ્યાં સુધી ઇન્દ્રિયોને વૈકલ્ય (વિકલતા) પ્રાપ્ત થઈ ન હોય, ત્યાં સુધી માં જ શ્રેય (ધારેલી કામના) સંપાદન કરવું. ॥ ૨૫ ॥ જ્યાં સુધી દેહ સશક્ત (શક્તિવાળો) છતાં, સઘઠી ઇન્દ્રિયોથી યુક્ત છે,

इहैव नरकव्याधेश्चिकित्सांनकरोति यः ॥ गत्वानिरौपधंदेशं व्याधिस्थः किं करिष्यति २३
 व्याघ्रीवास्तेजराचायुर्यातिभिन्नघटांबुवत् ॥ निघ्नंतिरिपुवद्रोगास्तस्माच्छ्रेयः समभ्यसेत्
 ॥ २४ ॥ यावन्नाश्रयते दुःखं यावन्नायांति चापदः ॥ यावन्नैन्द्रियवैकल्यं तावच्छ्रेयः समभ्यसेत्
 २५ यावत्तिष्ठति देहो यं तावत्તत्त्वं समभ्यसेत् ॥ संदीप्तकोण भवने कपं खनति दुर्मतिः ॥ २६ ॥
 कालो न ज्ञायते नाना कार्यैः संसारसंभवैः ॥ सुखंदुःखं जनो हंत न वै तिहितमात्मनः ॥ २७ ॥
 जातानां तान्मृतानાપદ્મસ્તાન્દૃષ્ટ્વા ચદુઃખિતાન્ ॥ લોકો મોહસુરાં પીત્વા ન વિભેતિકદાચન २૮

ત્યાં સુધી જ તત્વાભ્યાસ કરવો. એ સામગ્રી નષ્ટ થયા પછી કોડપણ પ્રકારનું સાધન થતું નથી. તે વાવત દૃષ્ટાંત—જેમ ઘર વઢવા માંડ્યા પછી કૂઓ યોદવો નકામો છે, તેમ એવળ જાણવું ॥ ૨૬ ॥ સંસારને લગતાં અનેક વિધ કાર્યોને યોગે ગયેલા કાલને મનુષ્ય જાણતાં નથી, તથા સંસારથી મુક્ત થવું, એવું સ્વહિત જાણવા છતાં પણ કેવલ સુખ તથા દુઃખ જ જાણે છે. ॥ ૨૭ ॥ સર્વે પ્રાણી જન્મે છે, મરે છે તથા અનેક પ્રકારના ક્લેશ ભોગવે છે; એવું જોયા છતાં પણ આ સકલ લોક મોહ રૂપી મધપાન કરીને, એ સર્વે દુઃખદ બનાવોનો કડીપણ ભય ગણતા નથી. ૨૮

સંપત્તિ સ્વપ્ન સમાન છે, તારુણ્ય (જવાની) ફૂલની પેઠે સુકુમાર છે, આયુષ્ય વિદ્યુહતા-(વીજળી) ની પેઠે અતિ ચંચળ છે; એવું સર્વે મનુષ્યો દેખે છે, તેમ છતાં, ધૈર્ય કોને પ્રાપ્ત થનાર છે ? ॥ ૨૯ ॥ મનુષ્યોનું જિવિત્વ અતિ અલ્પ છે. વહુ આયુષ્ય હોય તો સો વર્ષ જાણવાં. તેમાંથી અર્ધ આયુષ્ય નિદ્રા તથા આલસમાં ક્ષય પામે છે તથા કેટલુંક આયુષ્ય બાલ્યાવસ્થા તથા રોગાદિકથી ક્ષય પામે છે, તેમ છતાંપણ સહજ શેષ રહે, તો, તે વ્યર્થ વ્યાપારથી ક્ષીણ થાય છે. ॥ ૩૦ ॥ જેનો પ્રારંભ કસ્વો યોગ્ય છે, એવા મોક્ષકર્મ બાવત નિરુદ્ધોગી હોય છે. જે બ્રહ્મચિંતન કર્મ વિષે જાગૃતી હોવી જોઈએ, તે વિષે નિદ્રિત હોય

સંપદઃસ્વપ્નસંકાશાયૌવનંકુસુમોપમં ॥ તડિચ્છપલમાયુષ્યંકસ્યસ્યાજ્ઞાનતોધૃતિઃ ॥ ૨૯ ॥
શતંજીવિતમત્યલ્પંનિદ્રાલસ્યૈસ્તદર્ધકમ્ ॥ બાલ્યરોગજરાદુઃસ્વૈરલ્પંતદપિનિષ્ફલમ્ ૩૦
પ્રારબ્ધવ્યેનિરુદ્ધોગોજાગર્તવ્યેપ્રસુપ્તકઃ ॥ વિશ્વસ્તવ્યોભયસ્થાનેહાનરઃકોનહન્યતે ૩૧
તોયફેનસમેદેહેજીવેનાક્રમ્યસંસ્થિતે ॥ અનિત્યપ્રિયસંવાસેકથંતિષ્ઠતિર્નિર્ભયઃ ॥ ૩૨ ॥
અહિતેહિતસંજ્ઞઃસ્યાદધ્રુવેધ્રુવસંજ્ઞકઃ ॥ અનર્થેચાર્થવિજ્ઞાનઃસ્વમર્થયોનવેત્તિસઃ ॥ ૩૩ ॥

છે; વળી જે ભયસ્થાન તે વિષે વિશ્વસ્ત (ભરોંસે રહેલા) હોય છે. એવી રીતે ચાલનારો કયો પ્રાણી નાશ નહીં પામે ? ॥ ૩૧ ॥ જીવયુક્ત દેહ પાણીપરના પરપોટા પ્રમાણે ક્ષણિક, તથા સકલ પ્રિય વસ્તુઓપણ અનિત્ય છતાં, તેમાં નિર્ભયપણાથી મન શી રીતે સ્થિરતા કરે છે ? ॥ ૩૨ ॥ અહિત બાવત હિતયુક્ત થાય છે. ક્ષણિક દેહ છતાં, તેપર નિત્યપણાનો ભરોંસો રાખે છે, કે, જે થકી અનેક વિધ અનર્થ પ્રાપ્ત થાય છે. અસાર દ્રવ્યપર અર્થવૃદ્ધિ કરે છે, અને આત્મજ્ઞાન રૂપ જે અર્થ સંપાદન કરવાનો તે વિષે જ્ઞાનશુન્ય હોય છે. ॥ ૩૩ ॥

इश्वरनी मायानुं सामर्थ्य एवं छे, के, आत्मज्ञानथकी मोक्ष थाय छे, एम जाणवा छतांपण ते वावत य-
त्तशुन्य होय छे; वळी उपनिषदादि मुखथी पठण करवा छतांपण मांहेनो तात्पर्य जाणतो नथी. ॥३४॥
मृत्यु, रोग तथा जरा (घडपण) एज कोइ एक जलमाना प्राणीयुक्त गंभीर समुद्रमां, घणा कालसुधी
बूडवा छतांपण स्वहित जाणतो नथी. ॥ ३५ ॥ काल प्रति क्षणे क्षय पामनारो छे तेम छतां, तेनी ग-
तिनुं ज्ञान थतुं नथी; जेम काचा माटलामांथी पाणी झमी जाय छे, तेम कालपण थोडे थोडे वही जा-

पश्यन्नपिप्रस्खलतिशृण्वन्नपिनबुध्यति ॥ पठन्नपिनजानातिदेवमायाविमोहितः ॥३४॥
तन्निमज्जजगदिदंगंभरिंकालसागरे ॥ मृत्युरोगजराग्राहैर्नकश्चिदपिबुध्यते ॥ ३५ ॥ प्र
तिक्षणमयंकालःक्षीयमाणोनलक्ष्यते ॥ आमकुंभइवांभस्थोविशीर्णोनविभाव्यते ॥३६॥
युज्यतेवेष्टनंवायोराकाशस्यचखंडनम् ॥ ग्रथनंचतरंगाणामास्थानायुषियुज्यते ॥ ३७ ॥
पृथिवीदह्यतेयेनमेरुश्चापिविशीर्यते ॥ शुष्यतेसागरजलंशरीरस्यचकाकथा ॥ ३८ ॥ अ
पत्यंमेकलत्रंमेधनंमेबांधवाश्चमे ॥ जल्पंतमितिमर्त्याजंहंतिकालवृकोबलात् ॥ ३९ ॥

य छे. ॥ ३६ ॥ वायूने वींटी लेवानुं, आकाशने खंडित करवानुं तथा पाणीपरना तरंगोने एकठा कर-
वानुं कदापिने बनी शकवानुं संभवे छे; परंतु मृत्युनुं निवारण करवानुं संभवनार नथी. ॥ ३७ ॥ काल-
ना योगे पृथ्वी, दग्ध थाय छे, मेरु पर्वत खळभळी जाय छे तथा समुद्र सुकाइ जाय छे, त्यारे आयुष्य
नष्ट थाय, एमां संदेह शो जाणवो ? ॥ ३८ ॥ आ मारी संतती, आ मारी स्त्री, आ मारु धन तथा आ मारा
बांधव, एवं भाषण करनारा मनुष्य रूपी वकराने, काल रूपी वरु (नाहर) बलात्कारथी मारे छे. ॥३९॥

आ में कर्यु, आ मने कर्तव्य छै तथा आ कृत्य अकृत्यथकी बीजुं छै. ए रीतनी अनेक विध चेष्टाओ-
थी व्याकुल थयेला जननेपण कृतांत (यम) पोताना स्वाधीन करे छै. ॥ ४० ॥ ए रीते मृत्यु पासे छै,
माटे माणसे बीजे दिवसे करवानुं ते पेहेले दिवसेज करवुं. वळी जे मध्याने करवानुं ते तेना पेहेलांज
करवुं; कारण के, मृत्यु कृताकृतनी वाट न जोतां, अकस्मात् प्राप्त थाय छै. ॥ ४१ ॥ हे जीव, जरा
(घडपण) देखाडनारा आयुष्य रूपी मार्गने विषे व्याधी रूपी सैन्यवाळा मृत्यु रूप शत्रूथी घेरावानो
छुं, एम जाण्या छतां, तुं पोताना त्राता परमात्माने केम देखतो नथी? ॥ ४२ ॥ तृष्णा रूपी सोयामां

इदंकृतमिदंकार्यमिदमन्यत्कृताकृतम् ॥ एवमीहासमायुक्तंकृतांतःकुरुतेवशम् ॥ ४० ॥ इवः
कार्यमद्यकुर्वतिपूर्वाण्हेचापराण्हिकम् ॥ नहिमृत्युःप्रतीक्षेतकृतंवाप्यथवाकृतम् ॥ ४१ ॥
जरादर्शितपंथानंप्रचंडव्याधिसैनिकम् ॥ मृत्युशत्रुमधिष्ठोसित्रातारंकिंनपश्यसि ॥ ४२ ॥
तृष्णासूचीविनिर्भिन्नसिक्तंविषयसर्पिषा ॥ रागद्वेषानलेपकंमृत्युरश्नातिमानवम् ॥ ४३ ॥
बांलांश्रयोवनस्थांश्रवृद्धान्गर्भगतानपि ॥ सर्वानाविशतेमृत्युरेवंभूतमिदंजगत् ॥ ४४ ॥
स्वदेहमपिजीवोयमुक्तायातियमालयम् ॥ स्त्रीमातृपितृपुत्रादिसंबंधःकेनहेतुना ॥ ४५ ॥

परोवाइ, विषय रूपी घृतथी तळाइ, रागद्वेष रूपी अग्निपर पक्क थनारा मनुष्यने मृत्यु भक्षण करे छै.
॥ ४३ ॥ बाल, तरुण, वृद्ध तथा उदरमांन गर्भने मृत्यु प्राप्त थाय छै, तेथी आ सकल जगत् मृत्युयु-
क्त छै. ॥ ४४ ॥ आ जीव अति प्रिय देहनो त्याग करीने, यमालय-(यमपुरी) मां जाय छै, तो, पछी
तेथी ओछी प्रियताथी संबंध राखनागं स्त्री, पुत्र, माता तथा पितानो संबंध नष्ट थाय, एमां कांडपण
आश्चर्य नथी. ॥ ४५ ॥

સકલ સંસાર દુઃખનું મૂલ છે. જ્યાંસુધી સંસારવાસના રહે, ત્યાંસુધી દુઃખી જાણવો. જેણે સંસારનો ત્યાગ કર્યો છે, તેજ સુખી; બીજો કોઈ સુખી નથી. ॥ ૪૬ ॥ જે સંસાર છે, તે સકલ દુઃખોનું ઉત્પત્તિ સ્થાન છે, સકલ આપત્તિઓનું પળ સ્થાન છે, તેમજ સકલ પાપોનું આશ્રયસ્થાન છે; માટે તેનો તત્કાલ ત્યાગ કરવો. ॥ ૪૭ ॥ કદાપિ કોઈ પુરુષ લકડાં કે લોહ સમાનના દૃઢ પાસોથી બંધાઈ હોય, તોપણ તે મુક્ત થાય છે; પરંતુ સ્ત્રી તથા પુત્રતરફની મમતા રૂપી પાશથી બંધાઈ પુરુષ, કદીપણ છૂટતો નથી. ૪૮

દુઃખમૂળંહિસંસારઃસયસ્યાસ્તિસદુઃખિતઃ॥તસ્યત્યાગઃકૃતોયેનસસુખીનાપરઃકચિત્ ૪૬
પ્રભવંસર્વદુઃખાનામાલયંસકલાપદાં॥આશ્રયંસર્વપાપાનાંસંસારંવર્જયેત્ક્ષણાત્ ॥ ૪૭ ॥
લોહદારુમયૈઃપાશૈઃપુમાન્બદ્ધોવિમુચ્યતે ॥પુત્રદારમયૈઃપાશૈર્મુચ્યતેનકદાચન ॥ ૪૮ ॥યા
વતઃકુરુતેજંતુઃસંબંધાન્મનસઃપ્રિયાન્ ॥તાવંતોસ્યનિશ્ચિન્ત્યંતેહૃદયેશોકશંકવઃ ॥ ૪૯ ॥વંચિ
તાશેપવિત્તૈસ્તૈર્નિત્યંલોકોવિનાશિતઃ ॥હાહંતવિષયાહારૈર્દેહસ્થેન્દ્રિયતસ્કરૈઃ ॥ ૫૦ ॥માંસ
લુબ્ધોયથામત્સ્યોલોહશંકુનપશ્યતિ ॥સુખલુબ્ધસ્તથાદેહીયમબ્રાધાનપશ્યતિ ॥ ૫૧ ॥

આ જીવ, અંતઃકરણ ને જે જે વસ્તુઓ પ્રિય લાગે, તે તેતરફ પ્રીતિ રાખે છે; પરંતુ તે પરિણામે હૃદયમાં લોઢાના સ્વીલા સમાન સાલનાર થઈ પડે છે. ॥ ૪૯ ॥ સકલ કર્તવ્યકર્મોની ઇચ્છાઓ રાખનાર શરીરમાની ઇન્દ્રિયો રૂપી તસ્કરથી, સકલ લોક ફસાઈ ગયા છે; એ દુઃખની શી વાત કહેવી? ॥ ૫૦ ॥ લોઢાની અંકોડી-(ગઢ) ને માંસના કડકામાં પરોવી, એ અંકોડીને પાણીમાં નાંચે, એટલે માંછલું માત્ર માંસનેજ દેખે છે. અંકોડીને દેખતું નથી. એ રીતે સુખેચ્છુ મનુષ્ય, માત્ર સુખતરફ જોઈને, પોતાને યમ લેઈ જવાના છે, તેનો વિચાર કરતો નથી, અથવા દેખતો નથી. ॥ ૫૧ ॥

जेओ मात उदरनुंज पोषण करनारा छतां, दुर्मागें चालनारा छे, तेओ पोतानुं हित तथा अहित देखता न-
थी, अने तेथी तेओ नरकेच्छुज छे, एम जाणवुं. ॥ ५२ ॥ आहार, निद्रा तथा मैथुन वगेरे सकल विषयोनी
संभोग प्राणी मातने समान छे. ज्ञान संपादन थवानो मार्ग मात्र मनुषजन्ममां छे, एम छतां, कदापि कोइ
पुरुष ज्ञान संपादन करे नहीं, तो, तेने केवल पशु तुल्य जाणवो. ॥ ५३ ॥ जे मनुष्य पशु तुल्य छे, ते एट-
लुंज जाणे छे के, प्रातःकाले मलमूत्रने विसर्जन करवां, मध्याने अन्ननुं भक्षण करवुं तथा जल पीवुं, अने
रात्रीए निद्रा तथा मैथुन करवुं. ॥ ५४ ॥ जे प्राणी अज्ञानथी मोहित छे, ते पोतानी देहना पोषण विषे आसक्त

हिताहितंनजानंतोनित्यमुन्मार्गगामिनः ॥ कुक्षिपूरणनिष्ठायेतेनरानारकाःखग ॥ ५२ ॥
निद्रादिमैथुनाहाराःसर्वेषांप्राणिनांसमाः ॥ ज्ञानवान्मानवःप्रोक्तोज्ञानहीनःपशुःस्मृतः
५३ प्रभातेमलमूत्राभ्यांक्षुतृड्भ्यामध्यगेरवौ ॥ रात्रौमदननिद्राभ्यांबाध्यंतेमूढमानवाः
५४ स्वदेहधनदारादिनिरताःसर्वजंतवः ॥ जायंतेचम्रियंतेचहाहंताज्ञानमोहिताः ५५ त
स्मात्संगःसदात्याज्यःसर्वस्त्यक्तुंनशक्यते ॥ महद्भिःसहकर्तव्यःसंतःसंगस्यभेषजम् ५६
सत्संगश्चविवेकश्चनिर्मलंनयनद्वयं ॥ यस्यनास्तिनरःसोऽधःकथंनस्यादमार्गगः ॥ ५७ ॥

छतां, धन संपादन करवुं तथा स्त्रीसाथे विषय संभोग करवो, एमांज आसक्त होय छे. एवा व्यवहारनेलीधे ते
वारंवार जन्मीने मरे छे. ॥ ५५ ॥ एवा एवा सकल अनर्थ निवारण करवासारु देहादिकपरनी ममतानो सर्व
प्रकारे परमहंसनी पेठे त्याग करवो. कदापि ए त्याग करवानुं बने एम न होय, तो, सत्समागम करवो;
कारण के, साधु छे तेज संसार दुःख परिहारनुं औषध छे. ५६ जे नर दुर्मागें चालनारा छे, तेमने रस्तो देखाडना-
रां सत्समागम तथा विवेक रूपी वे निर्मल नेत्र छे; तेम छतां, ते बेनो उपयोग न करे, तो, अंध जाणवो. ॥ ५७ ॥

સર્વ મનુષ્ય પોતપોતાના વર્ણ તથા આશ્રમના ધર્મ બાબત આસક્ત છતાં, અનેક વિધ કર્મ કરેછે; પરંતુ તેઓ તે આશ્રમોને લગતો મુખ્ય ધર્મ જાણતા નથી, તેથી તેઓ દાંભિક હોવાના કારણથી નાશ પામે છે. ॥ ૫૮ ॥ કેટલાક જન કર્મ કરે છે, તેમાં દેહને અનેક વિધ કષ્ટ ભોગવનારા છે; તથા કેટલાક અનેક વિધ વ્રતો કરનારા છે. તેમાં ઘણું કરીને સર્વેનો તાત્પર્ય ઇટલોજ હોય છે, કે, અમારી પેટે બીજા કરે. આવા વિચારવાળા દાંભિક જાણવા. ૫૯ સ્વર્ગનું સુખ અતિ ઉત્તમ છે; એવું માત્ર સાંભળવાથી સંતુષ્ટ થઈને, તેને અર્થે કેટલાક જન અનેક વિધ કર્મો કરનારા થઈને, મંત્રોનું ઉચ્ચારણ તથા હોમાદિ ક્રિયામાંજ આસક્ત થાય છે. ૬૦ કેટલાક મૂર્ખ જન મારી માયા-

સ્વસ્વવર્ણાશ્રમાચારનિરતાઃ સર્વમાનવાઃ ॥ નજાનંતિપરંધર્મં વૃથા નશ્યંતિ દાંભિકાઃ ॥ ૫૮ ॥
 ક્રિયાયાસપરાઃ કેચિદ્વ્રતચર્યાદિસંયુતાઃ ॥ અજ્ઞાનસંવૃતાત્માનઃ સંચરંતિ પ્રચારકાઃ ॥ ૫૯ ॥
 નામમાત્રેણ સંતુષ્ટાઃ કર્મકાંડરતાનરાઃ ॥ મંત્રોચ્ચારણહોમાદ્યૈર્ભ્રામિતાઃ ક્રતુવિસ્તૈરઃ ॥ ૬૦ ॥
 એકભુક્તોપવાસાદ્યૈર્નિયમૈઃ કાયશોષણૈઃ ॥ મૂઢાઃ પરોક્ષમિચ્છંતિ મમમાયાવિમોહિતાઃ ॥ ૬૧ ॥
 દેહદંડનમાત્રેણ કામુક્તિરવિવેકિનાં ॥ વલ્મીકતાડનાદેવમૃતઃ કુત્રમહોરગઃ ॥ ૬૨ ॥ જટા
 ભારાજિનૈર્યુક્તાદાંભિકાવેપધારિણઃ ॥ ભ્રમંતિ જ્ઞાનિવલ્લોકે ભ્રામયંતિ જનાનપિ ॥ ૬૩ ॥

થી મોહિત થઈને, એક વચ્ચે સ્વાધું તથા ઉપવાસ વગેરે શરીરને શોષણ કરનારા નિયમ ધારણ કરીને, જ્ઞાન સિવાય જ મોક્ષના સુખની ઇચ્છા કરે છે. ૬૧ અવિચારી તથા અજ્ઞાની છતાં, માત્ર શરીરને દંડ દેવાથી, જેમ રાફડા પર પુષ્કળ પ્રહાર કરવાથી માંહેલો સર્પ મરતો નથી, તેમ મન મરીને, મુક્તિ થતી નથી; તો જ્ઞાન વિના સકલ ક્રિયાઓનો વ્યવહાર વ્યર્થ જાણવો. ૬૨ કેટલાક અવિચારીઓ મસ્તક પર જટાનો ભાર ધારણ કરીને તથા અંગ પર કાળા હરિણનું ચર્મ પરિધાન કરીને, દાંભિક વેશથી લોકોને ફસાવીને, પોતે પડવા છતાં, તેમને પણ સંસારમાં નાખે છે. ૬૩

जं संसारसुखमां आसक्त छतां, लोकोने कहे छे, के, हुं ब्रह्म जाणनारो छुं, तो, एवा पुरुषनो अंत्यज-
(ढेड, भंगिया) नी पेठे त्याग करवो. ॥ ६४ ॥ केटलाक घर तथा अरण्यने समान माननारा लज्जा-
हिन दिगंबरो (नागाओ), पृथ्वीपर गर्दभादि पशुओनी पेठे संचार करे छे, तो, तेम कखाथी तेमने
कोइ विरक्त कहेशे के? ॥ ६५ ॥ मृतिका तथा भस्ममां आळोटवाथी जो माणस मुक्त थाय, तो, कू-
तां नित्य आळोटे छे; तेथी तेज मुक्त थाय. ॥ ६६ ॥ तृण (घास), पानडां तथा उदकनो आहार क-
खाथी जो मुक्ति थाय, तो, अरण्यमांहेनां शियाळ, उंदीर तथा हरिण वगेरे एज पदार्थोनो आहार करे

संसारजसुखासक्तं ब्रह्मज्ञोस्मीति वादिनम् ॥ कर्मब्रह्मोभयभ्रष्टं तंत्यजेदंत्यजं यथा ॥ ६४ ॥
गृहारण्यसमालोके गतव्रीडादिगंबराः ॥ चरंति गर्दभाद्याश्च विरक्तास्ते भवंति किम् ॥ ६५ ॥
मृद्गस्मोद्भूला देवमुक्ताः स्युर्यदिमानवाः ॥ मृद्गस्मवासी नित्यं श्वास किं मुक्तो भविष्यति ॥ ६६ ॥
तृणपर्णोदकाहाराः सततं वनवासिनः ॥ जंबूकाखुमृगाद्याश्च तापसास्ते भवंति किम् ॥ ६७ ॥
आजन्ममरणांतं च गंगादि तटिनीस्थिताः ॥ मंडूकमत्स्यप्रमुखा योगिनस्ते भवंति किं ॥ ६८ ॥
पारावताः शिलाहाराः कदाचिदपि चातकाः ॥ न पिबंति महीतोयं व्रतिनस्ते भवंति किम् ॥ ६९ ॥

छे, तो, तेओज मुक्त थाय. ॥ ६७ ॥ जन्मथी मरणसुधी गंगादि तीर्थोना वृटपर वास करनारां देडकां
तथा माछलां वगेरे हजारो प्राणी छे; परंतु तेओने कोइ योगी कहेशे के? ॥ ६८ ॥ पारेवां (कबूतर),
शिलवृत्ती (खेडुतें खेतरमांथी धान्य लीधा पछी जमीनपर सहज रही गयेला कण एकठा करीने, तेपर
जीविका निभाववी ते) थी जीवन पामे छे, तथा चातक (पपैयो पक्षी) कदीपण पृथ्वीपर पडेला ज-
लनुं पान करतो नथी, तो, तेओने कोइ व्रत करनारा कहेशे के? ॥ ६९ ॥ ॥ ॥

હે ગરુડ, વર્ણાશ્રમ ધર્માદિ સકલ કર્મ કેવલ લોકને રંજન કરવાને અર્થે છે. મોક્ષનું કારણ તો માત્ર તત્ત્વજ્ઞાનજ છે. ॥૭૦॥ દંભ રહિત છતાંપણ કદાપિ શાસ્ત્રોનું યથાર્થ જ્ઞાન થયું ન હોય, તો, તેપણ શાસ્ત્રરૂપી મહા કૂપમાં પડીને, પશુની પેટે બદ્ધ (કબજે) થઈને, મુખ્ય તત્ત્વ જાણતા નથી. ॥૭૧॥ વેદ તથા શાસ્ત્રરૂપી ઘોર સમુદ્રમાં આડેઅવળે તળાયા છતાં, કામક્રોધ વગેરે ષડ્રિપૂરૂપી મગરથી ગળાણલા છતાં, અતિ કુતર્કયુક્ત થઈનેજ રહે છે. ૭૨ વેદ, આગમ તથા પુરાણોને જાણનાર છતાં, કદાપિ પરમાર્થ તત્ત્વને જાણતો ન હોય, તો, તેનું સર્વ ભાષણ કાગ-

તસ્માદિત્યાદિકંકર્મલોકરંજનકારકમ્ ॥ મોક્ષસ્યકારણંસાક્ષાત્તત્ત્વજ્ઞાનંસ્વગેશ્વર ॥ ૭૦ ॥
 ષટ્દર્શનમહાકૂપેપતિતાઃપશવઃસ્વગ ॥ પરમાર્થંનજાનંતિપશુપાશનિયંત્રિતાઃ ॥ ૭૧ ॥ વે
 દશાસ્ત્રાર્ણવેઘેરૈઋહ્યમાનાઇતસ્તતઃ ॥ ષડૂર્મિનિગ્રહ્યસ્તાસ્તિષ્ઠંતિહિકુતાર્કિકાઃ ॥ ૭૨ ॥
 વેદાગમપુરાણજ્ઞઃપરમાર્થંનવેત્તિયઃ ॥ વિડંબકસ્યતસ્યૈવતત્સર્વંકાકભાષિતમ્ ૭૩ ઇદંજ્ઞાન
 મિદંજ્ઞેયમિતિચિંતાસમાકુલાઃ ॥ પઠંત્યહર્નિશંશાસ્ત્રંપરતત્ત્વપરાઙ્મુખાઃ ૭૪ વાક્યચ્છંદો
 નિબંધેનકાવ્યાલંકારશોભિતાઃ ॥ ચિંતયાદુઃસ્વિતામૂઢાસ્તિષ્ઠંતિવ્યાકુલેંદ્રિયાઃ ૭૫ અન્ય
 થાપરમંતત્ત્વંજનાઃક્લિશ્યંતિચાન્યથા ॥ અન્યથાશાસ્ત્રસદ્ભાવોવ્યાખ્યાંકુર્વંતિચાન્યથા ૭૬

હાના ભાષણ સમાન જાણવું. ॥૭૩॥ ઘણું કરીને સકલ જનોમાથેતેવાબત પ્રતિકુલ (ઉલટા મતનો) છતાં, આ મેં જાણ્યું તથા આ મારે જાણવું ઘટે છે, એવા ચિંતનમાં વ્યાકુલ હોય છે. ૭૪ વાક્ય, છંદ, નિબંધ, કાવ્ય તથા અલંકાર વગેરેથી, કદાપિ શોભિત હોય; તોપણ તત્ત્વજ્ઞાન ન હોવાનેલીધે, તે પુરુષ ચિંતાગ્રસ્ત છતાં, વ્યાકુલેંદ્રિયવાળો થઈને રહે છે. ॥૭૫॥ ગુરૂના ઉપદેશવિના કેવલ કુતર્કથીજ જાણવાની ઇચ્છા કરે છે, તે અતિ ક્લેશ પામે છે; વળી તેના સમજવામાં શાસ્ત્રોનો ભાવાર્થ અવળો આવે છે તથા વાખ્યાપણ વિપરીત (ઉલટી) કરે છે. ૭૬

केटलाएक वांचनारा बीजाओनो अनुभव न लेतां, बीजां उपदेश करे छे. ॥ ७७ ॥ केटलाक वेदशास्त्रोनुं पठन करीने, परस्पर उपदेशपण करे छे; परंतु तत्व जाणता नथी, ते एम के, जेम अनेक प्रकारना भोजनोमां रहेनारी कडछी, कोइपण भोजनना स्वादने जाणती नथी तेम. ॥ ७८ ॥ माथुं पुष्पोने धारण करे छे; परंतु तेनी सुगंध नाक ग्रहण करे छे, तेम वेदशास्त्रो भणे छे ते सारांश न समजतां, कोकज समजे छे. ॥ ७९ ॥ आत्म हृत्गत छतां, तेनुं ज्ञान थवासारु जे मूर्ख शास्त्रो भणीने, तेमां

कथयंत्युन्मनीभावंस्वयंनानुभवंतिच ॥ अहंकाररताःकेचिदुपदेशादिवर्जिताः ॥ ७७ ॥ पठंतिवेदशास्त्राणिबोधयंतिपरस्परम् ॥ नजानंतिपरंतत्त्वंदर्वीपाकरसंयथा ॥ ७८ ॥ शिरोवहतिपुष्पाणिगंधंजानातिनासिका ॥ पठंतिवेदशास्त्राणिदुर्लभोभावबोधकः ॥ ७९ ॥ तत्त्वमात्मस्थमज्ञात्वामूढःशास्त्रेषुमुह्यति ॥ गोपःकुक्षिगतेछागेकूपेपश्यतिदुर्मतिः ॥ ८० ॥ संसारमोहनाशायशब्दबोधो न हि क्षमः ॥ न निवर्तेततिमिरंकदाचिद्दीपवार्तया ॥ ८१ ॥ प्रज्ञाहीनस्य पठनं यथांधस्य च दर्पणम् ॥ अतः प्रज्ञावतां शास्त्रं तत्त्वज्ञानस्य लक्षणम् ॥ ८२ ॥

मोह पामे छे, ते जेम एकादो बकरांनो गोवाळ, पोतानी बगलमां बकरांनुं बच्चु होवा छतां, कूआमां जुए छे तेम जाणवुं. ॥ ८० ॥ आत्म साक्षात्कार (देवताइ चमत्कार) न छतां, मात्र शब्दजन्य ज्ञान थाय, तो, ते ज्ञानथकी संसारजन्य मोह नाश पामतो नथी; जेम के, केवल दीपकनी कथा करे, पण तेथकी अंधकारनो नाश थतो नथी तेम. ॥ ८१ ॥ बुद्धिहिन पुरुषनुं शास्त्रपठण व्यर्थ. जेम के, आंधळो पुरुष आरसीमां जुए; तेम तत्वज्ञानसिवाय शास्त्रनुं पठन (भणवुं, जाणवुं) व्यर्थ जाणवुं. ॥ ८२ ॥

આ જાણ્યું તથા આ જાણવાનું; એવી આશાથી સર્વ વાવતો જાણવાની ઇચ્છા કરે છે; પરંતુ દેવોનાં હજાર વર્ષ ગમાવે, તોપણ શાસ્ત્રોનો અંત પ્રાપ્ત થતો નથી. ॥ ૮૩ ॥ શાસ્ત્રો જોડે, તો, અનંત છે, તેનું અધ્યયન કરવાનો પ્રારંભ કરે, પણ તેમાં કોટ્યાવધિ વિદ્યો છે; માટે કુશલ પુરુષે તેમાંનો સારાંશ ગ્રહણ કરવો, જેમ કે, હંસ દૂધમાનો સાર ગ્રહણ કરીને, જલનો ત્યાગ કરે છે તેમ. ॥ ૮૪ ॥ બુદ્ધિમાન્ પુરુષે સકલ શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરીને, માંહેનું તલ જાણવું, અને બાકીના સર્વ નિરુપયોગીનો ત્યાગ કરવો; જેમ કે, ડાંગરના અર્થવાળો

इदंज्ञानमिदंज्ञेयंसर्वेतुश्रोतुमिच्छति ॥ दिव्यवर्षसहस्रायुःशास्त्रांतनैवगच्छति ॥ ८३ ॥ अनेकानिचशास्त्राणिस्वल्पायुर्विघ्नकोटयः ॥ तस्मात्सारंविजानीयात्क्षीरंहंसइवांभसि ॥ ८४ ॥ अभ्यस्यवेदशास्त्राणितत्त्वज्ञात्वाथबुद्धिमान् ॥ पलालमिवधान्यार्थीसर्वशास्त्राणिसंत्यजेत् ॥ ८५ ॥ यथामृतेनतृप्तस्यनाहारेणप्रयोजनम् ॥ तत्त्वज्ञस्यतथाताक्षर्यनशास्त्रेणप्रयोजनम् ॥ ८६ ॥ नवेदाध्ययनान्मुक्तिर्नशास्त्रपठनादपि ॥ ज्ञानादेवहिकैवल्यंनान्यथाविनतात्मज ॥ ८७ ॥ नाश्रमःकारणमुक्तेर्दर्शनानिनकारणम् ॥ तथैवसर्वकर्माणिज्ञानमेवहि कारणम् ॥ ८८ ॥

છ

છ

છ

છ

ડાંગર કહાડી લેડને, થોથનો ત્યાગ કરે છે તેમ. ॥ ૮૫ ॥ જે અમૃતપાનથી તૃપ્ત થયો છે તેને બીજો આહાર જેમ નિરુપયોગી છે તેમ. હે ગરુડ, જે તલ જાણનારા છે, તેઓને બીજાં શાસ્ત્રો જાણવાની જરૂર નથી. ॥ ૮૬ ॥ હે ગરુડ, વેદાધ્યયનથી મુક્તિ નથી, તેમજ કેવલ શાસ્ત્ર પઠનથી મુક્તિ નથી. માત્ર જ્ઞાનથી જ મોક્ષ છે. ॥ ૮૭ ॥ મુક્તિને માટે બ્રહ્મચર્યાદિ આશ્રમોનું કારણ નથી. તથા બીજાં છ દર્શનમાંના કોઈ દર્શનનું પણ કારણ નથી; વળી સકલ કર્મો કરવાનું પણ કારણ નથી. મુક્તિ ઇવાને માત્ર જ્ઞાનનું જ કારણ જાણવું. ૮૮

मुक्ति आपनारो गुरूपदेश मुख्य कारण छे, बीजी विद्या केवल ठटवना जाणवी; जेम के, मस्तकपर अनेक जातीनां लाकडानो भारो ले, पण तेमां सजीवनी वनरु तु काष्ठ मुख्य जाणवुं. (ए लाकडानी बरोवरी बीजुं लाकडुं करी शकतुं नथी). ॥८९॥ अद्वैतरूप जे शिवपद, ते गुरूपदेशथी क्रिया तथा आयास (मेहेनत) बगर प्राप्त थाय छे. जे वस्तु गुरूपदेशथी यलसिवाय प्राप्त थाय छे, ते कोट्यावधि वेदाध्ययन करे, तोपण प्राप्त थती नथी. ॥९०॥ परोक्ष अने अपरोक्ष एवा भेदथी ज्ञान वे प्रकारनुं छे. परोक्ष ज्ञान केवल अध्ययनथकी प्राप्त थाय छे, अने अपरोक्ष ज्ञान मात्र विचारथीज प्राप्त थाय छे. ॥९१॥ शैव ए ब्रह्मनी साथे जीवनो अभेद माने

मुक्तिदागुरुवागेकाविद्यासर्वाविडंबका ॥ काष्ठभारसहस्रेषुह्येकंसंजीवनंपरम् ॥ ८९ ॥ अद्वैतंहिशिवंप्रोक्तंक्रियायासविवर्जितम् ॥ गुरुवक्त्रेणलभ्येतनाधीतागमकोटिभिः ॥ ९० ॥ आगमोक्तंविवेकोत्थंद्विधाज्ञानंप्रचक्षते ॥ शब्दब्रह्मागममयंपरब्रह्मविवेकजम् ॥ ९१ ॥ अद्वैतंकेचिदिच्छंतिद्वैतमिच्छंतिचापरे ॥ समंतत्त्वंनजानंतिद्वैताद्वैतविवर्जितम् ॥ ९२ ॥ द्वेपदेबंधमोक्षायनममेतिममेतिच ॥ ममेतिबध्यतेजंतुर्नममेतिप्रमुच्यते ॥ ९३ ॥ तत्कर्मयन्नबंधायसाविद्यायाविमुक्तिदा ॥ आयासायापरंकर्मविद्यान्याशिल्पनैपुणम् ॥ ९४ ॥

छे, अने मध्व ए भेद माने छे; परंतु निराभिमान थइने, जे वास्तविक तत्व अभेद रूपी छे, तेने कोइज जाणता नथी. ॥९२॥ बंध अने मोक्षनां बे स्थान छे. ते एवां के, विषय, विषयक ममता धारण करी, एटले तेथकी कर्म बंधाय छे, अने ममतानो त्याग कर्यो, एटले मोक्ष प्राप्त थाय छे. ॥९३॥ जे कर्मथकी कर्मबंधन थतुं नथी, तेने कर्म कहेवुं, तथा जे विद्याथकी मुक्ति प्राप्त थाय छे, तेणीनेज विद्या कहेवी. जे कर्मथकी बंधाय छे, ते कर्म केवल आयास (मेहेनत) आपनारुं जाणवुं. बीजी विद्या शिल्पचातुर्य (सिलाटनी चतुराई) समान जाणवी. ९४

જ્યાંસુધી કરેલાં કર્મનું ફલ લેવાની ઇચ્છા હોય, જ્યાંસુધી સંસારને લગતી વાસના હોય તથા જ્યાંસુધી ઇન્દ્રિયોને વિષે ચાપલ્ય (અસ્થિર, ભ્રમણતા) હોય, ત્યાંસુધી તત્વજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ક્યાંથી? ॥ ૧૫ ॥ જ્યાંસુધી દેહાભિમાન હોય, જ્યાંસુધી મમતા હોય, જ્યાંસુધી યત્ન હોય, જ્યાંસુધી સંકલ્પ તથા કલ્પનાઓ હોય, ॥ ૧૬ ॥ જ્યાંસુધી અંતઃકરણનું સ્થૈર્ય ન હોય, જ્યાંસુધી શાસ્ત્રોનું ચિંતન ન હોય તથા જ્યાંસુધી ગુરૂની કૃપા ન હોય, ત્યાંસુધી તત્વજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ક્યાંથી? ॥ ૧૭ ॥ જ્યાંસુધી તત્વજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ન હોય, ત્યાંસુધી તપ, વ્રત, તીર્થ,

યાવત્કર્માણિદીયંતેયાવત્સંસારવાસના ॥ યાવદિન્દ્રિયચાપલ્યંતાવત્તત્ત્વકથાકુતઃ ॥ ૧૫ ॥
 યાવદ્દેહાભિમાનશ્ચમમતાયાવદેવહિ ॥ યાવત્પ્રયત્નવેગોસ્તિયાવત્સંકલ્પકલ્પના ॥ ૧૬ ॥
 યાવન્નોમનસઃસ્થૈર્યંનયાવચ્છાસ્ત્રચિંતનં ॥ યાવન્નગુરુકારુણ્યંતાવત્તત્ત્વકથાકુતઃ ॥ ૧૭ ॥ તા
 વત્તપોવ્રતંતીર્થજપહોમાર્ચનાદિકમ્ ॥ વેદશાસ્ત્રાગમકથાયાવત્તત્ત્વંનવિંદતિ ॥ ૧૮ ॥ તસ્મા
 ત્સર્વપ્રયત્નેનસર્વાવસ્થાસુસર્વદા ॥ તત્ત્વનિષ્ઠોભવેત્તાક્ષર્યયદીચ્છેન્મોક્ષમાત્મનઃ ॥ ૧૯ ॥ ધર્મ
 જ્ઞાનપ્રસૂનસ્યસ્વર્ગમોક્ષફલસ્યચ ॥ તાપત્રયાદિસંતપ્તચ્છાયાંમોક્ષતરોઃશ્રયેત્ ॥ ૨૦ ॥ ત
 સ્માજ્ઞાનૈનાત્મતત્ત્વંવિજ્ઞેયંશ્રીગુરોર્મુખાત્ ॥ સુખેનમુચ્યતેજંતુર્ધોરસંસારબંધનાત્ ॥ ૨૧ ॥

જપ, હોમ, અર્ચન તથા વેદશાસ્ત્રોમાંની કથા છે. ॥ ૧૮ ॥ હે ગરુડ, જો મોક્ષની ઇચ્છા હોય, તો, સર્વાવસ્થાઓમાં સર્વ કાલ તત્ત્વનિષ્ઠ રહેવું. ॥ ૧૯ ॥ અધ્યાત્માદિ ત્રિવિધ તાપથી જે પુરુષ સંતપ્ત થયો હોય, તેને ઉપાસના રૂપી ધર્મ અને જ્ઞાન પુષ્પો સમાન સુખદ છે; તેમજ જેનાં સ્વર્ગ અને મોક્ષ રૂપી ફલો છે, એવા મોક્ષ રૂપી વૃક્ષનો આશ્રય કરવો. ॥ ૨૦ ॥ તો, જ્ઞાનપૂર્વક. આત્મતત્ત્વ શ્રીગુરૂના મોઢેથી જાણવું, કે, જે જાણવાથી ભયંકર સંસાર રૂપી બંધનથી જીવો અનાયાસે મુક્ત થાય છે. ॥ ૨૧ ॥

हे गरुड, तमने तत्वपुरुषनुं छेवटनुं कृत्य कहुं छुं, ते सांभळै , जे कृत्य करवाथी मनुष्य मोक्ष पामे छे. ॥ २ ॥ ते एवं के, अंतकाल समिप भासे, एटले सख मयनो त्याग करीने, असंग रूपी शास्त्रो-
थी वासना तथा देहपर प्रीती राखनारा पुत्रादिकनो त्याग करवो. ॥ ३ ॥ अने धैर्यवान पुरुषे घरनो त्याग करीने, बाहेर नीकळवुं. पछी पुण्यकारक तीर्थमां स्नान करीने, पवित्र तथा एकांत प्रदेशमां यथा-
विधि आसन स्थापवुं. ॥ ४ ॥ ते ठेकाणे अंतःकरणथी शुद्ध वर्ण तयात्मक (त्रण अक्षरवाळो ॐकार)

तत्त्वज्ञस्यांतिमंकृत्यंशृणुवक्ष्यामि तेऽधुना ॥ येन मोक्षमवाप्नोति ब्रह्मनिर्वाणसंज्ञकम् ॥ २ ॥
अंतकालेतु पुरुष आगते गतसाध्वसः ॥ छिंद्यादसंगशस्त्रेण स्पृष्ट्वा देहे नु ये च तम् ॥ ३ ॥ गृ-
हात्प्रव्रजितो धीरः पुण्यतीर्थजलाप्लुतः ॥ शुचौ विविक्त आसीनो विधिवत्कल्पितानने ॥ ४ ॥
अभ्यसेन्मनसा शुद्धं त्रिवृद्ब्रह्माक्षरं परम् ॥ मनो यच्छेजितश्वासो ब्रह्मबीजमविस्मरन् ॥ ५ ॥
नियच्छेद्विषयेभ्यो क्षान्मनसा बुद्धिसारथिः ॥ मनः कर्मभिराक्षितं शुभार्थे धारयेद्विया ॥ ६ ॥
अहं ब्रह्म परं धाम ब्रह्माहं परमं पदम् ॥ एवं समीक्ष्य चात्मानमात्मन्या धाय निष्कले ॥ ७ ॥ ओ-
मित्येकाक्षरं ब्रह्म व्याहरन्मामनुस्मरन् ॥ यः प्रयाति त्यजन्देहं स याति परमां गतिम् ॥ १०८

ब्रह्मबीज जपवुं, तथा जितश्वास थइने, मननुं नियमन करवुं. ॥ ५ ॥ अने बुद्धिनी सहायताथी विषयथ-
की इंद्रियोनुं नियमन करवुं; वळी अनेकविध कर्मोथी विक्षिप्त थयेलुं मन ब्रह्ममां स्थिर करवुं. ॥ ६ ॥
ए रीते आत्माने विषे मन स्थिर करीने, जे परम पद रूपी ब्रह्म ते हुं. एवं चिंतन करवुं. ॥ ७ ॥ हे
गरुड, जे मनुष्य अंतकाले मारा स्मरणपूर्वक प्रणवात्मक ब्रह्मनुं स्मरण करतोथको देहनुं विसर्जन करे
छे, ते उत्तम गतिने पामे छे. ॥ १०८ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

જે પદને દાંભિક જન પામતો નથી તથા જ્ઞાન અને વૈરાગ્યથી વર્જિત જન તેપણ જે પદને પામતા નથી, એવા પદને ઉત્તમ બુદ્ધિવાન્ પામે છે. હે ગરુડ, એવા બુદ્ધિવાન્ કોણ ? તે હું તમને કથન કરું છું. ॥ ૯ ॥ જેની પાસેથી ગર્વ તથા મોહ દૂર ગયો છે, જેણે પુત્ર કલત્રાદિના સંગનો પરિત્યાગ કર્યો છે, જે આત્મતત્ત્વના વિચાર બાબત પરિનિષ્ઠિત છે, જેની આશાઓ સકલ પ્રકારનાં ફલથકી જતી રહી છે તથા જેઓ સુખ તથા દુઃખ દેનારાં શીતોષ્ણાદિ દ્વંદ્વ-થકી મુક્ત થયા છે વગેરે મનુષ્યો, એ અવ્યય પદને પામે છે. ॥ ૧૦ ॥ જે મનુષ્ય જ્ઞાન રૂપી ધરામાં સ્નાન કરે છે તે

નયત્રદાંભિકાયાંતિજ્ઞાઃ વૈરાગ્યવર્જિતાઃ ॥ સુધિયસ્તાગતિયાંતિતાનહંકથયામિતે ॥ ૯ ॥
 નિર્માનમોહાજિતસંગદોષાધ્યાત્મનિત્યાધિનિવૃત્તકામાઃ ॥ દ્વંદ્વૈર્વિમુક્તાઃ સુખદુઃખસંજૈર્ગ
 છંત્યમૂઢાઃ પદમવ્યયંતત્ ॥ ૧૦ ॥ જ્ઞાન-હ્રદે સત્યજલે રાગદ્વેષમલાપહે ॥ યઃ સ્નાતિ માન
 સેતીર્થે સવૈ મોક્ષમવાપ્નુયાત્ ॥ ૧૧ ॥ પ્રૌઢૈર્વૈરાગ્યમાસ્થાય ભજતે મામનન્યભાક્ ॥ પૂર્ણદૃષ્ટિઃ
 પ્રસન્નાત્મા સવૈ મોક્ષમવાપ્નુયાત્ ॥ ૧૨ ॥ ત્યક્ત્વાઘ્રંચયસ્તીર્થે નિવસેન્મરણોત્સુકઃ ॥ સ્મિય
 તે મુક્તિક્ષેત્રેષુ સવૈ મોક્ષમવાપ્નુયાત્ ॥ ૧૩ ॥ અયોધ્યામથુરામાયાકાશીકાંચીઅવંતિકા ॥
 પુરીદ્વારાવતીજ્ઞેયા સપ્તૈતામોક્ષદાયકાઃ ॥ ૧૧૪ ॥

૬૨

૬૨

મોક્ષે જાય છે, કે, જે ધરામાં સત્ય રૂપી જલ છતાં, જેનાથકી રાગદ્વેષ રૂપી મચ્છ હારી ગયા છે. ॥ ૧૧ ॥ દૃઢ વૈરાગનો આશ્રય કરીને, અનન્ય ભાવે જે જન મારું ભજન કરે છે તથા પૂર્ણ દૃષ્ટિવાન છતાં પ્રસન્ન અંતઃકરણવાળા છે, તે મોક્ષને પામે છે. ॥ ૧૨ ॥ જે પુરુષ પોતાના ઘરનો ત્યાગ કરીને, મરણ બાબત અત્યાસન્ન થઈને મુક્તિક્ષેત્રે જ-ઈને, તીર્થમાં મરણ પામે છે, તે મોક્ષે જાય છે. ॥ ૧૩ ॥ અયોધ્યા, મથુરા, માયા, કાશી, કાંચી, અવંતિકા અને દ્વા-રિકા એ સાત પુરીઓમાંની કોઈપણ પુરીમાં મરણ પામે, તો, પાત થાય છે. ॥ ૧૧૪ ॥

हे गरुड, एवी रीते ज्ञान वैराग्यवाळो मोक्षने लगतो धर्म न कव्यो, के, जे सांभळवाथी मोक्षनी प्राप्ति थाय छे. ॥ १५ ॥ जे मनुष्य तत्ववेत्ता छे, ते मोक्ष जाय छे, जे धार्मिक छे, ते स्वर्ग जाय छे, जे पातकी छे, ते दुर्गतीने पामे छे तथा पक्षी वगैरे जन्ममरण रूपी संसारने पामे छे. ॥ १६ ॥ भगवान् गरुडने कहे छे. ए प्रकारे सकल शास्त्रोमां सारांश कहेलो छे. हवे वीजुं शुं सांभळवानी इच्छा छे? ॥ १७ ॥ सूत पुराणी कहे छे. ए रीते भगवान्ना मुखेथी गरुड सकल वृत्तांत सांभळीने, प-

इतितेकथितं ताक्ष्यं मोक्षधर्मसनातनम् ॥ ज्ञानवैराग्यसहितं श्रुत्वामोक्षमवाप्नुयात् ॥ १५ ॥
मोक्षं गच्छंतितत्त्वज्ञाधार्मिकाः स्वर्गतिं नराः ॥ पापिनो दुर्गतिं यांति संसरंति खगादयः १६
इत्येवं सर्वशास्त्राणां सारोद्धारो निरूपितः ॥ मया ते षोडशाध्यायैः किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥
॥ १७ ॥ ॥ सूत उवाच ॥ एवं श्रुत्वा वचो राजन् गरुडो भगवन्मुखात् ॥ कृतांजलिरुवाचे दं
तं प्रणम्य मुहुर्मुहुः ॥ १८ ॥ भगवन्देव देवेश श्रावयित्वा वचो मृतम् ॥ तारितो हं त्वयानाथ भव
सागरतः प्रभो ॥ १९ ॥ स्थितोऽस्मि गतसंदेहः कृतार्थोऽस्मि न संशयः ॥ इत्युक्त्वा गरुडस्तू
ष्णीं स्थित्वा ध्यानपरो भवत् ॥ १२० ॥

६५

६५

६५

छी हाथ जोडीने, भगवान्ने वारंवार नमस्कार करीने, भाषण करता हवा. ॥ १८ ॥ ते एम के, हे भगवान्, हे सर्व देवोमां श्रेष्ठ, आपे मने अमृत रूपी कथा सांभळावीने, संसार रूपी समुद्रथकी तार्यो. ॥ १९ ॥ हवे मारा सकल संशय नाश पान्या अने हुं कृतार्थ थयो. एमां संदेह नथी. ए रीते भाषण करीने, गरुड भगवान्नुं ध्यान करताथका स्वस्थ बेसता हवा. ॥ १२० ॥

भगवान्नुं ध्यान करे, तो, प्रभु दुर्गतीनो नाश करे छे अने सद्गती आपे छे; तो, उत्तम भक्ति करवाथी उत्तम मुक्ति आपे छे. एवा अति दयाळु परमात्मा, मारुं रक्षण करो. ॥ १२१ ॥ इति श्रीगरुड पुराणे सारोद्दारे भगवत् गरुड संवादे मोक्षधर्म निरुपणोनाम षोडशोऽध्यायः ॥ ॥ १६ ॥ ॥ भगवान् गरुडने कहे छे. हे गरुड, में तमने और्ध्वदेहिक कह्युं, ते कोइपण मरनार मनुष्यनी पाछळ दश दिवसनी अंदर सांभळशे, ते सकल पातकोथकी मुक्त थशे. १ परलोकमां हित थवाने अर्थे जे जे कर्म कह्यां, ते पितृओने मुक्ति आपवानी

स्मरणादुर्गतिहर्ता पूजनयज्ञेन सद्गतेर्दाता ॥ यः परयानिज भक्त्या ददाति मुक्तिं समां हरिः पा
तु ॥ १२१ ॥ ॥ इति श्रीगरुडपुराणे सा० भगवद्गरुडसंवादे मोक्षधर्मनि० षोडशोऽध्यायः ॥
॥ ॥ १६ ॥ ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ इत्याख्यातं मया ताक्ष्यं सर्वमेव और्ध्वदे
हिकम् ॥ दशाहाभ्यंतरे श्रुत्वा सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ १ ॥ इदं चामुष्मिकं कर्म पितृमुक्तिप्रदा
यकम् ॥ पुत्रवांछितदं चैव परत्रेह सुखप्रदम् ॥ २ ॥ इदं कर्म न कुर्वन्ति ये नास्तिक न राधमाः ॥
तेषां जलमपेयं स्यात्सुरातुल्यं न संशयः ॥ ३ ॥ देवताः पितरश्चैव नैव पश्यन्ति तद्गृहम् ॥ भ
वंति तेषां कोपेन पुत्राः पौत्राश्च दुर्गताः ॥ ४ ॥ ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्राश्चैव तरेपि च ॥
ते चांडालसमाज्ञेयाः सर्वप्रेतक्रियां विना ॥ ५ ॥

६५

६५

साथे करनाने पुत्रादि वांछित फल आपवा छतां, आलोक तथा परलोकमां सुखप्रद जाणवां, २ जेओ नास्तिक बुद्धिना अधम जन छे, ते ए कर्मो करता नथी. एमनुं जल रूग समान गणीने, पान करवा योग्य नथी; ॥ ३ ॥ तेमज देवो अने पितरो तेमनां घरसामुजोता नथी, वळी तेमना क्रोधथ, नी दुर्वृत्त थाय छे. ४ ज्यां सुधी पितरोनी क्रिया करी न होय, त्यां सुधी ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य के पछी शूद्र होय, ते प्रत्येकने चांडाल तुल्य जाणवा. ॥ ५ ॥

जे जन आ पुण्यकारक प्रेतकल्प सांभळे, अथवा संभळावे, ते की मुक्त थवा छतां, कदीपण दुर्गतीने पामतो नथी. ॥६॥ माता के पितानुं मरण थयापछी पुत्र वगेजे जन, आ गरुडपुराण सांभळे छे, तेना पितृओ मुक्त थवा छतां, तेने संतती प्राप्त थाय छे. ॥७॥ जेणे आ गरुडपुराण सांभळ्युं न होय, जेणे गयाश्राद्ध कर्युं न होय, जेणे वृषोत्सर्ग कर्यो न होय तथा जेणे मासिक तथा वार्षिक श्राद्ध कर्यां न होय, ॥ ८ ॥ तेने पुत्र शी रीते कहेवो वारु ? तथा ते पितृऋणथकी शी रीते मुक्त थशे ? वळी ते मातापितानो उद्धार करीने शी रीते तारशे वारु ?

प्रेतकल्पमिदं पुण्यं शृणोति श्रावयेच्च यः ॥ उभौ तौ पापनिर्मुक्तौ दुर्गतिर्नैव गच्छतः ॥ ६ ॥ मातापित्रोश्च मरणे सौपर्णशृणुते तु यः ॥ पितरौ मुक्तिमापन्नौ सुतः संततिमान् भवेत् ॥ ७ ॥ न श्रुतं गारुड्येन गयाश्राद्धं च नोक्तं ॥ वृषोत्सर्गः कृतो नैव न च मासिक वार्षिके ॥ ८ ॥ सकथं कथ्यते पुत्रः कथं मुच्ये दृणत्रयात् ॥ मातरं पितरं चैव कथं तारयितुं क्षमः ॥ ९ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन श्रोतव्यं गारुडं किल ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणां दायकं दुःखनाशनम् ॥ १० ॥ पुराणं गारुडं पुण्यं पवित्रं पापनाशनम् ॥ शृण्वतां कामना पूर्णं श्रोतव्यं सर्वदेवहि ॥ ११ ॥ ब्राह्मणो लभते विद्यां क्षत्रियः पृथिवीं लभेत् ॥ वैश्यो धनिकतामेति शूद्रः शुध्यति पातकात् ॥ १२ ॥

॥१॥ माटे घटित प्रयत्न करीने, आ पुराण अवश्य श्रवण करवुं, आ पुराण सकल दुःखोनो नाश करनारुं छतां, धर्म, अर्थ, काम तथा मोक्षने आपनारुं छे. ॥ १० ॥ आ गरुडपुराण अति पुण्यकारक तथा पवित्र छतां, स-सकल पातकोनो नाश करनारुं छे, तो, जे सांभळशे, तेना मनोरथ पूर्ण करनारुं छे; माटे आ पुराण अवश्य सांभळवुं. ॥ ११ ॥ आ पुराण ब्राह्मण सांभळे, तो, तेने विद्या प्राप्त थाय छे, क्षत्रिय सांभळे तो तेने पृथ्वी (राज्य) प्राप्त थाय छे, वैश्य सांभळे तो ते धनवान थाय छे अने शूद्र सांभळे, तो, ते पातकोथकी मुक्त थाय छे. १२

आ पुराण वांचनारने जे दान आपवानां आमां प्रथम कहेलां छे, ते तेने आपवां. न आपे, तो, कर्म फल थतुं नथी. ॥ १३ ॥ प्रथम पुराणनी पूजा करवी, पछी वस्त्रालंकार वगेरे उपचार समर्पण करीने, वाचकनी पूजा करवी. ॥ १४ ॥ वाचकने अन्न, सुवर्ण तथा भूमि वगेरे दान आपवां तथा तेमनुं यथा-विधि भक्तिपुरस्सर पूजन करवुं. तेथकी अति पुण्य प्राप्त थाय छे. ॥ १५ ॥ भगवान् गरुडने कहे छे.

श्रुत्वादानानिदेयानिवाचकायाखिलानिच ॥ पूर्वोक्तशयनादीनिनान्यथासफलंभवेत् ॥
॥ १३ ॥ पुराणंपूजयेत्पूर्ववाचकंतदनंतरम् ॥ वस्त्रालंकारगोदानैर्दक्षिणाभिश्चसादरम् ॥
॥ १४ ॥ अन्नैश्चहेमदानैश्चभूमिदानैश्चभूरिभिः ॥ पूजयेद्वाचकंभक्त्याबहुपुण्यफलाप्तये ॥
॥ १५ ॥ वाचकस्यार्चनेनैवपूजितोहंनसंशयः ॥ संतुष्टेतुष्टितांयामिवाचकेनात्रसंशयः ॥
॥ १६ ॥ इतिश्रीगरुडपुराणेश्रवणफलं ॥

हे गरुड, वाचकनुं पूजन करे, एटले मारुं पूजन थयुं एम जाणवुं. एमां संशय नथी; तेमज वाचक सं-
तुष्ट थाय, एटले हुं संतुष्ट थाउं छुं. ॥ १६ ॥ इति गरुडपुराण श्रवण फल. ॥ ॥

मूल तथा तेपर थयेली इतर टीकाओनी सहायथी गुर्जरी टीकाकार
धर्मसिंह कृपावत असारवा वशो. एव अमदावाद निवासी
पटेल. मुळजी प्रेमजी. श्रीकृष्ण. स्तु. शुभंयात्.

આ ટીકાસહિત પુસ્તક શેહેર અમદાવાદમાં બાલેટનની
હવેલી નીચેના બુકસેલર જગજીવનદાસ
દલપતરામે ટીકાર પાસે તૈયાર કરાવી
અમદાવાદમાં વનમાઠી વાંકાની પોઢમાં પારેશ
હરગોવિંદદાસ હરજીવનદાસના ગ્રંથોદય પ્રેસમાં
મુદાંકિત કરાવ્યું છે. સંવત ૧૯૪૫
શાકે ૧૮૧૦

આ પુસ્તક સન ૧૮૬૭ના ૨૫ મા આક્ટ
પરમાણે રજીસ્ટર કરાવ્યું છે

પટેલ. હરગોવિનજીત હરજીવજીત કર્મી પુસ્તકમાળા,
અમદાવાદ. અંશોદય પ્રેસ,
આ પુસ્તક સન ૧૯૬૭ ના ૨૬ મા આકટ પ્રમાણે રજીસ્ટર કરાવ્યું છે.

॥ इति गरुडपुराण सटीक ॥

